PREFAŢĂ

r I [Scopul primordial al acestei cărţi este de a explica le¬gea ieşită din comun care reglementa succesiunea preoţilor Dianei de la AriciaTjCînd am ubordat pentru întîia dată iceastâ problemă, cu mai bine de treizeci de ani în urmă, socoteam fă soluţia ei poate fi înfăţişată foarte pe scurt, dar' mi-am dat curînd seama că, pentru a o face verosimilă sau şentru a fi pur şi simplu înţeleasă, este necesară discutarea anumitor probleme mai generale,' dintre care unele aproape că nici.măcar nu fuseseră atinse pînă atunci. în ediţiile care au urmat, discutarea acestor probleme şi a altora asemă-wtoare a ocupat din ce în ce mai mult loc, cercetarea s-a 'amificat în direcţii din ce în ce mai numeroase, pînă cind cele două volume ale lucrării originale au devenit două¬sprezece, între timp s-a manifestat adesea dorinţa ca această carte să fie publicată sub o formă mai succintă. Ediţia de faţă, prescurtată, este o încercare de a satisface 'această dorinţă, punînd astfel cartea la îndemînăunui cerc }mai larg de cititori. ' Reducînd considerabil dimensiunile lucrării, m~am străduit ,să-i păstrez ideile directoare, cu un %umăr de exemple îndestulător pentru clarificarea lor.

»~

personal memoirj îogelher with an appraisal of Sir Jan Frazer's Work (Frazer si „Creanga de aur". Amintiri pers nale însoţite de o apreciere a operei lui sir James Fraze Biografie amănunţită şf analiză exhaustivă a operei l| Fraxer şi a, ecourilor sale.
Romulus Vulcănescu : Măştile populare. Editura Ştiinţific] Bucureşti.

1972 Romulus Vulcănescu demiei R.S.R.. Bucureşti.

Coloana cerului. Editura Ac

CREANGA DE AUR

1977 Trai an Herseni : Forme străvechi de cultură rom
neascâ.
Studiu de paleo-etnografie a cetelor de feciori din Ţara titlui. Editura Dacia, Cluj-Napoca.
1978 Mircea Eliade : L'epreuve du Labyrinthe. Entretie
avec Claude-Henri Rocquet (Proba labirintului. Convi
biri cu Claude-Henri Rocquet). Editions P. Belfond, Parig

/'

om
;•

'X. ■ ţi

.V" -

■fu- > !

ji PREFAŢA

■*<&•

■ Deşi savantul Jpritanio. James Ge'orge Frazer a avut o formaţie universitară in primul rînd iuridică, şi-a dedicat întreaga viaţă studiilor etnologice,' cîştigîndu-şi o'celebritate mondială ca etno¬graf, antropolog" şi folclorist, dar şi ca. scriitor care a contribuit, 'prin efectele de ordin artistic ale operelor sale, la constituirea La ceea ce se numeşte „stilul tradiţional" al literaturii engleze. A fost de asemenea iin_£lasjjcisj£rjidit, care, prin

scrierile sale origi¬nale ca şi prin traducerile deosebit de artistice din autori clasici, a aruncat- o; luminjyjeJărimxiiimrfiasupra vieţii din antichitate Trnâi ales"~asupra celei. greceşti — în variatele ei aspecte, de la cele economice, legate de condiţiile social-istoriee, pînă la. arta, •religia şi'mitologia lumii europene antice.
-*"J. ■ G." Frazer a călătorit puţin, dar şi-a petrecut peste şaizeci
:de ani în biblioteci pentru r\ d"irîm;i — după cum cred unii co-] menţatori ai.operei sale
'—..bazele literale ale Bibliei şi a face cunos-, cute ideile'religioase şi superstiţiile popoarelor primitive, fiind ■după aprecierea filozofului american "William James — cea mai ■ mare jurţoxiifitP n timpului său în. Anglia, după Tylor, în această : materie. Dar părerile în legătură cu atitudinea lui Frazer faţă de j religie sînt destul de împărţite. Un antropolog britanic cu impo?-ţ'tante contribuţii la studiul .miturilor ca Edward Evans-Prilchard Sîcrie că scopul .principal al,lui Frazer a fost discreditarea religiei [revelate,, iar un-alt antropolog de. notorietate — J. C. Jarvie — îl
- > ' ' V

Kt
v7, t

JLQZ9Z*
252074

In
Si o
•■ A
îf âSS &#;??
vF

s

4» .. .

•• *

v
?&%
»*%

•■-■- g& _: ... $
V

:t«î

— """ >* ' »'#'■■•..•■

•«> .

Tţ
".. ■>

laawrtiaiitr -—**°»
caracterizează drept arhi-ateu.yIn'schimb R.'. A*.'"Downie, bgrafutjK
, lui 'Frazer şi.colaborator apropiat' al său,",afirrriă.'"că acesta nu a%
lost;,oiciodată destul de categoric sau de angajat pentru a putea*
fi socotit ateu'.1 Oricum, însuşi faptul că analizează fenomenul reliJj
gios ca obiect al antropologiei sociale şi folclorului ne permite săB
tragem concluzia că punotul.de vedere al lui Frazer este, dacă nu I
direct potrivnic: religiei'reyelate,-cel puţin a-religios. Dealtfel asaM
,-1-au şi'-înţeles; pe;,Frazer*"masele largi de cititori. Este relevanţJM
s . relatarea scriitoarei Jane\Hărrison, care povesteşte cum un oareU
L-i care poliţist cu rfîvel cultural relativ ridicat i-a mărturisit că în=M
»'■ deobşte credea tot ce i se spunea (în legătură cu religia), dar cu,î
'■/■{ după-ce 1-a citit pe Frazer, a rămas pentru totdeauna liber cuge-'-f
tătar..»-; /".:.',„-";.'"■:' :■'.:,. : . .■ • . '-,-.
j . .'. Ce maL-importantă dintre npoff1" şt.iinţifire ale lui FEazer.J
ufc (Oreoapa de aurja cărei influenţă asupra antropologiei şi ştiiinţeloijl
1' 'înrudite cu eaji fost tot atît de. uriaşă ţaşi influenţa ei asupra**!
\ ginditprilor şi scriitorilor din-, akte domenii şt a cărei fertilitate a*l
lui Darwin/fa.f
putut fi CQnnpasata. cu cea 'a. Originii speciilor a — ,. _,„„ __ ...
£,± , . ,.-.-, . „ „„„*■ *, , J.«"» . -1despre Vergiliu. PotrjvaS;
relatării lui Servius
apărut iniţiali ia doua volume rrr anul1 1890. O a doua ediţie in trei-j*-•—«-—~ - - -—
—* -
volume, a> apăru* în 1900, iar o a treia ediţie a apărut în 12 Volume,
intre 1911; şi 1913. Cl;eunga de aur a'fbst compl$tată..cu celMeŢ-al
, treisprezecejea volum, Aftermath, apărut în 1936. Acest ultim volum
cuprinde o serie de noi informaţii asupra, subiectelor discutate în
Creanga de aur, obţinute după ce autorul a scris- această lucrare ;.' I£j
volumul nu. modifică teoriile şi. ipotezele propuse iniţial, ci. le- spri- |
jină pe noi argumente./.. .' :KC
Evident, cele douăsp.ejecvolume- ale C.engii de mr *TRîgJES3Jg SS&ĂS && tuiau o
operă care cu greu pu.tea.fi la îndemâna unul cerc mai larg jlogie,(Introducere la
etnologie), Gallimard 1966, de cititori. Răspunzînd dorinţei, adesea manifestate,,
ca/opera." sal'■"■■■Frazer nu .explică nicăierTlmai pe larg'înţelesul pe care îl
Jecorclă metodei comparative". Acest nume pare să fi fost folosit
prima dată de Henry Mâine în ale sale -Lectures on the
■ -; - • „„,-M;„Q* Jrr 1099 nnărut, de"atunei în' numeroase iEarly: History of
fnstitvMons (Conferinţe despre istoria timpurie a
volujaa prescurtat, pubncat-nir 1922,, apărut de atunci in w \insiituniorl apărută în
1875. dar -metoda a fost aolicată'atît de
să fie publicată sub o formă mai succintăFnazer a alcătuit un,|pentrxijprima dată de Henry
Mâine în ale sale -Lectures on the
...._ <. r. h fVrn7(>r „f.jHerbert Spencer, cît şi de Adolf Bastian.
Taylor o aplica şi el, dar
*'R. Angus Downie} Fra2er and the Goiaen aougn \.e rU|i':', fi/]fără,<să o numească
vreodată. O vieme, metoda comparativa a fost
„Cr.ea»iw dt aur"'), London,. Victor Gollanz,. 1970, p. ih - '
•-'AIl'idem, p. 64. • >' , . ' ■ '
yi-':' '"

ediţii şi "tradus în multe. limbiTAutoruT s-a străduit ca, reducînd
considerabil; dimensiunile - lucrării prin: renunţarea la - note, N-refe-
;rinţe şi'bibliografieşi prin 'condensarea'relatărilor şi discuţiilor, ;..
■să rdea-esenţaroperei ■ Tnari, păstr'înd ideile directoare ale acesteia
*l- un număr -.suficient de exemple pentru-explicarea lor. Această
'carie —a cărei traâucere după ediţia -engleză din 1971 este pre¬

zentată -acumpublicul ui1 românesc — cuprinde astfel întregul ma¬
terial iaptîc-care i-*a.servit lui rFrazer la'd concepţiilor sale
şi corespunde .necesităţilor •unei largi.Ţăsţftndţrt. -.,,.
■ ..Cate «ste conţinutul Crengii de,,oitrVşţ'cconcepţii vehiculează
acest'-studiu dens -şi de rnarţproporţiii* " .• ,. . <<y
Un răspuns la această'întrebare'pipate fi găsit în. scrisoarea
pe eare/la 8 noiembrie 1889, Frazer 'o.'adresează Ţed.itornlui George
Macmillan, -propunînduH editarea CrengiPsţe;-, aurişi făcîadu-i, ■cu¬
noscute intenţiile,şale ':'*;%T*° *", ■ •' •■" -- L.l
;, -r-jiVoi' termina în curînd un-studiu"de istorie reUgierprimiţive "
: pe rare vi-i ofer spre*publicare. Cartea este o explicare ă'legeudei
Crengiideattr,"astfel c'iim 6 redă Servius în comentariul ,,şău*-s
Creanga deur.creş- _
:gg...Be,.un .anumilşibore-lin'tr-o dumbravă sacră a-Diănei .de la
1 Pentru expunerea rezumativă şi comentariul concepţiilor |din Creanga de aur şi din celelalte scrieri mai importante ale lui
Mcia'.şi iunoţia de preot al' dumbrăvii era deţjmrtă de un bărbat re .o -moştenea ruism'd "Creanga-de aur şi omol*îndu-l apoi pe preot" Rtr-ol-ujpa in doi. Folosind metoda comparativă', cred că păt¬rata' cu' destulă probabilitate 'că, în persoana sa, preotul îl repre-
nstituţiilofj, apărută în 1875, dar metoda a fost aplicată' atît de Ierbert Spencer, cît şi de Adolf Bastian. Taylor o aplică ş ărâ.<să o,, numească vreodată. O vieme, metoda comparativ discreditată, mai' ales din cauza neîncrederii unor antropologi în

3

Limbajul textului original a fost păstrat in cea mai mari parte, deşi, ici şi colo, expunerea a fost într-o anumi4* măsură condensată. Pentru a păstra din text cîi mai mi cu putinţă, am sacrificat toate notele şi, odată cu ele, toa referinţele precise la specialiştii pe care mă sprijin. Cit torii care ar dori să verifice sursa unei anumite afirma] vor trebui deci să consulte ediţia completă a lucrării, cu cuprinde toată doctmientarea necesară şi este însoţită de bibliografie completă*
în aceasta ediţie prescurtată n-am.adăugat nimic n şi nici n-am modificat opiniile exprimate în ultima ediţ\ căci /aptele de care am luat cunoştinţă, între timp au servi tn ansamblu- fie la confirmarea concluziilor mele antă
2JJ
51 1!

MCv

•7iaturoIe.A?7z adiiîiat i?z aUd parte ' faptele culese din i
vestirile vechilor călători arabi, care dovedesc obiceiul
•derii:sistematice a regilor kazari. Africa a furnizat, de
>ienea numeroase noi exemple ale unei practici simi-
a regicidului : cel mai remarcabil este, poate, obiceiul
mat odinioară în Bunyoro de a alege în fiecare an, din-
■un anumit clan, un rege fals despre care se presupunea
ilîncarnează pe răposat şi de a i se permite să coabiteze
văduvele acestuia în mausoleul său. După o domnie de
iptărnînă falsul monarh era sugrumat. - Obiceiul acesta
aseamănă foarte mult cu vechea sărbătoare babiloniană
:qea, cu prilejul căreia un fals rege era îmbrăcat în veş-
Intele regale, i se îngăduia să se bucure de concubinele
in ajw>u»i.um., jtt «J. y-wj — evqratului rege, şi, după o domnie de cinci zile i se
rioare, fie la aducerea de noi dovezi în sprijinul ue(""{(mîpeau hainele, era biciuit şi ucis. Această sărbătoare a
principii. De exemplu, în problema decisivă a obiceiidui dstulterior pusă într-o nouă lumină cu ajuloruljinor in¬
ii ucide regii fie la sfîrşitul unei perioade determinate, fmkpţ'n .asiriene !i, ce par să confirme interpretarea pe care
atunci cinci sănătatea <şi jorţa lor începeau să s/ăbe«wJ_flm dai-o odinioară, şi anume aceea de a fi fost o cele-

probele care dovedesc cit de larg răspîndil este acest obiLare a Anului nou şi. originea sărbătoririi evreieşti a Pu-
cei s-au înmulţit considerabil. Un exemplu izbitor de mo fonului.f' Alte cazuri analoge celor ale. regilor-preoţi din
narhie limitată de acest fel este furnizat de puternici irieia, descoperite nu demult, sînt ale preoţilor şi regilor
regat medieval al kazanlor din sudul Rf siei, unMre, - j
puteau fi ucişi fie la împlinirea unui interval de timp aa pr fca~ar rolk-lore. XXVIIU1917, pp. 382—407. (n. a.} d&r@
ryrtr-* t? -"7 * „ enretn InnmetăI•*«*• «• Roscoe, I7te Soni «J CerfOut Kţrica. (Su)tetui Ajncn -fA
fie cînd o calamitate publica oarecare — seceia, iua'nKtrg:leh Londra. 1922, p. 200. Comp. J. G. Frazer. The Moc/cic«JoP*
, . . », . nr,wn on indice 0 slăbire a putcrilothnological Expedition to Central. Africa (Expediţia etnologică*\taw\
înfrîngere in război —, părea sa inaicc o uuui E fackie către Africa Centrală), MpnAxx. 1920, p. 101. (n. a.) . $%y
-,. - n„nnm (nampti AReV. R. Roscoe, The So»d ef C&ctml Africa. (Sufletul Africii1** A
(io etnologi
' • , i v(,Pm.,ii0 iiihli'oera&V*** Zimmern,Zum babyloriischen Neujahrsfest (Despre, sdr-
Pn.rn indicarea surselor principale de infoimatie DlD,n°Mml • > - • ■•'* V, i
., „...,_.:■„ ..,__„„ „..„„ „. l-Vr l?™™ita\ă ediţia în douăsprezece volume»
ttoefcie către Africa Centrală), NtanSiX. 1920, p. 101. (n. a.)
4.!>l* Zimniern, Zum babyloriischen Neujahrsfest (Despre
- reniru uiunaa «»•*»" *"—tr.:—. I™S™OTWP volnmelftoarea ■ Anului nou \ la babilpnieni), Leipzig, 1918. Comp.
fică ale lui Frazer a fpst consulta«Ut»Jn douaspre volume«f. _ . , _ ,.,
T««+»/,J0I ir,T,rtm 1Q99 n 9011 ftYwmn .T O, TTra'Ww The Macine. .iV$P II

•-U.
-JLM
sd
1!

ic, ci numai pentru că nu puteam trece cu vederea acest nect cînd încercam să explic tîlcul funcţiunii unui preot purta numele de Rege al Pădurii şi care îşi cîştiga d dintre titlurile ce-i dădeau dreptul să-şi exercite func-.Tupînd o creangă — Creanga de aur — dinlr-un arbore pdumbrăvii sfinte. Sînt însă atît de departe de a crede cultul arborilor ar avea vreo importanţă supremă în
africani, care erau ucişi 'după şapte sau doi ani de domnij şi care puteau fi atacaţi şi'omorîţi între timp de către bărbat viguros, acesta moştenindu-le funcţia de preot de rege. 1
. Avlnd în faţă toate acestea, cit şi alte exemple ale un obiceiuri asemănătoare, nu mai putem privi regula sujjj cesiunii preoţilor Dianei în Aricia drept excepţională ;
nu face decît să exemplifice în mod clar o instituţie lamfoaluţia religiilor, încît îl consider, ca fiind cu totul subor-
răsphuUlă, cele mai numeroase şi cele mai asemânătoammuat altor factori, şi mai ales fricii de moarte a omului,
cazuri fiind descoperite pînă acum în Africa. Nu as putefjfce,. lg urma urmei, a .fost probabil forţa preponderentă
spune în ce măsură faptele indică o influenţă timpurie ■§?procesul de constituire a religiei primitive.. Sper că după
Africii asupra Italiei, sau chiar existenţa unei populaţmceastă declaraţie explicită nu voi mai fi învinuit _că îm-
africane în Europa meridională. Relaţiile preistorice întmrăţişez un sistem mitologic pe care-l consider nu numai
cele două continente sînt încă obscure şi continuă să fmfls, dar -şi neraţional şi absurd. Sînt însă prea deprins cu

obiecte de cercetare. , WTa eror™ Pentru a crede că, retezînd wml din capetele să crească la loc. Singurul lucru pe care îl pot face este să pă. încredinţez imparţialităţii şi sagacităţii cititorilor mei, ţugîndu-i să rectifice această gravă neînţelegere a con¬cepţiilor mele printr-o comparaţie cu propria mea decla-
Las pe seama viitorului sarcina de a decide dacă ejfaonsirului, voi putea opri ca altul, sau poate chiar acelaşi,
1 Brick Court, Temple, Londra, iunie 1922.

plicaţia pe care am propus-o pentru această instituţie esi sau nu corectă. Voi fi întotdeauna gata să o părăsesc dos se va sugera- una mai bună. între timp, oferind cartea i noua sa formă judecăţii publicului, doresc să previn citi torul contra unei concepţii greşite despre obiectul ei, coifaţie expresă, cepţie care pare a fi încă răspîndită,-deşv qm'îiicedl s-■'■ <,corectez încă mai demult. Dacă %n prezenta lucrare, a :\ ,stăruit îndelung asupra cultului arborilor, nu am'făcut-". ,ca să-i exagerez importanţa în istoria religiilor şi, cu at'ij mai puţin, pentru a deduce din el un întreg sistem îhilai
1 P. Amaury Talbot, în Journal of the African Society ■ (Jur \ naiul Societăţii Africane), iulie 1916, pp. f$sit.Aii;,»a$., îiS Folklore, XXVI, 1916, pp. 79 şi urm. ; H. R. Palmer, m Jounwg of ihe African Society, iulie 1912, pp. 403, 407 şi urm. (0,a.)
■«■&
«%g
6?
&~

mmtmy""""""

gş*C35T»

J
1
1!
P
-1.
fcentâp zeul- dumbrăvii —Virbius, şi că uciderrajuiera'.conside ratădrept moartea "zeului. Această împrejurare ridică întrebarea» careera sensulobiceiului foarte răspîndit de a ucide'oameni şi*; animaleocoţiţijâivini. Am adunat;numeroase exemple ale raejBStuHHj obicei şi propun o nouă explicaţie a sa.Sînt convins că pot arăjja» că Creanga de aur, era vîscul, şi cred că legenda, în întregimea»' ei,'poate fi pusă în leşătura,'pe de*o~parte, cu" veneraţia druidiciSH .pentru,vise şi cu sacrifjciUeumane care însoţeau cultul druizilor şîX pexle altă parte, cu legenda norvegiană a morţii lui. Baldei" DespţiS modul în care' asocie£,Creîhig*a'de'"aur cu preotul din Ăricia • voii;. tjsa y spune numai că pentrua-î'-'lâmuri am fost obligat să propun'oţ 'wv-*-' '-SSlSiSâtfe-v.SSnsyiui- totemismului. Acesta este, în linii-rnarjaP rezumatul-cărţii şi; cred..e.ă,.-'oricum ar fi apreciate teoriile ei; se K va recunoaşterea .ea cuprinde un număr foarte, mare de obipeiuri'k dintre cele mai.curioase, Vrurlte dintre ele poate necunoscute chiar? antropologilor de profesie."*1 v b;*ws
Aşadar concepţiile cuprinse în Creanga de aur se'bazează pe|. '0_JS££Sâă-Ce e referă la succesiunea .pyepţilor clin„dumbvava sacră* ,'a v5Qianelvq*e; la-'.Aricia, de fapt de pe malurile lacului NjRi. din* jtalia, jeţj şi nu pot fi înţelese deeît în cadrul acesteia.
1
ar
0|
CV
.Fascinat de legendă, Frazeivîşi pune două, întrebări ; în prirnuM rînd, de ce preotul Dianei de la Nemi, Regele'Dumbrăvii, trebuiai s|i5i~ucidă-pr.edecesOTul şi, în al doilea rînd, de„ce„ înainte de a-1 ucide, trebuia ş_j3rj3ilirxtXiUn_»arbore sacru q~ creangă de yîsc pe care cei vechi o identificau cu Creanga de aur a lui Vergiliu ? Creanga"fie aur

încearcă să;dea răspuns acestor întrebări...]
Chiar ,în primele pagini ale cărţii sale» Frazer propune celebra
saidiştincţie* trllre magie, şi religie.fDupă Frazer magiaeste un fel
„de pşeudosţttnţă cu ajutorul, căreia omul primitiv încearcă să in-

LI

virtuţile/generalizării şi a preocupării acestora în primul rînd cu:
partiQuiarul.. Metoda comparativă îşi recîştigă însă terenul pier¬
dut şi' cjerceţători ca Radcliffe Brower şi Levi-Ştrauss o justifică
şi' o aplică.. '"-'-;■■£
. '-'Charles \ Morgan. T/ie House of MacmiUan •" (1843—1943), Macmillan,
1943,'apud R. Angus D.ownie, op. cit, p. 32'—33.
VIII

. {ervină în. mersalVnaturirspre'a-r schimba "în favoarea* sa, un. fals'
sistem-de'lege tilrtTTratST"urr ghid înşelător al comportării, o falsă •
conştiinţă şi o. arta neizbutită.' Omul. .primitiv-presupune pe drept
cuvinfeâiâturaifisteiiirilfnrroă25â""Ccm~ft.,îfliirio& fi'ppsiţ' <$ fe baza
acesţeX-uhlforraităţi se-.află,similitudinea cauzelor- şi -efectelor. Magia
'este bazată pe două principii fprimul este denumit de Frazer legea *
similitudinii şi se bazează pe ideea că similarul*produce'similarul,
• iar ai ;doilea"es.W denumit legea _contaţîului sau a contagiunii şi'se
#bazează̆pe ideea ca lucrurile care" ai/f ost odată în contact continuă
să acţiqEieze unele asupra altora, la distanţă, şi după ce contactul
fftzic' a'încetat. Vrăjile bazate pe legea similitudinii pot fi denumite
magie hoineopaticăsaujmj|qvă...,Vji'ăjile bazate pe legea contactu- -"
hii"sau" a'contagiunii pot fi denumite magie contagioasă. Amîndouă .
ramurile magiei,, cehomeopaticăşi cea contagioasă,"pot fi cuprinse .',
"gub; numele general de magiejmpatetică-J deoarece amîndouă pre- "-w
supun'"cjă lucrurile acţionează unele asupra altora printr-o simpali|e*y.
psecreţă/f'impulsuljindi.'transiBis.prin ceeace ar putea "i-.imagiAyl..
ca ujvfel.de.mediu eteric,invizibil. . y- ţ .,.,.,.iî'
Primitiyul crede Că regulile artei sale .magice şînt. identice cu legUe .rfăturii şi. ca
îndeplinind'un anumit gest se.vor produce în .natură'aTnumite»cohsecinţe ale acestuia. De
aceea,.el îşi imaginează că* poate-nimici; sau răni o persoană alcătuindu-i o imagine'-pe
.■■■ care:o distruge sau o vatămă. Magicianul nu solicită favoarea nici *;-,urrei fiinţe
superioare, a/iicf unui zeu de temut,.'*- eMgingujr are' ■'■*■ *,.-putoeavde a. domina-
lumea, dar:..nU i se'îngăduie nic1*o eroare*'.
', Concepţia lui' Frazejj despre magie ca un fel de ştiinţă in- ■ :
-ferioară şi greşită .a întîmpinat' criticile "antropologilor. Astfel*.
..John Behett observarea ,ân magie se întîlneşte un.element simbo-
•vlic;-esenţial; care. nu .poate fi înţeles" dacă nu se ţine seama de '.-Jffil
*v_ .aspect Ul-sâii expresiv" \ situaţie eare-. devine şi rnai\'complicată m 'Şft\
' urmă .fapttiluică. adesea âcţe esenţial rituale şisimbolice sîrit u -J**
:'■'Considerate de cei. ce=.'le practică drept efectivcauzal,; Fr azer nu A~fi
T. a reuşit să vadă ca'magia nu este numai o teorie greşită despre' ; ■ .
;'■ 'cauzaţia "naturală,..datorită faptului că-se interesează mai mult.
v de ceea ce cred oamenii despre lucruri, decît de ceea ce fac aceş-
., tia- cuiele." (John Benett, Other■ Cultures. Cohen ano* West. 1964,
apud Pi. A. Downie.op. cit., p. 45.) • , , (■

."M ' . fL '-*» ■.
IX

ctad> omuL. atinge tin grad superior de inteligenţa, căci ei trenuie
«ă ia cel puţin cunoştinţă, de slăbiciunea saEstedeci probabil că
în evQluifa omenirii" religia a apărut după magie şi în consecinţă
Frazer propune schema magie — religie — ştiinţă ca model al evo¬

luţiei omenirii spre niveluri de gîndire superioare Dar acest model privind fazele:pe care le străbate gîndirea, generalizat de Frazer la toate popoarele lumii, a fost viu combătut sub diverse aspecte. Din acest punct de vedere caracteristică ni se pare îndeosebi obser¬ vaţia făcută de. MaxGluckmann, în studiul său din 1965 Politic», !MV)J and Ritual in Tribal Sqcietu' (Politicul, legile şi ritualul in so¬ cietatea tribală), că nit există .în realitate & succesiune magie-re- ligie-ştiinţă,/ ci, că societatea tribală este s'tăpînă pe unele elemente de ştiinţă aplicată pe care le foloseşte concomitent cu diverse ac¬ ţiuni magice şi activităţi.religioase. Gluekmann este>de părere că, chiar în societăţile contemporane cu noi, există acţiuni comparabile cu magia. Aşadar eroarea lui Frazer este aceea de a fi postulat o teorie a dezvoltării intelectuale care plasează pe o scară de timp instituţii care.de, fapt-coexistă ; după Gluekmann el nu a înţeles că ştiinţa,"magia şi 'religia pot apărea în contexte sociale foarte .diferite şi satisfac' diferite genuri de nevoi emoţionale şi inte¬ lectuale1 -"/ ;,',', . ;'. -. ; .';,..':
Dar să reluăm firul gîndirii lui Frazer. Savantul etnolog afirmă, în continuare, că pe măsură ce evolua noţiunea religioasă a unor fiinţe. înzestrate cu forţe superioare omului, apăreau conducători sau regi sacri, cărora_ poporul le atribuia puteri_divine. Aceştia erau. identificaţi adesea cu forţele naturii, cu soarele, luna? pădurea. După Frazer, preoJuPrege'de iajNemi şi "zeiţa Diaria ar fi fost zei ai.jiaturii. în calitatea lor de rege şi regină a pădurii ei erau 'răspunzători de bunăstarea, poporului şi unirea dintre ei era ne- ..cesară pentru, asigurarea fertilităţii pămîntului, a animalelor şi a . oamenilor. Astfel fiind, adoratorii preotului-rege aveau un interes *mult prea mare deapărat. pentru a-i permite să- şi primejduiască viaţa. Ei luau, deci, toii felul .de,; măsuri de prevedere privind secu¬ritatea acestuia. îircea mai mare parteiceste precauţii ..şînt tabuuri.

1 R. A. Downie, op. cit., p. 40,

'trebuindjjjaJtrceze unor -reguli foarte stricte. Astfel magia
► aşyea, în 'comun cu "ştiinţa fâptui~ca~'amindouâ~se~ bazează pe
- credinţaJtardieLIpa tuturor lucrurilor, .
' dar ordineg_giSsrpusa de.magiejestâ cirtotul diferită de cea care $
form|azăeJţştjinJei_.ttJDeos€birea jdecurge în-mod natural din
". modume -diferiteîp care sîjpt concepute'cele două ordini, Ordinea"
pe cireşe sprij]iîai xnlîgîîil -extindere, printr-o..'
. falşS',anaiogie7$lQi în mintea noastră,
; în timp ce,:ordrriea.'peJJaireie'"Bazează,ştiinţa derivă din observarea*
. mimafâoasă şi răbdătoare a fenomenelor înseşi! ■■'■'-"*:.'•'■; .-.- ' *
"Totuşi, cu toată greşita înţelegere a- ordinii naturale, magia _i| l
."•'âyut, duplTrazer. în perspectivă istorică, un rol progresist şi, con- Jl
■.siderată în întregul ei, ă adus mari servicii omenirii. Magicienii :
5 primittvl.'oricîţă înşelătorie ar fi practicat, aveau un stimul puternic
*ţH»" îţi urmărirea adevărului "şki în înlocuirea unei cunoştinţe fictive,1 cu
vTfoaj reală : grija pentru propria lor .viaţă, pe care. puteau să o '*,
fttşrdă la*?Oescoperirea chiar a unei Singure greşeli. Astfeljmagi- '
'wenitj'a'u fost predecesorii direcţi nu iVhumai ai fizîcienilbi; $1
chirurgilor din timpurile mal hoi~cTşi ai cercetătorilor şi descoperi-,
torilor în toate ramurile ştiinţelor naturii. Pe de altă" partej-.practi-
cile magice au .avut consecinţe sociale importante îş-culturile,'pri-,
jj mi|tlve. Puterea putea trece în mîinile unul individ excepţional care A
jjjjv' îşf asuma-rolul dejriăgiciari al tribului şi, în cele din urmă, rolul ;
;/tiei »ege. Ajjfi se află,' afirmă JTrazeiv originea supremaţiei sociale
'<v': -şi a -'revendicărilor 'individuale — amîndouă necesare evoluţiei
*.-.■■ orruilui. -:.(/ ■:. ■#?$] *. ,_.... % - ■•:. ;
■>W' ■ Religia.•; se ".bazează pe o idee cu 'totul' diferită, chiar opusă.
Tiefinind cjj]jggj*laŞBi«Bifeie».Mosit în" lucrarea,sa, Frazer arată-
-l» 8**1
.ipşş»
jgăntelege prin religie o încercare de a.cîşjiga bunăvoinţa, de a ,

i împac*,forţete .superioare omului,, despre care se presupune şă ar ?'conduce-'şi controla cursul evenimentelor naturale şi umane.s Inşi k>*r%. ' • I '" •» ■ .** 'I i
religie confeepţia:' ştiinţTîlcâ a uniformităţii. naturii nu-şi găseşte locul; Omul trebuie, să implore şi să- convingă, eventual să intimi- .1 deze puţetjje superioare spre a le obliga să modifice cursul evenimenteloţ.UŢrazer apredază.că religia:-nu poate apărea decît în clipa * .
X

■WJPII; njjiuyjywui- *-

ms*
o_trivit concepţiei lui Frazer., Jajyjul este un sistem_.de prohibiţii ,£eJigiQase care îşi ating cea mai deplină dezvoltare în PolineziST"-: dar ale căror urme £ot fi regăsite sub diverse nume în cele mai , multe părţi ale lumii/Instituţia tabuului este doar unul dintre sis-: temele similare de, ftm care au contribuit în mare măsură - Wcazul'multor popoare — poate chiar al tuturora — Ia înălţarea 'complexei alcătuiri a societăţii cu toate variatele ei forme, reli-. gioase, sociale, materiale şi economice şi au sprijinit în mod indirect 'dezvoltarea, civilizaţiei, promovînd, printre altele, credinţa în drep¬tul de proprietate şi în caracterul sacru al căsătoriei.l Tabuurile avînd drept, scop apărarea regelui divin trebuiau respectate de:.. omul-zeu sub pedeapsa ostracizării sau chiar, a morţii. Sănătatea şi supravieţuirea întregii comunităţi depindea de acesta. Din acest ' motiv "comunitatea nu neglija nici un fel de efort pentru u-i amîna moartea sau a-1 feri de boală. '

23
,«y~ La prima vedere grija acordată preotului-rege de la Nemi pare &ă fie în contradicţie cu legenda potrivit căreia regele trebuia să /fie ucis de către succesorul său. Frazer arată însă că aceste două |"alitudini sînt complementare. El a constatat în cursul cercetărilor !'sale asupra societăţii primitive că Regele era executat ori îşi lua * singur viaţa cînd. ajungea în vîrstă şi începea să-şi piardă puterile. DeclinuTuTerii sexuale eră" considerat drept un simptom al deca¬denţei sale. Eliminindu-1 pe rege în clipa cînd forţele începeau rsâ-i scadă ije.elibera sufletul încă...în apogeul puterii sale, iar 1 acesta trecea ,1a un succeseTjviguros; Aceasta este, după Frazer, •'-ţ" \tema aflată la baza succesiunii preoţilor de lă Nemi.
*."-' Frazer îşi sprijină ideile pe numeroase fapte culese din mito¬logie, din folclor şi din literatura religioasă a Mediteranei orien¬tale. El încearcă să reconstituie eforturile omului de, a înţelege şi domina natura, la început prin magie, apoi prin cultul zeilor despre care credea, că stăpînesc forţele naturii.-Majoritatea cultelor şi'

" K Interpretarea tabuului de către Frazer a suferit şi ea nu¬meroase "•- şi vii critici din partea-antropologilor, vizînd -fie modul. definirii tabuului db'către Frazer ca magie negativă, fie concep¬ţia'sa că tabuul este un „sistem"... (Cf, R. Angus Downic, op.' cit., p. 43.) .;.•_-■' ■."_ ■ ; ' •'•. ; ',' % 'V.„:' XII . W /', •

•■-'"■ *V" ', . '
* ",, 'i-vc: j■ X . ■ ■';■-•' ■;
' ' "~ '■ '.'.•'"■ '•""•'. ' ■
rit'dalurîlor'se bazav"pe "vegetaţie si pe schimbarea anotimpurilor. Astfel,'Adonis,,Attis şi Osiris erau zei ai vegetaţiei — moartea şi . reînvierea lor erau legate de succesiunea anotimpurilor, şi. de apa¬riţia şi declinul-vegetaţiei. Frazer studiază terna identificării morţii '•* şi „reînvierii zeilor cu diferitele faze ale vegetaţiei la diverse po¬poare şi în cadrul mai multor religii. El insistă, asupra similitudinii J obiceiurilor atlt orientale cît şi occidentale şi o'atribuie unor cauze , similare care acţionau asupra"" constituţiei similare a spiritului " uman*.oriunde s-ar fi aflat el. In•■ această lumină, Frazer descoperăv originea fenomenului papului ispăşitor în ideea primitivă că spiritele V

răufăcătoare care sălăşluiesc într-un corp în suferinţă pot trece j
în_gXţe obiecte, însufleţite sau neînsufleţite. El extinde această l '
idee la credinţa primitivă după care spiritul răufăcător poate fi l
transferat de la o întreagă comunitate la ~un singur individ a j
;cărui moarte salvează comunitatea de relele, care o bîntuie. Uci-)
derea „zeului muribund" este soluţia naturală a acestei probleme. \
•Omorjrea sa permite, de asemenea,- după cum am văzut, să i se ■■ j
păstreze puterile"'elîberîndu-i sufletul. /
Interpretarea finală a întregii legende,.a. Crengii de aur esl£.
dgţj„rlftFrazeicu prilejui analizeţ mitului „Balder cel Frumos",
' ultima" parte "a-. Crengii de aur. Balder era un zeu scandinav pe
■care_nimeni,_şi_ nimic..PUj„RUtea. ucide .în ..afara„unei, ramuri. ele
, 'vîşc care i-a şf pricinuit, moartea. Potrivit, ipotezei Ini Frazer, k
„Balder" era reprezentat'de un stejar sacru, iar sufletul zeului scan¬
dinav, la. rîndul său, era'reprezentat de viscul, întotdeauna verde,
carfe creştea pe stejar. Aşadar pentru- a-1 putea ucide pe zeul în-* ,
;făţişat de1'arbore "trebuia să rupi mai întîi vîseul de pe acesta.
Arborele juca, dlecj, TOluWţapului ispăşitor şi îl reprezenta în
•"acelaşi; timp şi':pe.zeul care murea. Frazer considera că Zeul
•BMuHi/de'la NemKera analog cu Balder'cel Frumos şi .că era-
încarnarea lui Jupiter, Zeul-Cerului, care coborîse pe pămînt şl*. ***.
trăia,în ,vîs.cul,cjejpe.stejarul sacru din dumbrava Dianei, soa.ţa sa.
Răspunzător, nu numai de propria sa viaţă, c în primul rînci, de
cea a lui .Jupiter, Regele JPădurii trebuia să fie sacri licat etnd
puterile.-sale slăbeau. * \f . ,'■■.- ',: ■'

identifîcă'tirieleracjesejiîănătoare în întreg «ud-estul european,
precum'şi'Sţ?nratefa'*ta..]Eiropăi în'lume,„.pînă în înde¬
părtata Indie. '.'" ■' ' ' "
Urmărind vestigiile "cultului arborilor în Europa modernă
<Cap. ;20,viFrazer arată că la ţigjmLdîn România, sărbătorirea lui
Gheorghe_cyerde — spirituTârboTelui — este ceremonia cea mai
importantă a primăverii, pe «are Unii .o ţin în lunea Pastelor, alţii
la 23 aprţUeEste. descfisă""în' amănunt întreaga desfăşurare a săr-
•batorii, ta <cursul «căreia se taie «salcie tînără, se îmbracă un flăcău
din cap pînăta picioare ta frunze şi -flori -şi se aruncă într-un rîu un
manechin făcut din ramuri şi frunze, constattad că în această ver¬
siune a <unuî obicei căspîndit în Anglia, Carintia, Elveţia etc.' se
atribuie sălciei puterea, de !a .asigura femeilor o naştere uşoară,şi de
a da sănătate ;şi «nergle bătrînjlcxr şi -bolnavilor, iar dublul uman
aispiritului «opacului — Gheorghe cel Verde — asigură hrana vite¬
lor şi .ciştigă bunăvoinţa spiritelor apei, punîndu-le indirect în le¬
gătură cu copacul ,; .
-în legătură.cu iuflpeuţa sexelor asupra vegetaţiei (Cap. XI) se arată -căTuniî ecnşamd din
Transilvania respectă regula ca nici un părbatsă: nu doarmă cu femeia sa pe timpul
semănatuliji. Aceeaşi gulă. ieste cunoscută şi în Ungaria, dar poate fi întîlnită, în
îm¬prejurări similare, 'şi în Australia Centrală şi în unele insule din Melanesia.
Printre, pericolele ,1a care este supus sufletul omenesc
JECap. XVIII) este ,gi acela de ,a-şi părăsi corpul în timpul somnu¬
lui— absenţă temporară, sau al morţii — absenţă permanentă. Cre¬
dinţele în legătură cu .absenţa .sufletului şi cu mijloacele de a-1 re¬
aduce sînt xăspîndite, sub diverse forme, practic în întreaga lume,
Frazer citează, în acest sens, şi o. credinţă din Transilvania, potrivit
căreia nu trebuie să laşi un copil să doarmă cu gura deschisă, altfel
suf-leTul i-ar fugi sub înfăţişarea unui şoarece şi copilul nu se va
mai trezi niciodată. " -
■ în acelaşi capitol, trecînd în revistă credinţele referitoare la su¬flet ca umbră şi
reflectare, 'Frazer afirmă că poate nicăieri în lume echivalenţa dintre umbră şi viaţă sau
suflet nu apare cu mai multă claritate decît în unele obiceiuri sud-est europene. In Grecia
mo-
XV/

1

ZSŞfi

r5fc'

Cu aceste concluzii CHangai de dur-se termină.'" ' , "
S-a spus că jţe£pretarJeej.rengii dieaur mr este.decît | .'■ un,accesoriu- al acestei':opere;"
Ciudata;■ legenda'; ru* este dafijţ/jwt ■ **f| iff scjjelet-ceHwd care a; permis autorului să recoiis.tituieesotaţja gfţl—–'\,. djrjjLa&iifiîiui
', •> însuşi confirmă această opinie- cînd spune că in "timp ce nominal
■■'."■ a investigat o .problemă- particulară, "ai vechii mitologii,, a diseutat
_'■ în realitate' probleme de un interes mult, jnai general, care privesc
eyoluţia Jreptată. a omenirii de la primitivitate la civilizaţie: *

.?;.

In Creanga, de aur, Frazer aminteşte şi unele credinţe răspîn-.. dite pe «astul teritoriu ocupat odinioară de traci. Analizînd cere-moniile legate de cultul rui Dionysps,, zeu al viţei de vie şi al cior- • chinilor săi, dar-in acelaşi timp al arborilor în general şi chiar ! al agriculturii şi"grîului,, Frazei; acceptă concluzia că. originea sa' era tracă, cu toate marile astemănări pe care legenda, şi, cere¬moniile sale le au cu cele ale lui Osiris. în legătură cu ritualurile.
"dionisiace, Frazer menţionează că bacantele din Tracia purtau coarne ca să-şi imite zeul, reprezentat ca taur sau ţap. ■;'-
Tot cu referire la obiceiurile practicate de traci, Frazer relevă că oraşul bdera era purificat în mod public o dată pe an şi un' cetăţean, "ales anume .în acest scop,, era ucjs cu lovituri de pietre, ca ţap ispăşitor sacrificat pentru asigurarea, vieţii celorlalţi locuitori ai oraşului.' , '■'.'.■■"< > .
-■ De asemenea, ,în diverse capitole ale studiului sâu,rFrazer se referă la unele aspecte ale folclorului, românesc şi al. unor'naţiona-.
XIV
* litătţi conlocuitoare pe teritoriul României, comparîndu-le • c,u obi-.. ceiurile şi-credinţele similare ale altor popoare. * -,, ,». :ţ\. . ,1. * : Bunăoară ,«*! citează în capitolul destinat .tantrolului-magic : al vremii CCap. Vnun obicei transilvănean practicat.în timp-de se¬cetă. 'Cîffc-va jele tinere, îndrumate de o 'femeie mal în vîrstă,. toate despuiate, fură o guapă şi o trag- pînă la rîu, unde îi dau drumul pe apă. Se ăşază apoi pe grapă şi aprind îh fiecare colţ al ei o flăcăruie care trebuie să ardă timp de o oră, apoi se întorc acasă. Frazer

..;.--■
• .... . " . "î- ' - . "■•

-77V-

aP

". dernă, de exemplu, cînd se- înalţă o nouă construcţie, conslrucl.orul . atrage un om la locul unde se află piatra de temelie. îi măsoauă pe-ascuns corpul, sau o parte a acestuia, ori umbra şi îngroană_măsura sub. piatra de temelie sau aşază piatra de temelie peste umbra -omului. Ke_crede că cela cărui-umbră a tost'asitei îngrWatâ va muri în cursul anului. Obiceiul — spune Frazer — are un echivalent la românii din Transilvania care cred că cel a cărui umbră se zi¬deşte în acest fel va muri pînă în patruzeci de zile. De aceea cei ce trec pe lingă o clădire aflată în construcţie pot auzi : „Fereşle-te să hu-ţi, ia umbra !" După Frazer, acest obicei înlocuieşte vechea
„ practică de a ucide un om sau de a-1 zdrobi sub piatra de temelie a unei clădiri noi, pentru a-1 asigura soliditate şi stabilitate.
■ - Deosebit de interesant este capitolul Crengii de aur privind vobiectele tabu (Cap.

XXI). La saşii din Transilvania, exemplifică . Frazer, cînd o femeie se află în chinurile facerii, se deschid în casă toate încuietorile de la uşi şi lăzi, urmarindu-se ca prin acest mijloc să se uşureze naşterea. Această practica se_încadrează în credinţa-multor oameni din diferite parti ale lumii, care se feresc să aibă vreun nod pe ei în anumite perioade critice, mai ales în timpul le-huziei, la căsătorie şi la moarte. s „ Intr-un capitol de mari proporţii (Cap: XVIII) Frazer trece în revistă' credinţele şi practicile referitoare ld uciderea spiritului., ar¬borelui. El înmănunchează unele dintre aceste practici, răspîndite în numeroase părţi ale lumii sub titlul: Inmormintarea Carnavalu-
•! lui. Un obicei de acest fel este cunoscut şi în Transilvania unde, de Miercurea-Cenuşii sau de Lăsata-Secului, saşii din comuna Bruiu, lîngă Sibiu, spînzurau Carnavalul, înfăţişat ca un om de paie învelit
.« într-o pînză albă şi dus prin sat, într-o sanie trasă de doi cai albi şi doi cai murgi. în aceeaşi comună se practica de către saşi obiceiul „Alungării Morţii", o mică dramă, jucată de fete şi băieţi, reprezentînd întoarcerea Verii sau a Vieţii. Ceremonii foarte asemănătoare se practicau şi în satele germane din Moravia. f
In.capitolul XXXIII — Grădinile lui Adonis (reprezentate prin , coşuri sau oale în care se seamănă grîu, orz, lăptucă, mărar, flori etc. şi care se îngrijeau timp de opt zile — aceste „grădini" fiind în

esenţa vrăji menite, să asigure creşterea yegetaţiei) —Frazer se re-feră/şi.la obiceiurile practicate spre a aduce ploaie pentru recoltele yiltQâre, ttustrîndu'rle, şi prin""următorul'obicei existent la.români : ?cînd o fată vine acasă purtînd o cunună împletită din ultimele spice • de gnu de'la seceriş, cei ce o întîlnesc o stropesc cu apă pentru ca recoltele anului viitor să nu fie nimicite. Se cunosc echivalente ale-acestui obicei, atît în Germania, Franţa şi Anglia, cît şi în Prusia. Capitolul XLU.I studiază înfăţişările animale pe care le îmbracă spiritul griului la diverse ' popoare şi felurite modalităţi ale ucideriraceslufa. Urmărind concretizările acestei teme în ţara noas¬tră, Frazer scrie : „în comuna Bruiu t (amintită de Frazer pentru a treia oară), cînd secerătorii'ajung la ultimul snop de grîu, se strigă : .«Aici vom prinde cocoşul !»•" ; 'în apropierea oraşului Cluj-Napoca se îngroapă un cocoş pe ogor, lăsîndu-i-se ■ capul afară. Un tînăr în-cearcă~să*"fâiercu. o singură lovitură de coasă, capul cocoşului ; dacă, nu reuşeşte, i se dă porecla de Cocoşul Roşu, pe care o poartă timp de un-an, şi se crede că recolta anului următor va-fi slabă. în insula Mon secerătorii estonieni cred că omul care taie primele spice de" grîu va căpăta dureri de şale. Pentru a scăpa de asemenea cluTenT" saşiî din Transilvania îşi încing şalele cu primul braţ de spice pe care îl seceră.'Aici, concHTde.Frazei", se rgeurge la ajutorul spiritu-hii,griului pentru a obţine vindecarea, dar sub forma sa vegetală originară, nu sub înfăţişarea unui animal.
"- Capitolul LIII are ca obiect îmblînzirea animalelor sălbatice de către vînători, dar se referă şi la modul în care omul îşi poate asi¬gura şi bunăvoinţa altor animale. Iată exemplificările lui Frazer în legătură cu această temă, care privesc folclorul din România : pi — La saşii din Transilvania, pentru a îndepărta vrăbiile de pe • lanurile de grîu, semănătorul aruncă primul grîu de sămînţă înapoi, Jpeste cap, rostind cuvintele : „Asta-i pentru voi, vrăbii". £"■"• — Pentru a apăra grîul de păduchi, semănătorul azvîrle trei "pumni de grăunţe indirecţii diferite.
V — Pentru a apăra grîul împotriva tuturor paraziţilor, animale¬lor sau insectelor, secerătorul; transilvănean, după ce a însămînţat, 'mai ,tre.ce'încă o dată de la un capăt la celălalt al ogorului, imitînd,
XVII
2 16,
!

Mi)tame; masive;* toate cunoştinţele epocii ,m aceasta mawne-.. ro-|a.id€$'.lMEeTiXotemuŢeste o- clasă de- obiecta- ma-eriale■ faţa- dfef care primitivul manifesta uit' respeet'ituperstiţios, iţndică.mtreelvşfcîfecare membru al clasei există o .legăturiibir ilĂotă'. şE deosebită;:. liegâtura;dintre a persoană şi ţotemwl ei asigură jşşneticai reciproce : totemul/apără respeetiva persoană, iar aceasta 4» araiă* respectul faţă de totem pe felurite cai, nu-1 omoară dacă Bpţemul'este un animal şi nu îl taie- sau culege, dacă este o plantă. Spre deosebire de'fetişr, .ţîrţerauî nu; este niciodată un individ izolat,

ItX întotdeauna ;,e? clasă de :dbiecte, în- general o specie de animale său de plante şi, mai rar, o clasă de obiecte neînsufleţite: . Potrivit; unei /eguli obişnuite, şi. chiar generale, membrii: unui clan. totemic nu se căsătoresc între.ei,, ci sînt -obligaţi să-şi caute dar acum/seu mina goală, gestul de Lmprăştiere a seminţelor,, spj -'îun4rin acelaşi timp ;,emăn,acum pentru .animale, serttăn $>» tru tot ce umblă jşi stâlp picioare pentru toţi icei ce eîntă şi i . în numele .Tatălui etc." .• .V ..'.." '.' .-.-)

O ultimă referire a lui Frazer la folclorul transilvănean este v -:din capitolul privind sufletul, păstrat în afara trupului, înrpov---rile populare {Cap. LXVI). Intram basm povestit de.saşi se spune j9 gloanţele, trase -de un flăcău într-o vrăjitoare trec prin ea fără să-facă nici lin rău, căci rsufletul vrăjitoarei nu se laflâ in trupul -ei,' undeva departe. Flăcăul găseşte sufletul adăpostit într-un.ou,-ş; înfăţişarea 'unei luminiţe. Stinge luminiţa şi odată'cu ea şi via" vrăji toareL

Referirile lui Frazer la temele folclorice din România pot.păr

■ ■Referirile lui Frazer la temeie ioicium-c un» "«■"»— r--•*■----mmi. WKUH.» "" ■»>-———,«!—- — — - ,

puţin .numeroase, mai ales dacă ţinem seama de imensul inventaţţiil$ şt soţiiîritr-un,,alt trib; Această regulase numeşte exogamie.

de credinţe obiceiuri şi fapte citate în Creanga de.aur, dar sînt i-Mj-: Trebuie să:notăm că, spre deosebire de opinia altor antropologi,

portante 'Explicaţia numărului lor relativ redus poate îi găsită înf|după părerea mi Frazer nu s-a întîlnit nici an caz de totemism.la

materialul documentar şi informativ limitat de care putea'dispune«[>epoaEeleî6l.-nici ia cele (Semitice) în ceea ce priveşte originea

Frazer în epoca în care scria Creanga de aur. Oricum aceste refeririptlluţjetotemismului. opimiiecercetătorilor şi savanţilor au va-

pot oferi'o perspectivă asupra filoanelor folclorice identificate deŞriat. totemismul'a fost pus în legătură fie cu greşita interpretare

Frazer în ţara noastră, asupra felului în care savantul englez a£-a pozelor *.fie cu doctrina transfigurării sufletelor,, fie cu an ima-

văzut şi interpretat înrudirea sau apropierea lor cu temele îolclo-Vjgle.sau piantele care asigurau în principal hrana unor colectivităţi

rice ale popoarelor sud-est europene, ale celor .din restul continen-ţcaieşi după. care aGes tea erau numite de vecinii lor. Frazer însuşi

tului european şi chiar din întreaga lume.1 '• fLaceeptat în legătură cu originea. totemismulai cîteva ipoteze pe care

*» .-' ile-a-;'părăsit'ân cursul cercetărilor sale. Potrivit unei prime ipoteze '>■. .. *' gf<jaulate: de Frazer- totemismul şi-ar fi avut originea. în doctrina

■ • ■ , ■ ' ' .f'sufletului exterior sau a credinţei că ar,fi posibil să adăposteşti su~

.Iftetul uno.rv persoane aflate; în viaţă; pentru mai multă siguranţă, în anumite obiecte externe,-cum-ar fi plantele şi animalele. Potrivit faltei ipoteze .totemismut şi-ar fi avut originea într-un sistem de ma-

I ayînd/fifopul să asigure, comunităţii cele'necesare traiului. Po¬ rt celei jle a treia-'teorii, formulate de Frazer — dar, după cum

j Cititorul poate găsi sursele folosite de Frazer în legătură cuiŞpervă Downie, şi aceasta fără convingerea fermă a autorului ei că

folclorul din spaţiul românesc în Tabelul cronologic, unde am s°-* £fi; neapărat cea justă — totemismul îşi are originea într-o expli-

™wt,,m să le indicăm (V. jşi notele de subsol în.textul-lucrară.) ţ ;... '-;%■ ■ „• ,.' . . . .„*

• Prima lucrare de antropologie a lui Frazer, publicată. încă fraţie;primitiva a concepţiei şj a naşterii, după care acestea ar fi în 1887. a' fost studiul de proporţii nu prea întinse Totemica. . ;|rez.ultatul acţiunii unorplerme şi animale.

Citeva cuvinte despre celelalte scrieri mai. importante ale !lui|_etu]; ung/persoane aflate,; în viaţă; pentru mai multă, siguranţă, în

James George Frazer. .

XIX

XVIII

Studiul Totemism and Exogamy (Totemism şi exogamie), pu¬blicat în 1910, cuprinde rezultatele unor îndelungate preocupări ale lui Frazer în legătură cu acest subiect t şi trece

în revistă, în patru

li . '.■ ... ' .» • „ . ... ,.linca în v'ma pe scara civilizaţiei, şi ca, mult. timp după ce ma-
ExogamiaJ deşi .6e intilneşte in general împreuna cu instituţii;1 •~ ' /\, • . ' •",- •'.,' . // - ■ . - . .
vi .-=-rl_X . . ... , ... „, , „, \TjQritatea membrilor.unei comunităţi au încetat, sa gindeasca şi sa
totehHsTnului trebuie sa fi avut o origine separata. în aceasta pnl ..- -:.. . . , . .. - . . .., ... „ „ , . ,
. .„• ... . -. . , „, , T TT ., L . „acţioneze ca primitivi, in obiceiurile-şi instituţiile poporului con-
•vmţa Frazer înclina spre teoria formulata de L.H. Morgan, potrivi h--. -_■ .*•--.• . ; -- , , ..= .
„...'.. ■ ,. ' ...',-,... , . --,..' tînua sa.mai persiste, urme. ale unor moduri.mai primitive de a
căreia instituţia exogamiei a fost introdusa împotriva căsătoriei sao . . ; " „.'.-..■' -_- ■< • , -■ - j • , . ■
.:,».. , , , « . . , , ... , ., , . - ..Jtrăi şi.de a gindi. Asemenea rămăşiţe se includ in domeniul foi-
coabitam rudelor de singe, m special a.fraţilor şi surorilor, obişnuit* - ,-'.-.. ■-. . ' ,- ;.- , . , „ . . -.. - . ...
. .. . .., , ■■ > Icloruluicare/in sensulsau cel mai larg, îmbrăţişează, potrivit eon-
intr-un stadiu primar de promiscuitate. ' • . ■*. , - . . ' , , J. . ... ,
• cepţiei lui Frazer, întregul corp de credinţe şi obiceiuri tradiţionale
• Deşi concepţia sa nu a fost acceptată unanim de antropologi-— fa măsura în care îşi au 01.iginea în acţiunea
Frazer a continuat să strîngă date asupra totemismului şi a publi Uvă a mulţimii şLnu pot fi atribuite influenţei individuale a
cat, în 1937, o carte voluminoasă, intitulată Totemica : A Supplel. personalităţi. în pofida. gradului înalt de dezvoltare atins
ment to Totemismand Exogamy (Totemica: un, supliment la „Ta fovecW evrei, nu există nici un mptiv de a crede că ei ar f]
tenusmşiExogamie"). ., feonstituit o excepţie de la această lege generală. Putem, bănui că
R. Angus Downie subliniază că Frazer nu a supraestimat nici
1 Op. cit., p. 80 şi urm.
odată rolul totemismului ca factor determinant în propăşirea ome¬nirii şi a considerat chiar că, în comparaţie cu alţi factori cum arf fi cultul naturii şi cultul morţilor, importanţa totemismului îţi evoluţia religioasă este subordonată.l Indreptîndu-şi atenţia asupra acestor factori, Frazer a publicat- în 1913 prima parte a studiului TheBelief in Immortality and the Worship of the. Dead (Credinţa în fn.evnv.rire şi cultul morfilor)în care se preocupă de această ere dinţa la indigenii din Australia, insulele din strîmtoarea Torres t Noua Guinee şi Melanezia ; un al doilea volum, publicat în 19g2
au'trecut şi ei printr-un stadiu de barbarie şi această posibilitate, bazată, pe analogia cu alte popoare, este confirmată de studiu) literaturii evreieşti, bogată în referinţe la credinţe şi practici care cu greu ar putea fi explicate fără a accepta ipoteza că sînt rămă¬şiţe rudimentare provenind de la un nivel de cultură mult mai înapoiat. Scopul studiului Folclorul in Vechiul Testament este toc¬mai ilustrarea şi explicarea' cîtorva asemenea rămăşiţe din vremuri mai primitive. •'
ale creaţiei omului în Geneză, cu concluzia că teoriile creaţiei şi
trece în revistă credinţele'în nemurire şi cultul morţilor la P»; ale evoluţiei au divizat în două tabere opuse nu numai lumea■ civi-
poarele din Polineziaj iar volumul al/treilea, apărut în 1924, pe jg-r timp,de m„lte aecole|-şi cormngerile omuTrirTv.
cele ale locuitorilor Microneziei. ' „-. „„„: într-adevăr, credinţe similare cu cele cuprinse în Geneză Tn~Ieyă-
- O-altă lucrare a lui Frazer, care a stîrnit un viunteres 'îriS jg;. cu; apariţia omului pe pămînt sînt răspîndite pe scară largă .de la pubtjcarea sa în-: 1918jla: fost Folklore in the

OldJTesiamenUa popoarele primitive şi povestiri asemănătoare se întîlnesc în Sţpdiies in Comparative Religion. Legend'and Law (Ffittforulîi vechiul folclor dinBabilonja, Egipt şi Grecia, la australienii. Vechiul Testament, studiu'de. religie comparată. Legendă şi lege) njagrii şL.tahitienii din timpurile mai noi şi, deTapt, în părţi foarte Frazer; şcceptă ca puncUde plecare al studiului-său, ideea, .sprijl diferite'şi îndepărtate ale -globului. Pe de altă parte, mulţi primi-nită pe Cercetările privind istoria timpurie a.-.omului, că toate. pâr tivi,' mai ales<tHpurile totemicetare îşi imaginează că strămoşii poarele civilizate s-au ivit, îritr-o anumită"-perioadă, dintr-o sjftlor au apărut dinfănlrnălele sau plantele lor fotem'ice, cred ,că de primitivism mai mult sau mai puţin apropiată de starea "îi omul riu a fost creat, ci a-evoluat din forme mai primitive de~viâiă care continuă să se mai afle şi în prezent'unele comunităţi rămas* animală. In continuarea studiului său, Frazer supune analIzeTirituri
'biblice cum .sînt „căderea omului", „semnul lui Coiir'. „moşte-
XXI
I
Frazer studiază în primul î'înd cele două relatări contradictorii

sja siauuirea şi -i»eţniiiei.«tt- UIUUMI UVUC, 91 JJUJI uiuuiati»..,. irietăţii ;prlyate,spxijinind,astfel securitatea'posesiunii indivi-iale, precum şiprintr-o' mai strictă respectare a reguliloi*\morali-iţii sexuale şi. a vieţii umane. . ÎU afara studiilor sale din domeniul antropologic,' şi în paralel
ni rea lui Iacob" — dreptul sau obiceiul ultimogeniturii în confri /cu dreptul sau obiceiul primogeniturii, „căsătoria lui Iacob" — ap I ultim mit permiţîndu-i o incursiune adîncită în domeniul regal | taţii şi al căsătoriei\tc. Cartea se încheie cu studiul Legii evreieş!
de Moise în deşert, ci aparţine unei perioade mult mai tîrzii, dujpe. Frazera. manifestatei un susţinut interes pentru antichi-
cucerirea Ierusalimului de către Nabucodonosor, în anul 586 înaiii»*63 clasică. Cea- mai importantă contribuţie â sa. în domeniul
\tea erei noastre. Studiind consecinţele codificării legii evreieşlgtudiilor clasice este editarea operei lui Pausanias Descrierea Ela-
Wrazer demonstrează că redactarea Cpduhii deuteronomic în fornffH apărută în r volume, în 1893. Ediţia cuprinde o introducere, o
Vcrisă marchează o eră nu numai pentru poporul evreu, ci penttapreciere critică a textului grec, traducerea în limba engleză şi un
întreaga umanitate. ' • -comentariu de mari proporţii, care oferă'un rezumat a tot ce se
Primul volum al studiului The Worship of Nature (Cultul
turii), a cărui teză generală este că o mare parte a religiei, - puţin în fazele ei mai timpurii, era bazată în mod direct pe perso
ficarea naturii, a apărut în anul 1926. Acest volum urmăreşte c
tul cerului astfel cum.poate fi îhtîlnit la indienii Vedelor, la gr<
şi romani, la vechii babilonieni, asirieni şi egipteni, la, popoare!
din China, Coreea şi Assam şi la indigenii din Africa. Autorul pri
cu concluzia că legislaţia Pentateucului nu a putut £i promulgai
oaste despre Grecia -clasică în măsura în care arunca o rază
lumină asupra Descrierii lui Pausanias. în anul 1900, Frazer a
blicat un extras-din această lucrare sub titlul Pausanias and
Gseek-,Sketches(Pausa.nias si alte schite greceşti), adău-
u-i o prezentare a personalităţii şi rolului istoric al lui Pericle,
risă" iniţial pentru, Encyclopedio Britannica, ediţia a noua.
**-A doua .lucrare importantă a lui Frazer privind antichitatea
cedează în acelaşi fel în legătură cu cultul pământului şi al soarelujclasică' a fost editarea în' 1929, în 6 volume, a Fastelor lui Ovidiu,
Primului volum al Cultului naturii nu i-a-urmat un altul şi intenţn care se relatează evenimente' istorice, fenomene .astrologice şi
lui Frazei- de a completa cercetarea sa în legătură cu cultul soarslatini religioase. In afară de deosebitele ei calităţi literare tradu-
lui şi de a studia personificarea şi cultuL.şi ale altor aspecte agerea reflectă întru totul spiritul originalului, iar notele alcătuiesc
naturii, însufleţite şi neînsufleţite, nu a fost realizată. practic ..un tratat asupra întregii istorii şi mitologii romane.
• Cele trei volume ale lucrării The Fear of ihe Dead in tî|» Pentru a întregi perspectiva-

asupra atît de variatelor preocu-
Primitive Religion (Teama de moarte în religia primitivă) au apănjpări ale lui Frazer trebuie să amintim şi studiile sale literare, con-
respectiv în 1933, 1934 şi 1936. Scopul acestei lucrări este de fţretizate mai ales în The Corgon's Head (Capul Gorgonei) care
demonstra eroarea presupunerii că speranţa nemuririi după moarfonţine majoritatea încercărilor sale pur literare, şi Letters of Wil-
a fost revelată pentru prima dată omenirii de către fondatoifliom Coiyper (Scrisorile lui William Cowper), o selecţie în două
marilor religii istorice : budismul, creştinismul şi islamismul; duţpolume din poetul său preferat, .însoţită de d'schiţă a vieţii acestuia,
cit se pare, afirmă Frazer, ea a fost nutrită de către toţi oamen| ; .■■'..";*■'■■'■• din întreaga lume, cu mii de ani înaintea naşterii lui Budha, Isiiş- ; - -A'j-« * •■;•'•
Hristos şi Mohamed. -"' ,
O lucrare de proporţii reduse este The Devil's Advocate (Apăr£ Opera lui J. G. Frazer a fost primită cu viu interes, chiar cu torul Diavolului, 1928) în care Frazer încearcă să arate că la uneŞntuziasm, mai ales de către publicul nespecialist în antropologie, popoare şi în unele perioade superstiţia a jucat un rol progresisjmpresionat în primul rînd de elocvenţa stilului lui Frazer, de prin întărirea respectului faţă de guvernămînt, contribuind în aceiP°rul Şi claritatea sa. Printre antropologi lucrările sale au,susci-

XXII
'.„■-■'-.-

XXIII

'-"■Hţr
■
CT' v\ , • "-,-! t' - ' i'". '■ '* ■ ... ,.li'ncă"rn iii-mă pe-scara civilizaţiei, şi că,, mult timp după ce ma
Exogamiajdeşi.se înlilneşte in general împreuna cu instituţii/ - . - ",_.,• ' - .',...'-' /■'. - - . - -
ti y * *■ T-:...;*.*"-»v*QiYihiMIr»t* unoi ■
/iritnurnl'il-i in înnorat' ca t>i nrloucpu ci t
Op. cit., p. 80 şi urm.
XX
oului trebuie să fi avut o origine separată. în această prw
•vinţă Frazer înclina spre teoria formulată de L.H. Morgan, potrivi| căreia instituţia exogamiei a fost introdusă împotriva căsătoriei sa; coabitării rudelor de sînge, în'special a.fraţilor'şi surorilor, obişnuitâi într-un stadiu primar de promiscuitate. ■ ■ . ' . .
Deşi concepţia sa nu a fost acceptată unanim de antropologi Frazer a continuat să strîngă date asupra totemismului şi a publţi cat, îri 1937, o carte voluminoasă, intitulată Totemica : A Supple vient to Totemism and Exogamy (Totemica : un- supliment la „Ttf temism şi Exogamie").
R. Angus Downie subliniază că Frazer nu a supraestimat nici odată rolul totemismului ca factor determinant în propăşirea ome¬ nirii şi a considerat chiar că, în comparaţie cu alţi' factori cum ar" fi cultul naturii şi cultul morţilor, importanţa totemismului îţi evoluţia religioasă este subordonată.' îndreptîndu-şi atenţia asuprt acestor factori, Frazer a publicat- în 1913 prima parte a studiului The'BeZte/, in Immortality and the Worship of the. Dead (Credinţa în nemurire şi cultul morţilor) în care se preocupă de această cre¬ dinţă la indigenii din Australia, insulele din strîmtoarea Torreâ, Noua Guinee şi Melanezia ; un al doilea volum, publicat în 1922 trece în revistă credinţele în nemurire şi cultul morţilor la po¬ poarele din Polinezia* iar volumul'-aL'treilea, apărut în 1924, pe cele ale locuitorilor Micronezieiei: ■;, .';"

O altă lucrare a lui Frazer, care a stîrnit un viiiiinteres înc] }e la, pubtjcarea sa în-; 1918;la fost Folklore in the OldiTesiament Stuăies in Comparative Religion. Legend' and L,aw (F.ofttorţfl îi 'Vechiul Testament, studivr'ăe. religie comparată. Legendă ş{ lege) Frazer: acceptă ca punct.de plecare al studiului său, ideea, spriji nită i>e Cercetările privind isto|ia timpurţe a .omului, că teate; pO
j6ritatea~merobrilor unei comunităţi au încetat să gîndească şi să acţioneze'ca primitivi, în obiceiurile-şi instituţiile poporului con¬tinuă să mui persiste. urme ale unor moduri', maf primitive de a trăi şi..de a gîndi. 'Asemenea rămăşiţe se includ în domeniul fe¬ciorului "care, în■ sensul "său cel mai larg, îmbrăţişează, potrivit con¬cepţiei lui Frazer, întregul corp de credinţe şi obiceiuri tradiţionale ale unui popor, în măsura în care îşi au, originea în acţiunea colectivă a mulţimii sL.nu.pot fi atribuite influenţei individuale a marilor personalităţi. în pofida.gradului înalt de dezvoltare atins de vechii evrei, nu există nici un motiv de a crede că ei ar fi ponsţiluit o excepţie de la această lege generală. Putem, bănui că ău'trecut şi ei printr-un stadiu de barbarie şi această posibilitate, bazată pe analogia cu alte popoare, este confirmată de studiul literaturii evreieşti, bogată în referinţe la credinţe şi practici care cu greu ar putea fi explicate fără a accepta ipoteza că sînt rămă¬şiţe7 rudimentare provenind de la un-nivel de cultură mult mai îpapoiat. Scopul studiului Folclorul in Vechiul Testament este toc¬mai ilustrarea şi explicarea" cîtorva asemenea rămăşiţe din vremuri mai primitive.
ale evoluţiei au divizat în două tabere opuse nu numai lumea civi-lizată ci, timp"de multe secole, şi convingerile ■ 6rrmKn~pThuTlTv. într-adevăr, credinţe similare cu cele cuprinse în Geneză îTTTegă-tură cu apariţia omului pe pămînt sînt răspîndite pe scară largă J.a popoarele primitive şi povestiri asemănătoare se întîlnesc in vechiul folclor din BabjJnia, Egipt şi Grecia, la australienii, njagrii si.tahitienii din timpurile mai noi şi, de fapt, în părţi foarte diferite şi îndepărtate ale globului. Pe de altă parte, mulţi primi¬tivi,'mai ales<lHburile totemiceTcare îşi imaginează că strămoşii poarele civilizate s-au ivit, îritr-o anumită"-perioadă, dintr-o sjplpr':au japjiruţ■ din~luTÎmaTele sau plantele lor "tolelnlc"e,'~cre"d" ,că -~„v de primitivism mai mult sau mai puţin apropiată de' starea'"fi omul nu a fost creat, ci a-evoluat din forme mai primitive deĂTâţă care continuă să se mai afle şi în prezent1 unele comunităţi rama» animală. în continuarea studiului său, Frazer supune analizei mituri
! biblice cum .sînt „căderea omului", „semnul lui Ccfi.n", „moşte-
K
XXI
Frazer studiază în primul î'înd cele două relatări contradictorii ale creaţiei omului în Geneză, cu concluzia că teoriile creaţiei şi

■3

tat "însă comentariile şi aprecierile cele mai variate. Astfel pe cînH
. G. .E. Smith afirmă că acestea nu cuprind degît „prostii' savante1»
celebrul reprezentant al şcolii engleze, B, Malinovski >îl considerî|
pe Frazer drept cel mai de seamă antropolog al epocii, iar bioja
■ graful său R.Angus Downie observă că; „Scrierile lui Frazer audug
. la o lărgire a orizontului, astfel încît idei primitive cum sînt tabuulE totemismul, exogamia, cultul naturii au ajuns să facă parte dig gîndirea banală, cotidiană".1 Acelaşi biograf adaugă : „La primi vedere Frazer nu ocupă decît puţin loc în antropologia modern Ş şi majoritatea cărţilor moderne aparţinînd acestui domeniu ni< %
Jnu-i' amintesc numele.-Dar cine oare se aşteaptă să întîlneasc J "numele lui Adam Smith într-o lucrare contemporana de economia sau-pe' gel al lui Darwin, într-un" manual de biologie? O mar; parte din gîndirea lui Frazer, la fel ca în cazul lui Adam Smit | şi. al lultJDarwtn, a fost'absorbită în subiectul pe care 1-a studUj
. şi-stă, nemărturisit, la baza investigaţiei .ulterioare." 2 Pe de'alt J parte unii "îl consideră-pe-Frazer oarecum „inactual", chiar „de suet", imputîndu-i mai ales faptul că „nu a avut contact cu terenul,'. Aceştia nu ţin însă seama că, la sfîrşitul secolului al* XlX-lea ! la începutul secolului al XX-lea, cercetările de teren erau îne; relativ puţine şi că Frazer a efectuat, pe baze de scrieri, o „munc* de cabinet", alcătuind o mare sinteză care s-a impus pe pla
... mondial, fiind una dintre primele mari sinteze ale epocii moderni, Este adevărat că după Frazer s-a ajuns,la dezvoltarea etnografii de teren şi la discreditarea „muncii de cabinet", dar şi în acesl i condiţii noi aşa*zisa „cădere în desuetudine" a lui Frazer nu j| referă la activitatea sa propriu-zis ştiinţifică, ci este numai un refl*
' al unei lupte privind metoda i-lupta dintre antropologii „de cab* net14 şi cei de teren.

Dealtfel însuşi Frazer era.conştient că parţ<| pur speculativă a operei sale este vcea mai caducă şi că ya
\. depăşită mai devreme sau mai tîrziu ca .rezultat a> noilor, daţ mai,bogate,'obţinute pe teren — cu cîţ mai devreme cu atîţ nv bine pentry adevăr, spunea Frazer. în nici un caz însă nu se poa

1 Op. cif.. p. 85. 1 Ibiclem. •
XX.1V

uita 'că ,Frazer a pus:la. dispoziţia cercetătorilor o sursă documen¬ tară de. anvergură şi că" opera sa "a intrat în cultura generală a umanităţii- în-pofida :unor.' aspecte depăşite de cercetarea ştiin¬ ţifică-ac tualăvşr-a altora parţial criticabHe, nu există etnograf care să nu-treâcă*prin-opera lui Frazer, această uriaşă frescă a dez¬ voltării ştiinţei despre cultură la începuturile secolului nostru, im¬ presionantă atît prin noutatea ei tematică cît şi prin imensul ma-
1 terial ilustrativ prezentat.">
Aceasta este neştirbita actualitate a lui Frazer.
Dacă-acesta era James Frazer, savantul şi scriitorul cum ni se înfăţişează James Frazer, omul ? . < , , .
Biograful său Downie îl caracterizează ca fiind-de o timiditate excesivăŢ motiv pentru care nu se lăsa niciodată antrenat în vreo controversă şl asista la discuţiile aprinse în legătura cu concepi iile sate, mirtate în cadrul şedinţelor Institutului Regal de,. Antropologie sau în alte părţi, fără să-şi facă auzită vocea. Din" aceeaşi cauză nu era prea strălucit în conversaţii şi îşi impunea un mare forma¬ lism'în relaţiile sale sociale. .'■•'-,
., ; Biograful îl descrie pe Frazer ca avînd în esenţă spiritul şi' ' mentalitatea unei persoane aparţinînd secolului al optsprezecelea. „în tinereţea sa a practicat scrima şi călări tul. Deşi străbătea dis¬tante respectabile pe' şes sau printre dealuri, nu s-a urcat nici-
■ odată, după cîte ştiu, pe Vreun munte'. Poetul său favorit era Cow-per, şi'proza sa este puternic influenţată de Gibbon. A fost omul
• acelei perioade şi».prin- convingerea sa că raţiunea umană este un instrument sufjcient pentru -a deschide toate uşile, a răspunde la
5 toate; întrebările."; '
. „După cum am văzut, a respins ipoteza iui ■Einstein şi. de ase-
' mşnea/'nii a manifestat nici o simpatie fa(ă de nici o altă gîndlre -înaintată din zilele sale. într-un. eseu asupra lui Coudorcet ' ş'na
~' Condorcet on •the Progresa oj the Human Mină (Condoreet 'despre progresul spiritului' aman), Oxford. A.t the Clnrendon Press, 1933.
' -. . ■ : . ,XKV

cei mai harnici muritori. Mi-a. spus odată că nu este niciodată obosit. Trupulsătfave. nevpie de somn şi de odihnă ca al oricărui altuia. ; dar mintea sa "nu era niciodată obosită de efort şi interesul său "pentru problema ce-1 preocupa nu slăbea niciodată. Cînd l-am ţ;vcunoscut, muncise, uneori peste douăsprezece ore pe zi, timp de şaizeci de ani. în calendarul său nu era înscrisă nici o zi de odihnă . şi cînd pleca în' concediu era însoţit de eîteva lăzi pune cu_cartr şJnoŢ&Lx;, ,-. , ;
'—Neabătuta încredere în ştiinţă.
Frazer însuşi scrie: „Abundenţa, soliditatea şi splendoarea rezul¬tatelor obţinute pînă acum de ştiinţă ne inspiră o încredere însu-[fleţitoare în temeinicia metodelor ei. Aici, după ce1 a bîjbîit prin în¬tuneric veacuri de-a rîndul, omul a descoperit, în cele din urmă, un » fir conducător în labirint, o cheie de aur care deschide multe lacăte ! In tezaurul naturii. Nu este poate exagerat să spunem că spe-: ranţele de progres — atît moral şi intelectual, cît şi material — în viitor sînt legate de destinul ştiinţei şi că orice obstacol pus în calea descoperirii ştiinţifice este un rău pentru omenire."
; Trebuie să menţionăm1 însă că deşi este conştient că „progresul intelectual care se manifestă în dezvoltarea ştiinţei şi în răspîn-direa unor vederi ..mai liberale nu poate fi disociat de progresul ' industrial sau economic" — Frazer afirmă că acesta, la rîndul său primeşte un impuls uriaş de la cuceriri şi de la forţa de dominare. „Nu este'un simplu accident — scrie Frazer — că cele mai pu¬ternice izbucniri ale activităţii omeneşti au

urmat foarte înde¬aproape paşii victoriilor şi că marile ginte quceritoare ale lumii au contribuit în cea mai mare măsură la progresul civilizaţiei vinde-cînd în vremurile de pace rănile pe care le-au pricinuit în război." * Eroare de perspectivă istorică şi eroare de interpretare a faptelor istorice, dar nu rar întîlnite în gîndirea aflată în afara-filozofiei marxiste. -
- l Op. cit, p. 18. ':,'■;. ■"..""
XXVII

(aşa cum era pe atunci) fără să fi făcut efortul de a "le înţelege. *3| Freud a fOst atras spre antropologie de scrierile lui Frazer, dar
* cîrjd Freud i-a trimis un e'xemplar din Totem şi Tabu, Frazer nu a** recunoscut cartea şi nici nu a privit mai departe în această direc-/ ţie In cinci ani nu 1-a menţionat decît o singură dată, numindu-1 «această creatură Freud»."
„Nu- avea nici un interes faţă de scriitorii contemporani sau, faţă de ceea ce încercau aceştia să facă. Cînd Denis Saurat, directo-
v rul Institutului "Francez, i-a vorbit despre The Waste Land and
< Other Poems (Tărîm pustiit si alte poeme), în care T. S. Eliot îşi recunoaşte datoria faţă de Creanga de aur, am început să-i citesc poemul lui Frazei-, dar am.renunţat în curînd consternaţi.
Caracterul său nu era complex şi ar fi prea uşor să mergi prea adînc în căutarea motivelor. Hărnicia sa nu era rezultatul vreunui. Impuls, demonic al conştiinţei şi nici.al vreunei dorinţe de a-şi întemeia propriul, punct de vedere ; era obişnuită şi constituţională şi poate fi, comparată cu cea a marilor lexicografi W. A. H. Craigie'
: şi W. A. Murray, .savanţi ai propriului său timp şi ai propriei sale
{ări".* i -•■'..
Portretul-este veridic. Dar pentru a fi complet şi a arunca
i încă o rază de lumină asupra omului Frazer, vom scoate în evi¬denţă şi alte trăsături ale personalităţii sale : . J — Marea stăpînire de sine»
Frazer a "fost lovit de orbire în mod dramatic la IX mai I931y chiar în timpul cînd îşi citea o cuvîntare la o masă a Fondului Literar. „In, timp ce Frazer îşi citea discursul, ochii i s-au umplut cu singe şi totul s-a cufundat în întuneric. A continuat să-şi ţie hîrtia iii faţa ochilor şi şi-a sfjrşit discursul din memorie,-înainte de a se aşeza jos." *
— Uriaşa, putere de muncă. .
1 Opţiunea politică a lui Frazer era liberalismul.
2 H. A- ■Dmvnie, op: cit., p. 20. 21.
-1 lbidem, p. :J0.
» , XXVI •

>'<

u~«-™

♦

" '■. v ■■ ■ • . . . .
InUlnim.aici poate o altă faţă a limitării impuse gindirii lui
Frazer, îndreptată mai mult spre trecut decît.spre viitor, de redusa I
ei permeabilitate ţaţă de concepţiile politice înaintate ale-conteni-'-'
poraneităţii. ■ '
— Spirit de răspundere ştiinţifică şi de,exigenţă faţă de sine i împinse la extrem. ;.,
Un exemplu deosebit de grăitor : „In Ovidiu al său a tradus
sexta luna drept luna a şasea, echivalînd-o cu iunie. Wavde Fowler 1
a arătat că este vorba de o expresie idiomatică latină pentru a
şasea zi a lunii. Frazer şi-a scris imediat demisia din postul de
agregat de. la Trinity College şi a înmînat-o lui Henry Montagu
v Buttler,. pe atunci director al Colegiului. Directorul a ascultat exy
plicatiile■ lui Frazer şi i-a restituit demisia punind pe ea rezoluţia
~pecco fortiare»". ' ■■ ;-
— '-: Acesta era Frazer — savantul, şi Frazer — omul. Punind în > cumpănă toate trăsăturile sale pozitive — ale învăţatului şi ale " omului, şi toate nedesăvîrşirile sale, atît caracterizarea pe care i-a făcut-o'B: Malinovski : „cel mai de seamă antropolog al epocii--.noastre", cît şi cea a lui Radcliff-Brown : „unul dintre cei mai mari şi însufleţitori dintre liderii a ceea ce poate fi numit noul uma¬nism, par a fi — cum gr ano salis — îndreptăţite.

.'■■■'.■■: - * . • ■ ' •„ . •
Cum a.fost receptată opera lui J. G. Frazer în România ? Dacă în lipsa unor traduceri — şi cu atît mai bine venită apare iniţia-' tiva „Bibliotecii pentru toţi" de a reda în româneşte volumul pre-. scurtat al Crengii de aur —, marele public din ţara noastră nu. a avut pînă acum un.contact nemijlocit cu ea, opera marelui etno¬graf britanic nu a rămas necunoscută specialiştilor, după cum riu le-au rămas necunoscute nici tendinţele fundamentale şi metodele etnografiei şi folcloristicii acelor vremi. Astfel dacă încă în liiii6 'Lazăr Şăineanu- publică la Bucureşti o lucrare intitulată Ielele. Studiu de mitologie comparativă, este neîndoielnic că „metoda com¬parativă". îi "este cunoscută, chiar dacă numai implicit, cînd, după
XXVIII

i
3

cum am- arătat, acest termen pare să nu fi apărut ca atare decît în ,1875; în cartea lui Henry Mâine, pe care am citat-o. Este — dacă nu jriai 'mult:—jj.un fenomen 'de ■ sincronizare demn de relevat a gîndirii româneşti cu gîndirea europeană, în a doua jumătate a se¬colului al'XIX-lea, cu atît mai_rnult*eu-.cît în 1895 apare, din nou la Bucuţeşti, lucrarea de mari proporţii, a aceluiaşi Lazăr Şăineanu Basmele româneşti în comparaţie cu legendele antice clasice şi în legătură cu basmele .popoarelor .învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice, cu accentuarea în subtitlu : studiu comparativ. Dealtfel contemporaneitatea noastră, cu eforturile etnografilor din întreaga lume poate fr demonstrată şi amintind că bogata operă de folclorist şi cercetător a lui Simeon FI. Marian începe încă în 1878, cu volumul 'de culegeri publicat la Sibiu fradiţiuni poporale ' române, şi că acelaşi,, autor publică în 189G, la Bucureşti. Nunta- la români, cu ■subtitlul- Studiu istoriceţnogralic comparativ. Dar opera de fol¬clorist .alţii Marian va mai continua multă vreme, punînd la înde-rmna_,..cercetăţ6rilor date preţioase în legătură,cu multe alte insti--tuţir, cum ar fi naşterea, înmormîntarea la români etc. precum şi în legătură cu vrăjile, farmecele, tradiţiile, sărbătorile etc. cunos¬cute în folclorul românesc.
Referirile directe la Frazer. în literatura ştiinţifică românească încep să fie întîlnite încă în primele decenii ale secoTului al XX-lea
devenind cu timpul1 din ce"injee mai numeroase. Astfel, în 1924.
j '**■ ■it-■ ■ « -
Vasile Pârvan, în Getica, îl citează pe' Frazer, care,,ca şi alţi autori,
notează că indoeuropenii greco-traco-frigieni nu au putut rezista „chtonizăriiîţ. religiei lor. prin mentalitatea localnicilor ; — în legă¬tură cu. aceastăi-observaţie, Vasile Pârvan afirmă că, dimpotrivă, geţii,afiaţţ.dificoio de 'aemus, 'trăiau încă în concepţiile primitive ale;-idealismului naiv şi ireductibil uranian. în ,1941 apare studiul lui LjJcian Blaga Despre gîndirea magică, în care filosoful român apreciază-'jipozitiv eforturile lui Frazer,' alătu'ri .de .cele ale altor etnologi de seamă, atît în vederea'colectării uriui'vast material in¬formativ, cît -şi pentru aprofundarea şi înţelegerea problemelor etnologice.
Cercetătorul Ion Ionică publică în 1943 lucrarea Dealu Monahii.- Ceremonia agrară a cununii în Ţara Oltului, iniţial teză

■"•■

XXIX

■. , •' --y-■"'■'■'■ " '< - • «
- In .ultimele decenii ale--secolului nostru lucrările de specialitate care se referă la Frazer devin mai numeroase. Astfel, în- Geneza
I
" sacrului, publicată în*-1967, Pompiliu Caraioan citează material şi opinii din scrierile lui Frazer, în sprijinul analizei pe care o face :: în legătură cu teoria sacrului în general. în 1970 apare studiul eru-[ditului cercetător Komulus VulcănesCu Măştile populare. Autorul "se referă la Frazer, printre altele, în legătură cu obiceiurile cu »" măşti în/, regiunea carpato-balcanică, arătînd despre personajul p Gheotghe cel Verde că, spre deosebire de alţi etnologi care văd în el § un personaj mitic sau un totem vegetal, Frazer, urmîndu-1 pe Mannhardt, îl consideră demon vegetal. De asemenea, pentru a jf-'arătă că între jocurile cucilor şi jocul „kukerilor" din Macedonia jT> bulgară există o strînsă

legătură, autorul se referă, printre alţii, şi £ la JV G. Frazer. Peste doi ani, în 1972, Eomulus yulcănescu publică &: Coloana cerului (denumind în acest fel conceptul de axis mundi), în care.se referă la Creanga de aur şi la întreaga operă a lui Frazer, ';' mai ales în legătură cu mitologia botanică. Romulus Vulcănescu apreciază că aceste studii ajung într-o fază culminantă în . opera etnologului britanic. In opinia autorului, Creanga de aur este un ...adevărat corpus etnologic al temei arborelui sacru, ca o aplicare , a teoriei noi asupra magiei simpatice [simpatetice] fundată pe I două legi : cea a similarităţii şi cea a contactului. Un alt cercetător de prestigiu, Traian Herseni, publică în 1976 încercarea de antro¬pologie literară Literatură şi, civilizaţie. în legătură cu studiul ra-' porturilor dintre literatură şi magie autorul se referă la Frazer pentru a argumenta că magia a fost în primul rînd nu o doctrină,
-
ci o tehnică constînd dintr-o,mulţime de mijloace materiale şi sim-'•- bolice — mai ales verbale — folosite analog cu uneltele în vederea
stăpînirii forţelor supranaturale, iar prin intermediul acestora şi a ; celor naturale. Referitor la relaţia dintre literatură şi religie, Traian
Herseni se sprijină pe Frazer pentru a arăta că minunile săvîrşite ; de oameni, după principii care, nu au nimic comun cu realitatea, ; pe baza unor puteri, supranaturale, a căror existenţă este afirmată
atît de mozaism cît şi de creştinism, sînt acţiuni propriu-zis mar J gice care, după opinia unor cercetători, au prefigurat şi anticipat
I ' ■ . xxxi
:

uSi

de doctorat, avînd drept scop pe de o parte să circumscrie formele spirituale pe care le îmbracă, Într-un anumit loc i timp, lucrare&ffi
■ pămîntului şl, pe de alta, să determine aria de răspîndire şi formele» de variaţie a fenomenelor cercetate. Metoda folosită de autor esteS cea a „fntregurilor organice" flotrivit căreia faptele rituale cercetate] nu se izolează niciodată, de la început, ci sînt luate în considerare" in complexele ce le cuprind, înfăţişîndu-se astfel în legătură cu I
;. tehnica de muncă şi modul în care oamenii stăpînesc pămîntul ş> ! intră în relaţii de-producţie, fizionomia societăţii rurale româneşti.,' Pentru a documenta lucrarea, Ion Ionică foloseşte, pe lîngă alte " surse, şi Creanga de aur a lui Frazer, ed. a IlI-a în 12 volume şi în special Partea I, voi. I, Arta magică ; Partea a IlI-a, Zeul mu-
î rind; Partea a IV-a, Adonis, Attis, Osiris ; Partea a V-a, Spiritele griului, I şi II. Eminentul cercetător Nicolae Petrescu publică în
-.1944 documentatul volum Primitivii. Organizare — Instituţii — Cre¬dinţe rr-Mentalitate, în care'apar numeroase'referinţe la întreaga
'operă -a-lui Frazer privind viaţa şi cultura popoarelor primitive. Autorul foloseşte bogatul material documentar din studiile lui Fra¬zer înr. legătură cu subiecte cuţn ar fi : totemismul, organizarea poL litică şi ierarhia, în societatea primitivă, familia, căsătoria, conduita faţă de rude, situaţia femeii, magia, religia, mentalitatea primitivă, concepţiile morale şi obiceiurile, semnificaţia tabuurilor etc. în ceea ce priveşte metoda de lucru, N. Petrescu aminteşte că J. G. Frazer recomandă două categorii de cercetători pentru studiul primitivilor: observatori de teren care culeg materialul şi cercetători care îl co-laţionează şi îl compară. Fără a-l combate frontal pe Frazer, autorul-declară că nu a putut împărtăşi părerea celor după care realitatea socială în genera şi a primitivilor în special arată îndeosebi o dez¬voltare «nilineară şi afirmă că ea presupune mai .degrabă un produs. multilinear şi discontinuu, bazat pe caracterul pluralist şi spontan al realităţii sociale. Astfel, conchide autorul, orice schematism nu poate decît zădărnici înţelegerea fenomenelor studiate. Dintv-un alt punct de vedere N. Petrescu acceptă spiritul operei lui Frazer potrivit căruia existenţa a numeroase asemănări şi identităţi între primitivii de azi şi civilizaţi ne obligă să recunoaştem că ele pre-'
. supun unacelaşi substrat permanent al naturii omeneşti.
XXX
-
«««««..■«««■'.■mii'.jv, MMUMB;

♦

f
50! 7! Ol

1866 W. Schmldt: Das Jaîir und seine Tape in Meinung un Brauch der Rom&nen Siebenburgens. Hermannstadt (.AIH| si zilele sale în părerile şi datinele românilor din Tran . vania). Sibiu. Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţii] românesc.
1869 noiembrie 1 Se înscrie la universitatea din Glasgoj în vederea obţinerii titlului de Maşter of Arts (apn ximativ : licenţiat în litere/filologie). Aici a audi« ' ' însă şi cursurile marelui fizician William Thomso: \ mai tîrziu lord Kelvin, de la care şi-a însuşit conce; \ ,- ţia unui univers supus unor legi exacte şi invarij i bile, care pot fi exprimate în formule matematic i 1871 E. B. Tylor : Primitive culture (Cultura primitivi Această carte a reprezentat un punct de cotitură în via ; , lui Frazer, deschizîndu-i noi orizonturi asupra istoriei.
1873 decembrie Obţine un loc de bursier la Trinity Co . . lege, Cambridge, unde studiază dreptul, dar este atol 1 şi de problema analizei spectrale, conţinuîndu-şi, i| :•" acelaşi timp, şi studiile clasice. Aici 1-a întîlnit r ■ 'William Robertson Smith, sub influenţa căruia Fr;; ' . zer a început să studieze sistematic credinţele şi ob ceiurile primitive. De la el a înţeles că fenomen I ' religios nu trebuie privit sub aspect dogmatic, ci i\ :>i} toric, ca fenomen de conştiinţă ce trebuie studiat 884 ■'.: fel cum se studiază orice alt aspect al naturii om ulii
•'■'■'. 1875 Henry Mâine: Lectures on ţhe Early History of Ins,.
I
tiitions (Prelegeri privind istoria timpurie a instituţiilor).
' pare că Mâine este primul care aplică în această carte, m •■,""" toda comparativă denumind-o astfel. Metoda a fost utiliza ulterior şi de Frazer.
""" W. Mannhardt: Der Baumkultus der Germanen und ihr

Nadibarstămme. iCultul arborilor la germani şi la neamurile învecinate). Berlin. Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc. ,
/876 J. Hillner : Volkstumlicher Brauch und Glaube bei Ceburt und Taufe im Siebenbiirger Sachsenlande. Schăss-burg (Datini ţi credinţe populare la naştere şi botez în ţinu¬tul saşilor din Transilvania. Sighişoara). Sursă a Iui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc.
Candidează pentru obţinerea unui „fellowship" (ca¬litatea'de „fellow" : membru al unui colegiu) la Tri¬nity College, în care scop elaborează teza The Growth of Plato's Ideal Thebry (Dezvoltarea teoriei lui Pla¬tou despre idei), care va vedea lumina tiparului : deabia în anul 1930.
1880A. Heinrich : Agrarische Sitten und Gebrauche unter Sachsen Siebenburgens. Hermannstadt (Obiceiuri şi datini agrare, la saşii din Transilvania. Sibiu). Sursă a lui Frazor pentru folclorul din spaţiul românesc.
Este primit în calitate de „barrister" (avocat pledant la instanţele judecătoreşti superioare) în Middle Tem¬ple (unul din cele patra sedii ale colegiilor de avo¬caţi din Londra), dar nu va practica niciodată această profesiune. '
C.. Sallusti Crispi Catilina et Iugurtha. Ediled with notes by the late George Long, M. A. Second Edition, revised by J. G. Frazer M. A., Fellow of Trinity Col¬lege, Cambridge and of the Middle Temple, Barris-ter-at-Law, London (C. Sallustius Crispus : Catilina şi Iugurtha. Editată cu note de către regretatul George Long, licenţiat în litere, Ediţia a doua, revi¬zuită de J. G. Frazer, licenţiat în litere, fellow la Tri-

'Xr* —•/?<,/

TABEL CRONOLOGIC

- 1845 Scho.tt Arthur u. Albert: Walachische Maerchen (Po¬veşti româneşti). Stuttgart şi Tubingen. Sursă a lui Frazer "pentru folclorul din spaţiul românesc.

854 ianuarie 1 Se naşte James George Frazer, în oraşul Glasgow din Scoţia. După cîţiva ani familia Frazer se mută la Hellensburg, orăşel aşezat'pe estuarul rîu-lui Clyde. Aici micul Frazer merge la şcoală, întâi la Springfeld Academy, apoi la Larch Academy unde îşi însuşeşte primele noţiuni de greacă şi latină şi

» este atras de_studiile clasice.

1861 J. K. Schuller : Das Todaustragen ună ăer Muorlef, ein Beitrag zur Kunde săchsischer Sitte und Sage in Sieben-biirgen. Hermannstadt (Izgonirea morţii şi „muorlef"-ui, o contribuţie la cunoaşterea obiceiurilor şi legendelor săseşti \ din Transilvania. Sibiu.) Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc.

•

1865 Edward Burnet Tylor: Researches into the Early History of Mankiiid (Cercetări asupra istoriei timpurii a ome-I viril). Autorul promovează metoda comparativă în etnologie,

fără să o numească astfel. Frazer va folosi această metodă, I mai ales in Creanga de aur.

~ Creanga de aur, voi.. I , XXXIII

<UMIIC Miuucu» ue L'iuturo. romaneasca, siuaiu ae paieo-etnogra- M fie a cetelor de feciori din Ţara Oltului, apărut în 1377. apelează la*» Frazer în special în legătură cu raporturile dintre magie şi religie.-;! Autorul nu critică în mod direct schema evolutivă a lui Frazeri magie — religie — ştiinţă, dar se,poate deduce implicit că nu "o li acceptă, întrucît afirmă că nu există magie fără religie, şi nici reli-1 gie fără magie, ceea ce presupune nu stadialitatea .acestor forme'J • istorice, ci concomitenta lor. Dar cititorii Crengii de aur vor con-a - stata că nici Frazer nu a înţeles schema sa magie — religie — ştiinţă 1 într-un mod, atîi de rigid pe cit ar apărea din formularea sa, ci căfi vede mai degrabă o înlreţesere-între ele, în cart,-pe scara evoluţiei, I ştiinţa vă apărea din ce în ce mai pregnant.

încheiem această rapidă trecere în revistă a contactului pe eare.J cercetătorii şi oamenii de ştiinţă români l-au avut cu opera lui: Frazer cu mărturisirea făcută în 197a de Mircea Eliade in; UEpreuve du Labyrinthe : „...dealtfel, pentru a citi operele corn-' J > plete ale lui Frazer, am început să învăţ engleza".

Impactul operei lui Frazer asupra culturii şi ştiinţei, româneşti

este departe de a fi sfîrşit ; există motive să credem că el se va,_ !

' _ accentua pe măsura extinderii cercetărilor etnografice şi folclorice si

« în ţara noastră. I

Ş;'V OCTAV1AN NISTORl

11 «! cf§
i'p
tf,:
ta

popoarelor înuectnule ?i aîe tuturor popoarelor Tomanic&l| Studiu comparaţie, Bucureşti.

1896 Se căsătoreşte cu" Lilly Grove, de origină franceză*

care şi-a cîştigat o reputaţie de scriitoare încă înainţeB

de căsătoria cu Frazer. Va traduce în limba franceză! */S05

cîteva din studiile acestuia. După căsătorie, familia!

' Frazer s-a mutat la. Cambridge unde acesta va lucrJ|

• mai mult decît oricînd. . 1906

1898 Pausanias' Description of Greece. Translated wiii i a Commentary (Pausanias : Descrierea Greciei. Tra , dusă cu comentarii), 6 voi. Le Totemisme (Totemis, / , mul). Traducere în limba franceză a studiului Tote ■; mism (1887).

2899 Passages of the Bible : chosen ,'for iheir literarii beauty and interest. Reeditarea cărţii apărute iniţial în 1895.

1900 Pausanias and other Greek Skelches (Pausanias şr ' alte schiţe greceşti). Extrase diin studiul Pausanias'st Description of Greece (1898).
Publică The Golden Bough. A Study in Magic an<Ş Religion (Creanga de Aur. Studiu asupra magiei m religiei), ed. a doua.
.;,' 1902 Şăineanu Lazăr : L'etat actuel des etudes du folltlorţ (Stadiul actual al studiilor de folclor), Paris.
1903 Le Rameau d'Ory traducerea în limba franceză
Crengii de aur (1900). Ultimul volum ăl traduceriJSOS v va apărea în 1911.
■ 1904 Alfred L. Howitt : The Native Tribes of South Easl, Australia (Tribwile băştinaşe din Australia de sud-est). Auto
XXXVIII

i'iu.a. xuşi,-.împreuna cu, î-ionmer r ison, corespondent ai iui Frazer în Australia, în special în legătură cu problemele pri¬vind regalitatea şi totemlsmul. Studiile sale sînt influenţate de gîndirea lui Frazer.
Lectures on the Early History of the Kingship (Con¬ferinţe asupra istoriei timpurii a regalităţii).
Adonis, Attis, Osiris. Studies in the History of Orien¬tal Religion (Adonis, Attis, Osiris. Studii privind isto¬ria religiei în Orient).
Acceptă catedra de anti'opologie socială de la Uni¬versitatea din Liverpool. După ce soţii Frazer se mută în acest oraş, iTrazer constată că noul post nu com¬portă nici răspunderi şi nici o remunerare şi se re¬întoarce la Cambridge.
Adonis, Attis, Osiris. Studies in the History of Oriental Religion. Ediţia a doua a studiului-" apărut în 1906. :
Quesiions ou the Customs, Beliefs, and Languages of Savages (Probleme privind obiceiurile, credinţele şi limbile sălbaticilor). Este o revizuire a studiului Quesiions on the Manners, Customs, Religions etc. of Uncivilized or Semi'-Civilized Peoples (1887).
R\ F. Kaindl : Volkskunde der Rumănen in der Bukoicina (Etnografia românilor din Bucovina), în Globus, XCII. Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc.
The Scope of Social Anthropology. A lecture delive-red before the Universitij of Liverpool, May 14, 1908 (Scopul antropologiei sociale. Conferinţă ţinută la Universitatea dinr Liverpool, la 14 mai 1908).
XXXIX

al
5 Ol îi A

nity College Cambridge, şi la Middle Temple, avoak pledant, Londra).
1885 J. Haltrich : Deutsche Voiksmarchen aus dem Sachsem lande in Siebenbiirgen (Basme populare germane din tini . tul sătesc din Transilvania. Viena). J.- Haltrich : Zur Volfcl kunde der Siebenbiirgen Sachsen (Contribuţii la etnografi] saşilor din Transilvania). Surse ale lui Frazer pentru tolclij rul din spaţiul românesc.
. .' 1886 Şăineanu Lazăr: Mele. Studiu de mitologie compaS] tivă. Bucureşti.
1887 Questions on tlie Manners, Customs. Religions, Si
.i persliiions etc. of Uncivilized or Semi-Civilized P&
ples (Probleme privind moravurile, obiceiurile, rel.
giile, superstiţiile etc. popoarelor 'necivilizale se
', semich'ilizate). Studiul a fost completat şi republici
'-? în 1889. După o altă revizuire a fost publicat di
nou, în 1907, cu un titlu modificat. Publică Tolemisi
, (Totemismul). Acest studiu va fi republicat. în 191
■ ■ : • în Totemism and Exogamy (Totemism şi exogqmu
1888 Apare voi. XXIII din -Encyclopedia Britannica c
prânzind articolele Taboo (Tabu) şi Toleviis-
(Totemism) scrise de Frazer la cererea lui Robertsc
Smith, în acel timp redactor al Enciclopediei.
Apare cartea d-rei E. Gerard : The Land beyond the Fon: (Ţara de dincolo de pădure). Edinburgh şi Londra.
Apare cartea lui H. Wlislocki : Sitten iind.Brauch der Siebe, biirger Sachsen (Obiceiuri si datini la saşii din Transilvani Cele două cărţi sint surse ale lui Frazer pentru folclorul d
: spaţiul românesc.
.. . . ii
XXXVI ■

1889 noiembrie 1 Oferă spre publicare Creanga de aur editorului Macmillan..
•■- Apare, cartea lui Roberlson Smith Religion of Semits (Reli¬gia semiţilor). Autorul recunoaşte sprijinul primit de Ia Frazer. care i-a oferit spre confruntare colecţiile sale nepu-
,; blicate privind superstiţiile şi obiceiurile popoarelor aflate într-un stadiu de dezvoltare primitiv din întreaga lume.
1890 The Golden Bough. A Study in Comparative Religion (Creanga de aur. Studiu de religie comparată). Prima călătorie a lui Frazer în Grecia în vederea editării operei geografului şi istoricului Pausanias. în acelaşi scop va mai reveni de cîteva ori în Grecia, pînă în 1895. ,-••',
- 1891 H. ■ Wlislocki : Volksglaube und religioser Brauch der Zigeuner (Credinţe populare şi datini religioase ale ţiganilor). Miinster. Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul româ¬nesc.
1802 R. F. Kaindl : Zauberglaube bei der Ruteneh in der Bukowina und Galizien (Credinţe magice la rutenii din Bu-'. covina şi Galiţia). In : Globus, LXI. Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc.
1893 H. Wlislocki : Volksglaube und Volksbrquch der Sieben-biirger Sachsen (Credinţe populare şi datini populare la saşii din Transilvania. Berlin). Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc.
2895 Frazer publică Passages of the Bible : chosen for their literary beauty and interest (Pagini din Biblie ; alese datorită frumuseţii şi interesului lor literar).
• - Apare cartea lui Lazăr Şăineanu : Basmele române în com¬paraţie cu legendele antice clasice şi în legătură cu basmele
... XXXVII

popoarelor învecinate ţi ale tuturor popoarelor romaniceJB| Studiu comparativ, Bucureşti.
1896 Se căsătoreşte cu~ Lilly Grove, de origină franceză* care şi-a cîştigat o reputaţie de scriitoare încă înainţeH de căsătoria cu Frazer. Va traduce în limba franceză; J905 cîteva din studiile acestuia. După căsătorie, familia ' Frazer s-a mutat la. Cambridge unde acesta va lucrai™
|IS06
mai mult decît orieînd.
1898 Pausanias' Description of Greece. Translated witîM i a Commenlary (Pausanias : Descrierea Greciei. TraM
'• . dusă cu comentarii), 6 voi. Le Totemisme (Totemis-UgQ7
, mul). Traducere în limba franceză a studiului Totem •: mism (1887).
'"■"■"■'...'"" .-.'■>
1899 Passages of the Bible : chosen, for their literarm beauty and interest. Reeditarea cărţii apărute iniţiafţ.
'în 1895.
2900 Pausanias and other Greek Sketclies (Pausanias şW_ ' • alte schiţe greceşti). Extrase diin studiul Pausanias% Description of Greece (1898).
Publică The Golden Bough. A Study in Magic anM : _ Religion (Creanga de Aur. Studiu asupra magiei şf-religiei), ed. a doua.
' 1902 Şăineanu Lazăr : L'etat actuel des etudes du folklon (Stadiul actual al studiilor de folclor), Paris.
1903 Le Rameau d~'Orr traducerea în limba franceză &
Crengii de aur (1900). Ultimul volum al traduceri 1908 va apărea în 1911.
• 1504 Alfred L. Howitt : The Native Tribes oi South Easl, Australia (Trilmrile băştinaşe din Australia de sud-est). Auto-
XXXVIII

.iui ix. i\js\, ;*uipi«:uut* uu UUIIUK;I" r is>un, i;uit2.]JUiiueiiL tu iui
Frazer în Australia, în special în legătură cu problemele pri¬vind regalitatea şi totemismul. Studiile sale sînt influenţate de gîndirea lui Frazer.
Lectures on the Early History of the Kingship (Con¬ferinţe asupra istoriei timpurii a regalităţii).
Adonis, Attis, Osiris. Studies in the History of Orien¬tal Religion (Adonis, Attis, Osiris. Studii privind isto¬ria religiei în Orient).
Acceptă catedra de antropologie socială de la Uni¬versitatea din Liverpool. După ce soţii Frazer se mută în acest oraş, Trazer constată că noul post nu com¬portă nici .răspunderi şi nici o remunerare şi se re¬întoarce la Cambridge.
Adonis, Attis, Osiris. Studies in the History of Oriental Religion. Ediţia a doua a studiului apărut în 1906.
Queslions o)i the Customs, Beliefs, and Languages of Savages (Probleme privind obiceiurile, credinţele şi limbile sălbaticilor). Este o revizuire a studiului Queslions on the Manners, Customs, Religions etc. of Uncivilized or SemiCivilized Peoples (1887).

R. F. Kaindl : Volkskunde der Rumănen in der Bukowina (Etnografia românilor din Bucovina), în Globus, XCII. Sursă a lui Frazer pentru folclorul din spaţiul românesc.
The Scape of Social Anthropology. A lecture delive-red before the Universitij of Liverpool, May 14, 1908 (Scopul antropologiei sociale. Conferinţă ţinută la Universitatea dinrLiverpoolf la 14 mai'1908).
XXXIX
mmmmsm

• Emil Fischer : Paparuda und Scaloian (Paparuda şi scaicria-nul), R. Campbell Thompson : Seviitic Magic (Magia semită).'. Surse ule lui Frasser pentru folclorul din spaţiul românesc.;]
1909 Ptsyche's Task. A discourse concerning the influenceM of superstilions on tlie groivth of institutions (Înda-M toririle fecioarei Psyche. Discurs privind influenţam superstiţiilor asupra dezvoltării instituţiilor).
Passages of the Bible :' chosen for their UteraryW . beauty and interest. Ediţia a treia a volumului apă¬rut iniţial în 1895 şi reeditat în 1899.
1910 Tolemism and Exogamy. A Treatise on Ceriain Early\ Forms of Superslition and Society (Tolemism şi exo-gamie. Studiu asupra unor forme timpurii ale super-
' ■ > stiţiei şi societăţii), 4 voi. I

ai

2921 Frazer ţine o serie de conferinţe la St. Andrews : „The Giffords Lectures". Conferinţele vor fi conti-.nuate şi în anul următor şi vor fi publicate în 1913, în Credinţa în nemurire şi cultul morţilor.
., The Magic Art and the Evolution of Kings (Arta ■ magică şi evoluţia regilor), 2 voi., partea întîi a celei dea treia ediţii a Crengii de aur.
Taboo and the Perils of the Soul (Tabu şi perico-, . lele sufletului), partea a doua a celei de a treia ediţii a Crengii de aur. '.. •
The Dying God (Zeul care moare), partea, a treia a celei de a treia ediţii a Crengii de aur.
Le Roi Magicien dans la Societe primitive (Regele\ magician în societatea primitivă), traducerea în limbaj franceză a studiului, Arta magică şi evoluţia regilor publicai în acelaşi an.

JUi

1912 Spirits of the Corn and of the Wild (Spiritele griului 'şi ale pădurii), partea a cincea a celei de a treia ediţii :,,-& Crengii de aur, 2 voi.
j Letters of William Cowper. Chosen and ediled with a memoir and a few notes (Scrisorile lui William ,,.", Cowper. Alese şi editate cu un stiidiu şi cîteva note), 2. voi.

H. A. Junod-: The Life of a South African Tribe (Viaţa unui
. • trib din sudul Africii); cartea, care reprezintă o cotitură în
studiile africane, a Cost influenţată esenţial de concepţiile
lui Frazer. .'.'. ,
1913 The Scapegoat (Ţapul ispăşitor), partea a şasea a ce¬
lei de a treia ediţii a Crengii de aur.
Balder the Beautiful. The Fire-Festivals of Europe and the Doctrine of Externai Soul (Balder cel fru-
m mos. Sărbătorile focului în Europa şi doctrina sufle--tului exterior), 2 voi. Partea a
şaptea a celei de a
1'•'*• treia,ediţii a Crengii de aur.
The Belief in hnmortality and the Worship of the
y. Dead, voi. 1. The Belief among the Aborigenes of Aus¬tralia, the Tones Straits Islands, New Guinea and
,: ". Melanesia (Credinţa în nemurire şi cultul morţilor, voi. I. Credinţa la indigenii din Australia, insulele din strîmtoarea Torres, Noua Guinee şi Melanesia). ' Psyche's Task, ediţia a doua a studiului apărut în 1909, la care s-a adăugat The Scope of Social Anlhro-pology, apărut în 1908.
; ;■ Pausanias' Description of Greece. Translaled with
r'f.. a commenlary, ediţia a doua a studiului apărut în
P 1898, 6 voi'. •
914 Părăseşte' oraşul Cambridge şi se stabileşte, pentru g| întreg cursul războiului, la Londra. Primeşte titlul de
XLt

ÎCffJ.;rReediţarea-studiului Lectures on the Early His-toryoftheKingship, publicat în 1905. Les Origines Magiques de la Royaute (Originile ma¬gice ale regalităţii), traducerea în limba franceză a [studiului The Magical Origin of Kings, apărut în ace¬laşi an.
Apare cartea. The Letters of William James (Scrisorile lui William James), editată de Henry James. Una dintre scrisori relatează eurn W. James 1-a întîlnit pe Frazer în anul 1900, caraeterizîndu-l drept „cea mai mare autoritate în Anglia, după Tylor, în. materie de idei religioase şi superstiţii ale popoarelor primitive".'
Se înfiinţează în onoarea lui Frazer „Conferinţele Frazer de antropologie socială" la universităţile din Oxford, Cambridge, Glasgow şi Liverpool. .Apollodorus, The Library. With an English Transla-tion (Apolodor, Biblioteca. Cu o traducere engleză), 2 voi.
Adonis. Traducerea în franceză a volumului I al stu¬diului Adonis,: Attis, Osiris, apărut în 1914.
The Golden Bough. A Sludy in Magic and Religion (Creanga de aur. Studiu asupra magiei şi religiei). Prescurtare într-un volum a celor 12 volume ale Crengii de aur, ediţia a. treia. Acest volum a avut o largă răspîndire internaţională şi a fost tradus -în multe limbi.
The Belief in Immortality and the Worship of the Dead. Voi., II. The Belief among the Polynesians (Credinţa în nemurire şi cultul morţilor. Voi. 77. Cre¬dinţa la polinezieni).
London Life in ther Time of Addison (Viaţa londoneză în timpul lui Addison). ■ Eseu publicat în Quarterly Review, numărul din ianuarie.
XL.UI

• v sir (este înnobilat) ca recunoaştere a meritelor cişu-a gate prin studiile şi lucrările sale.
Adonis, Attis, Osiris. Studies in the History oflj Oriental Religion, 2 voi. Ediţia a treia a studiuluM apărut în 1906. Constituie partea a patra a celei de a!p, treia ediţii a Crengii de aur.
La lache de Psyche, traducerea în limba francezăH a studiului Psyche's Task, apărut în 1909.
1915 The Golden Bough. A Sludy in Magic and ReligiovM
' Voi. XII. Bibliography and general index (Creangtşx
" de aur. Studiu despre magie şi religie, voi. XII, bt-ffif.,.
,' bliografie şi index general).
- ! Essays of Joseph Addison. Chosen and editeft
- " with a preface and a few notes (Eseuri ale lui JosepW%921
Addison. Alese şi editate cu o prefaţă şi cîteva nolejk ;:', , 2vol.-
1917 Studies in Greek Scenery, Legend and History.' Sei
\ lected from the Commentary on Pausanias, ,,Descrip\)
i tion of Greece" (Studii asupra peisajului grecesc, Ze-1

gcndă şi istorie. Selectate din' Comentariul asupri* ■ '
„Descrierii Greciei" a lui Pausanias). Publicate iniţiaM,
în 1900 sub titlul Pausanias and olher Greek S7cetc/iesjjg22
' >■
1918 Folk-Lore in the Old 'Testament. Studies in Compa\
.- rative Religion, Legend and Lavo (Folclorul în. Veţi
chiul Testament, Studii de religie comparată, Legenăi
şi lege), 3 voi. > ."•■'!
1920 Primeşte titlul de „F.RS.;i (Fellow of ihe Royal So(. ciety : membru al Academiei Regale de Ştiinţe aii Naturii).
Sir Roger de Coverley and olher Lilerary Pieces (Si: Roger de Coverley şi alte pagini literare). . . -; The Magical Origin of Kings (Originea magică a regi];
■XLII ,'■■..'.■'

1929 Publii Ovidii Nasonis Fastorum Libri Sex. The Fas
of Ovid (Fastele lui Ovidiu). "Traducere şi comentarii
5 voi.
• > Mensch God, en Onsierfelijkheid, traducerea în limba ' olandeză a cărţii Man, God, and Immortality (1927).!
1930 Myths of the Origin of Fire. An Essay (Mituri privind;,
originea focului. Eseu).
The Growth of Plato's Ideal Theory. Publicarea teze:
elaborate în 1879.
'- Graecia Antiqua. Maps aiid Plans to illustrate Pau-sanias' Description of Greece (Grecia* antică. Hărţi şi planuri pentru ilustrarea „Descrierii Greciei", a lui Pausanias).
Bibliographie et Table analitique des matieres (BiA bliografie şi tablă analitică de materii). Traducerea în '.' * limba franceză a cărţii The Golden Bough. A Siudy\ in Magic and Religion. Voi. XII. Bibliography and, general index (1915).
Le Dieu qui meurt (Zeul care moare). Traducerea în limba franceză a studiului The Dying God (1911).
2931 mai 11 Frazer orbeşte, în mod dramatic, în timpul
unei conferinţe pe care o ţine la Fondul Literar, cmă,hx<)34
fără să-şi piardă cumpătul, o continuă pînă la sfîrşitj
,. .'Diri această clipă dependenţa lui Frazer de soţia şa
devine completă. Dar T.illv Frn?pr pra cu desă\ârsire|i
surdă. i
Qvid's Fasti. With an English Translation (Fastele luiî Ovidiu. Cu o traducere engleză). Această carte face? parte din Loeb Classical Library. Cuprinde o intere | sântă biografie a lui Ovidiu care nu apare în ediţia | mai mare din 1929.
Gamered Sheaves (Pagini alese). Cuprinde o se'ri de studii mai scurte cu subiect antropologic.

HSaiaer le Magmfique (Balder Magnificul). Traduce-Spea-in limba franceză a studiului Balder the Beauli-
jul (1913).
•Mythes sur l'Origine du Feu (Mituri privind originea '■ focului). Traducerea în limba franceză a eseului
Myths of the Origin of Fire (1930).
Mensch, Gott, und Unsterblichkeit (Om, dumnezeu, nemurire), traducerea în limba germană a studiului Man, God, and Immortality (1927). Apare : Spencer's Scienlific Correspondence (Cores-. pondenţa ştiinţifică a lui Spencer). Cuprinde scrisori dintre etnograful Baldwin Spencer şi Frazer.
The Fear of the Dead in Primitive Religion. Voi. I. ; Lectures delivered on the William Wyse Fondation at the Trinity College, Cambriăge {Teama de morţi în religia primitivă. Voi. I. Conferinţe ţinute în cadrul Fundaţiei WUliani Wyse, la Trinity College, Cambridge).
Condorcet on the Progress of the Human Mină (Con-dorcet despre progresul spiritului uman).
A Bibliography of Sir James George Frazer, O. M., compiled by Theodore Besterman (Bibliografia lui Sir James Gporge Frazer, alcătuită de Theodore Besterman).
Apare cartea lui Arnold Toynbee A Study of History, Voi. III (Studiul istoriei, voi. IU).
Cartea a lost inspirată de exem¬plul Crengii de aur. Autorul scoate în evidenţă o

interesantă reflectare a ideilor lui Frazer în studiul lui H. Bergson Los Deux Sources de la Morale et de la Religion (Cele două izvoare ale moralei şi religiei). Toynbee aprobă atitudinea lui Frazer faţă de difuzionism şi

XLVI

XLVII

T, S. Eliot : The Waste Land and Olher Pocms (Tărîm pustia si alte poeme). în-notele sale poetul mărturiseşte că este înf datorat unei lucrări de antropologie, Creanga de aur, carej influenţat profund generaţia sa.
1923 Folk-Lore in the Old Testament. Studies in Comparai
' tive Religion, Legend and Law. Ediţie prescurtată
studiului apărut în 1918.
Sur Ernest Renan (Despre Ernest Renan).
Les origines de la familie et du clan (Originile famij
... Hei şi ale clanului). Traducerea în limba franceză
' concluziilor studiului Totemism and Exogamy (1910)1
1924, The Belief in Immortality and the Worship of th\
> Dead. Voi. III The Belief among the Micronesiar
* n (Credinţa în nemurire şi cultul morţilor. Voi. III,
Credinţa la micronesieni).
Leaves from the Golden Bough (Pagini din Creang
de aur), selecţie de Lilly Frazer.
Le Folklore da?is l'Ancien Testament (Folclorul îij • Vechiul Testament). Traducerea în limba franceză
ediţiei prescurtate a studiului Folk-Lore in the Oh
Testament (1923).
Vasile Pâi'van.: Getica, Ed. Academiei Române.
1925 Este decorat cu O.M. (Ordinul Meritului).
II Ramo d'Oro. Traducerea în limba italiană a voiul mului prescurtat Creanga de aur ; -
Den Gyllen Grenen. Traducerea în limba suedeză | volumului prescurtat Creanga de aur. •
■ ' Le tresor legendaire de l'humaniţe (Tezaurul legew* .' ■ dar ăl omenirii).
Traducerea în limba franceză | •;*■.' cărţii Leaves from the <SoUlen Bough' (1924). ,
XLIV.

1926 The Worship of Nature (Cultul naturii), voi. I.
'..Le Bouc Emissaire (Ţapul ispăşitor). Traducerea în ;, .limba franceză a studiului The Scapegoat (1913). Atyş et Osiris. Traducerea în limba franceză a voi. II ■al studiului Adonis, Attis, Osiris (1914).
1927'[Man, God, and Immortdlity. Thoughts on Human ~ Progress. Passages chosen from the Wrilings of Sir James George Frazer, OM. (Om, Dumnezeu, nemu¬rire. Meditaţii asupra dezvoltării omului. Pagini alese din scrierile lui Sir James George Frazert O.M.).
The Gprgon's Head and other Literary Pieces (Capul Gorgonei şi alte pagini literare).
' O nouă publicare a cărţii Sir Roger de Coverley and . other Literary Pieces (1920), cu numeroase adăugiri. Passages of the Bible : chosen for their literary' beauty and interest. Republicarea ediţiei a doua a acestui studiu (1909). "
Tabou et Ies perils de VAme (Tabu şi pericolele şu-' fiefului). Traducerea în limba franceză a studiului Taboo and the Perils of the Soul (1911).
Apare cartea lui A. M. Hocart Kingship (Regalitatea), care continuă preocupările lui Frazer în legătură cu acest subiect.
1928 The Devil's Advocate. A Plea for Superstition (Avo¬catul diavolului. O pledoarie pentru superstiţie). Edi¬ţia a doua (1913), revizuită şi adăugită, a cărţii Psy-.che's Task, la care s-a adăugat The Scope of Social • Anthropology (1908).
. .:, Der Goldene Zweig. Traducerea în limba germană a volumului prescurtat Creanga de aur. L'Ho mme, Dieu, et l'Immorlalite (Om,-Dumnezeu şi
î • ' nemurire). Traducerea în limba franceză a căi'ţii Man, God, and Immorlality (1927).
XLV

şi! religie,.pe de: o partea şi ştiinţă, pe de alta, ca teorii despre necunoscut care încearcă să explice cunoscutul. John Beattie: Qther Cultures {Alte culturi). Critică con¬cepţia lui

Frazer asupra magiei ca fiind numai o teorie gre¬şită despre cauzaţia naturală. Eroarea lui Frazer este că se interesează mai mult de ceea ce cred oamenii despre lucruri, decît de-ceea ce fac aceştia cu ele.
' 1965 Max Gluckmann : Politics, Law and Ritual in Tribal Society (Politică, lege şi ritual în societatea tribală). Critică concepţia lui Frazer conform căreia credinţa în artele ma¬gice a fost înlocuită c\e teoria religioasă, iar aceasta, privită ca,explicaţie a naturii, de ştiinţă. După Gluckmann, Frazer
' nu â înţeles că ştiinţa, magia şi religia pot opera în contexte sociale foarte diferite şi satisfac diferite genuri de. nevoi emoţionale şi intelectuale.
1967 Raymond Firth: Tikopia Ritual and Belief (Ritualul şi credinţa Tikopia). Referindu-se la cartea lui Frazer : The Belief in Inimortality and the Worship of Dead, voi. II (1922), Firth apreciază că metoda lui Frazer anticipează Ira-'tarea foarte modernă a relaţiilor sociale. Ppmpiliu • Caraioan : Geneza sacrului. Editura Ştiinţifică, Bucureşti.
. 1968 Bronislaw Malinowski : Reflexions sur la vie de James George Frazer.
1969 Parin and Morggenthaler : Man and his Culture (Omul şi cultură sa). Autorii observă că încă de cînd Frazer, con¬temporanii şi urmaşii săi au transformat antropologia într-un .instrument utilizabil' din punct de vedere psihologic, psiho-. logia occidentală a avut mari succese în eforturile sale de studiere a .comunităţilor primitive cu privire la rămăşiţele evidente din stadiile timpurii de organizare psihică.
1970 R. Angus Downie : Frazer and the Golden Bough. A
LI

căsătorie. Dar Levi-SLrauss respinge ipoteza lui Frazer asul pja originii acestor forme de căsătorie.
J95I E. E. Evans-Pritchard : Social Anthropology (Antropoi logie socială). Apreciază că Frazer a demonstrat universali-] latea credinţelor magice şi a adunat, realizînd un între unitar, un mare număr de exemple privind regalitatea divină şi alte instituţii şi obiceiuri, scoţîndu-le în evidenţă ca mo dele sociale şi culturale foarte răspîndite.
1952 Herbert Head : English Prose Style {Stilul prozei en] gleze). Dintre scriitorii care au format, după părerea sa tradiţia literară engleză, autorul citează pe Dryden, Addison,ţ - Johnson, Gibbon, Joshua Reynolds şi Frazer.
J95S S. H. Hook /ed./ Mith, Ritual and Kingship (Mit, rituali şi regalitate). Continuă preocupările lui Frazer în legătură cu acest subiect. 1959 Theodor A. Gaster : „The_ New Golăen Bough."
1962 Zlola Galaz. Traducerea în limba polonă a volumului prescurtat Creanga de aur.
Lionel Trilling : On the Modern Element in Modern Litera-ture (Despre elementul modern în literatura modernă), în Variclies of Literary Experience (Varietăţi ale experienţei literare). Ed. Stanley Burnshow. Autorul afirmă că poate nici o altă carte nu a avut un efect atît de decisiv asupra lite¬raturii moderne precum Creanga de aur a lui Frazei'.
Apare articolul lui Bronislaw Malinowsky : On Sir James Frazer (Despre James Frazer) publicat în Sex, Culture, and Mith (Sex, Cultură şi mit). Autorul apreciază că Creanga de aur a exercitat o influenţă uriaşă în multe ramuri ale ştiin-K ţel şi a creat noi linii de cercetare ştiinţifică. - \
• *'..< '• \\r
1964 3. C. Jarvie : The Revolution in Anthropology 1Revo\ j. luţia în antropologie). Autorul argumentează în favoarea, concepţiei lui Frazer asupra legăturilor apropiate între magkj|
.4*
*sa
W/MKtBSBBSmmmSmmâ

; uniformitate, dar nu este de- acord cu opiniile acestuia îi) legătură cu influenţa-religiei asupra civilizaţiei.
2935 Totemism and Exogamy. A Treatise on Certain Forr, of Superstition and Society, 4 voi. Reeditarea studiu-* • lui apărut în 1910. • Creation and Evolution in Primitive Cosmogonies an other Pieces (Creaţie şi evoluţie în cosmogoniile pri-j mitive şi alte studii).

Espriks des Bles et des Bois (Spiritele- griului şi aii ■■■ pădurii). Traducerea în limba franceza a studiuk Spirits of ihe Corn and of the Wild (1912).
1936 KAftermath : A Supplement to The Golden Bougl (Consecinţe : Supliment la „Creanga de aur"). The Fear of the Dead in_ Primitive Religion, voi. 1D|
- v. -.. (yeama de morţi în religia primitivă), voi. III.
2937 Totemica : A Supplement to Totemism and Exogamy (Totemica : Supliment la Totemism şi Exogamie).
1938 Anthologia Anthropologica. A copious selection oj passages for the study of Social Anthropology fro'r the notebooks of Siv J. G. Frazer-(Vol I : The nativi ' races of Africa and Madagascar R. A. Downie, edţ (Antologie antropologică. O selecţie bogată de fragi mente pentru studiul antropologiei sociale din carnet ,tele de note ale lui sir J, G. Frazer. Voi. I : Raseli indigene din Africa şi Madagascar). Sub redacţia lu|| R. A. Downie.
.2939 Anthologia Anthropologica. Voi. II : The native ra ces of Australasia. Voi. III. The native, races of A' and Europe. Voi. IV : The native races of Americ
\ (Antologie antropologică. Voi. II : Rasele indigene di
XLVIII

Australasia. Voi. III : Rasele indigene din Asia şi Eu¬ropa. Voi. IV : Rasele indigene din America). -Stanley Casson : The Discovery of Man (Descoperirea omu¬lui). Autorul observă că Creanga de aur a însemnat un punct de cotitură în studiile antropologice, deoarece i-a obligat pe savanţii tradiţiei literare să-şi lărgească orizontul.
mai7Ziu§ morţii lui J. G. Frazer. LiUy_.Erfl7.er. solia • sa, moare şi ea în noaptea imediat următoare'. Lucian Blaga : Despre gîndirea magică. Fundaţia regală pentru literatură şi artă», Bucureşti.
1943 Charles Morgan : The House of Macmillan (Casa M»c-
millan). Volumul cuprinde scrisoarea adresată de Frazer, la
1.11.1889 acestei case editoriale, prin care oferă spre publi¬
care Creanga de aur. în această scrisoare Frazer explică in¬
tenţia sa~de a Moşi metoda comparativă în antropologie.
Ion I. Ionică : Dealu Mohuhii. Ceremonia agrară a cununii in Ţara Oltului. Tip. „Bucovina". I. E. Torouţiu.
1944 Nicolae Petrescu : Primitivii. Organizare — Instituţii — Credinţe — Mentalitate. Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti.
194.8 A. L. Kroeber : Anthropology (Antropologie). După
părerea autorului, J. G. Frazer a fost ultimul susţinător emi-
;; nent al presupunerii că dezvoltări paralele se nasc spontan
; din natura umană, la fel cum se ivesc.firele de iarbă din
j rădăcini. . :'..• ...
1949 Claude Levy-Strauss : Les structures elementaires de la parenle (Structurile elementare ale rudeniei). Autorul ob¬servă că Frazer este primul care a atras atenţia asupra simi-litudinii dintre căsătoria prin schimb şi căsătoria între veri încrucişaţt-şi a stabilit, legătura dintre aceste două forme de
XL1X

■■■«■jjajuiu- urajui /\rieia, asiazi J_.a ruccia, era
iwSSiiiile mai încolo, la poalele muntelui alban.
ărţit' prjntr-un coborîş abrupt de lacul ascuns într-o
că adîncitură ca un crater pe povîrnişul muntelui, în
eastă dumbravă sacră creştea un arbore-în jurul căruia
tea fi "■văzuţi iurişîndu-se în tot ceasul zilei, şi poate si
viu în noapte, un personajjcu înfăţişare "amenințătoare.
mină ţinea o sabie scoasă din teacă si scruta bănuitor
iprejurimile ca şi cum în fiecare clipă s-ar fi aşteptat să
atacat de vreun duşman. Era preot şi ucigaş; şi omul
care_se străduia să-2 zărească urma♦să-1."ucidă, mai
rind sau mai tîrziu, şi gă deţină sacerdoţiul în locul său.
■asta" era-legea sanctuarului. Un candidat la sacerdoţiu
putea urma în funcţie decît asasinîndu-1 pe preot, .şi,
spă ce ij asasina, îşi păstra funcţia pînă cînd era asasinat
"rîndu-i de. un nou candidat, ijmi pnir»-mi<-- g;m mâi înA'-
alic."""""" - "";
Pnstiil ocupat prin acest precar mod de înstăpînirc adu-ja după sine titlul delrege ;',dar fără îndoială nici un cap cpronat nu s-a simţit vreodată mai neliniştit şi nici nu a st mai

chinuit.de vise, mai rele decît acesta. An de an,' ie iarnă fie vară, pe vreme frumoasă ori pe furtună, Iro¬nia să-şi continue PÎnda singuratică, şLde cîte ori cădea tr-un somn scurt şi ajala_L.îşi periclita viaţa. Cea mai Uşoară slăbire a vigilenţei, cea mai neînsemnată scădere a forţei.membrelor sale sau a îndemînăiii cu care mînuia Jabia.îL'puneau în primejdie ; părul încărunţit îi putea pe¬cetlui .sentinţa la moarte./Relerinilor blajini şi cucernici icare .veneau, la altar putea să li se pară că ivirea lui în¬tunecă minunatul peisaj, ca şi cînd într-o zi scăldată în

CAPITOLUL 1
REGELE PĂDURII

îi

1. DianaşiVirbius. Cine nu. cunoaşte tabl. Creanga de Aur al lui Tumer ? Scena, luminată de luc. aurie în care imaginaţia şi mintea divină a lui Turner î ~văluia, transfigurîndu-1, chiar şi cel mai minunat peis natural, este o vedere a micului lac pierdut în pădurea < lajerni *— „oglinda Dianei", cum îl numeau cei vechi. Cfi i-a văzut o dată apa clipocind calm, într-o vale -înfrunzi din colinele albane nu-1 va mai uita niciodată. Cele doi sate, tipic italieneşti, zăcînd aţipite pe malurile sale, şi in latul tot atît de italienesc, cu grădini în terase ce coboai abrupt pînă la lac, abia reuşesc să întrerupă nemişcarea' chiar singurătatea scenei. Diana însăşi poate mai zajjj veste încă pe acest tărîm solitar,.poate mai.rătăceşte prj sălbaticele păduri de aici.
In antichitate acest peisaj împădurit era scena un tragedii stranii, mereu reînnoite.. Pe malul d'e -miazănoap al lacului, chiar sub stîncile pline de primejdii sub care piteşte moderna aşezare Nemi, se află durnbrayj
sanc: tuarulDianei Nemorensis, Diana Pădurii. Lacul şi dur brava au fost cunoscute uneori sub numele de lacul şi dur

■

■pipai
-4-1

Ui
51 1!

.nor vârî
lumină un. nor ar acoperi deodată soare al cerurilor italiene, reflexele pestriţe âL.. tice, scînteierile undelor în bătaia soarelui nu se puteau ar moniza cu această figură aspră, înfiorătoare. Ne înfăţişau mai degrabă scena ca fiind văzută de un drumeţ întîrziat îi una din acele nopţi sălbatice de toamnă, în care frun? veştede cad ca o ploaie deasă şi vînturile par să boceasc anul" care moare. Este un tablou sumbru pe muzică melari colică — fundalul pădurii desprinzîndu-se întunecat " grunzuros din cerul coborît, prevestitor de furtună, d suspinul vîntului printre crengi, din foşnetul frunzeli uscate sub paşi,, din clipocitul apei reci izbite de mal, i. în prim plan, păşind încoace şi încolo, cînd în semiîntune? ric, cînd în beznă, o figură sumbră, cu. o scînteiere de oţe pe umăr, ori de cîte ori luna. palidă, apărînd luminoasi prin spărturilor norilor, îl priveşte ţintă printre crengil< încîlcite. .
Ciudata lege a_acestm şacerdoţiu.nu îşi găseşte asemă . nare în antichitatea clasică şi nu poate fi explicată cu aju .torul.acesteia. Pentru a găsi o explicaţie trebuie ca, de-acum înainte, să batem căi nenumărate. Probabil că nimeni nii va nega că rămăşiţele' unor asemenea obiceiuri ale unei epoci barbare, păstrate pînă în epoca imperială, apar uimi¬tor" de izolate faţă de rqfinata societate italiană din acele vremuri asemenea unei stînci dintr-o eră de mult apusş care se înalţă pe o pajişte cu iarba cosită mărunt» însă chiai asprimea şi brutalitatea obiceiului ne îngăduie să nutrirr speranţa că îl vom putea explica. Cercetări recente ale is¬toriei timpurii a omului au relevat moduri asemănătoare îr esenţă, cu toate numeroasele deosebiri superficiale, în car<

g(baSfl|JjHfcg£?J!

îîea omenească şi~a elaborat prima filozofie, încă lipsită e maturitate, a vieţii. Aşadar, dacă putem arăta că un lieei bai'bar, precurn cel al sacerdoţiului dela Nemi, a exis-
; şî îiTalte părţi ; dacă putem descoperi motivele care aii
i la instituirea sa ; dacă putem dovedi că aceste motive au rat pe Kc.arFt largat poate chiar ujoiyersală, în societatea
iană, dînd naştere în împrejurări variate la o varietate e instituţii, diferite prin specificul lor, dar generic iden-. : dacă putem arăta, în cele din urmă, că tocmai aceste
>tive şi unele instituţii derivate din ele erau prezente în itichitatea clasică ; putem trage pe drept cuvînt concluzia
j£i intr-o epDJcăj-jnai îndepărtată,, aceleaşi motive au dat
naştere sacerdoţiului _dela_ Nemi. în lipsa unei mărturii
iirecte privind adevărata origină a sacerdoţiului/s o ase¬
menea inferenţă nu va alcătui niciodată o demonstraţie.
Dar ea- va deveni mai mult sau mai puţin probabilă, po¬
rnit gradului de perfecţiune cu care. va satisface condi¬
cile pe care le-am indicat. Obiectul acestei cărţi este ca,
ţercetînd_. aceste. ..condiţii, să ofere o explicaţie cît de cît
probabilăă sacerdoţiului de la Nemi. . ,,
Voi începe prin prezentarea xîtorva fapte şi legende în aţură cu subiectul,nostru, care au ajunspînă la noi.
upă o povestire;~cultul Dianei de la Nemi a fost instituit ieOreste"care7după ce 1-aomorît,,pe Thoas, regele Cherso-jesidui {Crjmeea.de~astăzi) a fugit împreună cu sora sa în taliaducind cu el chipul. Dianei, din Taurida, ascuns ntr-un mănunchi de nuiele.
După.moartea lui Creste, ose-nintele sale au fost duse"3in Aricia la Roma şi îngropate n faţaJlempMuHui Saturn, pe povîrnişul capitolin, lingă templul Concordiei.
RtMuLşînero'pe care legenda 1-a
11

'*'<VV
tt
îi

jnu uu vcucou yiicuiueic vuuve gcisiie ±a iu\n luciuiu, zeifa considerată mai
iles.3rinătorită] mai mult chiar, ea lecuvînta bJâJ£Cş.i3Rigile_cu copii, uşurîndugle viitoa-mame' chinurile naşterii. Pe lingă aceasta, ftoeul pare .'■jucat uu rol capital în cultul săuCu prilejul sărbătorii . anualeejebx'ată la 13 august, în toiul celei mai mari a anului, dum6rava.n..eraJLuminată de nenumărate jî, a căror lumină.- roşietică. se reflecta în apa lacului ; a lungul şi de-a latul Italiei, ziua era sărbătorită cu„ ri¬turi, sfinte în fiecare cămin..Statuetele, de bronz scoase iveală în incintă o înfăţişează jpe zeiţă purtînd în mina ptă, ridicată o. făclie, iar femeile cărora le îndeplinise gâminţile veneau la.sanctuarul ei, împodobite cu ghir-,de de flori şi.purtînd făclii aprinse, ca să-şi ducă legă-
cu lecturile clasice. * Se spune ţă orice străin care debare • pe mal era sacrificat pe altaruT zeiţei. Dar, adus în Itali rjJ,ngTjUa_luat o, formăjrnai"biîndă>n incinta sanctuari ■\âe la NemLseuilăIta~un' arbore, din care nu era îngăduiţi S&JŞJEilLsfci ° ramură. Numai un sclav_ fugar „puteaL cercajsă-i i-upă una din crengi. Reuşita acestei încercări* permitea şătaceuprgotul şi dacă îl ucidea în luptă dreapj ,, lua domnit fo locul acestuia şi titlul de Rege al_Pădi (Rex Nemorensis).2 După .credinţa celor vechi, creanga tidică era Creanga de aur pe care Enea, din porunca Sibile (ajruptK) înainte de a întreprinde călătoria sa plină primejdii în Jara morţilor. Fuga sclavului reprezenta, spunea, fuga-lui_Qreşte ; lupta acestuia cu preotul era
ale sale.baligula, socotind că preotul de la Nemi şi-a exeq citat prea multă vreme funcţia,„a angajat un tîlhar,„.m vînjos decît acesta pentru a-1 ucide ; iar un călător grec-car a vizitat Italia în epoca~Antoninilor observă că, pînă în yr< mea sa, sacerdoţiul mai era încă răsplata victoriei obţinu în luptă dreaptă?/
23a legătură cu cultul Dianei de la • Nemi mai pute scoate în pvjdpţă-rîteva cnrac.feristici iy]-)iinarp Astfel, aş;
reminiscenţă a sacrificiilor umane oferite odinioară Dianfoţui la bunsfîrşit. Un necunoscut

a dăruit unui mic altar 5vVgfei"uooesiunii P" tâ Sabini » fns<' i)r]n NeTii o kmpă'cu flacără Veşnică peatru ocrotirea pectată pînă în ercajmperială ; căci, printre altecapric»£gtului ciaudiu şi a .familiei sale. lămpile de pământ ars descoperite în dumbravă puteau avea o destinaţie ase-.ănătoare pentru muritorii mai umili. Dacă ar fi aşa, ana-igia dintre, acest obicei şi practica catolică de a aduce ca irandă. luminări sfinţite în biserici ar fi evidentă. în afară e aceasta, JătMjfeVtaux.tat de Diana la NemiT indică pecie întreţiherea-unui foc sfînt veşniaJn-sancjuarul ei. tcliixulară mareân colţul de nord-est al templului, înălţată7pe trei trepte, şi purtînd urmele unei pardoseli în

1 Legenda originii cultului de la Nemi apare în comentariil< lui Servius la Eneida, VI (Comentarii iii Virgilium). S-ar părea, de asemenea, că obiceiul ruperii crengii, cît şi presupusa legătură

■mozaic,"'susţinea, .probabil un. templu., rotund al .Dianei în calitatea'ei d,e Vesta-asemănător templului rotund al Ves-a acestui .obicei cu Creanga de aur se menţionează doar în acestffjei din Forul Roman. Aici focii] ga cri i pare să fi fost între-comentarii!' . *•■ ,'. ,'",V T ■,' "c • *, , „

2 Titlul de „Rege al Pădurii" apare la Suetonius, Caligula.

ţinut de vestale fecioare, deoarece la faţa locului a fost

gjjjjăjV " ' '

S
MW

♦

■■-'■■"■*"*»■«tf*fr"1

Roma,, cea de pe care picura apa şi unde un alt izvor sf înt Sgeriei ţîşnea din bezna unei peşteri, în fiecare-zTveâ :ie romane -aduceau apă din acest izvor pentru a spăla îphjl Vestei, purtînd-o în ulcioare de pământ sprijinite creştet. Pe vremea lui Juvenal stînca naturală a fost pcrită cu marniură, şi locul sfînt a fost profanat de cete evrei sărmani cărora li se îngăduia să-şi găsească adă-tpe ascuns, ca ţiganii, în dumbravă. Putem presupune izvorul care se vărsa în- lacul de la Nemi era însăşi :ria şi că primii colonişti care au coborît de pe colinele ane pe malurile Tibrului. au adus- cu ei nimfa, găsindu-i . nou. cămin, într-o dumbravă dincolo de porţi. Urmele de', descoperite în incinta-..sfînta, împreună cu forme de înt ars înfăţişând diferite mădulare ale corpului o me¬se,, sugerează că apele Egeriei erau foloâţejajnrideciua-navilor, care îşi făceau cunccuteperanţele sau îşi do-.eau, recunoştinţa închinînd zeiţei mulaje, ale mcmbrelor. de boală,, dupjTun obicei urmat şi astăzi în multe ale.Europeifâe :pare că. izvorul păstreazăJPjbiăJnjajua.-găsit 'Un-eşJ* şi jcultul _unui"

* veşnic, întreţinut de -fecioare sfinte, Ţera obişnuit în ' tium din'vechime pînă în timpurile cele mai noi. Mai mu încă, la sărbătoarea anuală a zeiţei/clinii de vînătoare era împodobiţi cu cununi de flori şi hjiituireaanimalelor săifcS ticgJnceţa ;.tinerii treceau printr-o ceremonie purifiq ştoare în cinstea ei; se aducea ,vin, iar ospăţul era aleăti] dintr,,-nn_Jed; turte calde servite încă bunnd pe frur. în chip de farfurii şi mere atîmînd încă pe ramuri- ;-: ■Dar Diana .nu .donxnca_şingură în dumbrava ei.de' Nemi.ipouă_alto divinităţi niai mici împărţeau sanctuar svite

* din pădure împreună cu ea.%Una erâ-Egeria,'nimfajjgc

limpezi, care, gîlgîind din stîncile bazaltice, cădea în ca
cade graţioase în lac în locul numit Le Mole, deoarece aid
se aflau morile satului modem_Nenii. Susurul pîrîulg
săltînd peste* prundiş este amintit de Ovidiu il care
spune că şi-a astîmpărat adesea setea cu apa lui. |Femer
"" ffnsăjpirmif aduceau ofrande Egeriei deoarece 'se~cred|
©despre ea că poate, la fel ca Diana, să le asigure o nasta»»
• - m ,.f- , . , ,' j.- . . rr?J~v Pe azi virtuţi medicinale-, v
. uşoara. Tradiţia spunea ca nimfa fusese soţia ori iubita înpirr——„ ■ ------— 1
„ . TVT - J: ~ T-T" - A ■ f-iCealaltă zeitate secundara de la
Nerm
tain
UbxăYJjacişrca legile pej«rrfi,regele le-a dat romanj
lor aumfojitJinspuate.,pim.c divinitatea eîj Pi
ţarh2 icompară legenda cu alte poveşti despre"dragostq J zeiţelor pentru muritori, ca de exemplu dragostea Cibelei; a JLunii pentru atrăgătorii tineri .Attis şi Endimion. Dup luni, locul de întîlnire al îndrăgostiţilor nu era în pădurii de laîîemi, ci într-o dumbravă dincolo de Porta Canenj
* Ovidiu, Faste, III şi Metamorfoze XV. ' ' * Plutarh, Vitae parallelae, Nuira
genda spune că Virbius era tînărul erou ŞjL arătos, care, învăţînd arta cinegetică de la centaurul phiron4 .şi-a, petrecut viaţa în pădurile înfrunzite, vînînd ilbăţicjuniîraprerină ciL.fecioara vinătoriţă Artemis- (pe-kchea_greeească a Dianei),. singurul său tovarăş. Mindru de |irietfinia ei divină,, el.nesocoiejbJrea_Jemdlor, adcve-ţţndu-şi astfel blestemul. Căci Afrodita, rănită de dispre¬ţul său, i-a inspirat mamei lui vitrege, JV&dra, dragostea gentru. el."; iar cînd. Hipolit i-a respins avar>suril£pervcrse";
ţului_rege Numa, ca acesta-s-a msoţit.cu.-ea in

t~-*m j

£

reara î-a auus învinuiri mincinoase în lata iui Teseu, tal său .Calomnia a fost-crezută şi Teseu 1-a rugat pe pi tele său Poseidon să.răzbune păcatul închipuit.'Astfel,' timp ce Hipolit conducea_un car pe coasta Golf ului Saroi zeul mării i-a scos în cale.un taur fioros, ivit din val Caii înspăimîntaţi au luat-o la goană, l-au azvîrlit din pe Hipolit, OTnrindu:rL.cii_copiţele, Dar Diana, îndemn; de dragostea pe care i-o purta lui Hipolit, 1-a îndupk< pe Escjuap tămăduitorul.să.i-1 readucă la viaţă pe fi moşului tînărul.ei vînător, cu ajutorul buruienilor lui leae. Jupiter, mîniat că un muritor se reîntorcea de la poj ţile. morţii, îl zvîrli.pe tămăduitorul ce,se amestecase un< na trebuia în Hades. Dar Diana.îşi ascunse favoritul-privirile, zeului mîhios, îhyăluindu-1 într-un nor întunecai .ii schimbă: trăsăturile obrazului adăugind ani vieţii sal| apoi îl duse. departe .pînă la vflcelele de la Nemi, unde | lăsă în grija nimfei Egeria ca, să trăiască acolo, necunosci şi sohtar, în adîncul pădurii italiene, sub numele..de.JQi biuşjAcolo a.stăpînit el ca rege. şi-tot acolo a dedica] Dianei o incintă. A avut un fiu chipeş, Virbiuş,cari nelăsîndu-se % înfricoşat de soarta tatălui său, ".Vamală] turat -latinilor în lupta acestora împotriva lui Enea a troienilor, mînînd o., pereche de armăsari aprigi. Vir] biuş a fost cinstit ca zeu nu numai la Nemi, ci şi în altj locuri ; în Campania auzim despre un preot destinai anume cultului său. în dumbrava aricianâ şi - în sanq tuar hu puteau intra cai pentru că Hipolit fusese om< rît de aceştia. Nu era îngăduit să-i întinezi imaginea. Uni credeau că el este soarele.LDar adevărul este", spune Seri yius, ,.că Hipolit este o zeitate asociată cu Piana, la fel cui

as este asociat .uu Muma zenor, £jrHn.omus cu ivunavu
.donis cu VenusJ Urmează să cercetăm acum natura
,tei asociaţii. Merită să observăm aici că, în cursul exis¬

ei sale. îndelungate şi întortocheate, acest personaj
[tie-a dat dovadă de o neobişnuită tenacitate în_a-şi păstra
iţa. Căci aproape-nu este nici o îndoială căSfîntul Hi-
lîit din calendarul roman, care a fost zdrobit de cai şi
lorît la treisprezece august, chiar de ziua Dianei, nu este
pneva decît eroul grec cu acelaşi nume, care după ce a
it de-două ori ca păcătos păgîn a reînviat, din fericire, '
[sfînt creştin.1 r\ ■ j. -, ■ '
JNu este necesară o demonstraţie minuţioasă pentru a convinge; că povestirile legate de cultul Dianei la Nemi au un caracter istoric. Este limpede că ele aparţin acelei te~c!as«:denuTuri"create pentru -a explica originea unui al reiigjoji "neavînd nici -o altă bază decît asemănarea, -ă'sau imaginară, care poate fi găsită între acesta şi un |ual străin. [Incongruenţa acestor mituri de la Nemi este itr-adevăr. -evidentă, căci. întemeierea cultului. este pusă ,d pe seama lui Oreste, cînd pe cea a lui Hipolit, după urma să'se dea socoteală, de cutare sau cutare carac-■istică a ritualuluifjfValoarea reală a unor asemenea po-tiri'constă în fap*tlil"că"ele""servesc la ilustrarea naturii tului, punînd la îndemînă un prototip cu care acesta Ste"fî -comparat ; şi, pe de altă parte, ele aduc o dovadă
h Hipolylus (c. 165—c. 235) este de fapt un personaj cu exis¬tă reală, teolog şi martir creştin, în opera lui cea mai impor-ită, Philosophoumena sau Respingerea tuturor ereziilor, se răduieşte să arate că diferitele erezii creştine sînt reductibile la lozofii păgîne false. Este sărbătorit în calendarul catolic la august, iar în cel ortodox la 30 ianuarie.

15

17

IW

tmamălaiM

'afla într-o-stare mult mai lipsită de civilizaţie decît' oricSai bme-cultul de la Nemir cqmjdu=Lxajaiualuak_y alta cunoscută de noi în istorie. Tradiţia este mai degra feuţujaltor sanctuare Trebuie să ne întrebam de ce au-dLscreditată decît confirmată de o altă povestire, care atfcţm acestor legende i-au ales pe Oreste şi pe Hipoht pen-huie iundarea sanctuarului unui anume Manius Egerii fcu a"i- explica pe Virbius şi pe Regele Pădurii ? în ceea care a dat naştere zicalei „sînt mulţi mani la Aricia". ufe-1 priveşte pe- Oreste răspunsul este evident. S-a apelat
indirectă a vîrstei sale venerabile, arătînd că adevărat origine se pierde în ceţurile unei antichităţi fabuloase, acest din urmă punct de vedere legendele de la Nemi probabil mai demne.de crezare decît tradiţia aparent rică, chezăşuită de Cato' cel Bătrin ', şi anume acee dumbrava sacră ar fi fost închinată Diahei de către anume Egerius Baebius ori Laevius din Tusculum, un tator latin, îxi numele cetăţenilor din Tusculum, Ari Lanuvium, Laurentum, Cora, Tibur, Pometia şi Ari Această tradiţie confirmă într-adevăr vechimea, sanctu rului, deoarece pare să-i stabilească fundarea cîndva | intea anului 495 î.'e.n., anul în care Pometia a fost pră de romani.şi a dispărut din istorie. Dar nu putem-pr pune că o lege atît de barbară ca aceea a sacerdoţiului cian .a fost deliberat instituită de o ligă de comunităţi ci; lizate, aşa cum-fără-nici-o îndoială erau cetăţile latine. trebuie să fi fost-transmisă din generaţie în generaţie, vremuri pierdute din amintirea oamenilor,-cînd Italia'
explică acest proverb afirmînd că Mamus Egerius a f<
străMoşul unei vechi şi nobile spiţe, iîj> timp ce alţii cr
,-că proverbul vrea să spună că la Aricia se aflau mulţi
-menianspăimîntători şi hidoşi, şi derivă numele Manius
la Mania, gogoriţă sau sperietoare .pentru copii. Un scriiţi
1 Catt) cel Bătrin, Origines, citat de Priseian, în Instituţioi
IV.

sric - roman, foloseşte- - numele. ~ Manius socotindu-1 tipic |atrucerşetorii ce stăteau la

pîndă aş teptînd drumeţii prin rcurile ariciene. Aceste deosebnl de păreri şi discre-iţa dintre Manius Egerius: din Aricia şi Egerius Laevius Tusculum,, precum- şi asemănarea celor două nume cu jendara Egeria, trezesc suspiciuni. în schimb tradiţia iţită de Cato pare prea bogată în amănunte şi chezaşul , este prea-vrednic de cinstire:, pentru, a ne îngădui să o Saturăm ca pe o ficţiune lipsită de orice bază. Putem resupune mai degrabă că ea se referă la o veche restau-*re sau-reconstrucţie a sanctuarului, realizată de către sta-»le confederate. în orice caz, ea confirmă părerea că dum-|rava a fost înj vremurile cele mai îndepărtate un loc obiş¬nuit de cult pentru multe din cele mai vechi cetăţi ale ţi-|utului,.dacăhu chiar pentru întreaga confederaţie latină. 2. Âr<f;e:mis şi Hipolit. Am;spus că legendele ari-îxxe derg_,Qreşte şi Hipolit,, deşi fără valoare istorică, au o anumită .utilitate, în măsura în care ne ajută să înţelegem
dînsul sila imaginea. Dianei din Ţaurida, care nu putea fi blînzităjdecît cu sînge omenesc, pentru a explica sînge-
"ăsajee de: succesiune-la: sacerdoţiul arician. în legătură lîlpalit'iucrusrile nursintYotiâtît"de simpleTlgolul morţii e sugerează cu.destulă, claritate un mo tiv. al excluderii
[cailor din dumbravă dar prin ea însăşi această moarte nu
" 'pare 'suficientă, pentru explicarea identificării. Trebuie să

I*

Î9

■

incercăm să pătrundem mai adine, examinînd atît c cît şi legenda sau mitul lui HipoJiiv-El (poseda un sancJuar_faimos la căminul strămoşe la Troezenj situat în acel golf frumos, înconjurat apr< din toate părţile -de uscat, unde livezi de portocali şi 1' cu chiparoşi zvelţi, ce se avîntă ca nişte turnuri întun } peste grădinile Hesperidelor, înveşmîntează acum fîşii - coastă fertilă de la poalele munţilor stîncoşi. Dincolo de albastră a liniştitului golf, pe care o apără de valurile? .'largul mării, se înalţă insula sacră a lui Poseidon -piscurile sale învăluite în verdele întunecat al pinilor. ■ polit era adorat pe această coastă încîntătoare.[ln sanc ...-se afla un templu cu un idol străvechi. Cultul lui. era gurat de un preot care deţinea "această funcţie pe vi '■ în fiecare an se celebra o sărbătoare însoţită de sacri • în cinstea lui, şi moartea lui prematură era jelită an . de' fecioare care vărsau lacrimi şi intonau cîntece triste.
1

:eiţă a fertilităţii şi, potrivit principiilor religiei primitive, -" i însăşi, care dăruia rodnicia naturii, .trebuia să fie la jidul ei fertilă,,şi pentru.a îndeplini această condiţie tre¬buia sa-aibă, neapărat drept tovarăş un bărbat. Potrivit tcestei păreri, Hipolit era consortul Artemisei la Troezen şi ivitele tăiate ce îi erau oferite de tinerii şi tinerele troe-tniene înainte de. căsătorie aveau scopul să consolideze — 'ga sa cu zeiţa, asigurînd astfel rodnicia pămîntului, a iţelor şi a oămenilorl Această părere este confirmată în numită măsură de faptul că în incinta lui Hipolit de la .'roeze\ erau adorate două forţe feminine numite Damia i Auxesia ale căror legături cu fertilitatea-pămîntului sînt to-afară de orice îndoială. Cînd Epidaurul era' bîntuit de foamete, poporul, ascultînd de un oracol, cioplea chipurile Tţamiei şi Auxesiei din lemn sfînt de măslin şi din clipa în |care le înălţau pe soclu pămmtul dădea din nou rod. Măi
de]
de lecioare care varsau wuwu ?x «*««««*» w~.—_ jult decît atît, la Troezen şi, după cît se pare, chiar, în in
neri şi tinere îi dăruiau şuviţe din părul lor înaintea cJHpriorul incintei lui Hipolit avea loc în cinstea acestor fe-toriei. Mormîntul lui a existat la Troezen, dar poporuiwQoare, cum le numeau troezenienii, un ciudat festival al voia să-rl arate. S-a sugerat, şi ipoteza pare foarte verKiârluii cu pietre ; şi se poate arăta cu uşurinţă că în multe
milă, că chipeşul Hipolit, îndrăgit de Artemis, dispărut

Rări se practicau obiceiuri asemănătoare în vederea obţi-
milă, că chipeşul niponi, meu-agu ue anu., vr~-._-—__ r._.-- . . .
fWea vîrstei si jelit an de an de fetişcane, este unul fperii de recolte bogate. în povestea morţii tragice a tmaru-
acei muritori îndrăgiţi de o zeiţă care apar atît de des religia antică şi printre care Adonis este tipul cel mai' miliar. Rivalitatea dintre..Artemis şi Fedra 'pentru, drag ;'tea lui Hipolit reproduce, se spune, sub mume „diferite, •.valitatca dintre Afrodita şi Proserpina pentru dragostea ..Adonis, deoarece Fedra nu este decît o dublură a Afrodi
|ui Hipolit putem întrezări o analogie cu alte poveşti simi¬lare despre alţi flăcăi cu vino-
ncoace, dar supuşi morţii,
i Egre.au plătit cu viaţa, scurtul extaz al iubirii acordate de o &eiţă nemuritoare. Aceşti amanţi nefericiţi nu erau probabil întotdeauna închipuirea unui mit şi legendele care găseau
,1 firmele sîngelui pe care şi-1 vărsaseră în violetul toporaşi-
Teoria nu face probabil nici o nedreptate nici lui HipŞor, în roşul aprins al anemonelor, ori în stacojiul trandafi-şi nici Artemisei.fpentru că,;Artemis era la origine o iiţiilui nu erau simboluri poetice neîntemeiate ale tinereţii

20

21

••■■V.-.-ii,

I Hii.ii» i

şi frumuseţii ce pier ca florile de vară. Asemenea labti
cuprind in ele o filozofie mai profundă a relaţiei dinţi
viaţa omului şi viaţa naturii •— o filozofie sumbră car
dat naştere unei practici tragice. Ce erau această filozof
şi această practică vom vedea mai tîrziu. . . •
X»
(ţQ,R e capitul ar e. toate putem înţelege acum de anticii îl identificau pe Hipolit, tovarăşul de viaţă al Arti misei, cu Virbius care, potrivit lui Servius, era legat d Djana la iei ca Adonis de Venus, ori Attis ele Muma Zeila
ft CăciJQilbvasernenea Artemisei, era o zeiţă a' ferTilitaţii' general şi a naşterii copiilor în special. Că atare, asemen perechii ei greceşti, avea nevoie" de- un partener bărbi
Dacă Servius are dreptate, acest partener era Virbius.-'lllLsSide ipţempiptor al dumbrăvii sfinte şi în cel
•J]-im rojff JaJ&p-ii, este cît se poate de limpede că V|rbi ■ este; predecesoiŢiLm,itie sau arhetipul unui şir" de preo care o slujeau pe Diana cutitluLde Rpffi ăi Pădurii şi caj ajungeau, unul după altul, asemenea acestuia, la un sfîr| violent. Este, deci, natural să presupunem că ei se aflau î acelaşi raport cu zeiţa, dumbrăvii în care se afla şi Virbi] eu aceasta; pe scurt, muritorul Rege al Pădurii avea|j reginăjge însăşiDiana Pădurilor.' Dacă arlşprele] sfânt care îl păzea cu ■preţut" vieţii" sale' erajocojiţ, aşa cmn-i pare, drept |nţjupaTea zeiţei, probabil că pieolul-îl adoij nu numai ca pe zeiţa însăşi, dar, îl şi. îmbrăţişa ă pee soţk Nu este, în cele din urmă, nimic absurd-în această presupo •ziţie de vreme ce în timpul lui Pliniu un nobil roman s purta în acest fel faţă de un fag frumos dintr-o altă dum bravă sacră a Dianci de pe colinele albane. îl îmbrăţişa, j săruta, stătea lungit la umbra lui, îi uda tulpina cu vii

■

ipăcit se pare, el lua arborele drept zeiţa-însăşi. Obiceiul • a-flfciăaăjxgl£i4sjăig$i Şi femei cojirbori se mai prac-
ăşi astăzi în India, precum şiîn alte părţi ale Orientului, ce să nu fi fost cunoscut şi în vechiul Latium ?

• Revăzînd acum faptele "in totalitatea lor putem trage , şoncluzia că adorarea Pian ei în dumbrava ei .sacră de la jfemi avea o însemnătate deosebită şi îşi avea rărlăcinilejn. tremuri străvechi ; că Diana era slăvită ca zeiţă a pă-, tnj]?r şi R'gSihgHmn-niinT. <}af după cît se pare şl a am¬belor',dc3nestice, precum şi a roadelor pămîntului; că ', iotrivit credinţei, dăruieşte urmaşi bărbaţilor şi femeilor şi ejijută pe lehuze ; că focul ei sfînt, întreţinut de fecioare ttrihănite, ardea_yeşnie într-un templu rotund din inte- ; Korul incintei fcă avea ca asociată o nimfă a apei. Egeria,
,—-—™—. —i—
care prelua unul dintre rolurile ce reveneau Dianei, aju-j&sd femeile în chinurile, naşterii ; că poporul vorbea despre sătoriarcujoiiegeman de demult în dumbrava Kîntă ; apoi că,Diana Pădurii însăşi avea drept tnvarăş__un bărbat numit Vlrbius, legat de ea cum era legat Adonis de
ifenus, ori Attis de Cibele ; şi, în cele din urmă, că acest
Irbius mitic era reprezentat îp istorie dp un şir de preoţi Dscuţi caegiai Pădurii, care piereau în mod regulat,
gjşi de spada succesorilor lor, şi a căror ,y iatjL era. legată-.
ifer-unfer de un anumit arbore din dumDravăTdeoarece
tît timp cît acel arbore era neatins, ei erauieiiţi4e_orice
■ăjmaş..: ,','., '■•'■ ;",,-• Evident, aceste şoncluzii nu sînt suficiente pentru a ex-
ilica prin ele însele ciudata lege de succesiune. la sacer-dQţiu:JDar poate cercetarea unui domeniu mai vast ne va
33
?y

CAPITOLUL II
REGII—PREOŢI
Kînlrebărite.cărora le căutăm răspunsul sînt în principal Biouă ; în primul rînd, de ce trebuie.preotul Dianei de la femi, Regele Pădurii, să-şi _ucidă .predecesorul ? şiîn al ileaTÎnd, de ce, înainte de a-1 ucide, Jxebui_aj;_ăjŢupă anga unui anumit' arbore 111 Ca re mentalitatea curentă a. tichităţii vedea îmăşi_Creanga _de_Aur a lui Vjrgiliu ? Primul,punct asupra căruia vom stărui este lillul preo-]nj, TV> cp 'Pra numit Re pe al Pădurii'? De <£_J/uric4ia__sa_ a socotită drept cea a unui rege ?
UnireajjnutitluregacţLsaxcini preoţeşti era obişnuită -Italia şi Grecia antică. La Roma şi în alte oraşe din La-exista un preot numit Regele Jertfelor sau Regele tualuriJor,,şacre, iar soţia acestuia purta .titlul deRcgină ituai urilor, .sacre.,.în Atena republicană, al doilea magis-•at anual al statului era denumit Rege, iar soţia lui Re-ină;. funcţiile amîndurora erau religioase. Multe alte de¬geraţii greceşti aveau regi titulari, ale căror sarcini, în ăsura în care ne sînt cunoscute, par a fi fost preoţeşti şi ntrate în jurul Vetrei comune a statului. Unele dintre îtatele greceşti aveau cîţiva asemenea regi titulari, care işi
25

';• • rea problemei. Trebuie să începem acum această cercetai mai extinsă. Ea va fi lungă şi grea, dar poate oferă un draj din interesul şi farmecul unei călătorii de descoperiri, j cursul căreia vom cunoaşte multe meleaguri stranii, c - popoare ciudate avînd obiceiuri încă şi mai ciudate. Vîrin ne este prielnic : să ridicăm pînzele şi să lăsăm coastei Italiei pentru cîtăva vreme în urmă.
v
>-V. V ■
■

rjţnifîliwlrfi
. îndeplineau simultan serviciul. Potrivit tradiţiei, la Ro
• Regele Jertfelor pare să* fi fost numit în această funi
după abolirea monarhiei, pentru a prezenta jertfele
fuseseră oferite anterior de către regi. O părere similar;
• ceea ce priveşte originea regilor-preoţi pare să fi fost
i dominantă şi în Grecia. Această părere nu este neverosi:
şi este confirmată de exemplul Spartei, aproape singi:
:. stat grec autentic care a păstrat în 'timpurile istorice for
de guvernare regală. într-adevăr în Sparta toate sacr

ciile de stat erau oferite de regi ca descendenţi auzeî
* Unul,din cei doi regi spartani deţinea funcţia de pieot
.' lui £eus Lacedemonianul, iar al doilea pe cea de preot
lui Zeus Divinul.,; ;- ■-"■■,, v-
.."■. Această combinare de funcţii preoţeşti cu autorita ; regală este binecunoscută tuturora. în Asia Mică,-j ..exemplu, se aflau numeroase mari capitale -religioa .populate de mii de sclavi sacri, în care guvernau ponti avînd atît putere , temporală, cît şi,autoritate spiritua . asemenea papilor Romei medievale. Astfel de cetăţi'coi duse.de.predţi erau Zela şi Pessinus. în vremurilevec] ale păgtnătăţii, şi regii teutoni par să fi avut rangul şi pil rogativele unor înalţi preoţi. împăraţii chinezi ofereau -ş< , erificii publice ale căi'or amănunte-erau hotărî te în cărţi] sfinte. Regele Madagascarului era ţm are preot al regatulu : în timpul marii sărbători a Anului nou, cînd se sacrifica u taur castrat spi-e binele regatului,-regele lua parte şi sij praveghea sacrificiul pentru a înălţa rugi şi a aduce mu] . ţumni zeului, în_timp oe slujitorii săi ucideau animalul. îi
•WMM
26
w—mw

:ele monarhice care :au continuat să-şi menţină inde-enţa,-la, populaţia galla "din răsăritul Africii, ixsgele . ia jertfe în vîrful muntelui şi rînduia sacrificiile ome-.; iar lumina -nedesluşită a tradiţiei relevă o unire !ară între puterea .temporală şi cea spirituală, între sar-e regale şi cele preoţeşti în acea fermecătoare regiune (Araericii Centrale a cărei veche capitală, acum îngropată ;ub vegetaţia luxuriantă a pădurii tropicale, esjte marcată e. impunătoarele şi misterioasele ruine de la Palenque. Cmdspunem că regii ,antici erau de obicei şi preoţi, jintem departe de a fi epuizat aspectul religios al oficiului Or. în acele vremuri divinitatea atribuită unui rege nu era BJimai.un simplu fel de a vorbi, ci expresia unei credinţe jjdevărate. -în multejcazuri, regjj_erau adoraţi nu numaica. Şareoţi, cu alte cuvinte ca--mijlocitori între om şi zei.~ci _ca pei adevăraţi avînd puterea să dăruiască supuşilor şi cre-incioşilor lor .binecuvîntarea socotită de obicei ca nepu-ad fi atinsă de muritori. Ei puteau fi înduplecaţi, dacă ta.înduplecare ar fi fost în general cu putinţă, numai rugăciuni şi sacrificii oferite unor fiinţe nevăzute, •aomeneşti. -Se aştepta adesea de la aceşti regi să dăru-că .ploaie şi soare la vremea potrivităsă facă grînele să bească şi alte lucruri de acelaşi fel. Oiicît de stranie ni s-ar >ărea o a&elffenisraştepfEâ'e,' ea coincide întru totul cu mo-gurile .primitive de gîndire. Primitivul aproape că nu în¬ţelege deosebirea făcută în mod obişnuit de popoarele mai înaintate între natoalşjupranAţuraLPenti'u el lumea se află în mare măsură sub influenţa unor agenţi supranatu-

27

■

uiiypriKssţii-*: jLjrţaapiui magiei şi să ne formăm o idee
spre extraordinara influenţă pe care'sistemul antic de
|iperstiţu 1-a avut asupra spiritului uman în toate epocile
Pn toate ţăiâle. Propun deci să cercetăm subiectul mai în
tmănunt.-
/ ■ -
|MMnMMHg|gMw

i<ui, ciun-ct a. unui nuit: ptirsoiiiuţ: etup; _ctcloniscizii pui ;unor impulsuri şi motive asemănătoare cu ale sale pro putînd fi, ca şi el, mişcate prin apeluri la îndurarea, la Şj ranţele şi temerile lor. într-o lume concepută astfel, erj vede nici o limită în calea puterii sale de a influenţa cui1 naturii în propriul său folos. Rugăminţi, promisiuni.' ameninţări pot să-i asigure, din partea zeilor,- vreme b . şj recolte bogate ; şi dacă s-ar întîmpla, aşa cum crede uneori, ca un zeu să fie încarnat în propria sa persoană, |
■ mai are nevoie să apeleze la vreo fiinţă superioară ;
primitivul, posedă toate puterile necesare pentru a p
, mova propria şa bunăstare şi pe cea a semenilor săi.
Aceasta este o cale prin care se ajunge la ideea unui o zeu. Dar mai există ,una. Pe lîngă închipuirea lumii ca fi pătrunsă de forţe spirituale, omul primitiv mai are o co; cepţie, diferită- şi probabil mai veche, în care puteni~de coperi în embrion noţiunea modernă ,de

lege a naturii <s considerarea naturii ca o serie de evenimente care au 1< într-o ordine invariabilă fără intervenţia unui agent persţ nai. Nucleul despre care vorbesc este inclus în magia cai poate fi denumită simpatetică şi care joacă un rol deoşş
, biţ în majoritatea sistemelor de supei'stiţii. în societăţi! timpurii regele este de multe ori atît magician, cjţşLgBBg
■ într-adevăr, el pare să fi obţinut adesea puterea datorii presupusei sale priceperi în arta albă sau neagră. Aşadaj pentru a înţelege evoluţia regalităţii şi. caracterul sacru c care această autoritate a fost investită în ochii popoarelq -primitive sau barbare, este esenţial să obţinem tmcle'cţî
28

**•■

CAPITOLUL UI
MAGIA SIMPATETICA
Z'i. 1. Principiile magiei. Dacă analizăm principii} i gmdirii aflate la baza magiei vom constata probabil c acestea se reduc la două : în primul rindea similarul prî> duce similarul, ori că-,efectul se aseamănă cu_cauza sa ; ş în.al doilea rînd, căiuWurile care au fost odată în contai unele cu altele continuă să acţioneze unele asupra celo] lalte la distanţă şi după ce cojitulJ[izic_a. încetat. Primi prin'cîpTuofeTfîrdenu'mit legea 'Similitudinii al doile legea contactului)sati a contagiunii. Din primul djntf aceste-principii, şi anume din legea similitudinii, magici? nul deuce__că_jpoate provoca orice efect.jdo.ritpurjsini piu imitîndu-1; din al doilea el deduce că orice ar faq cu un obiect imaterial, acţiunea sa Va avea, de asemenea efect şjrăsupra persoanei'care a fost odată_în contact a obiectul fie. că acestei făcea sau nu parte din corpul ej Vrăjile bazate pe legea similitudinii pot fidenumite jriagi hpmeopăWă sauTîmitativă. Vrăjile bazate pe legea contac tului sau a contagiunii pot fi denumite magie contagioasa - Termenul homeopatic. -este poate preferabil "pentru ă de nota -pe cea dintîi dintre '•ramurile magiei, deoarece ter
30

aUDEŢEd»*
SiUOTEfil
t
l'iH
ieaul alternativ imjitiv sau mimetic sugeksazărdrtcfrrtr~' >lică,;un agent conştient care imită, limitînd astfel mult t îngust' sfera magiei. Căci magicianul crede implicit ă aceleaşi-principii pe care le aplică în practica artei sale reglează şi operaţiile naturii neînsufleţite ; cu alte cuvinte, d presupune în- mod tacit căjegea similitudinii $i_ a _con-Ketului se aplică universal şi nu sînt limitate la acţiunile .ne.- Pe. scurt, magia este un fals sistem de lege natu-precum şi un ghid înşelător al comportării * este o ţă falsă, precum şi o artă neizbutită. Considerată drept hn sistem de Iegfale naturii7adică"drept formularea legilor îţare determina succesiunea evenimentelor în lume, ea Şgoate fi numită mqgie teoretică ; considerată drept un an-W'blyLdeîlP£.eC€Ptg Pe care fiinţele omeneşti le respectă pentru aijitjnge4eiurjle, ea poate fi numită magic prac¬tică. .'In acelaşi timp trebuie să obsrvăm'eă jnngjrtarml pri¬mitiv cunoaşte magia numai sub aspectul ei. practic) nici-Bfctă el- nu analizează procesul mental pe care îşi bazează practica, nu reflectează asupra principiilor abstracte im¬plicate în acţiunile sale. La el, la fel ca la marea majoritate Kşamenilor, logica este implicită, nu explicită : el raţio-plază întocmai' cum îşi digeră hrana, ignorînd cu desăvîr-lire procesele, intelectuale *şi fiziologice, esenţiale şi pentru 1; operaţie-şi pentru" cealaltă. Pe scurt,[pentru el magia şle. întotdeauna o artă, niciodată o ştiinţa ; adevărata idee Ştiinţei lipseşteLjdhv :i5irvţea_sa nedezvoitată."] îi revine ccetătoruluî filozof sarcina să urmărească Ti'nia de gîh-|uu aflată, la. temelia practicii .magicianului ; să: descurce puţinele şi simplele fire din care este alcătuit ghemul în-plcit ; să dezghioace' principiile abstracte din aplicările lor ,

M
la-w

31

p, p"
i« d a'. s* <2 P : * p Î
>-J» P P P. § 9
y 12 S -.». c £ <£= o ft îi P ?• a. H-
rt-1 ST *P| c f (i
'
w
p c »p ap
. P, C cn P .P
■ «■ p 5' g •«
. 8 g P S |
C p< •—. g e
B „in 2 t

;" *-'

o
o 2
«
iţi iftH*iţtmum

*&'?■$'
p5
P ps-
P "b £2» g, p c P p P
t-»> .
P o
p;<
»-,.!. c ti p „
3 fiw P< p S 'g ■ £L
° V o '1 B\<p:
C ■ I. ■ w; i{0 '.O
'■8 12- » g'?R
fc' c .p p- îi 5 CR
. - , w h . cit c -.
,c P
ip p -V)
&| isfi*»-! L
5' 51, p: a
c p H
, & c pi» 2. P, p. 3 c EJ k S'rH 3
o- p- « H M - P P S o" ;'P-o < U J P; Q -P ii g s
™ & 1 — 'g. p* M
p gş so i ■—>- '
I
~ -P

'tra £
Crci P
« 'P
p c"
li
11'
R- C
c: P<
-O P El "
C
£. 'p sS y F:
p P ■■«•
o
~ " ' "" ~ ~ " "g c" * îs tu
c
o . " 51
iO|P p
"ferp ÎL
rt O P
O p<
B_ P $E\B.*B
i- «» g « S < B*
!3
i -g.» li fff * 8.|ft>i s
P
[•R 5.B.R-'S: U.-b- P. § uâ- o .STS § 3
I
£.! g ist. p.' g. P'
tp 1 a «»., B o Q - p
-CĂ P3C
l»î
crs-cg ţi-0 P. o p 3 (ip
c
ga CR
Ui %
& ro c o
ft c+ - P :,u lu E ° C
mm n WMm*
o c g ,& a, P.

obiect -ga fiind trupul acestuia, şi înţepîndu-1 apoi cu băţ ascuţit sau rănindu-1 într-un fel oarecare, ei cauzea| aceeaşi rănire~şi persoanei -reprezentate. De exemplu, da' doreşte să provoace un rău cuiva indianul ojibwa face" figurină din lemn a inamicului său şi înfige un ac în cap \ori în inima acesteia, sau trage cu arcul o săgeată în ' crezînd că oriunde va străpunge acul sau săgeata figuri j duşmanul său va simţi în aceeaşi clipă o durere ascuţ| Gr partea corespunzătoare a corpului său ; iar dacă intej ţionează să-1 ucidă pe duşman, el va arde sau va îngrop figurina, rostind anumite cuvinte magice în timp ce pro cedează în acest mod.- Indienii peruvieni modelau statut din '-untură amestecată cu grăunţe imitînd persoanele p care nu Ie puteau sufeii oii de care le era teamă, apoi ai deau-efigia pe drumul pe care viitoarea victimă urma I treacă. Ei numeau acest procedeu arderea sufletului vio timeL '-",
O vrajă malaeză de acelaşi fel este cea care urmeaz Ia resturi de unghii, păr, sprîncene, salivă şi aşa mai d< parte de la vicâma pe care o urmăreşti, destul ca să repr< '.zinte fiecare parte a persoanei sale,,apoi fă un chip cai 'să-i, semene, amestecîndu-le-cu ceară dintr-un fagure .< albine ..golit Arde figurina încet ţinînd-o deasupi-a un lămpi în fiecare noapte, timp de şapte nopţi, şi'spune

„Ceea ce ard nu este ceară,:~ ieste":ficatul, iripna şi splina,- _ ţ cutăruia şi cuiâruia pe careje ard".

\î

ira din'notr'cu fosta' sa soţie, cu teată solemnitatea ne-
■ T6 altă'utilizare benignă a magiei homeopatice este
steea de a vindeca sau_preyeru bbalaTVechii indieni înde-
piiceau, b ceremonie complicată, bazată pe magia homeo-
isaîică, pentru a vindeca gălbinareaj Scopul ei principal era
să <ilimine,-culQarea galbenă irecînd<-o Timţelor'şriucruri-
r galbehe7~cum este~soareie, căruia îi aparţine în mod
ral/.şi să procure~pentFu" bolnav 6.culoare roşie, sănă-
i, provenind dinţr-o sursă vie, viguroasă şi anume de
iTEaur roşu. în acest scop, un preot rostea următoarele
\t(i": „Sus la soare să meargă durerea şi gălbinarea :
i culoarea taurului roşu te învelim. Te învelim în nuanţe
gii, spre a avea o viaţă lungă. Fie ca această persoană să
ace vie şi nevătămată-şi să scape de culoarea galbenă !
jînvelim eu întreaga înfăţişare şi cu întreaga putere a
îcilor a căror divinitate -este Rohini şi care,- mai mult
jcă, suitele însele î'oşii (rokinih). Gălbinarea o trimitem
papagal, în sturz şi,, mai mult decît atît, o trimitem" în
Ipbatura galbenă." In timp ce rostea aceste cuvinte preo-
1, pentru a .infiltra culoarea trandafirie a sănătăţii în
icientul palid, îi dădea acestuia să soarbă apă amestecată.
păr de la un taur roşu : turna apă pe spinarea animal u-
şi-1 punea pe fcolnav să o bea ; îl aşeza pe pielea un ui
aur roştrMSgăjde el o bucată din aceasta piele.'.poî,
jfehtru a-i îmbunătăţi culoarea,;eliminîncFcu desăvîrşire
ata gălbuie, preotul proceda după cum urmează' Mai în-
;îl mînjea din cap pînă în picioare cu tm terci făcut din
■mericsau curcuma j(o plantă galbenă), îl culca într-un
it» lega de picioarele, patului cu o sfoară galbenă trei pă-
r ■ ■ ; •
39
I ' ■ ■ i
K-——(" - ■■ A - ■ *

î-yoiruţare este provocată de stomacul pacientului diipă-cuni spun ei, a ieşit din\cîrlige căzând jos. în ţă, se cheamă un. specialist ca să repună organul 1 său. După ce a aflat simptomele, acesta este cu¬tie cele mai groaznice contorsiuni pentru ca să scoată ipriul stomac din cîrlige. După ce efortul său e încunu-î de succes el şi-1 pune din nou în cîrlige printr-o altă îie de strâmbături şi contorsiuni, iar pacientul resimte pacest timp alinarea corespunzătoare. Onorariul, cinci |anci. in acelaşi lei im vraci din populaţia dyak, chemat aaatru un caz de boalăfse va întinde.pe jos şi va pretinde I a murit. Ca urmare, el este tratat ca un cadavru, este jjai în rogojini, scos din casă-şi aşezat pe sol. După vreo ceilalţi "vraci dezleagă pretinsul mort şi îl readuc la i||"; iar cînd el îşi recapătă conştiinţa, se presupune că recăpătaţ-o şi persoana bolnavă. Marcellus din Bor-x,,medic la curtea lui Theodosius întîiulfprescrie, în data sa operă asupra medicinii, un tratament al unei .ori bazat pe principiulmagiei homeopatice. Tratamen-este cel care urmează. Ia o rădăcină de'verbină, despic-o gaţă un capăt în jurul grumazului pacientului, iar celă-capăt vîră-1 în fumul focului. Pe măsură ce verbina se fcă în fum şi tumoarea se va usca şi va dispărea. Dacă |Serior pacientul se dovedeşte nerecunoscător faţă de doc¬arul binefăcător, acesta se poate răzbuna foarte lesne îjxncînd verbina în apă ;. tumoarea se va reface, pe măsură 'rădăcina va absorbi din nou umezeala.1 Acelaşi scriitor .ept'vă recomandă, dacă aveţi bubuliţe care vă supără, Şndiţi o stea căzătoare şi, chiar în clipa în care steaua
şl Marcellus, De meăicamentis, XV. >r
41

sări galbene rr- un papagal, un sturz -şi o codobatură j benă-; apoi, sţropindu-1 pe pacient cu apă, îl spăla dr ciul galben şi fără nici o îndoială şi. de gălbinarea trecea de la el la păsări. în cele din urmă, pentru a4 o înfăţişare finală înfloritoare, lua cîteva fire de păr de 1$ taur roşu, le învelea într-o foiţă de aur şi le lipea pe piej
) pacientului. Potrivit credinţei celor vechi, dacă o perso,

I bolnavă_de gălBihare privea ţintă la corlă şi pasărea
/ veallrept la dînsa, acea persoană se vindeca de boală. „A este natura, spune Plutarh, şi aşa este alcătuirea creatiir încît scoate şi primeşte boala care iese, ca un şuvoi, pi; privirea ochilor." Vînzătorii de păsări pricepuţi credel atît de-mult în această însuşire preţioasă a corlei, încît da aveau vreuna de vînzare o ţineau acoperită cu grijă cai
• cumva»vreo persoană bolnavă de gălbinare să o priveasj şi să se vindece pe nimic. Puterea păsării nu se afla] culoare, ci în ochii ei mari de culoarea aurului care, fireşt
. scoteau gălbinarea. Plinius vorbeşte despre o altă pasăţ ori poate tot despre cea amintită mai sus, pe care grec o numeau cu cuvîntul lor pentru gălbinare, pentru că dai cineva bolnav de această boală o vedea, boala îl părăsi
: şi lovea pasărea. El menţionează de asemenea o piatră de
- pre care se credea că vindecă gălbinarea deoarece culoari
ei semăna cu cea a pielii unui bolnav de gălbinare
t.,.. ;■ Unul'dintre aoarite-i&enj;e.>le magiei homeopatice es acela că dă posibilitatea ca tratamentul să fie aplicat nţ dicului şi nu victimei acestuia,.care este scutită a'stfel i orice tulburări şi neplăceri, văzând în schimb cum medic se chinuie şi se zbate în faţa sa. De exemplu ţăranii d Perche, în FranţăTsînTslăpîniţi de ideea că o criză prelui

40'

VI

j străfulgera cerul, să izbiţi bubuliţele, eu .o- cârpă sau< 1 aveţi la îndemână. La fel eum cade steaua, din ceru T)cădea şi bubuliţele de pe trupul vostru ; dar trefru • aveţi cea mai mare grijă să nu loviţi bubuliţele cuf "goală, căci bubuliţele vor trece pe ea *. ~~ în afară, de aceasta, magia homeopatică şi în ge *ţ magia, simpatetică joacă un mare rol în măsurile lua I vânătorul sau pescarul primitiv pentru a-şi asigura o! , • abundentă. Pe baza principiului că similarul produce -■ larul, el şi prietenii săi îndeplinesc o sumedenie de iu r imiţînd deliberat rezultatul pe care îl urmăresc ; şi," , ; altă "parte* evită cu scrupulozitate multe lucruri din;, că acestea au,.o asemănare mai mult sau mai puţin i ziştăv'eu altele care ar fi într-adevăr dezastruoase.
,Teoria.magiei simpatetice nu este tradusă nicăieri] sistematic în practică,; pentru asigurarea rezervelor de hr, deeîţ în regiunile sărăcăcioase, ale Australiei Centrale., triburile sînt împărţite în clanuri totemice, fiecare. , ele având sarcina de,a-şi multiplica totemul pentru comunităţii,: cu ajutorul unor ceremonii magice. N. taţea totemurilor sînt animale şi plante comestibile şi r« tatul general care se presupune că poate fi obţinut ; aceste ceremonii este acela de-a asigura' tribul cu hrar cu .toate cele de trebuinţă. De multe ori ritualurile con ■ ij în imitarea efectului pe care oamenii doresc să-1 prodi eu alte cuiyintejnagia lor este homeopatică sau imita \&, populaţia, warrămunga, căpetenia totemului cacadţi • ".■ alb 'încearcă să înmulţească caeadu-tirile albe purtînij efigie a; păsării şi. imitîndu-i ţipătul strident. La popul
i.Marceîlus, op,'«it., XXXIV.

i.'băt'baţii:aparţinând totemului larvei witchetty în-, ' ;c ceremonii pentru înmulţirea larvei pe care cei-['.membri • ai tribului o folosesc ca hrană. Una dintre ui constă într-o pantomimă reprezentând insecta t dezvoltată ieşind, din crisalidă. Se face din ramuri ioastrucţie îngustă pentru a- imita învelişul de crisalidă srvei. în această construcţie cîţiva bărbaţi care au larva >t totem şed şi cîntă despre insecta în diferitele ei sta-[:'Ei se tîrăse apoi ghemuiţi afară, cîntînd despre cum b insecta din crisalidă. Se presupune că această acţiune jjuîţeştex numărul larvelor. De asemenea, pentru a în-|ţi păsările emu, un important articol de hrană, bărbaţii pinului emu desenează pe sol figura sacră a totemului ■t în special al părţilor din emu pe care le mănâncă cu t mai mare plăcere, şi anume grăsimea şi ouăle. Bărbaţii I şi cîntă" în jurul acestui desen. După aceasta, cîţiva frpreţi purtînd' pe cap pălării care întruchipează gîtul jg şi capul îngust al emului, imită înfăţişarea păsării cînd %crutînd*îără ţintă zarea în toate direcţiile. |fcdienii din Columbia Britanică trăiesc consumând din*1 !şug peştele care abundă în lacurile şi râurile lor. Dacă ista nu apare în sezonul obişnuit şi indienii sînt bîntuiţi 1 foamete, un vrăjitor nootka va alcătui o imagine a peş¬tii 'care înoată şi o va pune în apă în direcţia din care ' jîele apare de obicei. Această ceremonie, însoţită de o tăciune adresată peştelui care ar urma să vină, va avea ■efect sosirea imediată a acestuia. Insularii din strîm-rea Torres folosesc figurme de dugong şi de broască tes¬lă pentru ca prin farmece să ducă dugongii şi broaştele toase

la pieire. Populaţia toradja 'din zona centrală a

42

43

1

♦

ia -va •; prmde; fără îndoială vînat. U pantomima ae iaşi fel a-fost, jucată, după.cîte îşi amintesc chiar cei ce mai află-încă în viaţă, în jpărţile muntoase ale Scoţiei re. Reverendul James Macdonald, care trăieşte astăzi SReay-Hm Caithness, ne. spune că, în copilărie, cînd şea să pescuiască prin apropiere de Loch Aline cu prie-„săi şi peştele nu muşca multă vi'eme, obişnuiau să-1 ice, chipurile, pe unul dintre ei peste pord şi să-1 tragă ai afară din apă, ca şi.cînd acesta ar fi peşte ; după asta Şsîrăvul sau siloch-ul, după .cum barca.se afla pe apă iulce sau pe apă sărată, trebuia să muşte. înainte de a ntinde o cursă pentru jderi, un indian carrier doarme sin-vreo zece nopţi lingă ,foc, cu un beţigaş agăţat pe gît. sura. luată pricinuieşte bineînţeles căderea băţului pie-iică al capcanei pe grumazul jderului. La populaţia galela, are trăieşte în partea de nord a marii, insule Halmahera, vest de Noxia Guinee, se respectă un precept potrivit ia.atunci'fcînd îţi încarci puşca pentru a merge la vînă-fiare, trebuie să pui. întotdeauna glonţul în gură înainte > a-1 introduce în puşcă ; căci, făcînd astfel, practic ma¬ici vînatul care urmează să fie lovit de glonţ, aşa încît ita nu mai poate i'i greşită orice s-ar întîmpla. Un malaez re a pus, momeală într-o capcană pentru crocodili şi işteaptă rezultatul, în timp ce îşi mănîncă obişnuitul său ,',. va avea întotdeauna; multă grijă să înceapă prin a jhiţi succesiv trei grămăjoare de orez ; ca urmare mo-, jeala va aluneca mai.uşor,în gîtlejul crocodilului. Malaezul t.fi la_fel.de atent săi.nu;scoată, nici;urt.oscior- din curry, sntru că, dacă. ar face; Q;astfel de/greşeală, este limpede .băţul cu vîrf ascuţit, de care este prinsă pieziş momeala,'
4H
i— Creanga de aur voi. I

arhipelagului Celebes*crederea lucrurile de acelaşi atrag unele pe celelalte_prin_spiritul sau eterul vitali săîăşîuTeşîe~în ele. De aceea ei atîrnă în casele lor lare de căprioară şi de porc sălbatic, pentru ca spic care însufleţesc aceste oase să aducă vieţuitoarele de laşi. fel în calea vânătorului. în insula Nias, cînd unţS sălbâtîc~acăzut*în capcana ce i-a -fost pregătită, ailirj este scos şi frecat pe spate cu nouă frunze căzute, în| dinţa că acest procedeu va face ca de nouă ori mai
• porci sălbatici să cadă în capcană, la fel cum cele/ frunze au căzut din copac. în insulele Saparoea, Haraoe şi Noessa Lăut din răsăritul Oceanului Indian, cînd sejj găteşte să-pună în mare o capcană pentru peşte, peseji caută un pom ale cărui fructe au fost ciugulite foarte| de < păsări.- El taie o ramură viguroasă şi îşi face din eai zemul principal al capcanei sale pentru peşte deoarece q că, la fel cum pomul a momit păsările la fructele Im mura tăiată din acel pom va momi peştii în capcană Triburile vestice din Noua Guinee" Britanică i'olo o vrajă pentru a-1 ajuta pe vînător să străpungă-cu si dugongi sau broaşte ţestoase. în golul din corpul suiţi
. care intră vîrful -se pune un mic gîndac care trăieşt arborele de cocos. Se crede că, procedînd astfel, vârful ţei'se va înfige repede în dugong sau în broasca ţesti la fel cum gîndacul se înfige imediat în pielea omului îl înţeapă. Cînd un vînător cambodgian şi-a pus capca şi-nu a prins nimic, se dezbracă în pielea goală, pi puţin mai departe, apoi se îndreaptă în tihnă spre capi ca -şi cînd n-ar zări-o, se lasă să cadă.în ea şi strigă : „I ce-i asta ? Mi-e -teamă- că am-fost prins".. După ace
44

«•W»
M1II1M1
| *rţ.» -..mJ-iMi.-..
48"
Manta
Va ieşi şi el,, iar crocodilul va scăpa alegîndu-se cu voiţi ineala. în'aceste împrejurări este aşadar' prudent ca vîfffl torul, înainte de a începe să mănînce, să pună pe altcing să scoată oasele din curry, altfel, va .avea de ales în*îiec clipă între înghiţirea vreunui os şi pierderea crocodilul Această ultimă regulă este un exemplu al lucrurilor oare vînătorul' se abţine să le facă pentru ca acestea' nu-i aducă nenoroc pe baza principiului că similarul p duce .similarul. Trebiue-£ă__oJbsevăm aşadar că siste:
..■' ', . , 4** *'***in ii _".JJ,II,„I «mi—' . . iii ' -1 l4l
piagiei simpatetice nu este ajcjăţujtjiumai din precepte zitive Vejjcjnorindeun număr foarte niăre de precepte ne tivejjidicăderJerdffţli. Acest sistem ne spune nu nu: ce să "facem, ci şi ce trebuie să~lăsăm nefăcut. Prece
ozitive sînt vrăji :;cele negative sînt tabuuri. De fapt treaga*3od,rina~ă""tabuului, sau în orice caz o mare pa: din ea, pare a fi numai o aplicare specială a magiei simp; tetice, cu cele două mari legi ale ei, legea similitudinii legea contactului; Deşi, fără îndoială, aceste legi nu si: formulate în atîtea cuvinte şi nici măcar nu sînt concepu abstract de către primitiv, acesta crede-totuşi implicit elestăpînesc mersul naturii .cu desăvîrşire independent voinţa umană. El crede că dacă va acţiona într-un anumi fel, vor urma în mod inevitabilvanumite consecinţe în b uneia "sau a celeilalte dintre aceste legi ;.şi dacă i se pari că urmările unui act vor fi neplăcute ori primejdioase, v ayea în mod firesc grijă să nu acţioneze astfel încît să şi atragă împotrivă. Cu alte cuvinte; se va abţine de a fa< ceea "ce presupune îri'mod eronat că l-ar vătăma, potrivit] noţiunilor sale greşite de cauză şi efect ; pe scurt primitivul 6£ supune pe sine însuşi unui tabu. Aşadar tabuul es
MffljjWiliirililin

'•i-V|

■e negaţiyji a magiei.practice. Magia pozitivă sau vră-C
spune ;„întxeprinde această acţiune pentru ca cu-J
i cutare lucru să se întîmple": Magia negativă sau-7
\ A
tul spune :„„Nu îndeplini aceste acţiuni, ca nu cumva
i sau cutare lucru să se-întîmple". Scopul magiei pozi-
sau vrăjitoriei este să producă un eveniment dorit
sul magiei negative sau tabuului este să evite un evem-"/
t nedorit. Dar se presupune că ambele consecinţe, aiît
a dorită cît şi cea nedorită, sînt provocate potrivit legi-
ir similitudinii şi contactului. La fel cum consecinţa dorită
ii este adusă la" îndeplinire în mod real prin observarea
şei ceremonii magice, nici consecinţa care înspăimîntă nu
acultă în mod real din violarea unui tabu. Dacă. răul pre-
ştpus ar rezulta în mod real din încălcarea unui tabu, ta-;
sjyl n-ar mai fi "tabu, ci precept de morală sau de bun
taţ.Nu un tabu trebuie să spună : „nu-ţi vîrî mîna îri
ac", aceasta este o regulă a bunului simţ, deoarece acţiu-
sa interzisă atrage după sine un rău real, nu unul imagi-
iar. Pe scurt, preceptele negative pe care le numim tabu
ît tot atît de fără rost şi de zadarnice ca şi preceptele po-
ive pe' care le numim vrăjitorie. Amîndouă sînt numai
aiuri opuse sau poli ai unei mari şi dezastruoase erori, o
n
ancepţie greşită a asociaţiei de idei. Vrăjitoria este polul
jţozitiv, iar tabuul polul negativ al acestei erori. Dacă dăm
pmele general de magie întregului sistemjreşit, atjt celui
>oretic cît şi celui practic, atunci tabuul poate fi definit
'fiindTprtea, negativă a .magieLpraeţipe. Acest lucru
|oateii reprezentat, sub forma unui tabel după cum ur-,
Sţieâză : ■ >"

*U

"■in mu II

w*1

ie. Ideea era probabil aceea că răsucirea fusului ar t să se .răsucească tulpinile griului, împiedicîndu-le să .ă drept. La'populaţia aino din Sahalin, o„femeie în-îrdnată nu trebjaie_jăoaxcJj_nici_şămpjţeacă f rînghii -■pUHnele două luni înaintea naşterii, deoarece.se crede procedând' astfel, intestinele copilului s-ar încurca la i cum se încurcă o aţă. Pentru un motiv asemănător, în 2aspore, un district din India, cînd se ţine sfatul condu¬cerilor unui sat, nici unul dintre cei prezenţi nu trebuie (răsucească un fus ; căci, .potrivit credinţei, dacă un ase-eaea lucru s-ar întîmpla, discuţia, la fel ca fusul, s-ar Şfîrti .într-un cerc şi nu ş-ar mai încheia niciodată. în unele $ule din răsăritul Oceanului Indian o persoană care vine locuinţa unui vânător trebuie să intre direct în casă ; nu
-
p voie să.zăbovească în faţa uşii, căci dacă ar face aşa şi ţatul s-ar opri în acelaşi fel în faţa capcanei vînătorului, oreîndu-se apoi din drum în loc să cadă în cursă. Pentru ■ 'motiv.similar la populaţia toradja din regiui*ea Celebes.
eni nu trebuie să stea sau să zăbovească pe scara unei
»în care se află o femeie însărcinată, pentru că o aseme-
;' întîrziere ar amjna naşterea copilului ; iar în diferite
" ale Sumatrei îa astfel de împrejurări se interzice fe-" însăşi să stea la uşă ori pe treapta de sus a scării casei
pedeapsa de a avea o naştere grea ca urmare a im-
"denţeiei de a nu fi respectat o măsură de prevedere
jpde. elementară. Malaezii plecaţi în căutarea. camforu-
ţnănîncă...hrană uscată şi au grijă să.nu-şi piseze sarea
Ei procedează ;în aceşthfel<::d§oa.rpce ,:eaniforul, .se; pre-îâ.şU&Jormă de;mici grăunţe .depozitate în crăpăturile •
chiului arbQ.relui.de camf or. JVIalaezului i se pare evi- •
49 •

I • ' .„"• Magie
r- ——~\ -m
Teoretică " ' Practică "jf
(Magie ca pseudo-ştiinţă) (Magie ca pseudo-ailă)
*) ...'" ,' Magie pozitivă Magie negaţi
sau sau
• • .- vrăjitorie tabu
Am făcut aceste observaţii despre tabu şi despre râpa lurilesale cu magia pentru că voi da cîteva exemple i tabuuri respectate de vînători, de pescari şi de alţii şi-dj resc să arăt că ele cad sub incidenţa magiei simpatetic ncfiind decît aplicaţii particulare ale acestei teorii generaj Astfel, la eschimoşi se interzice băieţilor să se joace d& leagănul pisicii, oăci altfel,, mai tîrziu degetele li se vor îi p curca m frînghia harponului. Aici tabuul este în mod evi Y dent'o aplicare a legii similitudinii, care stă la baza magii I homeopatice : aşa cum degetele copilului se încurcă i j sfoară cînd se joacă de-a leagănul pisicii, tot aşa se vj •s. încurca în funia harponului cînd el va deveni bărbat şi v / Wîna balene. La.huţulii din-munţii Carpaţi, soţia unui vînl itor nu Va toarce cînd soţul ei este plecat la vânătoare, că /yînatul s-ar învîrti şi Srar răsuci ca.un fus, iar vînătorj i ffn-ar reuşi să-1 lovească. Şiaici tabuul derivă în mod ăi lt{î din legea'similitudinii.. In cele mai multe părţi din-vechlj
• Ţltalie femeilor-ele- eraiinteras"prin lege- să-toarcă ?îh tiîîj
." ce limblaulpe drumurile principale sau" să-şi poarţe-fUsâ
la vedere," crezîndu-se că o asemenea comportare"vătărij
40

dent că, dacă-în .-timp ce caută camfor ar mînca sare pi fin, camforul se va găsi în grăunţe mici ; în schimb,* mănîncă sare cu bobul marq şi grăunţele de camfor mari. Căutătorii de camfor din Borneo folosesc tea' ca pielea â peţiolului de la frunza de palmier penang

farfurie pentru mîncare,v şi în cursul întregii expediţ spală niciodată farfuria, de teamă ca nu cumva car să se dizolve şi să dispară din crăpăturile copacului cît se pare ei cred că a-şi spăla farfuriile ar însemj îndepărteze cristalele de camfor din arborii în care încrustate. Produsul principal în unele părţi din La provincie a Siamului, este lacul. Acesta este o gumă noasă eliminată de o insectă roşie > pe ramurile tinere" 'arborilor, pe care micile vieţuitoare trebuie puse cu Toţi cei care lucrează la strîngerea gumei se feresc spele şi mai ales să-şi cureţe capul, de teamă ca nu curi îndepărtînd paraziţii din păr să îndepărteze şi celela insecte de pe ramuri, indian din tribul Picioarelor m gre, care a pus o capcană pentru vulturi şi aşteaptă nai mînca în nici un caz boabe de, măcieş ; deoarece, di! cum susţine el, dacă ar proceda astfel şi un vultur 1 aşeza din zbor lîngă capcană, boabele de. măcieş din pi priulsău stomac l-ar face pe vultur să aibă mîncărimi rezultatul ar fi că, în loc să înghită momeala, vulturul sta nemişcat şi. şi-ar ciuguli penele.]Potrivit acestei id vînătorul de vulturi se fereşte să folosească o sulă cînd supraveghează capcana, deoarece, cu siguranţă, dacă s-i zgîria cu :şula, vulturii ,1-âr zgîria şi ei. Aceeaşi consecin dezastruoasă ar urma şi dacă nevestele şi copiii săi ar folo ■acasă o sulă în timp ce ci este plecat după vulturi ; aşa înc

m$

interzisă nunuirea uneltei în absenţa sa, de frică să
Dună'Ainui pericol fizic. "
lre-tabuurile respectate de primitivi nici unele poa-j nt*mnuffieroaseşfinai importante decît prohibi-a a consuma anumite alimente şi multe dintre aceste Chibiţii derivă evident din legea similitudinii fiind, prin aare, -exemple de magie negativă. La fel cummănîncă ite; animale sau plante pentru a obţine anumite calităţi ite cu care crede că acestea sînt înzestrate, primitivul filă să mănînce multe alte animale sau plante de teamă taiu cumva să dobîndească anumite însuşiri nedorite cu |e presupune că sînt infectate, acestea. Mîncîndu-le pe cele j fetii el, practică magia pozitivă ; abţinîn4tt-se~dt3-4a-xele \ [ţi urmă el practică magia negativă.| Vom întîlni mai tîrziu' iulte. exemple de magie pozitivă ; vreau să dau aici cîteva emple de magie negativă sau de tabu. Astfel în Mada- . scar li -se interzice soldaţilor să mănînce unele alimente teamă ca nu cumva, pe baza principiului magiei homeo-|tice,să fie atinşi de anumite proprietăţi periculoase sau dorite pe care se presupune că aceste alimente le-afavea. nu trebuie să mănînce arici „deoarece le este teamă că şt animal, din cauză că are inclinaţia de a se strînge ghem .d este înspăimîntat, să nu transmită o dispoziţie de re-ere timidă celor care îl consumă". La fel, nici un soP\ t nu trebuie să mănînce genunchi de bou, de teamă ca,)-Kfe$ enea boului, să nu i se slăbească genunchii şi să num.Q' FpeâiăjLimbla.-Un războinic trebuia să evite cu grijă' rlicipai-ea la o-masă-unde se ntînca un 'cocoş ucis'în luptă .lorice-altă vieţuitoare-omorită cu suliţa ; şi nici un ani-|al-de parte bărbătească nu trebuia omorit în casa sa în
51

civilizat nu şi-a iu*u<—
dau seama,- în comportarea sa. Primitivul este cou-'nu numai că ceremoniile magice afectează persoane lucruri aflate departe, ci şi că cele mai simple acte ale eţii cotidiene au acelaşi efect. Prin urmare, în ocazii im-rtante comportarea rudelor şi prietenilor aflaţi la dis-îţă era-adesea reglementată de un cod de reguli mai lt sau mai puţin elaborat, reguli a căror încălcare de ătre un grup de persoane se credea că va avea drept ur¬ce nenorocirea sau chiar moartea celor absenţi. Mai ales nd un grup,de bărbaţi se afla la vînătoare sau la luptă, aştepta adesea de la rudele rămase acasă să facă anu-ite iucruri sau să nu facă altele, pentru a asigura secu-itatea şi succesul vînătorilor sau luptătorilor aflaţi de-arte. Yoi da cîteva exemple.de o astfel de telepatie, ma-
iţîţ în aspectul ei pozitiv cît şi în cel negativ. An Laos, cînd un vînător de elefanţi pleacă la vînătoare, 0 îşi previne soţia să nu-şi taie părul sau să-şi ungă tru-fpul în. absenţa lui; pentru că dacă şi-ar tăia părul, elefan¬tul ar sfărîma capcanele, iar dacă. şi-ar unge trupul, ele¬fantul ar aluneca prin ele.\Cînd un sat al populaţiei dyak
să atingă cu mîinile ulei sau apă cît
aluneca din mîini.

înăţorii de. elefanţi din Africa de Est cred că dacă
absenţa-lor soţiile-, s-ar dovedi .,necredincioaser elefantul
,$)bţine putere,.asupra celui ce îl .urmăreşte şi acesta ar
pmorit sau rănit grav. Din această cauză dacă un vînă-

timp ce el se alia la război.' Părea evident că dacăi mîncat un cocoş care a murit lup tind, el însuşi ar îi ucis pe cîmpul de luptă ; dacă ar li gustat dintr-un ucis de suliţă; ar fi fost ucis de suliţă.el însuşi; dai animal de parte bărbătească ar fi fost omorît în casa timpul lipsei sale, şi el ar fi fost ucis în acelaşi fel şi chiar în acelaşi timp. Mai mult decît atît, un ostaş trebuia să evite rinichii, deoarece în limba malgaşă ci tul pentru rinichi este acelaşi ca pentru „împuşcat aşadar, el ar fi cu siguranţă împuşcat dacă ar mînca rr.
persoane sau de lucruri unele asupra altora, este e» ftorneşte să vîneze porci sălbatici în junglă, cei care rămîn
magiei. Oricare ar fi îndoielile pe care le-ar avea ştî P
în legătură' cu posibilitatea acţiunii la distantă, magiaPP30 ai lor *• P°ntru ca> dacă ar face'0. degetele vînă arjnici unele,; credinţa în telepatie este unul din prirffcrilor ar dcveni ..degete neîndemânatice" şi prada le-ar
Cititorul a observat poate că în cele mai multe exemplele de tabuuri amintite pînă acum se presup influenţa magică acţionează la distanţe considerabile fel la indienii Picioare Negre se interzice soţiilor şi co] unui vînător de vulturi să folosească în timpul al acestuia o sulă, ca nu cumva vulturii să-1 zgîrîie pe şi tatăl aflat departe ; şi nici,un animal de parte băx'bă nu trebuie' ucis în casa unui ostaş malgaş în ce acesta este plecat la război, ca nu cumva uciderea malului să atragă după sine uciderea omului7\A.ceastă dinţa în influenţa simpatetică, exercitată la distanţa
,ei principii. "Un susţinător modern al influenţei la dista
\'_a unui spirit asupra altuia nu ar avea nici o greutate
lrriyîâTţyfSâfârî'prfflitiViil credea în1 ăceâsta\i
• enţa cumult ţnainte şi, "mai mult decît atît, acţiona pe
' f acestei credinţe cu o "consecvenţă logică pe care confr;

. JI»« ,i V
*--.tor aude ceva despre wşiele purtări ale soţiei sale, părăi
.te deîndată vânătoarea şi se întoarce acasă în cea mai:
.grabă. Dacă un" vînător wagogo nu are succes sau k
.atacat de un leu, el.atribuie acest nenoroc relelor pi
; .ale soţiei sale acasă şi se întoarce la ea cuprins de o'*
furie. în timp ce el se află departe la vînătoare, soţiăj
trebuie să permită nimănui să-i treacă prin spate sau'
«tea în faţa cînd sade ; iar In pat ea trebuie să stea cui
cu faţa în jos. Indienii moxos din Bolivia cred că dacăl
ţia unui vînător îi este necredincioasă în timpul absent
sale, vînătorul va fi muşcat de un şarpe sau de un jag
•în consecinţă dacă i s-a întîmpat un asemenea accide
nu mai încăpea îndoială că accidentul avea ca urmare
depsirea şi adesea chiar uciderea femeii, fie că era vir
vată sau nu. Un vînător aleutin de lutri marini crede;<
nu.poate ucide nici măcar un,singur animal dacă în timpii
lipsei sale de acasă soţia i-ar fi necredincioasă sau sora,l
nccastă. : •. "
,~T . Indienii huichol din Mexic socotesc drept semizeu o spe cie de cactus care provoacă celui care îl mănîncă o stas de extaz. Planta nu creşte în regiunea lor şi trebuie adusij în fiecare an de bărbaţii care fac, în acest scop, o călăto rie de patruzeci şi trei de zile. între timp, soţiile contri| buie acasă la securitatea soţilor absenţi, nemergînd nicio dată repede şi cu atît mai puţin fugind, cînd bărbaţii se află pe drum. De asemenea, ele fac tot ce le stă în putinţă pentru a asigura binefacerile care, sub forma ploii, a recol¬telor bogate şi aşa mai departe, sînt; aşteptate în urmă mi¬siunii sacre. Cu această intenţie ele se supun unor restrics ţii severe, asemănătoare.celor-impuse soţilor lor. în cursu

îxregii perioade care se, scurge .pînă la data. sărbătorii sciusului, nici una dintre părţi nu se spală, cu excepţia numitor ocazii, şi chiar atunci numai cu apă adusă din ira îndepărtată în

care creşte planta sfîntă. De asemenea, fe postesc mult, nu mănîncă sare şi trebuie să respecte ea mai strictă abstinenţă. Cine încalcă această lege este ldepsit cu boli şi, mai mult decît atît, pune în pericol izultatul pe care se străduiesc cu toţii să-1 obţină. Sănă-&tea, fericirea şi viaţa urmează să fie cîştigate prin strîn-jerea cactusului, tigva Zeului Focului ; dar întrucît focul jur.ruTpoate fi de folos celor impuri, bărbaţii şi femeile rebuie nu numai să fie puri în acest timp, dar sînt de ase¬menea obligaţi să se cureţe de pata păcatelor din trecut. ' 'n. urmare, la patru zile după plecarea bărbaţilor, fe-neile se adună şi mărturisesc Bunicului Foc ce bărbaţi au iubit din copilărie pînă atunci. Ele nu trebuie să omită idei unul, căci în caz contrar-bărbaţii nu ar găsi nici măcar im singur cactus. Pentru a-şi reîmprospăta memoria fie-
Bn
Bare femeie, pregăteşte o sfoară cu atîtea noduri cîţi iubiţi li avut. Ea aduce sfoara la templu şi/ stînd în faţa focului, jaşiră cu glas tare pe toţi bărbaţii pe care i-a însemnat pe poara sa, unul după altul. După ce şi-a terminat mărturi¬sirea aruncă sfoara în foc şi, după ce zeul a consumat-o în flacăra lui pură, păcatele ei sînt iertate şi ea pleacă liniş¬tită. începînd din această clipă femeile nu mai îngăduie bărbaţilor nici. măcar să treacă prin apropierea lor. La •îndul lor,.căutătorii de cactuşi îşi descarcă sufletul de toate încălcările moralei pe care le-au înfăptuit. Ei fac un î@d pe o sfoară pentru cea mai neînsemnată greşeală şi, Jupă ce „şi-au bătut gura în toate cele cinci vînturi",
55

.

®gaţ'

arde în foc. , ./ .
Multe dintre, triburile indigene din Sarawak sînt fe convinse că;dacă soţiile ar comite un adulter în timp. soţii lor caută camfor în junglă, camforul găsit s-ar ev pora. Soţii pot afla, după anumite noduri în copac, ci soţiile lor sînt necredincioase ; şi se spune că odinic întoarcă faţa nici spre dreapta nici spre stingă, şi nici
[iacă vreo altă mişcare. Dacă ar fi făcut-o, corabia ar fi
şt'bîntuită de ruliu şi de tangaj ; de asemenea nu le era
lis să mănânce nimic cleios, cum ai' fii orez fiert în
apte de cocos,. deoarece mîncarea cleioasă ar fi • stînjenit
necarea corăbiei prin apă. Cînd se presupunea că ma-
multe femei erau ucise de către soţii lor geloşi fără nicj parii şi-au atins ţinta, stricteţea acestor reguli era în-o altă dovadă decîi aceste noduri. în afară de aceasta, sj rucîtva micşorată ; dar tot timpul cit dura călătoria fe-ţiile nu îndrăzneau să atingă un pieptene în timp ce soţii ţjor nu le era îngăduit să mănînce peşte cu oase tari sau lor se aflau departe la strînsul camforului ; căci, dacă 1-a a ţepi, cum ar fi de exemplu calcanul, ca nu cumva fi atins, interstiţiile dintre fibrele copacului, în loc să ft rietenii lor de pe mare să intre într-un bucluc foarte pline cu preţioasele cristale, ar fi fost goale asemenea spa- apărător.
ţiilor dintre dinţii unui pieptene. în insulele Kei, la sud giNu-trebuie-să ne mirăm că pretutindeni unde domnesc vest de Noua Guinee, de îndată ce un vas gata ele pleca» jemenea credinţe, cum ar fi legătura simpatetică între spre un port îndepărtat era lansat pe apă, partea de plajj jrieteni la distanţă, războiul, care trezeşte mai mult ca pe care se afla trebuia acoperită cit mai repede cu putinţă tfee, — aspru şi totuşi turburător — cele mai adinei şi cu ramuri de palmier şi devenea sfîntă. Din acea clipă '.'a elicate emoţii omeneşti, va deştepta în sufletul,rudelor mănui nu-i mai era îngăduit să treacă pe acolo pînă cînţ liniştite, rămase acasă, dorinţa de a folosi cit mai mult corabia nu se întorcea din nou acasă. Dacă ar fi trecui ţi putinţă legătura lor simpatetică, spre binele celor dragi, prin locul acela mai.devreme ar fi însemnat să;pricim are, în orice moment, puteau să dea lupte şi să moară în iască pieirea corăbiei. Pe lîngă aceasta, în tot timpul q Suturi îndepărtate. Deci, pentru a realiza un ţel atît de dura călătoria, se presupunea că trei sau patru fete, alea ţese şi vrednic de laudă, prietenii de acasă erau gata să anume pentru această sarcină, se află într-o legătură sini' ecurgă ia procedee emoţionante ori absurde, izbitoare patetică cu marinarii, contribuind prin comportament fetru noi atît din punctul de vedere al obiectului lor, cit lor la .siguranţa şi succesul călătoriei. Cu nici un preţnj j&y mijloacelor folosite""■■: pentru a-1 obţine. în anumite le; este îngăduit să părăsească odaia care le-a fost desţi; egiurii din Borheo, cînd un membru al populaţiei dyak i nată> ŞShf$$

PSM'PJu-Sjfeat»u| fe plecat'lawîhâtoafe;detapete; <sdţiă;sa, sau, dacă nu este chiar, tot timpul .dţ se bănuia ..că vasul călătoreşte jg fcătdritfsbra'sa. trebuievsă poarte ziua-şi noaptea o sabie mare,, ele, trebuiau şa stea cu totul nemişcate, ghemuite Pntru"a-1 face să 5se' gîndească tot timpul, la armele sale;
56.

'

Capăt la altul, al prispei. De asemenea nu le este îngă-ţ să-şi acopere feţele, pentru că dacă ar face-o, bărbaţii ar mai fi în stare să-şi găsească drumul prin iarba tă.sau prin junglă. Femeile nu trebuie să coase cu ; altfel bărbaţii ar călca pe ţepii ascuţiţi puşi de duş-pe potecă. Dacă o soţie s-ar dovedi necredincioasă în p ce setul ei se află departe, acesta şi-ar pierde viaţa ţinuturile duşmanului. Acum cîţiva ani toate aceste uli şi altele încă erau respectate de femeile din Ban-jig, în timp ce bărbaţii lor luptau pentru englezi împo-va răsculaţilor. Dar, vai ! toate aceste delicate precau-ie-au fost de, prea puţin folos, pentru că nenumăraţi baţi dintre cei. ale căror neveste credincioase stăteau veghe acasă au murit la datorie.
] în insula Timor, la vreme de război, marele preot -şi. părăseşte niciodată templul ; mîncarea i se aduce sau găteşte în interior ; el trebuie să întreţină focul zi şi oapte, pentru că, dacă l-ar lăsa să se stingă, cele mai .ari nenorociri ar cădea pe capul luptătorilor şi ar ţine t timpul cîţ vatra rămîne rece. Mai mult decîtatît, el nu 'trebuie să bea decît apă fierbinte în timpul cît oastea se şi ea nu trebuie să doarmă ziua sau să se culce înaintl ora. doua dimineaţa, ca.jiu cumva soţul: saif fratele < iie .surprins in somn de duşman. La populaţia dyak locuieşte pe malul-mării:la-Bantingrdin Sarawak fer respecta cu stricteţe, m timp ce bărbaţii luptă în ţinut îndepărtate, un cod de reguli elaborat cu grijă. Unele guli «ni negative, altele pozitive, dar toate se bazează principiile homeopatiei şi al telepatiei magice. Dintre iată citeva. Femeile trebuie să se scoale foarte devreme] zon,şi să deschidă ferestrele de îndată ce se crapă de zh, altfel soţii lor nu-s-ar trezi la timp. Ele nu trebuie să ungă părul, căci altfel soţii lor ar aluneca. De asemene nu trebuie nici să doarmă, nici să moţăie în timpul zi deoarece,,dacă ar face-o, soţii lor ar fi cuprinşi de mol< seala in timp ce merg. Femeile trebuie "să prăjească J împrăştie floricele pe prispă în fiece dimineaţă ; fâcîi astfel, bărbaţii vor avea mişcări îndemânatice. Camere trebuie dereticate foarte bine, toate lăzile-trebuind săi aşezate cit mai aproape de pereţi ; deoarece dacă cinj s-ar.împiedica de ele, soţii absenţi ar cădea, ajungînJ discreţia duşmanului. La fiecare masă trebuie să se L
|i a se păstreze puţin orez în oală ; astfel bărbaţii afli |Pă departe ;-pentru că orice sorbitură de apă-rece ar des-
; departe vor avea întotdeauna ceva de mîncare şi nu :va «"raja duhurile poporului său, şi duşmanul nu ar mai
suferi niciodată de foame. .în nici un caz femeile- nu trj Putea fi învins. In insulele Kei, după ce războinicii au ple-
.buie să, lucreze la războiul de ţesut pînffae cîrcei la p| femeile intră '..în case şi scot de acolo anumite coşuri
vcioare, căci, dacă ar face-o, încheieturile soţilor lor ar în- fructe Ş1 pietre. Ele ung fructele şi pietrele şi le aşază
:"ţepeni în acelaşi fel- şi ei n-ar mai fi în stare să'se ridici J ° scmdură, murmurînd în acest timp : „O zeule soare,
.repede de la-pămînt: şi să fugă dinfaţaduşmanuluifpen. Sţ-tu, lună,fă să cadă plumbii de pe trupurile, soţilor, fra-
tru a face ca soţii lor să aibă încheieturi mlădioase, femeili feor, logodnicilor şi altor rudenii, la fel cum cad stropii

t*3KK?'*?ţ«-r

îşi întrerup des munca la războiulde ţesut, mergînd de | |e ploaie de pe aceste obiecte unse cu ulei". De îndată ce

\

' ,
se aude prima împuşcătură, coşurile se pun la o parţe| femeile, desfăcîndu-şi evantaiele, se năpustesc afară case. Apoi aleargă prin sat, îşi flutură evantaiele ir recţia duşmanului şi cîntă : „O, "evantaie de aur ! faceţi gloanţele noastre să nimerească ţinta, iar cele ale di nilor s-o greşească". în acest obicei, ceremonia piet unse cu scopul ca gloanţele să alunece de pe trupurile I baţilor. asemenea picăturilor de ploaie de pe pietre este exemplu de pură magie homeopatică sau imitativă ; & rugămintea înălţată soarelui ca să i se cîştige. bunăvog 'de a da efect vrajei este un adaos religios avînd probai o dată mai recentă. Fluturarea evantaielor păreai vrajă avînd scopul de a îndrepta gloanţele spre sau c parte de ţinta lor, după cum sînt descărcate din puşt prietenilor sau ale dumanilor.
Un vechi istoric al Madagascarului* ne informează „în timp ce bărbaţii se află la război şi pînă cînd se n întorc acasă, femeile nu încetează să danseze zi şi noai şi nici nu se culcă, nici nu mănîncă în propriile lor cas Şi„cu toate că au puternice înclinaţii voluptuoase, nu arî
i ■ ■ 1 ' *•"','■"* m
cepe pentru nimic în lume o intrigă amoroasă cu un j "bărbat în timp ce soţul se află la război, fiind sigure': dacă acest lucru s-ar întîmpla soţul lor ar fi ucis sau răp Ele cred că dansînd transmit soţilor lor putere, curaj": noroc ; în tot acest timp femeile nu se odihnesc nici o pli şi respectă acest-obicei cu multă religiozitate."
*, Este vorba -despre- De Flacourt, din a cărui lucrare, Histo
de la Grande• Isle de Madagascar (Istoria .marii insule Madagascaţ
' 1658, extrage Frazer aceste informaţii. . '"
CO

I
'JSL popoarele care vorbesc limba tshi de pe Coasta de ,"•• soţiile'bărbaţilor plecaţi cu oastea se vopsesc în alb 'împodobesc cu mărgele şi amulete. în ziua în care se aptă să aibă loc ,o bătălie, ele aleargă înarmate cu ;i sau cu bastoane cioplite, asemănătoare puştilor, şi d fructe de paw-paw, a căror formă aduce întrucîtva :ceea a unui pepene, le lovesc cu cuţitele, ca şi cum ar capetele duşmanilor./Fără îndoială pantomima este -şi simplu o vrajă imitativă menită să dea bărbaţilor mierea necesară de a lovi duşmanul, aşa cum femeile lo¬vesc fructele* de paw-paw. în oraşul Framin din Africa de lest, acum cîţiva ani, cînd bântuia războiul Ashanti, Fitz-jgerald-Marriott * a văzut un dans executat de femei ai căror soţi au plecat la război îndeplinind funcţia de cărăuşi. Fe¬meile erau vopsite în alb şi purtau doar o fustiţă. în frun¬tea lor se afla o vrăjitoare bătrînă şi zbîrcită îmbrăcată şi ga într-o. fustiţă foarte scurtă, cu părul potrivit astfel încît să'imite un fel de com foarte alungit, iar obrazul ei negru, pieptul, braţele şi picioarele erau bogat împodobite cu cercuri şi semicercuri. Toate purtau perii lungi, albe, făcute Sin cozi de bivol sau- de cal, şi cîntau în timpul dansului l 'Bărbaţii noştri au plecat în ţara Ashanti să-i mături ps duşmani de pe faţa pămîntului !"
La indienii thompson din Columbia Britanică, cînd bărbaţii luau calea războiului, femeile executau dansuri la intervale foarte dese. Se credea că dansurile asigură
1 Frazer are în vedere lucrarea lui Fitzgerald H. P. Marriott, The Secret Tribal Societies of West Africa (Societăţile tribale se¬crete din Africa de vest), retipărită după Ars quatuor Coronato-rum, Tranzacţiile Lojei masonice din Londra.

primejdie. Cirligul de la capătul băţului era perfect adap|8|}ică nu respectă aceste obiceiuri. Cînd un giiip de indieni tat spre a servi ca unealtă salvatoare Femeile îşi ia-»carib din- Orinoco era plecat la război, tovarăşii lor rămaşi
fără întrerupere într-un cerc, cîntînd şi fluturînd nuiele; »şau imitative" este şi aceea săvîrşită spre a face arborii şi
plantele 'să dea rod în-anotimpul potrivit. în Turingia, • •bărbatul care seamănă inul'poartă sămînţa într-un sac
Reginei Charlotte, cînd bărbaţii plecat la război,. femeileifoarte lung, ajungindu-i de la

umeri pînă la genunchi, şi
aucoesiu expecuţiei. uansaioareie îşi agitau cuţueie, azva leau înaintea lor beţe lungi şi. foarte ascuţite sau. mişq înainte şi înapoi beţe cu cîrlige la' capete. Aruncarea beţi lor înainte era un. simbol,, pentru străpungerea inamicul sau pentru respingerea loviturilor acestuia, iar ducerea laţ înapoi.era un simbol pentru ferirea propriilor bărbaţi înfrunzite. Ele credeau că dacă dansează fără oprire,- soţii lor-nu vor obosi niciodată. La indienii haida din insulele
dreptau întotdeauna armele spre ţara duşmanului. Elţ îşi vopseau feţele în roşu şi cîntau în timpul dansului;] implorînd armele să-i apere pe soţii lor şi să-i ajute si. ucidă cît .mai mulţi duşmani. Multe aveau lipit p\if dej vultur la capetele betelor. După terminarea dansului arî mele erau ascunse. Dacă o femeie al cărei soţ era la război' credea că vede păr sau o bucată de scalp pe armă în clipaj cînd o scotea afară, ştia că soţul ei' ucisese un duşman Dar dacă vedea o picătură de sînge, ştia că soţul fusese; rănit sau murise. Cînd bărbaţii din tribul yuki din Caii-; fornia plecau la luptă, acasă femeile nu dormeau, ci dansau
rămase acasă se. trezeau dimineaţa foarte devreme şi se; prefăceau că luptă, aruneîndu~se asupra copiilor lor, simu-: lind că-i prind ca să-i înrobească. Se presupunea că acest ■',, procedeu va ajuta bărbaţii să facă la fel. Dacă o femeie ar fi fost necredincioasă soţului ei plecat, la război, probabil acesta ar fi fost ucis. Timp de zece nopţi toate femeile dor¬meau acasă cu capul spre punctul tărdinal spre care aa

lopătat la plecare canoele de luptă. Ele schimbau apoi di-
cţia, deoarecese bănuia că luptătorii se întoi-c acasă pe
are. La Masset, femeile haida dansau şi cîntau cîntece
S* război tot timpul cît bărbaţii lor se aflau departe în
aptă'şi trebuiau să păstreze totul în jurul lor într-o anu-
âtă ordine. Se credea că o femeie îşi poate ucide soţul
ia sat obişnuiau să calculeze cît puteau mai exact momen¬
tul in care luptătorii absenţi porneau asaltul împotriva
duşmanului. Apoi puneau mina pe doi flăcăi, îi culcau pe
frbancă şi îi biciuiau cu cea mai mare cruzime pe spatele
Hol. Tinerii suportau biciuirea fără nici un murmur, fiind
ajutaţi să-şi suporte suferinţa de convingerea fermă în
[pare fuseseră crescuţi încă din copilărie, şi anume că de
iurajul şi bărbăţia cu care îndură chinul depind-dîrzenia
si succesul tovarăşilor lor de luptă. a
'între numeroasele practici benefice prin care o inven tivitate greşitäia aplicat principiul magiei homeopaticei
[păşeşte cu paşi mari, astfel încît sacul, i se leagănă în¬coace _şi încolo pe spate. Se crede că legănarea aceasta va face inul să se clatine în vînt. în interiorul Sumatrei orezul 'este semănat de femei care, în timpul semănatului,. îşi Şjisă părul să atîrne*liber pe. spate, ! pentru'ca orezul să crească luxuriant şi să aibă tulpine lungi. în mod asemănă¬tor, în vechiul .Mexic se ţinea o sărbătoare•in onoarea

i

62

s*

63

*'■. '■ .' iiri

<-~m.

/

zeiţei porumbului, sau a „mumei cu părul lung", d cum era-numită această zeiţă.

Sărbătoarea.începea „' planta ajungea în plină maturitate şi firele care înmuj rcau la vîrful spicului arătau că bobul este pe deplin f< mat. în timpul serbării femeile îşi lăsau părul lung ni legat, scuturîndu-1 şi legănîndu-1 încoace şi încolo în dai şurile care alcătuiau caracteristica principală a ceremorQ§ lului, pentru ca mătasea porumbului să crească tot atît abundent, bobul să fie tot atît de mare şi de neted, ia poporul să se bucure de belşug." în muHe părţi ale Euro¬pei dansul sau săriturile înalte în aer sînt procedee homeq< patice verificate pentru a face recoltele, să crească măi Astfel, în Franche-Compte se spune că în timpul Carnava¬lului trebuie' să se danseze pentru ca să crească mag cînepa.
Ideea că o persoană poate influenţa o planta pe ca| homeopatică prin acţiunea sau starea sa apare cu clăritatţ într-o observaţie făcută de o femeie malaezâ. Fiind între bată de ce îşi dezgoleşte partea de sus .a corpului cînd re coUează orezul, ea a răspuns caprocedează astfel pentr ca orezul să aibă coajă subţire, căci a obosit să vtot băii orez eu coaja groasă. Evident femeia credea că cu d purta haine mai puţine, cu atît se va găsi pe orez mai puţina coajă. Credinţa că o femeie însărcinată are virtute magică de a transmite fertilitatea este cunoscută la ţărai bavarezi şi austrieci, care îşi închipuie că dacă dai ui femei gravide primul fruct al unui pom, acest pom Ş avea' rod bogat 'în anul itnmătoxv Pe de .altă parte, pţj mitivii baganda cred că'o femeie-stearpă' molipseşte gri dina soţului ei cu propria sa sterilitate şi împiedică pom

dea rod ; de aceea o femeie fără copii este adesea pă-
ită. Grecii şi i-omanii sacrificau victime însărcinate zei-
"grîului şi pămîntului, fără îndoială pentru ca pămîn-
;să i*odească şi spicele griului să fie bogate. Cînd un
t catolic, i-a dojenit pe indienii din Orinoco că-şi lasă
femeile să semene cîmpul sub arşiţa soarelui, cu copiii la
|in. bărbaţii i-au răspuns : „Părinte, domnia-ta nu înţe-
i aceste lucruri, şi din această cauză te supără. Ştii ci
leile nasc copii, iar noi bărbaţii nu. Cînd seamănă fe-
ile, atunci tulpina porumbului poartă două sau trei
ice, rădăcina de yucca produce două sau trei coşuri pline
Ktotul creşte.din abundenţă. De ce ? Numai şi numai
fetru că femeile ştiu cum să nască şi ştiu ce au de făcut
mentru ca ceea ce seamănă să dea rod. Lasă-le deci să
semene ; noi bărbaţii nu ştim atît de multe despre semă-
jfatcît ştiu ele." •
Astfel, pe baza teoriei magiei homeopatice o persoană ate.-influenţa"vegetaţia_fie_ în bine, fie în.rău,.,ppţriyit racterului bun sau rău al actelor sau stărilor sale : de semplu, o "femeie "prolifică face plantele rodnice, o fe-neie sterilă le face sterpe. Această credinţă în natura ibcivă şi infecţioasă a anumitor calităţi sau întîmplări per-onale a dat.naştere unor prohibiţii sau reguli de evitare ; lamenii sei abţin jie-a face anumite lucruri, de teamă ca Je să nu. infecteze în mod homeopatic roadele pămîntu-cu propria lor stare sau condiţie de nedoriţ. Toate te obiceiuri de "abstinenţă sau reguli de evitare con-iţuie exemple de magie, negativă i>au,,de . tabuuri. Pe ;emplu, sprijinindu<-se. pe ceea ce ar putea fi şumit.ca-eterul infecţios al actelor sau stărilor personale, popit-

X

n

mm WIIKHpnMRHR||

! de părere V îănate, va \
"ci. Membrii populaţiei galela cred că, mîncînd un -căzut pe pămînt, capeţi tu însuţi tendinţa de a te aii şi a cădea ; iar de consumi ceva--care a fost uitat îxemplu un cartof dulce lăsat în bală sau o banană ui-înfoc), vei deveni uituc. Populaţia galela este ;dacă o femeie consumă două banane îngenu }te gemeni. Indienii guarani din America de Sud

cred |p femeie va avea gemeni dacă mănîncă un bob dublu mei. Pe vremea Vedelor o'curioasă aplicare a acestui -'ncipiu furniza o vrajă cu ajutorul căreia unui" prinţ %i i se putea reda regatul. El trebuia să mănînce mîn-"e gătită la un foc întreţinut cii lemn crescut din butu-"a. unui arbore' tăiat. Prin intermediul focului, puterea \ regenerare a ufeui asemenea arbore s-ar transmite la pul potrivit hranei şi, astfel, prinţului hrănit cu ali-ite gătite pe.focul făcut cu lemnul crescut din arbore, danezii cred că, dacă o casă este alcătuită din lemn pro-flind de la arbori cu ţepi, viaţa oamenilor care vor locui " acea casă va fi spinoasă şi plină 'de greutăţi. «Există o ramură rodnică a magiei, homeopatice care j crează" prin intermediul „.morţilor ; pentru că la fel j mprţumu pot yedeâ auzi, sau vorbi, ai posibilitatea, "ajutorul principiilor, .homeopatice, să-i faci pe oameni L surzi şi'muţi, folosind în acest scop oasele unui mort orice .altceva alterat de atingerea morţii. Astfel 1; ulaţia galela, eîild un tînăr merge să facă curte noap ia puţin pămînt de pe-un mormînt şi,. îl răspîndeşt acoperişul casei iubitei! sale, chiar 'deasupra ' locului\ 'e dorm părinţii acesteia. Acest procedeu, îşi închipuie' îi'va împiedica pe părinţi să se trezească în timp ce

laţia galela. spune că nu trebuie să tragi cu aixul cu
geţi sub un pom cu fructe, pentru că pomul îşî.ya lep
fructele chiar în clipa, cînd săgeata va cădea la pa
iar cînd mănhici pepene verde nu trebuie să arm:
sîmburii pe care îi scuipi din gură cu sîmburii pe cărei
pus la o parte pentru sămînţă ; pentru că dacă. aiif
acest lucru, deşi sîmburii pe care i-ai scuipat ar pu
desigur încolţi şi ar da în floare, florile ar cădea la fel cu
ţi-au căzut sîmburii din gură, şi deci aceşti sîmburi mă
da! niciodată rod. Acelaşi fel de a gîndi îi face pe ţăr
bavarezi să creadă că, dacă laşi altoiul unui 'pom rod
să cadă pe pămînt, .pomul care va ieşi din acest, altoi î-
va, lăsă fructele să cadă înainte de vreme. Cînd populat;
cham din Cochinchina îşi seamănă cîmpurile uscate d
orez-şi nu doresc să cadă nici o aversă, mănîncă OK
uscat pentru a împiedica ploaia să strice recoltele, j'l
I în cazurile arătate sepresupune că o persoană poaj
(influenţa vegetaţia pe cale homeopatică. Ea contaminea?
1 arborii sau plantele cu proprietăţi sau accidente, bune sa
jrele, asemănătoare şi derivate din ale sale, Dar, ! dup
\principiul. magiei'homeopatice, influenţa este reciproca
planta poate contamina omul în aceeaşi măsură în cai
'omul contaminează planta. în magie, ca şi în fizică mii
!pare,jiuneiijsi4tcliuueabîn£-€E Indienii chi
xbkee sînt adepţii botanicii practice de tip homeopatic. As
fel rădăcinile sîrmoase ale plantei catgut sînt atît de n
zistente, încît pot opri un brăzdai' de plug.în cîmp. Di
această, cauză femeile cherokee îşi spală cap ui cu deco
din aceste rădăcini pentru a-şi întări părul, iar jucătoi
cu mingea se spală cu acelaşi decoct pentru a avea muşc
60
SK3E3I

"

vorbeşte cu iubita sa, deoarece pămîntul de pe mon
îi va face să doarmă ca morţii. Hoţii din toate timpuri
din multe ţări au fost patronii acestui fel de magie, "f<Ş
folositoare pentru exercitarea profesiunii lor. Laş
din sud, un spărgător îşi începe adesea operaţiunile ai
cînd osul unui mort peste casă şi spunînd cu un sarţ
•caustic : „Aşa cum se va trezi osul, să se trezească ş|
menii aceştia" ; după care nici măcar un singur su
din casă nu-şi va mai putea ţine ochii deschişi. în moţ
milar, în Java, hoţul ia pămînt de pe un mbrmîhtj
răspîndeşte în jurul casei pe care vrea să o jefuiai
'acest procedeu îi cufundă pe locatari într-un somn ad

Cu aceeaşi intenţie, hindusul presară cenuşă de la uti||
funerar la uşa casei; indienii din Peru împrăştie pra
de pe osemintele unui mort ; iar hoţii ruteni scot mărîia
dintr-o tibie de om, o umplu cu seu şi, aprinzînd seul, a
conjură de trei ori casa cu această făclie arzîndă, ceea a
face; pe locatari să cadă într-un-somn adine., ca moarti
Sau ruteanul va face un fluier dintio tibie de om ş£
cînta din ea ;"drept,urmare toţi cei care îl aud vor fii
prinşi de moleşeală. Indienii din Mexic folosesc în ace|
scop nelegiuit antebraţul sting al unei femei .care a m«
la naşterea primului ei copil ; dar braţul trebuia săi
furat. Cu acest os ei izbesc pămîntul înainte de a inţâ
casa pe care intenţionează să o jefuiască ; procedeul
face pe toţi cei din casă să-şi piardă, complet puterea
a ' vorbi sau de ă se mişca ; ei sânt ca morţi, auzind şi{
zîrid'totuVdar-fim' putere fî
1 dorm întaadevăi* şî;chiâr: "sforăie. îri Europa seatribii proprietăţi' similare Miinii-de-pe-Ceălaltă-Lume, care1
ce

îna,uscată şi .pusă în,-saramură a-unui spînzurat. Dacă
iaprindea o: luminare făcută. din grăsimea unui răufă-
or mort prin spînzurătoare şi se punea luminarea în
-de-pe-Cealaltă-Lume ca într-un sfeşnic, luminarea
pe orice persoană" .căreia i se punea în faţă incapa-
• de mişcare ; ea nu mai putea mişca nici măcar un
get, ca jşi cînd ar fi fost moartă. Uneori chiar mîna
îului mort servea drept luminare sau mai degrabă drept
Kănunchi de lumînăii, dacă se dădea foc tuturor degelc-
uscate ; dar dacă un membru al gospodăriei ar fi fost
jjpeaz, unul dintre degete nu s-ar fi aprins. Asemenea
tocuri abjecte nu puteau fi stinse decît cu lapte. De multe
se prescria ca luminarea hoţului să fie făcută din dc-
etul unui nou născut sau, mai bine, din degetul unui copil
lăscut ; uneori se crede că este de dorit ca hoţul să aibă
'asemenea luminare pentru fiecare persoană din casă,
eoarece dacă ar avea o luminare prea mică cineva din
să s-ar putea trezi şi l-ar prinde. Odată aprinse, aceste lu-
Enînări subţiri nu mai pot fi stinse cu nimic altceva
tifecît cu lapte. ; în secolul al şaptesprezecelea tîlharii
|jmorau femei însărcinate pentru a fabrica luminări din
pîntecele lor. .Un tilhar sau. spărgător din Grecia antică
edea că poate amuţi şi pune pe fugă pe cei mai , jferoci dini de pază, dacă purta cu sine o
falcă luată la un rug funerar. De asemenea,, iemeile sîrbe şLbul-3, sătule
de(/contiţngeiil,e,;vieţii,,casnipej. luau; bănuţii aramă de pe ochii unui; cadavru,: îi spălau-
în. apă sau k şi dădeau lichidul soţilor lor să-1 bea. Bîndu-1, soţul
69

dioasevşr de sprintene ca picioarele păianjenului — cel
aşa cred. membrii populaţiei galela. Pentru a aduce
iun sclav fugit, un arab va trasa un cerc magic pe
ht,va înfige-un cui înmijlocul cercului şi cu ajutorul
sfori-va: lega un cărăbuş de cui, avînd grijă ca sexul
«şuiul să fie identic cu cel al fugitului. Cărăbuşul,
du-se jur-împrejur, 'va înfăşură sfoara pe cui, scur-
,r0 astfel mereu şi apropiindu-se, la fiecare rotire, din
în, ce mai mult de centrul cercului. Astfel, prin forţa
giei homeopatice, sclavul fugit va fi adus înapoi la sta¬
ul său. ■ ,
La triburile vestice' din Noua Guinee Britanică un băi--)
t care a ucis un şarpe îl va arde şi îşi va unge picioarele,
cenuşa lui cînd va trebui să meargă în pădure ; ca ur-

■va n mi aui ae oi-fâ taţâ de greşelile soţiei sale ca¬tul pe ochii căruia fuseseră puşi aceşti bănuţi. -
1 In' afară de aceasta, se crede adesea că animal 'seda calităţiau_proprietăţi folositoare omului, şi ., homeopatică sau imitativă urmăreşte să comunice proprietăţi fiinţelor umane pe diverse căi. Astfel ■bechuana poartă un dihor ca vrajă, deoarece acesta plin de viaţă îi va face foarte greu de ucis. Alţii poa; anumită insectă, mutilată, dai* încă vie, în acelaşi s Iar unii războinici ai populaţiei bechuana poartă păr 'unui bou fără coarne amestecat în propriul lor păr pielea unei broaşte pe manta, deoarece broasca este ai necoasă, iar boul, neavînd coarne, este greu de omul înarmat cu aceste farmecârerede că va fi. tot ailt | greu de prins cum sînt boul şi broasca. La fel, pare WL nici un şarpe iiu-1 va mai muşca timp de cîteva zile. pede că un luptător sud-african, care împleteşte pari ja sclav din .sud care are de gînd să şterpelească şi să şobolan în propriile sale şuviţe încreţite şi negre va J]a tîrg nu are altceva de făcut decît să ardă o pisică tot aţîtea şanse de a evita suliţa duşmanului cîte arej |bă şi sa.arunce apoi un dram din cenuşa pisicii pe per-sprin tenul şobolan, de a nu fi nimerit.de obiectele ani J&a cu care se tîrguieşte ; după "aceea el poate lua tot cate după el'; de.aceea/în aceste regiuni părul de sobol Soreşte de pe tejghea şi proprietarul îşi va pierde orice are mare căutare cînd se aşteaptă un război. într-una| bzuinţă devenind tot atît de orb ca şi pisica a cărei ce-vechile cărţi ale'lndiei se spune că dacă.se oferă un saq |ă a fost aruncată asupra sa. Hoţul poate chiar întreba ficiu pentru victorie, pămîntul din care urmează săi \ nerUşinare :• „Ţi-am plătit ?", iar negustorul de mă-,clădit altarul trebuie luat dintr-un loc unde s-a bălăcit:; ŞnţiŞUri înşelat va răspunde :. „De ce întrebi ? desigur", mistreţ, pentru că forţa mistreţului a pătruns în acelj E~atît de simpiu şj de .eficace este mijlocul adoptat de mint. Cînd cînţi dintr-o lăută cu o singură coardă şi d| Şdigenii din Australia Centrală care doresc să le crească tele îţi sînt .ţepene, singurul lucru pe oare trebuie s Ej Ei îşi înţeapă toată bărbia cu un os ascuţit, apoi o lo-,:faci esţsă.prinzi ciţiva:. păianjeni de.dmp, din cei eu; p. cu grijă cuun băţ sau piatră magică, reprezentînd un oioaro lungi, să-i prăjeşti şi .apoi săţi freci degetele «ei de şobolan cu mustăţi foarte lungi. Bineînţeles virtu-cenuşa lor,; acest procedeu.îţi va faeedegetcle tot .at.îtjpe-acestor mustăţi vor pătrunde în băţul sau. în piatra
■70 ■

respectivă şi., de aici trec cu uşurinţă la bărbie, care va creşte în curînd o bai-bă dintre, cele maii foase. Vechii greci credeau că, mîncînd carnea pri ghetorii întotdeauna trează, nu vei aţipi niciodat ungînd ochii unui miop cu fierea unui vultur, miopul va bîndi vederea acestuia şi c ouăle unui corb vor" •culoarea.neagră părului încărunţit. Numai că per care adopta acest ultim mod de a tăinui ravagiile timp purta cea mai mare grijă să aibă gura plină cu untdele cînd aplica ouăle pe venerabilele sale bucle, altfel, • dinţii cît şi părul i s-ar fi făcut negri ca pana corbuluij oricît i-ar fi -frecat şi curăţat, dinţii nu s-ar mai fi alb Mijlocul de regenerare a părului era,"de fapt, puţin" puternic şi, aplicîndu-1, ajungeai să obţii mai mult decît| cerut.
Indienii nuichol admiră frumoasele desene de pe sji tele şerpilor ; de aceea, cînd o femeie nuichol începej ţeasă sau să brodeze, soţul ei prinde un şarpe mare imobilizează cu un băţ despicat, iar femeia, mîhglie tila cu o mînă de-a lungul spatelui ; apoi, îşi trece:
> -pestei frunte şi ochi, pentru ca să fie în stare să ţeasă ia ,. dele tot atît de frumoase ca desenele de pe spatele şarpe| Pe baza principiului magiei homeopatice, lucrurile j însufleţite, precum şi plantele sau animalele, pot răspîndil jurul lor noroc sau năpastă, potrivit cu propria lor natţ| intrinsecă şi. cu îndemînarea vrăjitorului de a capta zăgăzui, după cumeste cazul, curentul purtător de -feric sau'dCi."idufere.; în Sămarkand femeile dau unui copiii
\ sugă zahăr"candel şi îi pun clei în palmă, pentru ca atu cînd. va fi mare, vorbele să-i fie dulci şi lucrurile preţic
72 J

-.

sesas

ij>e prindă de mîini, ca. şi cînd ar fi unse-cu clei. Grecii Jeau că o îmbrăcăminte făcută din lînă de oaie sfâşiată jup ar dăuna celui care o poartă, provocîndu-i o mîncă-e sau o iritare a pielii. Ei credeau de asemenea că,' jjjse înmoaie în vin o piatră muşcată de un cîine, taţi

|are vor bea din acel vinvor cădea grămadă. La arabii SMoab, o femeie fără copii va împrumuta adesea veş-ştul unei femei cu mulţi copii, sperînd că odată cu hai-ţ va obţine şi rodnicia posesoarei lor. Cafrii din Sofala, |frica de răsărit, erau cuprinşi de o mare groază de a gyiţi cu ceva gol, cum ar fi trestia sau paiele, şi prefe-Jjjşă fie ciomăgiţi cu un retevei bun şi gros sau cu o tgea de.fier, chiar dacă îi durea foarte tare. în credinţa |idacă o persoană ar fi lovită cu ceva gol, măruntaiele i 1 risipi pînă cînd persoana respectivă ar deceda. în jrile de răsărit trăieşte o scoică mare pe care populaţia gin.din Celebes o numeşte „bătrânul" (kadjâwo). Vine-mă răstoarnă aceşti „bătrîni" pe spate şi îl aşază pe |gurile caselor, crezînd că oricine va păşi peste prag va pînă la adînci bătrîneţi. La iniţiere, un copil brahman pus să calce cu piciorul drept pe o piatră în timp ce se tă" cuvintele : /,Calcă pe această piatră ; fii tare ca a" ; şi aceeaşi ceremonie este executată, folosind ace-jft cuvinte, de către o, mireasă brahmană cu prilejul că-priei. în Madagascar uri mod de a reacţiona faţă de |atGrnicia. norocului.este. să îngropi-o piatră la picioq-istîlpului central dft susţinere a.casei. Obiceiul;general Şţ-jura stînd pe o piatră poate fi bazat în parte pe cre-ţa.că,forţa-şi .stabilitatea pietrei acordă statornicie ju-

..>,

ttul corespunde aşteptărilor, el va prelua de la alţi i, în schimbul unei remunerări adecvate, pietre cu racter mai puţin marcat şi le va aşeza aproape de sa, pentru a le îmbiba cu virtuţile magice pe care sta le posedă. De asemenea, o piatră cu mici urme ro-este aducătoare de bani ; iar dacă cineva găsea o mare avînd cîteva pietre mai mici sub ea, asemenea ■ţscroafe printre purcei, el era sigur că, dacă va dărui
.wuuvuţţţ. vuviiivuisioric aanez Saxo Grammati spune că „anticii, cînd. alegeau un rege, aveau obL stea pe pietre înfipte în pămînt, ca sărşi proclame "v pentru ase asigura în acest fel, pe temeiul stabilit trelor, că cele hotărîte vor dăinui".
; Deşi se presupunea că în toate pietrele există o i tale magică generală, datorită proprietăţilor lor- c de greutate şi soliditate, totuşi anumitor pietre sau
ltS In "'ÎÎ'T WrtUţi magke Speciale Potrivitp aşezîndu-i pe ea, piatra îi va aduce porci. în aceste D " eS Jl11 !-SaUpSPedf ? de f°rmă Şi CVi*m # în altele Similare' *elanezianul atribuie minunata Slt ™1!U:imdiemi dm PGrU f0l0Seau anumite pre nu pietrei însăşi, ci spiritului care sălăşluieşte în
ErWiT P°rUmbuIui> Pe *tele Pentru de A şi uneori, după cum am. văzut Cu cîteva clipe mai
t TŞ1 UUr PG, tGle Pentl'U înmulea vitelinte, cîte o persoană se străduieşte să îmblînzeaseă spi-
Ptirele folosite pentru a face porumbul să crească şefă punînd daruri pe piatră. Dar concepţia despre spiri
teînmT T " * *** Plo # car* trebuie îmblînzite se află în afara sferei mage
. tmate mmulţ*™ turmelor aveau forma oilor. |d cuprinsă „în sfera religiei. Cînd întîlnim o asemene,'
. m unele părţi dm Melanezia există o credinţă ascE#ccpţie, cum este cazul, aici, în legătură cu idei şi prac-
iuljoriginal pe care s-agrefat mai tîrziu concepţia re-gă"Din această cauză există puternice motive să ere-că. în evoluţia gîndirii magia a precedat religia. Ne
, —--TOP îndrepta acum atenţia asupra acestei probleme
nea coral îl va aşeza la rădăcina unuia dintre arboriiSp vechi puneau mare preţ pe calităţile magice ale
de pune, aşteptînd ca arborele să dea rod îmbelşugat. Durelor preţioase ; s-a susţinut într-adevăr, cu multă ve-
S Saxo Grammaticus (miji sec al XII Iea — "n ;'W™litate'că asen\enea Pietre au f°st folosite ca amulete
6rtJlte afifost Purtate numai ca podoabe, contribuţie'- daneză; la literatura universală. Primele 9 cărtfW-1 §recii' numeau;, agat-arbore o piatră care avea ca-
precum Balder sau Hdther.
8&evor lega două asemenea nestemate de coarnele sau de
natoare, potrivit căreia anumite pietre sacre sînt înzestij pur magice, magia poate fi considerată ca fiind port) cu puteri miraculoase, a căror natură corespunde'cu fonj ' ' j pietrei. Astfel, o bucată de coral roasă de apă pe mal 1 vadesea o asemănare surprinzătoare cu fructul arborelui pîine. în insulele Bank o persoană .care găseşte un ase

i

grumazul boilor ce trag la plug, recolta va fi cu sig
foarte bogată. Ei cunoşteau de asemenea piatra lap
care dădea femeilor o mare cantitate de lapte dacă ■
dizolvată în hidromel. Şi astăzi grecoaicele din Cre
din Melos folosesc piatra laptelui în acelaşi scop ; în,.
nia femeile care alăptează poartă pietre ca să aib
din belşug..De asemenea grecii credeau într-o piatr
vindecă muşcăturile de şarpe şi careera numit
această cauză, piatra-şarpe ; pentru a încerca efica
ei era destul să macini o piatră şi să răspîndeşti
obţinut pe rană. Ametistul de culoarea vinului şi-a j
■numele, care înseamnă „nebeat", pe baza presupune
are puterea de a-1 menţine treaz pe cel care-1 poar
doi fraţi care doreau să trăiască uniţi erau sfătuiţi
poarte magneţi, care, ţinîndu-i pe cei doi împreună,:
reau de ceartă. jl

Cărţile vechi ale hinduşilor prescriau regula că apusul soarelui, în noaptea nunţii, bărbatul trebuia săj tăcut împreună cu soţia sa, pînă la. licărirea stelelor. apărea Steaua polară el.trebuia să arate spi-e ea şi, a| sîndu-i-se, să spună : -„Eşti neclintită ;. te văd pe; cea neclintită. Fii neclintită pentru mine ; o, stea gu nică !" Apoi, întorcîndu-se spre soţia sa trebuia să spu „Brihaspatr mi te-a dat; avînd urmaşi prin mine, tău, vei trăi cu mine o sută de toamne". Evident, ir acestei ceremonii.este să ocrotească soţii împotriva ciilor sorţii-şi nestatorniciei fericirii pământeşti priiţi fluenţa durabilă a acestei stele constante. Este o dori exprimată în ultimul sonet al lui Keats :

strălucitoare, aş vrea să fia statornic ca tine, îmînd în singuratică splendoare, în beznă şi înalt.

ce călătoresc pe mare nu pot să nu fie impresionaţi 'cui ei flux şi reflux şi, pe baza principiilor acestei rudimentare a simpatiei şi asemănării, de care ne -păm aici, ei descoperă o relaţie subtilă, o armonie între maree şi viaţa omului, a animalelor şi a 'or. Ei văd în -flux nu numai un simbol, ci un :;de exuberanţă, de prosperitate şi de viaţă, iar în discern un agent real şi un melancolic simbol al fişitei, al slăbiciunii şi al morţii. Ţăranul breton îşi 'puie că trifoiul semănat în timpul fluxului va creşte dar dacă planta se seamănă cînd apele sînt joase în timpul refluxului, ea nu-şi va atinge niciodată ma-tea, iar vitele hrănite cu un asemenea trifoi vor Femeia bretonului crede că untul cel mai bun se chiar în clipa în care apele înpinse de flux au început ească, că laptele care face spumă în putinei va conti-să facă spumă pînă cînd ora apelor mari va fi trecut apa scoasă din puţ sau -laptele muls în timpul fluxu-a clocoti în oală sau în cratiţă şi va da în foc. Potrivit ;a dintre antici, pielea focilor, chiar după ce le-a fost 'tă de pe corp, rămîne într-o simpatie secretă cu marea poate observa cum se încreţeşte în timpul refluxului, edinţă antică, atribuită lui Aristotel, era că nici o |ă nu poate, muri decît în timpul refluxului. Dacă ne pe spusele lui Pliniu ', credinţa ar fi fost confir-■ de. experienţă, cel puţin în ceea ce priveşte fiinţele

Pliniu, Naturalia Hisioria, II.

/

♦

umane, pe coasta franţei. FiioStrat' ne asigură de a nea că, la Cadix, muribunzii nu-şi dau niciodată s cît timp sînt apele mari. O credinţă asemănătoar dăinuie şi acum în unele părţi ale Europei. Pe coasta tabriană se crede că persoanele care mor de boli cro sau acute îşi dau sufletul în momentul cînd începe fluxul. Se spune că în Portugalia, de-a, lungul în coaste a Ţării Galilor şi în unele părţi de pe coasta bri domnea credinţa că oamenii se nasc cînd începe fluxul mor la începului refluxului. Dickens atestă existenţa aţş leiaşi superstiţii în Anglia 2.-.„De-a lungul coastei, .spţ
igenu îşi ara mioiueaunu muini i.« muf"! """"■-" ■■' iodată în cursul refluxului, căci altfel apa care se re-ear purta sufletul celui plecat pînă undeva într-o.ţară păr tată.
Pentru a-şi asigura o viaţă lungă, chinezul poate re¬
ge la anumite farmece complicate care concentrează în
'esenţa magică ce emană, pe baza unor principii homeo-
ce, din timp şi din anotimpuri, din persoane şi din lu-
i. Suporturile folosite pentru -transmiterea acestor
naţii faste sînt hainele de îngropăciune. Mulţi chinezi
pregătesc aceste haine diri timpul vieţii şi cei mai mulţi
lent că hainele de îngropăciune făcute' într-un an neobiş-
, „ . P. , . , , . - fl Simit de lung vor avea capacitatea de a prelungi viaţa într-o coasta Ptoficului, la populaţi halda. Ori de cîte ori , g de nre. între aceste VGşminle, există brav haida este pe moarte, el. vede o canoe condusă <k |anume haină făcută cu multă străduanie pentru a o satura citiva dintre prietenii decedaţi, care vin, purtaţi de fluţ |u această nepreţuită calitate. Este vorba de o mantie lungă să-i ureze bun-sosit în lumea spiritelor. „Vino cu na !de mătase, colorată. în albastrul cel mai adine şi avînd acum", spun-prietenii, „mareea se apropie de reflux şi tre forodat peste tot cu fir de aur cuvîntul „longevitate". A
Dl. Peggotty 3, oamenii nu pot să moară"odtltunci'cîndW311 croite ?L cusute de ° fată ncmăritală sau de- ° Icmeie apropie fluxul, nu pot să se nască decît atunci cînd i fte tînără' socotind cu multă înţelepciune că, de vreme apele !" Credinţa potrivit căreia cele mai multe decfâ & este probabil ca o asemenea persoană să mai trăiască se întîmplă în timpul refluxului este cunoscută ~i §Fă ani multi> ° Parte din Puterea ci vita-lă va trccc cu S1~ spUne — dc-a lungul întregii coaste de răsărit a Angliei i WVa în hainc> amînînd tot pe atîta şi clipa în care vor Northumberland pînă în Kent. Lui Shakespeare trebui febui folosite în SC0Pul pentru care au fost făcute. De să-i fi fost familiară, de vreme ce îl face pe Falstaff 1 fcmenea veşmintele se fac de preferinţă în anii care au o -moară „între douăsprezece şi unu, tocmai cînd mareea!*** intercalată' de0areCe pentrU mintea chineză răstoarnă" /'. întîlnim credinţa şi în America de Nord
dărui unui părinte vîrstnic o astfel de manta splendidă şi
costisitoare, cunoscută sub numele de „veşmînt de viaţă
pungă", era considerat la chinezi drept un act de pietate
[filială şi un semn de delicată atenţie. Cum veşmîntul are
■ buie să plecăm". La Port Stephens, în New South Wales|
1 Filostrat, Vila Apollonii Tyanensis. V. « Ch. Dickens, Daviă Copperjleld, XXX. • Personaj din romanul David Copperfield. ' W. Shakespeare, Henric al V-lea, actul II,

-r-**-*Ş?..

I
!
1 -

scopul de a prelungi viaţa posesorului său, acesta îl adesea, în special la ocazii festive, pentru a permite naţiei de longevitate, creată de numeroasele litere cu care este împodobit, să-şi producă întregul efect persoanei sale. De ziua naşterii sale mai ales îl poa totdeauna, deoarece în China, potrivit judecăţii ge: cel sărbătorit trebuie să aibă o rezervă mare de e: vitală la aniversarea naşterii sale, pentru a fi răsp sub formă de sănătate şi vigoare în tot restul anului. în mantia sa fastuoasă şi absorbindu-i emanaţia bine: toare în fiecare por, fericitul posesor primeşte satist urările prietenilor şi rudelor care îşi exprimă în modii mai

călduros admiraţia faţă de acest linţoliu sompţ faţă de pietatea filială care i-a îndemnat pe copii să autorului zilelor lor un dar atît de frumos şi de foloi
i
O altă aplicare a maximei după care similarul pro similărul~este" credinţa chineză că soarta unui oraş profund afectată de forma sa şi că această soartă varis potrivit caracterului lucrului cu care această -formă-aseamănă cel mai mult. Astfel se povesteşte că, în" V! muri îndepărtate, oraşul Ciuen-ce-fu, .al cărui contur e asemănător cu un crap, cădea adesea pradă pustiirii către oraşul învecinat Yung-ciun, care are forma tu plase de prins peşte, pînă cînd locuitorii primului oraş | hotărît să ridice două pagode înalte în mijlocul său. Ace pagode, care domină şi acum oraşul Ciuen-ce-fu, au ai cea mai binefăcătoare influenţă asupra destinului săua trucît interceptau imaginara plasă înainte ca ea să fi pvfi coborî şi prinde imaginarul crap în ochiurile sale. Aci vreo patruzeci de ani, înţelepţii din Şanhai se strădui

ji \
copere cauzele unei rebeliuni locale. După o cerce-ănunţită s-au convins că. rebeliunea fusese cauzată ipectuf unui templu nou şi mare care fusese clădit, nefericire, în forma unei broaşte ţestoase, animalul cu mai rău caracter posibil. Dificultatea era serioasă, pe-ilul ameninţător ; căci dărîmarea templului ar fi în-at un act de impietate, iar a-1 lăsa aşa cum fusese instruit ar fi însemnat să urmeze, în cel mai scurt timp, •serie de dezastre similare sau chiar şi mai mari. Oricum, niul local al profesorilor de geomanţie a făcut faţă si-ţiei ; au depăşit triumfători dificultatea şi au evitat pe¬ricolul. Astupînd două puţuri, care reprezentau ochii |roaştei ţestoase, ei au orbit animalul rău famat, făcîn-a-1 incapabil de a mai pune la cale alte rele. Uneori se apelează la magia homeopatică sau imitativă tru a .anula un rău, săvîrşindu-1 prin mimare. Efectul ;te evitarea destinului, / substituind o calamitate falsă mefcTreale., în Madagascar acest mod de a amăgi ursita 5sGTcuprins_ într-un sistem exact. Aici destinul fiecărui Jom este determinat de ziua şi ora naşterii sale şi dacă se Etîmplă ca ele să fie lipsite de noroc, soarta sa este pe-[cetluită, în afară de cazul că,nenorocul este înlăturat,, după cum umblă vorba, folosind'un substitut. Căile de înlătu¬rare a nenorocului sînt variate. De exemplu, dacă cineva feţe născut. în prima zi a lunii a doua (februarie), cînd va Reveni major, casaJi'va"arde pînă la temelii. Pentru a nu Ipierde prilejul de. a evita catastrofa, cei ce-i vor binele fepilului vor ridica o magazie pe un cîmp sau într-un ţarc ,de vite şi îi vor da foc. Dacă se doreşte ca ceremonia să aibă într-adevăr un rezultat real, copilul şi mama lui tre-

la câţiva novici in'cursul unei ceremonii de iniţiere şi |rînii. l-au implorat să nu transporte dinţii într-un sa-,eţ în care ştiau că el păstra cîteodată cristale de cuarl ţrînii declarau că, dacă ar fi.făcut-o, puterea magică a
talelor ar fi trecut în dinţi şi astfel ar fi primejduit eţii. Cam la un an după plecarea sa de la această cere-nie, Dr. Howitt a primit vizita unuia dintre bărbaţii cei i de vază ai tribului murring, care străbătuse aproape uă sute cincizeci de mile de la casa sa ca să aducă dinţii poi. Omul a explicat că fusese trimis după dinţi pentru unul dintre băieţi se îmbolnăvise, şi se credea că dinţii
seră vătămaţi într-un fel oarecare, ceea ce i-ar fi pri-
j acestui obicei este obscură ; tot ce ne interesează i aici este credinţa că o relaţie simpatetică continuă | existe între flăcău şi dinţii săi după ce i-au fost ext din gingii. La unele triburi din preajma rîului Darling, . New South Wales, dintele extras era vîrît sub scoarţa copac aflat în apropierea unui rîu sau a unei gropi cu dacă scoarţa creştea peste dinte ori dintele cădea în ai
totul era în perfectă ordine, dar dacă rămînea descoperind boala. A fost asigurat că dinţii fuseseră păstraţi in¬şi furnicile alergau peste el, indigenii credeau că băhijfr-o cutie, fără a avea contact cu vreo substanţă, cum ar va suferi de o" boală a gurii. La tribul murring şi la H cristalele de cuarţ, care i-ar fi putut influenţa, şi omul triburi din New South Wales dintele extras era dat d |a întors acasă ducînd dinţii bine înveliţi şi ascunşi. , întîi în grija unui bătrîn, apoi trecea de la o căpeteniei | Membrii populaţiei basuto au grijă să-şi ascundă bine alta, pînă cînd făcea înconjurul întregii comunităţi, ajut Şnţii extraşi, ca nu

cumva să cadă în mîinile anumitor gînd înapoi la tatăl flăcăului şi în cele din urmă chiar 1 Enţe mitice care vizitează mormintele şi care pot face acesta. Dar oricum ar fi fost transmis dintr-o .mînă îi Şu proprietarului • dinţilor prin mijloace magice. Acum tr-alta, nu trebuia în nici un caz ca dintele să ajuuţ ireo cincizeci de ani, în Sussex o servitoare protesta cu într-un săculeţ cu substanţe magice, pentru că potrivit ca arie împotriva aruncării dinţilor căzuţi ai copiilor, spu-dinţei, dacă s-ar întîmpla un asemenea lucru, l-ar paşte ţ jfod că, dacă dinţii ar fi găsiţi şi roşi de vreun animal, posesorul dintelui o mare primejdie. Regretatul Dr. Hi jinţii cei noi ai copilului ar părea tuturor asemănători cu witt1 a avut odată sarcina de custode al dinţilor extra||inţii animalului care muşcase din cei vechi. Ca dovadă
acestui fapt fata îl indica pe bătrînul domn Simmons,
re avea în gingia superioară un dinte foarte mare, ca de
orc, un defect personal despre care spunea întotdeauna
fusese pricinuit de mama sa, care îi aruncase din gre-
««se;

0>

.
Triburile australiene obişnuiau să scoată de la un-.
unul sau mai mulţi dinţi din faţă, cu prilejul uneii
ceremoniile de iniţiere prin care orice membru de
| masculin al tribului trebuia să treacă, înainte de a se pj
peţ
'•;bucura de drepturile şi privilegiile sale de adult. Raţii:
1 A. L. Howitt este citat în ediţia mare a Crengii de auri numeroase' articole despre ceremoniile de iniţiere, despre tribu kurnai (aborigeni din Australia Centrală), despre triburile di etc. ; o lucrare de mai mari proporţii la care se referă Fraa este , Natives Tribes of South-East Australia (Triburile ■ băştii» din Australia de sud-est), 1904.
84

pefericită a individului in cursul vieţii sale este legată saa alta din aceste părţi ale persoanei sale, astfel, ţdacă cordonul său ombilical sau placenta sînt păs-! şi tratate cum se cuvine, persoana respectivă va fi ră ; dacă sînt însă vătămate sau pierdute, ea vaj Teri în consecinţă. Astfel, unele triburi din vestul Austra-cred. că o pei'soană înoată rău sau bine după cum la ■e mama sa.i-a aruncat sau nu cordonul ombilical în Indigenii din împrejurimile rîului Pennefather din nsland împărtăşesc convingerea că o parte din sufle-|*Copilului (cho-i) sălăşluieşte în "placentă. Din această bunica ia placenta şi o îngroapă în nisip. Ea în-ă locul prin cîteva rămurele pe care le înfige în nt formînd un cerc şi le leagă vîrfurile laolaltă astfel jet 'construcţia seamănă cu un con. Cînd Anjea, fiinţa jure asigură zămislirea punînd în pîntecele femeilor prunci |cuţi din noroi, trece pe acolo şi vede locul, 'ea scoate su-etul şi îl duce într-una din ascunzătorile sale, cum ar fi B arbore, o bortă într-o stîncă sau lagună, unde rămîne oi de-a rîndul. Dar cîndva ea va pune din nou sufletul kr-un copil şi acesta se va naşte încă o dată în lume. La feiape, una dintre insulele Caroline, cordonul ombilical 5te introdus într-o scoică şi apoi aşezat în aşa fel încît să-1 Şapteze pe copil în modul cel mai potrivit pentru cariera e care părinţii i-au ales-o ; de exemplu, dacă doresc să ungă un bun căţărător, ei vor agăţa cordonul ombilical ijbr-un copac. Locuitorii din insula Kei consideră cordonul* mbilical drept fratele sau sora copilului, în funcţie de exul pruncului. Ei îl pun" într-o oală cu cenuşă şi îl aşazâ rintre ramurile unui copac, de unde să poată veghea cu

'.>§

şeală unul dintre dinţii căzuţi în troaca porcului. Oa dinţa similară a dus la practicile care aveau ca scop s|| locuiască, pe baza principiilor magiei homeopatice, d| vechi cu alţii noi şi mai buni. Astfel în multe părţii lumii există obiceiul de a pune dinţii extraşi într-ua| \unde vor fi găsiţi de un şoarece sau de un şobolan, în. iranţa că, prin simpatia care continuă să subziste între m vechiul lor proprietar, ceilalţi dinţi ai săi vor obţine m eaşi tărie şi strălucire ca dinţii acestor rozătoare.,! exemplu, în Germania un precept general spune că,

oda scos un dinte, trebuie să-1 vîri într-o gaură de şoarş Pvoccdînd astfel cu un dinte de lapte căzut, îl fereşti; copil de dureri de dinţi. Sau trebuie să mergi în spafcj sobei şi să-ţi arunci dintele înapoi peste cap spunîs „Şoarece, dă-mi dinţii tăi de fier ; eu îţi dau dinţii mei os". Departe de Europa, la Raratonga, în Pacific, se rosţ| următoarea rugăciune : Şoarece mare ! şoarece micuţ ! lată dintele meu cel vechi, Dă-mi, rogu-te, unul nou. Apoi se arunca dintele peste stuful care acoperea casa, & cauză că şobolanii îşi fac cuibul în stuf putrezit. Motiv invocării şobolanilor în asemenea ocazii era acela că d&
ii de şobolan erau cei mai tari dinţi cunoscuţi de indiga Alte părţi despre care se credea de obicei că rara
ntr-o legătură simpatetică cu trupul, după ce legătura! zică a fost ruptă, sînt cordonul ombilical şi membrane fetaleinclusiv placenta. într-adevăr, se socoteşte căi gătura este atît de intimă, încît se crede că soarta fericii
36

deau copilului să-1 sugă ori de cîte ori se îmbolnăvea. I § influenţeze pentru întreaga viaţă caracterul şi cariera
vechiul Mexic cordonul ombilical al unui băiat se încre¬dinţează soldaţilor ca să-1 îngroape pe cîmpul de bătălie; băiatul dobîndea astfel pasiune pentru război. Iar cordu | nul ombilical al unei fete era îngropat lîngă căminul do mestic, socotindu-se că acest lucru îi va inspira dragosîi faţă de cămin şi plăcerea de a găti şi coace pîine.
grijă soarta tovarăşului său. La populaţia batak din/g matra sau la multe alte popoare din Arhipelagul -Indii placenta este socotită ca fiind fratele mai tînăf sau mai tînăi'ă a copilului, sexul fiind determinat de & copilului, şi este îngropată sub casă. Potrivit batakilor asigură bunăstarea copilului şi pare, de fapt, să fie sei sufletului transferabil, despre care vom auzi mai Ură Batakii Karo susţin chiar că, din cele două suflete ale ui persoane, sufletul adevărat este cel care trăieşte în pi centa aflată dedesubtul casei ; ei spun că acesta este sii fletul care zămisleşte copii.
Populaţia baganda crede că fiecare persoană se naşSţ cu un dublu al ei, şi identifică acest dublu cu placenta pe care o socotesc drept al doilea copil. Mama îngroapă plaj centa la rădăcinile unui bananier, care devine siînt pini cînd fructele sale se coc şi sînt culese pentru a oferi fanai liei un ospăţ sacru. La populaţia chex-okee cordonul om-: bilical al unei fete se îngroapă sub o piuă de cereale, peţi tru,ca fata să ajungă o bună brutăreasa cînd va fi mare iar cordonul ombilical al unui băiat se atîrnă de un co; în pădure ca să ajungă un vînător iscusit. Incaşii din Pi păstrau cordonul ombilical cu cea mai mare grijă şi îl

Chiar şi în Europa numeroase popoare mai cred încă
um că. destinul unei persoane este mai -mult sau mai
legat de cel al cordonului ombilical sau al placentei
; Astfel în Bavaria renană- cordonul ombilical este
rat o vreme, bine învelit într-o bucată de pînză de in,
i este tăiat în bucăţele sau ciuruit, după cum copilul
e băiat sau fată, pentru ca el să ajungă un lucrător
.ceput sau ea o bună cusătoreasă. La Berlin moaşa în-
nţează cordonul ombilical uscat tatălui copilului, cu
Indicaţia de a-1 păstra cu grijă, pentru că, atît timp cît
Cordonul /va fi păstrat, copilul va trăi, va creşte viguros şi
ra fi ferit de boală. în Beauce şi Perche oamenii au grijă
nu arunce cordonul ombilical nici în apă, nici în foc,
|rezînd că dacă ar face-o copilul s-ar îneca sau ar arde.
Aşadar, în numeroase părţi ale lumii cordonul ombi- \
lical sau mai obişnuit placenta sînt considerate drept fiinţe
'\ii, drept fratele sau sora celui născut, ori drept un obiect
paterial în care sălăşluieşte duhul păzitor al copilului sau
o parte din sufletul acestuia. Mai mult încă, conexiunea
patetică despre care se 'crede, că ar exista între o per-
ană şi placenta sau cordonul său ombilical apare cu
deosebită claritate în obiceiul foarte răspîndit de a trata
dacenta sau cordonul ombilical în moduri care ar urma
.ynei persoane, făcînd-o, dacă este bărbat, un căţărător sprinten, un înotător rezistent, un vînător priceput sau un soldat curajos, ori făcînd-o, dacă este fată, o cusătoreasă [îndemînatecă, o brutăreasa bună şi aşa mai departe. Ast¬fel credinţele şi obiceiurile

privind membranele fetale sau placenta şi, pe scară mai redusă, cordonul ombilical pre-

«a

zintâ o paralelă remarcatnia cu doctrina ioane ruspuii a sufletului 'transferabil sau extern şi cur obiceiurile zate pe această doctrină. Prin urmare nu este temerar| presupunem că asemănarea nu se datorează unei coi denţe întîmplătoare, ci că în cordonul ombilical sau; placentă avem punctul concret de plecare (nu neapărâ| singurul) pentru teoria şi practicile legate de sufletul terior. Discutarea acestui subiect este rezervată pentn parte ulterioară a acestei lucrări.

O aplicaţie curioasă a magiei contagioase este relaţ despre care se presupune de obicei că ar exista între om rănit şi agentul rănirii sale, astfel încît orice acţii ulterioară a agentului sau orice acţiune care îl afectf pe acesta trebuie să influenţeze în mod corespunzător. pe bolnav, fie în rău, fie în bine. Pliniu J ne spune că ăz ai rănit uri om şi.îţi pare rău de această faptă, este suficte
i motiv,, pun pe foc vîrful unei săgeţi, dacă aceasta a Kt recuperată. Mai mult eljjar,' ei au grijă să păstreze orda de. arc'încordată şi s-o facă din cînd în cînd să vi¬eze,, pentru că această acţiune îl va face pe rănit să su-6 de tensiunea nervilor şi să aibă spasme de tetanos. ste 'recunoscut şi. se afirmă în mod constant, spune Ba-
| că ungerea armei care a provocat rana vindecă rana
şi. în acest experiment, relatat de oameni de încredere
şijn ceeii_jC£_măgriveşte_ nu sînt tocmai înclinat să
asta), trebuie să observaţi următoarele : în primul
4 unguentul este făcut din felurite' ingrediente, din
e cele mai ciudate, şi mai greu de obţinut sînt muşchiul
cut pe ţeasta- unui mort neîngropat şi grăsimea de mis-tşi'de urs omorîţi în timpul procreaţici." Preţiosul
uent compus din, aceste ingrediente, precum şi din altele, nu era aplicat,' după cum ne spune filozoful, pe
sa scuipi pe mina care a pricinuit rana şi durerile cela ,
„ ., f. . .. x ,. ' . « „ , . , w , , l |ana. ci pe arma şi anume chiar daca persoana raniţa se
rănit vor fi imediat alinate. In Melanezia, daca prietena w„ , , „ . . ..
. .
.'.„„.. , „ ., afla la. mare depărtare şi nu ştia nimic despre toate aces
unei persoane ajung in posesia săgeţii care 1-a rănit,:.<j I „J- . . . .
-.-■:.. i .., . J. ■ ... tea. S-a făcut, experimentul, ne spune el, de a şterge un-
pastreaza intr-un loc jilav sau in frunze reci pentru ca a !>. ' „ ■
. „ ,. , „ . . , „ „ , i sientul de pe armă fără ca persoana în chestiune să ştie
acest caz inflamaţia va da înapoi si va ceda m curmd <z r '
, „ „ : * , , .■ , . ; - feest lucru, cu rezultatul că aceasta a fost cuprinsă de
desavirşrre. Intre timp, duşmanul care a tras cu arcul $j F
. „„ . „ , ..„-., Jureri cumplite pina cind arma a fost unsă din nou. Mai străduieşte sa agraveze rana cu toate mijloacele care £
i „ , « ., <t ..'.,..„,. '--i mult decît atit, „se afirmă că, dacă arma nu se află la în
sucuri de fructe fierte în clocot şi mestecă frunze iritante !<■' ' Francis Bacon; harem de Verulam şi viconte de San Albano
fiind pvident ră acest nrocedeu va inflnrm ci irita ram îi 11-1620' ~ filozof.şi om de stat englez. Este cunoscut pentru mnd evident ca acest procedeu va miiama „..î irita rana. « iectul unei mari opere cal.e s§ servească drept canon rnetodo-
afai'ă de aceasta, ei mai pun şi arcul lîngă foc pentru) ţ&c pentru toate ştiinţele particulare: Instauraţii, Magna. Din
.. rest proiect nu realizează decît Novum Organon (Noul organon), face-să se aprindă rana pe care a provocat-o \ şi, din ace f. cărui modernitate constă în accentul pus pe experiment

şi pe
betoda inductivă, modernitate limitată totuşi de viziunea substan-
1 Pliniu, op. cit, XXVIII. I ialistă şi de ignorarea laturii cantitative a fenomenelor. Frazer f. citează cu Natural llistory (Istoria naturală), X. paragraf il!)8.
M
' ' ■
stau la indemuia. In acest scop el şi prietenii sai bea™

demină şi pui în rană un instrument de fier sauj lemn asemănător armei în timp ce rana sîngerează, ui rea acestui instrument va fi folositoare şi va da reş Uite". Piemedii asemeni celor pe care Bacon le conside8| vrednice de atenţia sa mai sînt actuale în regiunile de răsM rit ale Angliei. Astfel, în Suffolk o persoană care se taieaS un foarfece de grădină sau cu o coasă are întotdeauna grijî să frece unealta pînă străluceşte apoi s-o ungă pentru a prea veni supurarea rănii. Dacă îi intră un ghimpe, sau, cum spune el, un tufiş în mînă, unge ghimpele extras cu -ulei sau cu grăsime. 0 persoană a venit la doctor cu o inflamată din pricină că-i intrase un ghimpe în ea în tii ce punea un gard viu. Spunîndu-i-se că mîna îi supure, 'el a răspuns „nu are nici o importanţă pentru că am bine ghimpele după ce l-am scos". Dacă un cal se răneşi la picior călcînd'într-un cui, un grăjdar.din Suffolk păstra întotdeauna cuiul şl îl va unge în fiecare zi spre feri piciorul de supurare. în acelaşi fel, muncitorii Cambridgeshire cred că odată ce unui cal i-a intrat un; cui în picior este necesar să se ungă cuiul cu untură sau! cu ulei, apoi să fie păstrat într-un loc sigur, căci altfel! calul nu se va vindeca. Acum cîţiva ani un chirurg vete-2 rinar a fost trimis să îngrijească un cal care şi-a spintecat coastele în balamalele de pe stîlpul porţii unei ferme. Ajungînd la fermă a constatat că nimic nu fusese făcut' pentru calul rănit, în schimb un bărbat se străduia s| scoată balamalele din stîlpul porţii pentru a le unge şj păstră, ceea ce, după credinţa atotcunoscătorilor din Cambridge ar duce la însănătoşirea animalului. De ase¬menea, după părerea sătenilor din Essex, dacă o persoană
92

la.fost rănită cujun cuţit, csLeeşenţial pentru însănătoşirea Ba' ca acel cuţit să fie uns .şi pus de-a curmezişul patului Kii care zace .bolnavul. „In Bavaria eşti sfătuit să ungi o ;. bucată de pînză de in cu grăsime şi s-o legi pe tăişul securii |cu care te-ai tăiat, avînd grijă să ţii tăişul în sus. Pe mă-Isură ce grăsimea de pe secure se usucă, rana se vindecă. |După cum se spune_în munţii Harz, dacă te-ai tăiat trebuie Vsă ungi cuţitul sau foarfecele cu grăsime şi să pui unealta |:intr-un loc uscat în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh. Pe măsură ce cuţitul se usucă, i'ana se vindecă. Tot E Germania unele persoane cred că trebuie să înfigi cuţi¬tul într-un loc umed în pămînt şi,rana ţi se va vindeca în fclipa cînd cuţitul va rugini. Alţii, în Bavaria, recomandă Eă ungi toporul sau orice altceva cu sînge şi să-1 pui sub streaşină.
înlănţuirea de idei care se impune deopotrivă ţăranilor] .englezi şi- germani şi primitivilor din Melanezia şi din J /America este dusă încă un pas mai departe de indigenii
din Australia Centrală care cred că în anumite împrejurări : rudele apropiate ale unui rănit trebuie, ele, să se ungă, să [postească şi să-şi potrivească comportarea în felurite I : chipurr'pehtru ""ca rănitul să-şi'recapete sănătatea. Astfel] Iernă un băiat a fost circumcis şi rana încă nu s-a vinde-£
cat, mama lui nu trebuie să mănînce oposum sau un anu-. mit fel de şopîrlă, şarpe sau orice fel de grăsime, căci, dacă
nu va face aşa, va întîrzia vindecarea rănii băiatului. în Riecare zi ea unge beţele cu care sapă şi nu le pierde nici \o clipă, din ochi ; noaptea doarme ţinîndu-le aproape de cap.,Nimeni nu are voie să le atingă. De asemenea ea îşi
freacă în fiecare zi tot corpul cu grăsime, crezînd că în
93

ie decît credinţa că între o persoană şi hainele sale se menţine o simpatie magică, astfel încît orice se face cu aceste haine este simţit de persoana însăşi, chiar dacă în acel moment ea s-ar găsi departe. La tribul wotjobaluk din Victoria, un vrăjitor pune uneori mîna pe pătura de opo-sum a unei persoane şi o arde, cu încetul, în Ioc ; procedînd astfel proprietarul păturii va cădea bolnav. Dacă vrăjito¬rul consmite să dezlege vraja, va înapoia pătura prieteni¬ilor bolnavului, poruncindu-le să o pună în. apă „ca să ; spele foculVDupă ce acest lucru se va fi îndeplinit, sufe-;rindul va simţi o răcoare binefăcătoare şi probabil se va ' întrema. La Tanna, una din Noile Hebride, un om -care purta duşmănie altuia şi îi dorea moartea încerca să pună stăpînire pe o haină care a atins sudoarea trupului

duş¬manului. Dacă reuşea, freca cu grijă haina cu frunzele şi rămurelele unui anumit arbore, o făcea sul şi lega haina, rămurelele şi frunzele împreună, făcînd din ele un fel de . cîrnat lung pe care îl ardea încet' în foc. După ce legătura ţ se-mistuia în,foc, victima se îmbolnăvea, iar cînd nu mai rămînea decît cenuşa, victima îşi dădea-sufletul. Oricum, r'în această ultimă formă de vrajă, simpatia magică nu este imaginată ca ejxistînd între om şi haine, ci mai degrabă ■între om şi sudoarea care a ieşit din corpul său. Dar în alte cazuri de acelaşi fel se pare că înseşi hainele sînt su¬ficiente pentru a da vrăjitorului putere asupra victimei "sale. Vrăjitoarea din Teocrit1, în timp ce topea o imagine sau o bucată de ceară pentru ca necredinciosul ei iubit să se topească şi el de dragoste pentru ea, nu uita să arunce

H
-':
■

Teocrit, Idile, II.

10*

£.

«PP

acest fel va contribui la însănătoşirea băiatului ei. O aM9 rafinare a aceluiaşi principiu este datorată ingeniozităţii': ţăranului german. Se spune că dacă unul din porci sau una-din oi şi-a rupt piciorul, gospodarul din Bavaria renană sauf din Hesse va lega piciorul unui scaun cu bandaje şi aţele în toată regula. Cîteva zile nimeni nu mai are voie să se;: aşeze pe acest scaun, nici să-1 mişte sau să se lovească de el întrucît, dacă ar face-o, ar provoca dureri porcului" sau oii rănite şi le-ar împiedica însănătoşirea. în acest: ultim caz este clar că am trecut în întregime în domeniull magiei prin contagiune şi în domeniul magiei homeopa-rj tice sau imitative ; piciorul de scaun care este îngrijit în locul piciorului animalului nu aparţine acestuia în nici un' fel şi faptul că i se aplică bandaje nu este altceva clecit Simularea unui tratament pe care o chirurgie mai raţio¬nală l-ar aplica adevăratului bolnav.
Legătura simpatetică despre care se presupune că ar exista între o persoană şL arma care a rănit-o este Interne-"; iată probabil pe ideea că sîngele de pe armă continuă să 1 „simtă" împreună cu sîngele din corpul său. Pentru un -motiv asemănător papuaşii din Tumleo,-insulă din Noua ' Guinee,' au grijă să arunce în mare bandajele însîngerate cu care le-au fost legate rănile, de teamă ca aceste cîrpe' să nu cadă în mîna vreunui duşman, dîndu-i. astfel posibi¬litatea să le facă rău prin mijloace magice. Cînd o per¬soană cu o rană în gură, care sîngera fără întrerupere, a venit la misionari ca să fie îngrijită, credincioasa lui solie şi-a dat cea mai mare străduinţă să strîngă tot sîngele şi să-1 arunce în mare. Oricît de ciudată, şi de nenaturală ne-ar părea această idee. ea este probabil mai puţin stra-
91

în foc o bucală din mantaua pe care acesta o lăsase în castj
ei. în Prusia, dacă nu-1 poţi prinde pe hoţ, se spune că Iu*
crul cel mai bun pe care îl poţi face este să pui mîna inis
diat pe o haină pe care hoţul a pierdu t-o cînd a luat-o la
fugă, deoarece, bătînd-o cu străşnicie, hoţul se va îmbolnăvii
Această credinţă are rădăcini adinei în spiritul populari
Acum vreo optzeci sau nouăzeci de ani, în apropiere d
Berend, un individ a fost surprins în timp ce încerca
fure miere ; individul a luat-o la fugă, lăsîndu-şi acold
mantaua. Cînd a auzit că proprietarul mierii, cuprins de
furie, îi maltrata mantaua pierdută, s-a speriat atît de tare,
ncît s-a culcat în pat şi a murit. - ■ J
• De asemenea, magia poate avea efect asupra cuiva pej' :ale simpatetică, nu numai prin haine sau părţi ale tru'pu lui separate de el însuşi, ci şi prin urmele lăsate de corpul; său in nisip, sau în pămînt. Potrivit unei superstiţii răa| pîndite în toată lumea, mai ales dacă strici urmele de (picior dăunezi piciorului care le-a făcut. Indigenii din sud-j estul Australiei cred că pot ologi pe cineva punînd pe ur-. mele piciorului acestuia bucăţi ascuţite de cuarţ, sticlă, oşl Jsau cărbune de lemn. JSi atribuie adesea durerile reumaj .

Jtice acestei cauze. Văzînd un tantungolung şchiopătînd,; >Dr. Howitt 1-a întrebat ce i s-a întîmplat. El a răspuns „careva mi-a vîrît o sticlă în picior". El suferea de reuma-j tism, dar credea că un duşman i-a găsit urma calcă turii şi că a îngropat în ea o bucată de sticlă spartă, a cărei ema¬naţie magică i-a intrat în picior.
Practici similare' sînt cunoscute în diferite părţi a!ţ Europei. în Mecklenburg se crede că. de baţi un cui îi urma piciorului cuiva, acesta va ologi ; uneori se cere să

cuiul de la un sicriu. în unele părţi din Franţa se
:urge la acelaşi mijloc pentru a provoca vătămări. Se
une că odinioară trăia o bătrînă vrăjitoare care venea la
w, în Suffolk. Dacă în timp ce umbla, .cineva venea din
,te şi înfigea un cui sau un cuţit în urma plecare picio-
ei o lăsase în praf, bătrîna nu mai putea face nici măcar
pas pînă cînd cuiul sau cuţitul nu era scos. La slavii
sud o fată va scoate, săpînd, urma paşilor bărbatului
agit şi va pune pămîntul într-o glastră de flori. Apoi
va semăna în glastră gălbenele, flori despre care se crede
Că sînt nepieritoare. Aşa cum florile aurii cresc, înfloresc
şi nu se ofilesc niciodată, tot astfel trebuie dragostea iu¬
bitului ei să crească, să înflorească şi să nu se vestejească
iciodată, niciodată. Descîntecul de dragoste acţionează
itfel asupra bărbatului prin intermediul pămîntului pe
e a păşit. Un vechi procedeu danez de a încheia un
tratat era bazat pe aceeaşi idee a legăturii simpatetice în¬
tre o persoană şi urmele paşilor săi : părţile care căzeau
de acord îşi stropeau reciproc urmele paşilor cu propriul
lor sînge, ceea ce reprezenta un zălog de fidelitate. Super¬
stiţii de ace] aşi fel par să fi fost curente în Grecia antică,
deoarece, potrivit credinţei, dacă un cal calcă pe urmele unui
:lup, calul va fi cuprins de amorţeală ; o maximă atribuită
lui Pitagora interzicea oamenilor să străpungă urmele pa¬
şilor cuiva cu un cui sau cu un cuţit. !
Aceeaşi superstiţie este folosită de vînători în multe
părţi ale lumii pentru a asigura succesul vînătorii. Un
hăitaş german va înfige un cui scos de la un sicriu înurma
proaspătă a vînatului urmărit, crezînd că acesta va împie¬
dica animalul să scape. Indigenii din Victoria pun spuză

achitate lui Pitagora, deşi fără îndoială ele erau fami-
re strămoşilor barbari ai grecilor cu mult înainte de
iurile în care a.trăit acestlilozof.
'rofesi'unea de mag ic ia n. — Am încheiat m'examinarea principiilor generale ale magiei simpa-:e. Exemplele cu care le-am ilustrat aparţin în eea mare parte domeniului care poate fi numit magic ivată şi este o formă de ritualuri şi incantaţii magice în ene'ficiul sau pentru vătămarea unor persoane indivi-'rduăleT T)ar în societatea primitivă se poate întîlni şi ceea ce" am numi magie publică, adică vrăjitorie practicată Entru binele întregii comunităţi. Este evident că pretutin-*deni"uride-se vor respecta asemenea ceremonii pentru •binele comun, magicianul încetează să fie numai un prac-treian privat şi ajunge într-o anumită măsură un func¬ţionar public. Dezvoltarea unei asemenea clase de func¬ţionari este foarte importantă atît pentru evoluţia politică, şjiăt şi pentru cea religioasă a societăţii.;într-adevăr, cînd se j
■ presupune că bunăstarea tribului depinde de îndeplinirea
.unor ritualuri magice, magicianul capătă o mare influenţă
r-Şi reputaţie şi poate cîştiga repede rangul şi autoritatea
Hunui conducător sau a unui rege. Astfel fiind, profesiunea

atrage în rîndurile ei pe unii dintre cei mai capabili şi am¬biţioşi bărbaţi ai tribului, deoarece le oferă perspective de
■ onoare, bogăţie şi putere pe care cu greu le-ar putea găsi într-o altă carieră. Minţile mai ascuţite îşi dau seama ce -uşor îl pot amăgi pe fratele lor mai slab şi cum pot folosi 'superstiţia acestuia în propriul lor folos. Aceasta nu în-Iseamnă însă că întotdeauna vrăjitorul este un ticălos şi un-impostor ; el este adesea convins în mod sincer că posedă

pe urmele animalelor pe care le urmăresc. Vânătorii hml tentoţi aruncă în aer un pumn de nisip luat din UHneJal paşilor vânatului, crezînd că astfel acesta va fi ucis.-,In-3 dienii thomson au obiceiul de a pune talismane pe urmelei cerbului rănit ; după aceasta ei socotesc că în acea zi aniJ malul nu mai trebuie urmărit, pentru că fiind vrăjit nul va mai putea alerga departe şi va muri în curînd. în mas similar indienii ojebway aşază „doctorii" pe urmele pri-îf mului cerb sau urs întîlnit în cale, presupunînd că aceşM -procedeu le va aduce în curînd animalul în faţa ochilor, ■ chiar dacă. el •s-ar afla la o depărtare de două sau trei zilşl de mers, pentru că acest farmec are puterea de a cornel prima o călătorie de cîteva zile în numai cîteva ore. Vînă-J lorii ewe din Africa de vest străpung urmele de paşi alei vînatului cu un băţ ascuţit pentru a schilodi prada şi a-il veni de hac.

i Dar, deşi călcătura este cea mai evidentă urmă lăsată | \ de un trup, ea nu este totuşi singura amprentă prin care! magia îşi poate impune puterea asupra cuiva. Băştinaşii I -rs din sud-estul Australiei cred, că cineva poate fi vătămat J îngropînd fragmente ascuţite de cuarţ, stielă şi altele de I I acelaşi fel în urma lăsată de trupul său culcat; puterea I ' magică a acestor obiecte ascuţite pătrunde în corpul aces-I \ tuia şi îi pricinuieşte suferinţele acute pe care europeanul \ ignorant le pune pe seama reumatismului. Putem înţelege I \ acum de ce potrivit unui precept al pitagoricienilor cînd te : Ucoli din pat trebuie să netezeşti aşternutul ştergînd ur- 1 Wiele lăsate de trupul tău. Această regulă nu era altceva. ' decît o veche precauţiune împotriva magiei, făcînd parte dintr-un întreg cod de precepte superstiţioase atribuite rîel

1
* II II

într-adevăr puterile minunate pe care credulitatea toVj răşilor săi i le atribuie. Dar cu cît este mai inteligent, atît mai probabil e că va înţelege înşelătoriile care im] sionează spiritele mai mărginite. Astfel slujitorii vcei capabili ai acestei profesiuni, tind mai mult sau mai p conştienţi să devină înşelători şi în virtutea înzestrării superioare ei vor ajunge în general în vîrf şi vor ob' demnităţile cele mai înalte şi cea mai mare autorităţi Cursele care se află în calea vrăjitorului de meserie sî multe şi de regulă numai un om cu mare stăpînire de si şi cu voinţa cea mai puternică va fi în stare să-şi croi™, ■ un drum sigur. Căci trebuie să reamintim mereu că orice credinţă şi orice pretenţie impusă de un magician sui false ca, atare ; nici una din ele nu poate fi menţinută fără înşelăciune, conştientă sau inconştientă. Ca urmare vrăjii torul care crede el însuşi în pretenţiile sale extravagante se află într-un pericol mult mai mare de a-şi vedea cal riera întreruptă în modul cel mai brusc, decît un impostor precaut. .Vrăjitorul cinstit aşteaptă ca vrăjile şi incanta¬ţiile sale să-şi producă efectul presupus ; iar dacă ele nşj duc decît la un eşec nu numai real, aşa cum se întîmpS» întotdeauna, ci şi bătător la ochi şi dezastruos, aşa cum se întîmplă adesea, el este uluit : nu are pregătită, asemenea1 confratelui său necinstit, o scuză plauzibilă pentru eşecul său, şi înainte de a găsi vreuna, el poate fi dat morţii de stăpînii lui scoşi din fire şi dezamăgiţi.

Rezultatul general este că la acest stadiu al evoluţiei sociale puterea supremă tinde să cadă

în mîinile unor oameni avînd inteligenţa cea mai pătrunzătoare şi carac¬terul cel mai lipsit de scrupule. Dacă am putea pune ia
100
sess
♦

fespănă răul pe care ei ii produc prin escrocheriile lor
Beneficiile pe care le conferă prin sagacitatea supe-
BBră pe care o posedă, s-ar putea vedea cît se poate de
©pede că binele atîrnă în balanţă cu mult mai greu decit
SaL Pentru că, probabil, mult mai mult rău a fost prici-
pit pe lume de nebunii cinstiţi ajunşi în poziţii înalte,
scit de ticăloşii inteligenţi. Odată ce iscusitul nostru săr¬
man a atins culmea ambiţiilor sale şi nu mai are nici un
Kf> egoist de urmărit, el poate, şi de multe ori chiar o
B», să-şi pună talentul, experienţa, resursele sale în ser-
SQUI poporului. Mulţi oameni care au fost foarte puţin
mipuloşi în obţinerea puterii au devenit cît se poate de
jbieroşi cînd au folosit-o fie că puterea la care au ţintit
i pe care au .cîştigat-o a fost bogăţia sau autoritatea poli-
ică, fie orice altceva. în cîmpul politicii, intrigantul vi-
&ean, învingătorul nemilos pot ajunge cîrmuitori înţe-
şti şi mărinimoşi, binecuvîntaţi în cursul vieţii lor, plînşi
Imoarte, admiraţi şi aplaudaţi de.posteritate. Asemenea
ameni, pentru a cita două dintre cele -mai remarcabile
jcemple, au fost Iuliu Cezar şi August. Dar un nebun
icaîne întotdeauna un nebun şi cu cît puterea ajunsă în
jîinile sale este mai mare cu atît mai dezastruos va fi
robabil felul în care o va folosi. Cea mai mare calamitate
a istoria Angliei, ruptura cu America, nu s-ar fi produs
idodată daca George al IlI-lea nu ar fi fost un netot
|stit. ..'■■'.,.
Aşadar, în măsura în care profesiunea magiei a influ-şţat constituţia societăţirprimitive," ea a tins să încre-Snţeze controlul'treburilor publice în mîinile celui mai
— - -
ipabil : ea- a transferat puterea de la mulţi la unul ; ea
101

te în inerţie -—• pe care demagogii:, şi visătorii vre-or ce aveau să. vină au prcamărit-o ca starea ideală. de Auir a umanităţii —, deschizînd drumul talen-, şi proporţionînd gradul de autoritate cu aptitudinile £ ale oamenilor, merită să fie întâmpinat cu bucu-taţi cei care ţin cu adevărat la binele real al semc-rfoi\ Odată ce aceste influenţe nobile intră în acţiune Emu-maLpot fi suprimate, progresul civilizaţiei devine ■fault mai rapid. înălţarea unui singur om la puterea Kaţiă îi: permite acestuia să înfăptuiască, doar.într-o ip, prefaceri pe care, mai. înainte, generaţii: întregi nu pseră. în stare să le. obţină ; şi dacă, aşa cum se intim¬ii, adeseori, omul acesta este înzestrat cu o inteligenţă |tenergie ieşite din comun, el va înţelege foarte repede |acest prilej, trebuie folosit. Chiar şi fanteziile şi capri-le. unui tiran, pot duce la. ruperea lanţurilor obiceiului feapasă atît de greu asupra, primitivului..De îndată ce ifaul încetează de a fi guvernat de sfatul timid şi divizat Ibătrînilor şi ascultă hotărîrile unei, singure minţi puter-K.şi decise, el devine teribil pentru vecinii săi şi păşeşte un drum de mărire, care, în epocile timpurii ale isto¬veşte adesea, foarte prielnic progresului social, tehnic electual. Extkrzîndu-şi stăpînirea, în parte prin forţa or, în parte prin supunerea voluntară a triburilor slabe,, comunitatea dobîndeşte în curînd avuţie şi ceea ce,: despovărînd: unele clase de lupta perpetuă ai, o existenţă plină de lipsuri, le dă acestora putinţa a se. consacra, cultivării dezinteresate a cunoaşterii, cure |e insţrurAentul cel mai nobil şi mai puternic de îmbu-ttăţire .a soartei omului.
ni:;

a substituit-democraţia'Cu:monarhia, sau, mai degri oligarhia -bâtrinilor ; .pentru că, în general, com.1 primitivă nu este -condusă -de întreaga masă de adulţi, ci dcumsfat al bătfînilor.
Schimbarea, indiferent de cauzele care au praduş| oricare ar 'fi .ost originea celor dinţii

cîrmuitari, a în ansamblu, deosebit de binevenită. Deoarece, ap monarhiei-se relevă a. fi condiţia esenţială pentru is omenirii din starea de primitivitate. Nici o fiinţă ta neascănu este atît de înlănţuită de obiceiuri şi tradiţia primitivul nostru democratic ; în consecinţă, în nici o etapă a societăţii progresul nu este atît de lent şi Vechea, idee .că primitivul este cel mai liber om din este exact contrariul adevărului. Primitivul este'uiv desigur, mu al unui.stăpîn vizibil, ci al trecutului, alfij rilor ;străbmiilor săi morţi, care îl urmăresc pas cu- pai la naştere pînă la -moarte şi îl dirijează cu o bagheta fier. Tot ce au făcut ei este modelul de justeţe" legea'f scrisă căreia i se datoreşte o .ascultare oarbă, fără.crîaa Astfel, ultimul scop .posibil pe careşi-1 poate îngădui talent-superior >este să schimbe obiceiurile vechi cu mai ;bune. Bărbatul cel mai capabil este înfrînt de cel| slab şi mai mărginit, care va stabili în mod necesar noi pentru că el nu se poate înălţa, .pe cînd celălalt poai cadă. Suprafaţa unei asemenea societăţi prezintă un, uniform şi monoton, atît cît este omeneşte posibil să.13 inegalităţile naturale, marile diferenţe reale de capai şi caracter înnăscut, pînă la crearea unei aparenţe fc superficiale de egalitate. Tot ceea ce influenţează socii tea în sensul depăşirii acestei stări de lucruri înapa
102

Progresul intelectual, care se manifestă în dezvjJH artelor şi a ştiinţei şi în răspîndirea unor vederi berale, nu poate fi disociat de progresul tehnic sau? nomic şi acesta, la rîndul său. primeşte un impuls de la cuceriri şi de la forţa de dominare. Nu este un piu accident că cele mai puternice izbucniri ale aetiviij minţii omeneşti .au Urmărit foarte îndeaproape paşiiji toriilor şi că marile ginţi cuceritoare ale lumii au cori buit, de obicei, în cea mai mare măsură la progresă răspîndirea civilizaţiei, vindecînd în vremurile de pace| nile pe care le-au pricinuit în război. Babilonienii, gr romanii, arabii ne sînt mărturie pentru trecut : 'vom poate o izbucnire similară în Japonia. De asemenea, J torcîndu-ne către izvoarele istoriei nu poate fi considsf drept un accident faptul că întotdeauna primii paşi nai spre civilizaţie au fost făcuţi sub guvernăminte despdH şi' teocratice, precum în Egipt, Babilon şi Peru, acolo im drmuitorii supremi pretindeau şi primeau supunea oarbă de la supuşii lor, în dubla calitate de regi şi 1 Aproape nu este exagerat să se spună că, ~în această etâj timpurie, despotismul este cel mai bun prieten al oal nirii şi> oricît de paradoxal ar părea acest lucru, al libd taţii, i Căci, la urma urmei, există mai multă libertate! sensul cel mai bun — libertatea de a-ţi gîndi propâf gînduri şi de a-ţi făuri propriul destin — sub despot im cel riiai absolut, sub tirania cea mai zdrobitoare, decît] condiţiile de libertate aparentă ale vieţii primitive, us soarta .indivizilor este modelată din leagăn şi'pini mormînt de şablonul de fier al datinei ereditare.
104
♦

*pin"această cauză, în măsura în care profesiunea pu-
i a magiei a fost una din căile pe care oamenii cei mal
bili ajungeau la puterea supremă, ea a contribuit k|
nciparea omenirii din robia tradiţiei şi la ridicarea ei
■ viaţă mai bogată, mai liberă, cu o concepţie mai largă
ra lumii. Şi nu e puţin, lucru pentru omenire. Iar dacă
|pai reamintim şi faptul că, într-o altă direcţie, magia ai
rdt drumul, ştiinţei, sîntem siliţi să admitem că, dacă
: neagră a făcut mult rău, ea a fost şi un izvor de mult
; dacă ea este fiica erorii, a fost totuşi mama liber-;
' şi a adevărului. ..

-<*
m
i

,a ca incantaţiile sale să fie contracarate şi zădărni-farmecele mai puternice ale unui alt vrăjitor. El nu i nici o putere mai înaltă-; nu cere favoarea nici nţe nestatornice şi cu toane : nu se înjoseşte în faţa yiuiei zeităţi impresionante. Dar puterea sa, atît de
•
scit crede el că ar fi, nu este în nici un caz arbitrară dimitată. Magicianul o poate mînui numai atît timp 56 conformează în modul cel mai strict regulilor artei KBau la ceea ce s-ar putea numi legi ale naturii, aşa ale.concepe el. A neglija aceste reguli, a încălca aceste-în cel mai neînsemnat amănunt, înseamnă să rişti in¬sul, iar practicianul neîndemînatic poate.fi expus el i celei mai mari primejdii. Dacă pretinde că sta¬te natura, această

stăpînire este supusă unor norme, tată în mod riguros în ceea ce întreprinde şi ejjgrci-| în deplină conformitate cu vechile obiceiuri. (Astfel ,ogia între concepţiile magice şi cele ştiinţifice asupra V este. cît. se poate de completă. în amîndouă concep-se presupune că succesiunea evenimentelor este per-uniformă, şi sigură, fiind determinată de legi imua-Ia căror acţiune poate fi calculată şi prevăzută,în mod is ; elementele, de capriciu, de mtîmplare, de accident t izgonite din mersul? naturii. Amîndouă deschid pers-[tivaunof'posibilităţi aparent nelimitate celui care cu-şte cauzele lucrurilor şi poate atinge obîrşiilc secrete re pun în mişcare vastul şi complicatul mecanism al mii.. De aici puternica" atracţie pe care magia şi ştiinţa [exercitat-o in mod asemănător asupra minţii omului, de ci stimulul puternic pe care amîndouă l-au dat cultivării Maşterii. Ele ispitesc pe cercetătorul ostenit, pe cău-
R . -
UIT

CAÎMTOIA)!. IV
MAGIE SI RELIGIE

1
{r.

Exemplele înfăţişate în ultimul capitol sînt sufici pentru a ilustra principiile generale ale magiei sim: tice în cele două ramuri ale sale, pe care le-am dem respectiv homeopatică şi contagioasă. Am văzut că în cazuri de magie pe care le-am înfăţişat se presup-acţiune "a spiritelor şi că se face încercarea dea d bunăvoinţa acestora prin rugăciuni şi sacrificii. Dar "ai cazuri sînt toate de excepţie ; ele înfăţişează magia î o tentăjligijaasăşi fj.md_jaj;ă_relig2a ; oriunde vine magia simpatetică în forma ei nealterată, ea p: pune că în~ natură un eveniment urmează altuia în] necesar şi invariabil, fără intervenţia, ca agent, a vrei spirit sau persoane. Astfel, concepţia fundameatală_a: giei_-£ste_identică cu cea a ştiinţei_moderne ; la baza tregului sistem se află credinţa, implicită, dar real fermă, în ordinea şi uniformitatea naturii. Magicianul se îndoieşte că aceleaşi cauze vor produce întotdeal aceleaşi efecte, că îndeplinirea-ceremoniei potrivite, îij I ţite de vrăjile adecvate, va fi urmată în mod inevitabi} rezultatul dorit,'în afară, într-adevăr, de cazul în careş

I0l>

,-•-

tătorul pe care nu-1 mai ţin puterile să treacă dincolq| pustietatea dezamăgirii prezente spre făgăduielile] .limite ale viitorului ; ele îl poartă pe înălţimile celor j . uriaşi munţi şi îi arată, dincolo de norii întunecaţi şl| ceţurile ce se rostogolesc la picioarele sale, vizii' cetăţii cereşti, foarte îndepărtată, poate, dar strălucind! tr-o splendoare nepămînteană, scăldată în lumina vis •yX" Defectul fatal al magiei nu se află în supoziţia genei; / a unei succesiuni de evenimente determinate de legi,] înţelegerea cu totul greşită a naturii anumitor legi cari (. guvernează. Dacă analizăm diferitele cazuri de magie j patetică trecute în revistă în paginile precedente, care j fi socotite ca exemple dintre cele mai clare alese dinh puzderie, vom constata că, aşa cum am arătat, toate aplicări greşite ale uneia

sau ale celeilalte din cele doi mari legi fundamentale ale gîndirii, şi anume aşoria| Ide ideLprin similitudine şi asociaţia de idei prin contigşS 'tate în spaţiu şi în timp. O asociaţie gre$ită de idei similas | dă naştere magiei homeopatice sau imitative ; o asociat greşită de idei contigue dă naştere magiei contagioas» i Principiile asocierii sînt excelente în ele însele şi sînt înfc adevăr cu totul esenţiale pentru activitatea minţii om <\) ncşti.ţAplicate legitim, ele produc ştiinţă ; gglicals, în m ',} nelegitim ele produc magia,__sra_aşjaiă3_iiuiţei. aceaTtă cauză este o banalitate, aproape o .tautologie spui că întreaga magie este în mod necesar falsă şi steri şi că dacă ar deveni vreodată adevărată şi rodnică ea: ar fi magie, ci ştiinţă. Din cele mai vechi timpuri, omj s-a angajat în cercetarea legilor generale cu ajutorul' rora să folosească ordinea fenomenelor naturale în pn

mm

ău avantaj şi, în îndelungata sa căutare, a adunat eutate un uriaş tezaur de asemenea precepte, multe se de aur, iar unele mai degrabă scorii. Legile adevă-:;sau de aur alcătuiesc corpul ştiinţei aplicate, pe care îl
tarte* ; cele false sînt magia. Jacă magia este rud_a„.gea..niai apropiată a ştiinţei, tre-fţoţuşi să continuăm a ne întreba care sînt raportu-i cu religia. Dar imaginea pe care o vom obţine asupra iei relaţii va fi în mod necesar colorată de ideea pe ne-am format-o asupra _ naturii religiei însăşi; din ştă cauză este raţional să se aştepte de la un scriitor defineascâ concepţia sa asupra religiei înainte de a prinde cercetarea relaţiilor acesteia cu magia. Pro-cnu există nici un alt subiect în întreaga lume în le-cu care. opiniile să difere atît de mult ca în cazul Sării religiei şi a formula o definiţie mulţumitoare pen-toată lumea este evident cu neputinţă. Tot ce'poate face icriitor este, în primul rînd, să spună limpede ce înţelege i religie şi apoi să folosească acest cuvînt în acelaşi sens nod consecvent în cursul întregii sale lucrări. Aşadar, leg prin religie o îmblmzire sau o împăcare a puterilor enoare. omului, despre care se_ crede că conduc, şi ţrolează. cursul naturii~şT" al vieţii omeneşti. Astfel Unită, religia constă din ..două~elemente1 unul teoretic ml practic, şi anume o credinţă în puteri superioare ţuTţi'-mmiSrcaxe de a le îmblînzi sau mulţumi. Bine-es, din acelfiFIcă~pTtmT3rdîală este credinţa, pen¬ii că înainte de a încerca să mulţumim o fiinţă divină

j: Frazer foloseşte cuvîntul meşteşug".

„art" cu sensul vechi, medieval

reantfa <le aur, voi. I

*<„

fe idealul nobil/al bunătăţii şi sfinţeniei lui Dumnezeu; jpseau niciodată să o insufle. Astfel Micah spune : Je, El ţi-a arătat ce este bine, şi îţi cere domnul alt-iecît să faci binele, să iubeşti îndurarea şi să te porţi îilinţă în faţa lui Dumnezeu ?" * Şi în timpurile mai raare parte din forţa cu ajutorul căreia creştinismul it lumea îşi are sorgintea în aceeaşi înaltă concepţie natura morală a lui Dumnezeu şi despre datoria pe "au oamenii să -i se conformeze. „Religie curată şi [ărită, spune sfîntul Iacpb, în faţa lui Dumnezeu şi [ui, este să-i cercetezi pe orfani şi pe văduve în du-lor. şi tu însuţi să rămîi nepătat de lume." dacă religiajmplică, în primul rînd, o credinţă în
'supraomeneşti care conduc lumea şi, în. al doilea rînd,
■care de ;a le cîştiga bunăvoinţa, ea presupune în mod
mersul naturii este întrucîtva elastic sau variabil
mtem convinge sau antrena fiinţele puternice care
îtrolează să abată, în folosul nostru, curentul eveni-
|şlor din matca în care aceste evenimente ar curge"

Această maleabilitate sau variabilitate implicată" a
este direct opusă atît principiilor magiei, cît şi celor
iinţei care presupun, amîndouă, că procesele naturii
;ide şi invariabile în desfăşurarea lor şi că nu pot
ătute din mersul lor prin persuasiune şi rugăminţi
litoâre şi nici prin ameninţări sau intimidare. Deose-
dintre cele două vederi contradictorii asupra univer-
i apare: în mod"CTident-îir: răspunsul lor la întrebarea,
asală, dacă forţele-care"guvernează"lumea.-sânt conşti-
. Cartea profetului, VI.'
111

trebuie să credem în existenţa ei. Dar atîta.vreme,,eîM dinţâ~nu "conduce la o practică corespunzătoare, ea nuf|| religie, ci numai o teologie, precum cu cuvintele sf Iacob : „credinţa, dacă nu este însoţită de fapfeM moartă, fiind singură".VAltfel spus, nici un om nu" fi socotit religios, daoă nu îşi orientează în amu / măsui'ă comportarea în conformitate cu teama saul I gostea de Dumnezeu./Pe de altă parfe, numai prac / lipsită de orice credinţă religioasă, nu este religie '•. I oameni ,pot. avea -aceeaşi comportare," dar unul dirifc r poate fi religios, iar celălalt nu. Dacă unul acţionează! U teamă sau dragoste de JDumnezeu, este religios ; dacă"! \ lalt "acţionează din dragoste sau teamă de om, este" . ■ S.sau', imoral, după" cum'purtarea sa este în acord conflict culbinele general. Astfel credinţa şi practica în limbaj teologic, credinţa şi fapta sînt la fel de Hale pentru religie, care nu poate exista nici fără una fără cealaltă. [Dar nu este necesar ca practica relis să îmbrace"tritotdeauna forma unui ritual; cu alt vinte, ea nu va consta numai în a oferi sacrificii;! recita rugăciuni sau în alte ceremonii vizibile. Scopu] este să obţină îndurarea zeităţii, şi dacă acesteia îi' mila, iertarea şi puritatea mai mult decît. jertfele de înălţarea imnurilor şi fumul de tămâie, adoratorii vor cîştiga bunăvoinţa nu prosternîndu-se în faţa ei'ţ intonînd osanale, nici împodobindu-i templele cu da bogate, ci fiind puri, îndurători şi miloşi cu alţi oama pentru că purtîndu-se astfel imită perfecţiunea nat divine, atît cît le îngăduie slăbiciunea omenească. Acea latură etică a religiei este cea pe care profeţii evrei, ins
110
■MM

îi. .

entejşi_£rsonale sau inconştiente şi impersonale. Ed caj) conciliere a puterilor supraumane, susţine primul men al. alternativei. Orice conciliere presupune căi îmblînzită este. un agent conştient sau personal, că rea ei este în anumită măsură nesigură şi că ea_ poa decisă să şi-o schimbe în direcţia dorită, printr-un judicios la"interesele, dorinţele sau emoţiile sale. Oaş erea nu este_ folosită niciodată fa cj.zul lucrurilor coi
, ratejneînsufleţite şi nici în cazul persoanelor despre a" comportare în anumite împrejurări se ştie că esteţi minată, .cu absolută certitudine. Astfel religia, "în n în care consideră_că_rumea..estecondusă de agenţi conşt care pot fi abătuţi de la scopurile lor prin persuasiun află într-un antagonism fundamental atît cu magiaT cu ştiinţa, ambele socotind că mersul naturii este de
\ nat nu. de către pasiunile şi capriciile unor fiinţe_ nale, ci de acţiunea unor legi imuabile care acţionează canic. în magie această presupunere este numai impliţ dar în ştiinţă ea este explicită. Este adevărat că magis preocupă adesea şi de spirite, care sînt agenţi personaî felul celor presupuşi de religie, dar ori de cîte ori| acest lucru în felul ei caracteristic, magia îi tratează î| mai în modul în care tratează şi agenţii nepersonali, adta constrînge sau îi obligă, în loc de a-i îmblânzi sau di cîştiga bunăvoinţa, cum ar face religia.;-Astfel, maj£aj|
. supune că toate -fiinţele-jpersonale uirine_jau_d|vingj
în cele"l[in~~wrâ|n caredj
leză toate lucrurile, dar care totuşipof îi valorifica către oricine ştie să le manipuleze prin ceremonii şij adecvatei De exemplu, în vechiul Egipt magicienii pij

112

ai că au puterea să silească chiar pe cei. mai înalţi zei

ie îndeplinească cererile şi îi ameninţau într-adevăr cu licirea, dacă nu' ascultă. Uneori, fără a merge atît de Tarte, vrăjitorul declara că va împrăştia osemintele lui tins sau va da în vileag legenda sa sfîntă, dacă zeul s-ar măi încăpăţînaţjîn acelaşi fel în India, în zilele noastre *Şşi marea trinitate indiană Brahma, Vişnu şi Siva se ţ sub dominaţia vrăjitorilor, care cu ajutorul farmece¬ lor, exercită o asemenea înrîurire asupra celor mai pu- -jce zeităţi, încît acestea sînt obligate" să execute jos ;;pămînt sau sus în ceruri orice porunci date de stăpînii magicienii. Există o zicală cunoscută pretutindeni în "ia : „întregul univers este supus zeilor, "zeii sînt supuşi iilor (mantras), vrăjile sînt supuse brahmanilor, din ■astă pricină brahmanii'sînt zeii noştri". , <

Acest conflict radical de principii între magie şij-eljgie \J le suficient pentru a explica ostilitatea necurmată cu / îreîn cursul istoriei preotul 1-a urmărit adesea pe magi- ! ian. Faptul că magicianul~sehieţ îşi ajungea sieşi,"purtarea & sfidătoare faţă de forţele superioare şi pretenţia orgo-isă de a exercita o stăpînire asemenea lor nu puteau să •1 revolte pe preot care, trăind teribil sentimentul puterii «rie şi prosternîndu-se umil dinaintea ei, trebuie să fi Tţţ' că. asemenea pretenţii şi o asemenea comportare sînt ■blasfemie şi o uzurpare lipsită de pietate a prerogativelor Şre aparţin numai lui Dumnezeu.]Putem bănui că uneori fmotive mai josnice ajutau laTascuţirea ostilităţii preo- 'ui. Preotul susţinea că el este mediumul cel mai bun, * cvăratul mijlocitor intre Dumnezeu şi om şi nu încape / ttdoială că, adesea, atît interesele cît şi sentimentele sale j .113

ro>*- ooservâ ca< „nu- xreDuie sa- leganv ele cuvîntul |k"ideea degradantă! care: apare inevitabili în mintea ' fhnv modern. Vechea magie a fost adevăratul funda-L -al].religiei. Credinciosul"care dorea să obţină o fa-J Tde la- zeu nu avea şanse să atingă un asemenea itat revelat decît ţinîndu-1 pe zeu la strînsoare şi această âpînire nu putea fi realizată decît cu ajutorul unor riţua-jsacriîicii, rugăciuni şi cînteee-pe care zeul însuşi le-a lat şi care îl obligă să facă ceea ce i se cere."

■păturile ignorante din Europa modernă apare, în' ite forme, acelaşi amestec de religie şi magie. Ni se ae, de'exemplu, că.în .Franţa-„majoritatea ţăranilor mai şi astăzi că preotul posedă o putere secretă şi de neîn-f asupra elementelor. Rostind anumite rugăciuni pe care lai elr le cunoaşte şi numai el are dreptul să le rostească pentru a căror rostire trebuie să ceară ulterior absolu¬te, preotul poate, în cazulunei primejdii ameninţătoare, Poprească sau să inverseze o clipă acţiunea legilor eterne je lumii fizice. Vînturile,. furtunile, grindina şi ploaia sînt i puterea sa şi se supun voinţei sale. Focul ii este supus [flăcările unui incendiu se sting la cuvîntul lui." Ţăranii îcezi erau convinşi,, şi sînt poate convinşi şi acum, că

>■?«:, î

«

1 Gaston Camille Charles Maspero (1846—1916) — egiptolog ncez, unul: dintre, cei mai renumiţi savanţi ai generaţiei sale. A celebru pentru descoperirile arheologice din Valea Regilor, ăturile de la piramida Sdqqarah şi restaurările templului de la nak' etc: Frazer îl! citează cu lucrările : Histoire ancienne des upies de VOrient classique (Istoria veche a popoarelor: din orien-i clasic), I—III, 1095'—1897 ; Etudes de mythologie et d'archcolo- egyptiennes- (Studii de mitologie şi de arheologie egiptene), -VIII, 1893—1916 ; Les Contes populaires de VEgypta ancienne 'oveştile populare a la Egiptuluiantic)) tradus şi în engleză în 1915.

erau rănite de un practician rival, care propovăduia mai „sigură şi mai netedă spre succes decît cărarea a tată şi alunecoasă a bunăvoinţei divine.

Acest antagonism, oricît de obişnuit ar fi penti pare să-şi fi făcut apariţia relativ tîrziu în

istoria n într-o epocă mai timpurie, funcţiile preotului, şi LC\ vrăjitorului erau adesea combinate sau, pentru a ni prima~poate mai corect, nu erau încă diferenţiate; de celelalte.) Pentru a-şi realiza scopurile, omul imj stăruitor bunăvoinţa zeilor ;sau a spiritelor, prin rug, şi sacrificii, şi folosea totdeodată ceremonii şi anumite*: binaţii de cuvinte, sperînd că acestea vor aduce pri însele rezultatul dorit, fără ajutorul lui Dumnezeu diavolului./Re scurt, el îndeplinea simultan ritualuri-ş gioasejgi. magice ; şoapta lui era aproape la un loc rugi ciune şi incantaţie, el -cunoscînd sau preocupîndu-se pnş puţin de inconsistenţa teoretică a comportării sale, afiji vreme cît izbutea să obţină cumva ceea ce dorea. Arai tilnit exemple ale acestei fuziuni sau confuzii între ma$| şi religie în practicile jnelanezienilor şi ale altor popoâii Aceeaşi confuzie între magie şi religie a supravieţuit! I la popoare care s-au ridicat la un nivel de cultură mai îna| i Ea era răspîndită în India antică şi în Egiptul antic, şij este cîtuşi de puţin dispărută la ţărănimea europeană zilele noastre. în ceea ce priveşte India antică un eminj cărturar .sanscritolog ne spune că „în sacrificiul ritual perioada cea mai timpurie despre care avem inf ormaţii taliate sînt întreţesute practici prin care iese în evide; spiritul celei mai primitive magii". Vorbind despre in portanta magiei în Orient şi îndeosebi în Egipt, profesori

114

5

■

preoţii pot oficia, cu aliumite ritualuri speciale, o litu a Sfîntului Duh, a cărei eficacitate - este atît de miracul încît nu întîmpină niciodată vreo împotrivire din ţja voinţei divine. Dumnezeu este silit să acorde orice'; cere în această formă, oricît de -nesăbuită şi de supărat ar fi cererea. Nici o idee de impietate sau de ireverenţi zitate nu era legată de ritual în mintea acelora carej| situaţiile extreme ale vieţii lor, voiau să cucerească asalt împărăţia cerească, folosind aceste mijloace ne . nuite. Preoţii de mir refuzau în general "să oficieze ghia Sfîntului Duh ; dar călugării, mai ales cei din or capucin, aveau renumele de a fi mai puţin scrupuloşi faji de, rugăminţile stăruitoare ale celor înfricoşaţi şi deail dăjduiţi. Constrîngerea pe care ţărănimea catolică crede ci preotul o poate exercita asupra divinităţii pare să fie copiii fidelă a puterii pe care egiptenii antici o atribuiau magia enilor lor. De asemenea, pentru a cita un alt exemplu,» multe sate din Provence_se..crede.că_preotul posedă fac-iJ tatea_de_a opri furtunile. Nu orice preot.. se■• bucură m această reputaţie ; în unele sate, cînd are loc o schimba* , de preot, enoriaşii sînt dornici să afle dacă noul deţinătorii parohiei are puterea (pouder), cum o numesc ei. La primul semn al unei furtuni puternice, enoriaşii îl pun la încercat» . cerîndu-i să alunge-norii ameninţători; dacă rezultatul corespunde speranţelor lor, noul păstor a cîştigat simpatii şi respectul credincioşilor săi. în unele parohii, unde repfl taţia ajutorului de paroh era mai mare din acest punct | vedere decît cea a parohului, relaţiile dintre cei doi 3 ajuns, ca urmare, atît de încordate încît episcopul a im obligat să-1 mute pe paroh în folosul celui dintîi. Ţărani

116

♦

m:imml

isconi cred că pentru a se răzbuna pe duşmanii lor, oame-aii răi îl vor convinge pe preot să oficieze o slujbă numită lujba Sfîntului Secaire. Foarte puţini preoţi cunosc această iujbă, şi trei pătrimi din cei care o cunosc n-ar spune-o aici din iubire, nici pentru bani. Nimeni în afară de preoţii nu îndrăznesc să îndeplinească ceremonia aceasta în-Dăimîntătoare şi fiţi siguri că la judecata de'apoi vor avea rea socoteală de dat pentru cele ce au făcut. Nici un aj u-3r de paroh sau episcop, nici măcar arhiepiscopul din Auch [iu poate acorda iertarea ; acest drept aparţine numai papei fde la Roma. Slujba Sfîntului Secaire poate fi rostită numai ;?în- biserici ruinate sau părăsite, unde bufniţele se tîngu-fiesc şi ţipă,"unde în amurg zboară liliecii, unde ţiganii se ■ adăpostesc peste noapte şi unde broaştele rîioase se ghe¬muiesc sub altarul pmgăritl' Gătre acest loc se îndreaptă .noaptea preotul cel corupt cu ibovnica sa şi la prima bătaie a orei unsprezece începe să murmure slujba de-a-ndărate-. lea, sfîrşind-o chiar în clipa eînd clopotele bat miezul nop¬ţii. Amanta îndeplineşte rolul de paracliser. Anafura pe Rare o binecuvîntează este neagră şi în trei colţuri ; preo¬tul nu sfinţeşte vinul, în schimb bea apă, dintr-un puţ în care a fost zvîrlit

trupul unui copil nebotezat. El face sem¬nul crucii, dar pe pămînt şi cu piciorul stîng. Şi mai face 'o mulţime de lucruri la care un bun creştin nu poate asista fără să fie lovit de orbire, surzenie şi muţenie pentru tot restul vieţii sale.;Iar omul pentru care liturghia a fost ros¬tită, se topeşte încetul cu încetul şi nimeni nu poate spune ce are ; nici măcar doctorii nu pot să-1 ajute cu nimic. Ei nu ştiu că omul moare treptat din pricină liturghiei Sfîn¬tului Secaire. -

orie de felul acesteia din urmă trebuie să fie rezervată jţiunii omeneşti. Aşadar, dacă magia poate fi dedusă nemijlocit din procese elementare de raţionament şi este, Jeapt, o eroare în care mintea cade aproape spontan, în timp ce religia se bazează pe concepţii pe care cu greu am" putea presupune că inteligenţa pur animală le-ar putea svea, devii|e plauzibil că în evoluţia rasei noastre magia spare înaintea religiei, şi că omul a încercat să supună ura dorinţelor sale numai prin forţa vrăjilor şi a far-lor, înainte de a se strădui să convingă şi să polo-iscă o zeitate timidă, capricioasă.sau irascibilă prin rafi-ta linguşire a rugăciunilor şi sacrificiilor. ' Concluzia la care am ajuns pe cale deductivă prin ana-ideilor fundamentale ale magiei şi religiei este con¬fiată inductiv prin faptul că la indigenii din Australia, itivi aflaţi ..la .cel mai scăzut niyeI"~cunoscui de noi, ia este practicată în mod_universal,_în timp ce religia sensul îmblînzirii şi împăcării puterilor superioare e să fie aproape necunoscută. Vorbind în linii generale,)ţi bărbaţii din Australia sînt magicieni, dar nici unul ţre ei nu...este preot..; fiecare îşi imaginează că îşi poate/ uenţa tovarăşii sau schimba cursul naturii prin magi simpatetică, dar nimeni nu visează să cîştige bunăvoinţa! zeilor prin rugăciuni şi sacrificii.
Dar dacă în cea mai înapoiată stare a societăţii umane, cunoscută pînă astăzi, constatăm că magia este atîţ de vădit prezentă iar religia atît de vădit "absentă, nu~este oare raţional să tragem concluzia că şi rasele civilizate ale lumii au trecut, într-o anumită perioadă a istoriei lor,s printr-o fază de gîndire similară, că s-au străduit să oblige marile

meazăcu religia, în multe epoci şi în multe ţări, exi motive să credem că această fuziune nu este originară şi a fost un'timp cînd omul se încredea numai în magie p< tru satisfacerea vrerilor sale care depăşeau dorinţele lui animalice imediate. Analiza noţiunilor fundamentale alej magiei şi religiei ne îndeamnă să presupunem că, în istoriai omenirii, magia este mai veche decît religia. Am văzut că, pedeTo parte,"magia nu este altceva decît o aplicare gre? silă a celor mai simple şi mai elementare procese ale minţit şi anume asociaţia de idei în virtutea similitudinii sau contiguităţii şi că, pe de altă parte, religia presupune acţii nea unor agenţi conştienţi sau personali, superiori omul dincolo, de paravanul vizibil al naturii. Evident, concepţi despre agenţii personali este mai complexă decît simpl recunoaştere a similitudinii sau contiguităţii ideilor, teoria care presupune că mersul naturii este determinat agenţi conştienţi este mai greu de înţeles şi mai obscură cerind pentru priceperea ei un grad de inteligenţă şi d< reflecţie mult mai înalt decît ideea că lucrurile se suco unele după altele pur şi simplu din cauza contiguităţii sau asemănării lor. |Animalele asociază şi ele ideile lucrurilor; cave se aseamănă între ele sau pe care le-au întîlnit în: experienţa lor împreună, şi cu greu ar putea supravieţui măcar o zi dacă n-ar face aceste asocieri. Dar cine oarei poate atribui animalelor credinţa că fenomenele naturii sînt influenţate de o mulţime de animale invizibile sau de un animal uriaş şi,uimitor de puternic aflat dincolo de perdeaua lumiijyNu facem probabil nici o nedreptate Bălbăticiunilor dacă presupunem că onoarea de a născoci o
ua

puteri ale naturii să le îndeplinească .dorinţele, înainte < a se fi gîndit să le obţină bunăvoinţa prin daruri şi rug ciuni — pe scurt, că la fel cum, în ceea ce priveşte laţi materială a culturii omului a existat pretutindeni o Epoc a pietrei, de ce n-ar fi existat pretutindeni, în ceea ce pr veste latura mentală, o Epocă a magiei ? Există temeiu de a da un răspuns afirmativ acestei întrebări. Dacă obs văm rasele existente ale omenirii, din Groenlanda pînă j Ţara de Foc sau din Scoţia pînă la Singapore, constată ca ele, se deosebesc mult unele de altele printr-o varietate de religii şi că aceste deosebiri nu pot fi, ca spunem aşa, cuprinse în marile diferenţe dintre rase, coboară pînă la subîmpărţiri mai mărunte de state şi munităţi de popoare şi că mai mult decît atît ele divizeaz mărunt oraşul, satul şi chiar familia, astfel încît societatea, I pe întreaga întindere a lumii, este fisurată şi brăzdată,; roasă şi săpată de falii, de crăpături şi de crevase adinei,:1 deschise de

influenţele dezintegratoare ale disensiunilor' religioase. Acum, cînd am descoperit aceste diferenţe care.] ' înrîuresc mai ales partea inteligentă şi cugetătoare a co- \ munităţii, vom constata că la baza lor se află un puternic:; strat de gîndire comună celor mărginiţi, neajutoraţi, igno-| ranţi şi superstiţioşi, care constituie, din nefericire, vasta majoritate a omenirii. Una din marile realizări ale secolu-,' lui al nouăsprezecelea a fost să arunce lumină asupra acestui nivel mental inferior în multe părţi ale lumiij descoperind pretutindeni identitatea sa substanţială. Păşim! cu toţii pe acest strat care nici în zilele noastre — aici înj Europa —, nu este prea adine îngropat, dar el iese la supra-faţă în inima ţinuturilor sălbatice australiene şi pretutin-l
120

*

acolo unde apariţia unei civilizaţii mai înalte nu i-a âi'îma.t" ■bazele."'Credinţa în eficacitatea magiei este uni-şală, asemeni unui adevărat catolicism. în timp ce sis-mele religioase se deosebesc nu numai în diferite ţări ci în aceeaşi ţară în diferite epoci, sistemul magiei simpa-:ce,xămîne.în.toate timpurile substanţial acelaşi în prin-jijeji practica sa. La păturile ignorante şi superstiţioase Europa de azi el este în mare măsură acelaşi cu cel licat cu mii de ani în urmă în Egipt şi în India, şi este .oscut încă şi acum la primitivii cei mai înapoiaţi care pravieţuiesc în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii, că dovada adevărului se află în ridicarea mîinilor sau în .umărarea capetelor, sistemul magiei se poate referi cu qult mai multă îndreptăţire decît Biserica Catolică la îndra lozincă „Quod semper, quod ubique, quod ab omni-bus" 1, ca legitimare sigură şi certă a propriei sale infaili¬bilităţi. Nu este locul să analizăm aici ce consecinţe poate avea asupra viitorului omenirii existenţa permanentă a unui asemenea strat puternic de primitivism aflat aproape la suprafaţa societăţii şi care nu este afectat de schimbăi-ile superficiale ale religiei şi culturii. Observatorul obiectiv, ale cărui studii l-au condus la sondarea adîncimii acestuia, cu greu îl poate privi altfel decît ca pe o permanentă ame-•.•ninţare. a civilizaţiei. Se pare că ne mişcăm pe o crustă ■ subţire care poate, fi ruptă în orice clipă de forţele subte-"rane aţipite. Din cînd în cînd un murmur sec din adîncuri sau ţîşnirea bruscă a unei flăcări ne spune ce se întîmplă
1 Ceea ce este veşnic, 'ceea ce este pretutindeni, ceea ce este entru toţi (lat,).
121

Ţia ca principiu al credinţei şi- practicii şi să o în-îiască cu. religia ? Cînd reflectăm asupra mulţimii, va-ăţii şi complexităţii faptelor care trebuie explicate şi ipr-ă insuficienţei informaţiei în legătură cu ele, trebuie ftm gata a recunoaşte-că am putea nădăjdui cu greu să o soluţie completă şi-satisfăcătoare pentru o pro-nă atît de profundă şi că tot ce putem face în actuala a cunoştinţelor noastre este să riscăm o ipoteză mai It sau mai puţin plauzibilă. Cu toată rezerva necesară, ; sugera că recunoaşterea tîrzie a falsităţii intrinseci şl a iiiităţU magiei a îndemnat pe cei mai înţelepţi dintre teni să caute o teorie mai adevărată a naturii şi o me-lă mai rodnică de folosire a resurselor ei. Minţile mai ;re trebuiau să observe cu timpul că ceremoniile magice incantaţiile nu duc la.rezultatele pentru care erau desti¬nate şi despre care majoritatea tovarăşilor lor mai naivi ;Continuau să creadă că se produc într-adevăr. Această •mare descoperire a ineficacităţii magiei trebuie să fi forjat o revoluţie .radicală.; deşi probabil lentă, în minţile celor xare au avut sagacitatea de a.o face. Descoperirea consta în faptul că oamenii recunoşteau pentru prima dată nepu¬tinţa de a manipula după voia lor anumite forţe naturale ;despre care credeau pînă atunci că se află sub controlul lor deplin. Era o recunoaştere a ignoranţei şi a slăbiciunii omeneşti. Omul constata că lua drept cauze lucruri care nu erau cauze şi că toată sforţarea lui de a folosi aceste cauze imaginare fusese în van. Truda lui istovitoare se irosea fără rost, inteligenţa iscoditoare şi-o risipise fără nici un succes. Mînuise frânghii de care nu era legat nimic ; păşise, aşa credea, de-a dreptul spre ţintă, dar de
123

JUVi JM.-M.AWJ.UOa I
cîte un articol de ziar care spune cum în Scoţia s-a găsit imagine străpunsă de cuie, în scopul de a ucide un moş: sau un preot pe care nu-1 mai răbdau oamenii, cum femeie a fost ucisă prin ardere lentă, ca vrăjitoare,\

Irlanda, cum a fost omorîtă şi tăiată în bucăţi o fată
Rusia, pentru că făcea acele luminări din grăsime de
la a căror lumină hoţii nădăjduiesc să-şi ducă nevăzuţi
capăt îndeletnicirile in miez de noapte. Dar e de răsp
la întrebarea care vor fi pînă la sfîrşit influenţele ce _voa|
prevala : acelea care asigură progresul pe mai departe:
sau, dimpotrivă, acelea care ameninţă cu nimicirea cucerit
rilor de pînă acum ; dacă forţa cea mai puternică se va;
dovedi a fi. imboldul minorităţii, ce ne va duce spre înăl¬
ţimi şi mai .mari, sau lestul fără viaţă al celor morţi, ce ne
va cufunda în genuni şi mai adinei; şi aceasta e-mai. de¬
grabă o problemă pentru înţelepţi, moralişti şi oameni de
■ stat decît pentru învăţatul umil care cercetează' prezentul!
şi trecutul. Aici sîntem preocupaţi numai de întrebarea*!
în ce măsură uniformitatea, universalitatea şi permanenţa'
credinţei în -magie, în comparaţie cu nesfîrşita varietate şl
caracterul schimbător al crezurilor religioase, pot da naş|
tere.prezumtiei.ca cea dintîi reprezintă o fază mai primi-J
tivă şi mai timpurie a spiritului uman, prin care au trecut
toate rasele umanităţii, sau mai trec încă, pe drumul loc
spre religie şi ştiinţă ?
Aşadar, dacă, aşa cum îndrăznesc să presupun| o Epocal a religiei a fost precedată pretutindeni de o Epocă a rmwj gjBste firesc să ne punem întrebarea : ce cauze atTfăcut ca omenirea, sau mai degrabă o parte din ea, să părăsească
122

fapt nu făcuse altceva decât să se învârtească într-un.
îngust. Efectele pe care s-a străduit să le obţină cu at
greutate continuau să se manifeste de la sine. Ele se pri
duceau încă, dar nu datorită lui : ploaia continua să rac
rească glia însetată : soarele-şi urma ca mai înainte dri
de fiecare zi pe cer, iar noaptea, luna pe al ei ; anotimpu
rile urmau unul după celălalt, cu lumină şi neguri, cu
şi cu arşiţă, de-a lungul şi de-a latul pămîntului ; oameni
continuau să se nască, hărăziţi muncii şi suferinţei şi con
tinuau, după o scurtă şedere aici, să se adune la părinţi în
căminul lor de dincolo de vreme. De fapt toate lucrur
se petreceau la fel ca mai-nainte, dar totul părea alt
celui de pe ochii căruia căzuseră vechile văluri. Căci or
nu mai putea nutri plăcuta iluzie că el era cel care hotă
mersul pămîntului şi al cerurilor şi că acestea şi-ar încetat
marile rotaţii dacă şi-ar lua mîinile-i plăpînde de. pe|
cîrmă. In moartea duşmanilor şi a prietenilor el nu maţi
vedea o dovadă a puterii de neînvins a propriilor vrăji saai
a yrăjilor inamicilor săi; ştia acum că prietenii şi neprie-'
tenii au sucombat în acelaşi fel din pricina unei forţe mai?
puternice dedt orice forţă pe care ar fi putut-o minui-eH
şi urmînd un destin pe care nu avea puterea să-1 con-i
troleze.
Pierzînd tărîmul unde găsea un loc sigur de acostarejl părăsit în voia valurilor pe un ocean de îndoieli şi nesigu-y ranţe, cu vechea şi fericita încredere în sine însuşi şi înă puterile sale zguduite din temelii, filozoful nostru primitiw trebuie să fi avut un tragic simţământ de descumpănire şii de frămîntare pînă să ajungă să se odihnească, ca într-un
124

liniştit după o călătorie bîntuită de furtuni, într-un sistem de credinţă şi de practică ce părea să-i ofere o ţie pentru îndoielile ce-1 hărţuiau şi un substitut, deşi , pentru suveranitatea exercitată asupra naturii, de e abdicase cu multă părerede rău. Dacă vasta lume ma calea fără ajutorul lui sau al tovarăşilor săi, lucrul ta se întîmpla fără îndoială din cauză că existau alte asemănătoare lui, care, deşi nu puteau fi văzute, îi .u mersul şi dădeau naştere tuturor şirurilor, de imente despre care-crezuse pînă atunci că depindeau e propria sa magie. Acestea, aşa credea el acum, şi nu isul ridicau vijeliile, puneau fulgerul

să brăzdeze înaltul ui şi tunetul să bubuie rostogolindu-se în tării ; ele ■zau trainic temeliile pămîntului şi ridicau zăgazuri în ■a apelor neliniştite. ale mării, oprindu-le înaintarea ; făceau să scînteieze minunatele lumini ale cerului ; ele eau păsărilor văzduhului hrana şi împărţeau prada ăticiunilor din deserturi ; ele . dăruiau cîmpiei cu înt bun rod bogat şi culmilor înalte haina pădurilor ; fele făceau izvoai'ele spumoase să ţîşnească de sub stînci şi
-£■■ '
Să alerge de-a lungul văilor, iar păşunile să înverzească aţe de ape liniştite ; tot ele suflau în nările oamenilor
iîndu-le viaţă, ori îi duceau la pieire prin foamete, molimă |î războiu. Omul se adresa acum acestor fiinţe puternice I căror mînă o întrezărea în întregul spectacol fas¬tuos şi variat allumii, mărturisindu-şi umil că'atîrnă de pu¬terea lor nevăzută şi implorîndu-le îndurarea spre a-1 dărui & toate bunătăţile, a-1-ieri de primejdiile care ne asaltează din toate părţile viaţa trecătoare, şi a conduce, în cele din urmă, spiritul său, nemuritor, elibei-at de greutatea trupu-
125

pună voinţa vx'erii lox*: In la sua volonlade e nostra .Dai- acest simţ, ce se adânceşte mereu, al religiei, itâ supunere din ce în ce mai desăvîrşită în totul faţă Dinţa divină afectează numai inteligenţele mai puter-ae care posedă vederi destul de largi pentru a înţelege şlitatea universului şi puţinătatea omului. Minţile măr-:te nu pot îmbrăţişa idei 'mari ; pentru spiritul lor jisî, pentru vederile lor strimte, nimic nu pare într-ade-imare şi de seamă în afară de ele însele. Asemenea iţi se pot, totuşi, cu greu ridica pînă la religie. într-ade-r, ele sînt împinse de cei cu inteligenţă pătrunzătoare la conformare exterioară faţă de preceptele ei şi la pro-rea verbală a tezelor susţinute de ea ; dar aceste tyi rămîn legate puternic de vechile lor superstiţii ma-:care- pot fi dezaprobate- şi interzise, dar nu pot fi Rădicate de religie, atît timp cit îşi au rădăcinile implan-pie adînc în structura şi constituţia mentală a marii majo¬raţi a omenirii.
Cititorul poate fi tentat _să întrebe : de ce oamenii in-Idigenţi nu au descoperit mai devreme eroarea magiei ? €um puteau continua să hrănească aşteptări destinate in¬variabil dezamăgirii ? Cu ce zel puteau să joace în con-nuare' venerabilele caraghiosiîcuri care nu duceau la lic şi să mormăie tot felul de nerozii care rămîncau !psite de, orice efect ? de ce să stăruie în credinţe atît de tegoric contrazise de experienţă ? Răspunsul pare a fi cela că eroarea era departe de a fi uşor de descoperit, iar cui nu eră in nici umcaz clar, deoarece în multe împre-
i în vrerea sa stă pacea, noastră (it.).

lui, într-o lume mai'fericita, unde nu-1 poate ajunge sg
rînţa şi durerea, unde-şi poate afla~odihna alături de**
şi lingă sufletele oamenilor buni, în bucurie şi feric
veşnică.
! < Se poate concepe că pe această cale, ori pe altelej|
•acelaşi fel au operat minţile cele mai clarvăzătoare ma trecere de la magie la religie. Dar chiar în aceste mir 6chimbarea2.nu s-a'putut petrece dintr-o dată ; ea a av probabil loc foarte încet şi au trebuit epoci îndelungi
,tru îndeplinirea ei mai mult sau mai puţin desăvîrşlţî Recunoaşterea neputinţei omului de a înrîuri mersul;' turii pe scară mare trebuie să fi fost treptată ; omul ri-i putut fi văduvit printr-un singur gest de închipuita s dominaţie.-El va fi fost nevoit să dea îndărăt pas cu pas, di poziţia sa mîndră, şi numai pas cu pas va fi cedat terenuţjj pe-care îl socotea odinioară drept al său. Trebuia să reCM noască acum că nu poate stăpîni după voinţă'"c"rh3 vîntiilj cind ploaiă7 cînd strălucirea soarelui, cînd furtuna ; şi._îuî vreme ce un domeniu după altul al naturii îi scăpa dim putere, iar ceea ce i se păruse a fi o împărăţie ameninţa.să:
•se sqhimbe într-o închisoare, omul trebuie să fi resimţită din ce în ce mai mult propria neputinţă şi puterea !'iinţe>-lor nevăzute de care credea că este înconjurai. Astfel-re??; ligia, care începuse ca o uşoară şi parţială recunoaşterea puterUor~~superioare omului, tinde, odată cu înmulţirea cunoştinţelor, să se consolideze devenind .mărturisirea de pendenţei totale şi absolute a omului faţă de divinitate. vechea sa comportare liberă se schimbă devenind o aţiti dine de-cea mai adîncă ploconire în.faţa puterilor miste-J rioase ale nevăzutului, -iar cea mai înaltă virtute a sa est«l
126

jurări, poate în majoritatea lor, evenimentul dorit într-adevăr, 'după un interval de timp

mai lung sau as scurt,1 îndeplinirea ritualului al cărui rost era să-1 voace ; şi trebuia o minte cu o acuitate mai mare decîM obişnuită pentru a observa că, în asemenea împrejtH chiar,, ritualul nu era în mod necesar cauza evenimente într-adevăr, o ceremonie avînd scopul să facă vînt bată ori ploaia să cadă sau să provoace moartea unui i man va fi întotdeauna urmată, mai devreme sau mai' de fenomenul în vederea căruia se apelase la ea ; şi mitivul poate fi scuzat de faptul că socotea fenomenti un rezultat direct al ceremoniei şi dre"pt cea mai.blj dovadă,a eficacităţii sale. în acelaşi fel, ritualurile care' buiau respectate dimineaţa pentru a ajuta soarele răsară, şi primăvara pentru a trezi pămîntul adormit d somnul său de iarnă, erau întotdeauna încoronate de su ces, cel puţin în zonele temperate ; şi asta pentru că aceste regiuni soarele îşi aprinde în fiecare diminea lampa de aur la răsărit, şi an de an pămîntul primăvărai se acoperă din nou cu o mantie bogată de verdeaţă proj păta. Astfel, primitivul realist, cu instinctele sale cons vatoare, putea foarte bine să nu-şi plece urechea la sub lităţile teoreticianului neîncrezător, ale radicalului ce zofa insinuînd că la urma urmelor răsăritul soarelui şi măvara puteau să nu fie consecinţe directe ale îndeplii nesmintite a anumitor ceremonii zilnice sau anuale şi c . probabil soarele ar continua să răsară şi arborii să rească, chiar dacă aceste ceremonii ar fi din întîmpl întrerupte sau n-ar mai fi îndeplinite niciodată. Asemes sceptice-îndoieli ar fi, bineînţeles, respinse.de ceilalţi cf

♦

eţ~şi indignare, ca iluzii lipsite de seriozitate, care nu. iecît să submineze credinţa şi sînt în mod manifest •azise de experienţă. „Ce-mi poate fi mai clar, putea e el, decît că aprinzînd, aici, pe pămînt, o luminare de sâni,.îşi aprinde apoi şi soarele uriaşa lui văpaie în Bucuros aş afla : oare cînd, primăvara, îmi îmbrac a cea verde, copacii nu fac şi ei aidoma ? Sînt fapte, înte pentru oricine şi eu rnă bazez pe ele. Sînt un is simplu şi practic, nu unul din teoreticienii voştri care spică iirul în patru iar logica o dau peste cap. Teoriile speculaţiile or fi şi ele bune, dedaţi-vă lor, n-am nimic potrivă, numai să nu le puneţi în practică. Pe mine |saţi-mă să mă ţin de fapte ; atunci ştiii pe ce lume săiesc." Eroarea acestui raţionament este pentru noi lim-;«ade, căci se referă la fapte în legătură cu care ne-am feaurit demult. Dar, oare, dacă un astfel de argument s-ar islosi pentru probleme care sînt încă în discuţie, se poate une întrebarea : un auditoriu britanic n-ar aplauda şi nu. ţar socoti pe cel ce 1-a folosit drept un om cu mintea sănă-'Kiiă. poate nu strălucitor sau ieşit din comun, oricum cu vîrşire raţional şi practic ? Dacă asemenea raţiona-nte pot fi cu succes acceptate chiar de noi înşine, mai buie oare să ne mirăm că eroarea lor n-a fast multă eme descoperită de primitivi ?

I

•ţeaesc. es,te numai un, vas paminiesc iragu, pun. cu. spini prin. şi. nemuritor. Pe de. altă parte, omul-zeu de. tip ma- \ Ic EU este altceva decît un om înzestrat într-o- măsură i\ |»bişnuit de mare cu puteri pe care majoritatea tovară- / Bgşăi-, pretind că le posedă şi ei pe o scară mai redusă ;,</ Eţtru -că în societatea primitivă aproape nu există nici o jBSoană care să nu se preocupe printre altele şi. de magie, astfel, în timp ce un om-zeu de primul tip sau de tip inspi-; wîşi trage puterea divină dintr-o zeitate care a binevoiţi)$-şi ascundă nimbul ceresc sub o mască lipsită de strălu-din ţărînă pămîntească, un om-zeu de al doilea tip trage extraordinara putere dintr-o anumită simpatie ;că cu natura. El nu. este numai un receptacol al spiri-gui divin. întreaga sa fiinţă, trup şi suflet, este acordată jUde delicat cu armonia lumii, încît o atingere a mîinii pe ori o mişcare a capului pot trimite o vibraţie puter-prin structura universală a lucrurilor ; şi invers, or-mul său divin este extrem de sensibil la schimbările ului înconjurător, atît de uşoare încît ar putea trece desăvî'rşire neobservate, de muritorii de rînd. Totuşi, a de separare între aceste două tipuri de om-zeu, oricît j£e clar am desena-o în teorie,, rar poate fi trasată cu pre-jarie în practică, iar în cele ce urmează nu voi insista „ gupra ei..

|;.Anx văzut că în practică magia poate fi utilizată fie in blosul indivizilor, fie în beneficiul întregii comunităţi şi, Iapă: cum este orientată spre 'unul sau spre celălalt din «este două. obiective, poate fi. numită magie privată sau publică. în afară, de.- aceasta am. arătat, că magicianul pu~ |ic ocupă O; poziţie ce se bucură de o mare influenţă şl

CAPITOLUL V
CONTROLUL MAGIC AL VREMII

1. Magicianul public. Cititorul îşi amin poate că am fost îndemnaţi să pătrundem în

labirintul giei prin luarea în considerare a două tipuri diferite de meni-zei. Acesta este punctul de reper care ne-a îndrui pașii rătăcitori prin întortocherile labirintului şi ne-a q dus în cele din urmă pe un mal mai înalt unde, odih du-ne puţin, putem arunca o privire în urmă pe cărarea care am sfcrăbătut-0 şi înainte, pe drumul mai lung şi abrupt pe care trebuie să-1 urcăm. ,

Ca rezultat a discuţiilor noastre de mai înainte pu distinge cu uşurinţă două tipuri de oameni-zei şi anumd omul-zeu religios şi, respectiv, magic. în primul caz s&j presupune că o fiinţă de un ordin diferit de cel al omula| şi superior acestuia se încarnează, pentru un timp n lung sau mai scurt, într-un trup omenesc, manifestîndu-puterile şi cunoştinţele supraomeneşti prin îndeplinii unor minuni şi rostirea unor profeţii, folosind mediul t*< bernacolului trupesc în care a binevoit să-şi găsească sălaş. Acesta poate fi deci denumit în chipul cel mai potrivit tipul de om-zeu inspirat ori încarnat. în cazul său, corpul

dacă este- inteligent şi abil, cel ce o posedă poa treaptă cu treaptă pînă la rangul de şef sau de rege; diul magiei publice duce astfel la înţelegerea regal din epocile timpurii, deoarece în societatea primitivă şî , bară mulţi şefi şi regi par a fi cîştigat în mare măsură; ritatea.datorită reputaţiei lor ca magicieni.

Cel mai important obiectiv de utilitate publică o cele în vederea cărora se foloseşte magia este asigu unei rezerve îndestulătoare de hrană. Exemplele cita paginile precedente arată că cei care asigură hrana -nătorul, pescarul, agricultorul — apelează cu toţii la tici magice cînd urmăresc succesul în variatele lor-îţj letnjciri ; dar ei fac acest lucru ca indivizi particulari: propriul lor beneficiu şi al familiilor lor şi nu ca furt nari publici care acţionează în interesul întregului Situaţia este diferită cînd ritualurile sînt îndeplini de înşişi vînătorii, pescarii, cultivatorii de pămînt, ci în mele acestora de magicienii profesionişti. în societatea j(| mitivă, unde uniformitatea ocupaţiei este lege şi îrnpi ţirea societăţii în diverse clase abia a început, fiecare este mai mult sau mai puţin propriul său magician a practică vrăji şi descîntece pentru propriul său binj pentru vătămarea duşmanilor săi. Dar s-a realizat un m$ pas înainte cînd s-a instituit o clasă specială de magiei cînd, cu alte cuvinte, un anumit număr de persoane au k . 'însărcinate în rnod special să-şi.aplice arta în folosul în| gii comunităţi, fie că această artă este aplicată pea vindecarea bolilor, prevederea viitorului, controlul vrea fie pentru orice alt obiectiv de utilitate generală. Neputiş de a-şi atinge ţelurile a mijloacelor adoptate de ceia

îţi dintre aceşti practicieni nu ne poate da o relaţie pri-id uriaşa' importanţă a instituţiei însăşi. Ne aflăm aici 1 faţa unei categorii de persoane eliberate,, cel puţin în Kadiile mai evoluate ale societăţii primitive, de necesita-lea de a-şi procura cele necesare traiului prin muncă ma-|§Uală grea şi cărora li se îngăduia, ba chiar se aştepta de fia ele şi erau încurajate, să efectueze cercetări asupra tai¬nicelor căi ale naturii. Ele aveau în primul rînd datoria şi Interesul să,ştie mai mult decît tovarăşii lor, să cunoască t ce poate ajuta omul în lupta sa grea cu natura, tot ce te să-i aline suferinţele şi să-i prelungească viaţa. Pro-ietăţile leacuiilor şi ale mineralelor, cauzele ploii, ale se¬tei, ale tunetului şiv fulgerului, schimbarea anotimpuri¬le fazele lunii, drumul zilnic şi cel anual al soarelui, Bfccările" stelelor, taina vieţii şi taina morţii, toate trebuie fi trezit mirarea acestor filozofi din epocile timpurii şi -i fi îndemnat să găsească răspuns la aceste probleme „ 'asupra cărora fără îndoială li se atrăgea adesea atenţia în iodul cel mai concret prin apelurile stăruitoare ale clien-;îlor lor, care le pretindeau nu numai să înţeleagă, dar şi i stăpînească marile procese ale naturii spre binele omu-Faptului că primele lor încercări nimereau foarte de-te de ţintă nu i se prea putea găsi vreo soluţie. Apro-ierea lentă şi niciodată deplină de adevăr constă în a agina şi verifica permanent ipoteze, acceptîndu-le pen-moment pe cele care par a se potrivi cu faptele şi pingîndu-le pe celelalte. Fără îndoială, părerile pe care gicianul. primitiv le avea asupra cauzalităţii naturale apar astăzi ca fiind în mod manifest false şi absurde ; iotuşi, în acele vremuri ele erau ipoteze legitime, cu toate

K-atru binele tribului, unul din cele mai importante era săi
fîbă controlul vremii şi mai ales să asigure căderea ploilor \
: impui potrivit. Apa este esenţială vieţii şi alimentarea' I
pă depinde, în cele mai multe regiuni, de cantitatea de

|f precipitaţii. Fără ploaie, vegetaţia se ofileşte, animalele şi Semenii-lâncezesc şi mor. Din această cauză, în comunităţile Riitivc cel care aduce ploaia este un personaj foarte pnportant ; şi, de multe ori, există o clasă specială de ma-8|gicieni, avînd rolul să asigure ca cerul să trimită regulai £apa .necesară. Metodele prin care ei încearcă să-şi ducă la 1 sfîrşit îndatoririle funcţiunii lor sînt bazate de obicei] KjeşLnu Întotdeauna, pe principiul magiei homeopatice sau\ Eaitative. Dacă doresc .să aducă ploaie, ei o simulează stro-Vpind cu apă sau imitînd norii ; dacă. intenţia este să % oprească ploaia şi să producă secetă, atunci evită apa şi .'.recurg ,1a căldură şi foc pentru a zvînta umezeala prea I tmndentă. Aria unor astfel de încercări nu se restrînge,' a cum poate îşi Închipuie cititorul cult, doar la ţinuturile i călduri înăbuşitoare, ca Australia Centrală şi unele părţi in estul şi sudul Africii, ai căror locuitori umblă goi sub jarele necruţător care, adeseori, luni de-a rîndul îşi aruncă' îgeţile dintr-un-cer siniliu şi lipsit de nori asupra pămîn-îlui. pîrjolit şi crăpat. Ele sînt, sau erau, destul de obi.ş-uite şi la popoarele aparent civilizate din climatul umed 1 Europei. Le voi ilustra prin exemple luate atît din prac-icâ magiei publice, cît şi din cea a magiei private, într-un sat de .lîngă Dorpat, .în Rusia, atunci cînd era aare nevoie de ploaie, irei .bărbaţi se căţărau pe brazii _ _intr-o bătrînă .dumbravă sacră. Unul dintre ei lovea cu K-un ciocan într-o oală .sau într-un mic butoi, imitînd astfel

că- mu ar fiii acut faţă. probelor: experienţei. Ridicolul şLb mul- sînt justa; recompensă,, nu. pentru, cei. care- au imagini aceste teorii necoapte, cii pentru cei care se încăpăţ să le susţină,, după ce altele .mai bune: fuseseră: prop Desigur nici un. om nu a avut vreodată un stimul mai ternic în urmărirea adevărului" decît aceşti vrăjitori, mitivi. Era absolut necesar să se menţină măcar o apăreai de cunoaştere ; descoperirea unei singure greşeli pu; să-i coste viaţa. Fără îndoială lucrul acesta îi făcea să curgă la impostură în scopul de a-şi ascunde ignoranţa dar, totodată, el constituia cel mai puternic motiv de a $8 'locui o cunoştinţă fictivă cu una< reală, deoarece, dacă vn| să pari că ştii totul, cel mai bine este să ştii cu adevăraţi In consecinţă, oricît de îndreptăţiţi am fi să respingem prlsj tenţiile extravagante ale magicienilor. şi să osîndim însffiT lăciunile pe care le-au. practicat, amăgind omenirea, ori: nala instituţie a acestei clase de oameni, luată în ansambl a adus omenirii un bine de nepreţuit. Ei au fost predeo sorii direcţi, nu numai ai medicilor şi chirurgilor noştri,, e şi ai. cercetătorilor şi- descoperitorilor în toate ramurii ştiinţelor naturii. Ei au început munca pe care au contî nuat-o de atunci, de-a lungulr veacurilor, succesorii lor, cqjj rezultate atît de glorioase şi de binefăcătoare ; şi dacă oB ceputurile au fost modeste şi firave, aceasta se datoreştej mai degrabă dificultăţilor- inevitabile întîmpinate. pe dru mul' cunoaşterii decît incapacităţii natui'ale ori înşelăciunii yoUe_a oamenilor înşişi.

x2poji tr olul magic al ploii. Printre lucru; rile pe care magicianul, public se obliga să le săvîrşeascâl

13i

tunetul ; al doilea izbea, unul de altul două lemne aprinsa făcînd astfel să zboare scîntei, spre a imita fulgerul;;' al treilea, numit „aducătorul de ploaie", avea un mănuneîj de rămurele cu care stropea în toate părţile apă dintrrj: vas. Pentru a pune capăt secetei şi a aduce ploaia, femeile şi fetele din satul Ploska mergeau noaptea goale la ginea satului, aiomcînd apă pe sol. La Halmahera, saij Gilolo, o insulă mare la apus de Noua Guinee, un vrăjita aduce ploaie înmuind în apă o creangă dintr-un anumit arbore şi picurînd apoi pe sol stropii de pe creanga udă în Noua Britanie aducătorul de ploaie înfăşoară cîteyal frunze ale unei plante agăţătoare vărgate în roşu şi yerdjj ' într-o frunză de -banan, udă ghemul cu apă şi îl îngroapăjj în pămînt ; apoi imită din gură plescăitul ploii. La indieni» omaha din America de Nord, cînd cerealele se ofilesc lipşS site de, apă, membrii societăţii sacre Buffalo umplu, uni vas mare cu apă şi dansează de patru ori în jurul acestui» Unul dintre ei ia în gură o cantitate de apă şi o stropestei în aer, imitînd ceaţa sau burniţa. Apoi răstoarnă vasul,! răspîndind apa pe sol ; după aceasta dansatorii se aruncăj la pămînt şi sorb apa, mînjindu-şi obrajii cu noroi. în fjn nai ei pulverizează apa în aer, provocînd o ceaţă finăSJ Această acţiune salvează grînele.. Primăvara, membria populaţiei natchez din America de Nord se adunau spre-j a cere împreună de la vrăjitori vreme prielnică pentru re-f coltele lori Dacă era necesară ploaie, vrăjitorii posteau şii dansau cu tuburi pline cu

apă în gură. Tuburile erau per-j forate ca o stropitoare şi aducătorul de ploaie stropea prin| găurele apă spre acea parte a cerului unde atîrnau noriij cei mai întunecaţi. Dar dacă se dorea vreme frumoasă, ea
136

V
—\
urca pe acoperişul colibei sale şi, ţinîndu-şi braţele în-,şi suflînd din toate puterile, făcea semn norilor să î în altă parte. Dacă ploaia nu vine la vremea potri-roamenii din Angoniland-ul Central se îndreaptă spre 'ce ei numesc templul ploii. Aici îndepărtează iarba, căpetenia lor toarnă bere într-un vas îngropat în pă-lînt, spunînd : „Stăpâne Chauta, ne-ai îndepărtat din jjma ta, ce ai vrea să facem ? Vom pieri, fără îndoială, fiilor tăi ploaie, iată aici berea pe care ţi-am dăruit-o i." Apoi oamenii îşi împart berea care a mai rămas, ptîar şi copiii sorb din ea. Ei rup apoi ramuri din copaci, pansează şi cîntă pentru ploaie. Cînd se întorc în sat ga¬leşe un vas cu apă pus de o bătrînă la intrarea în casă ; ei îşi înmoaie ramurile în apă şi apoi le flutură în sus spre a scutura picăturile de apă. După toate acestea este neîn¬doielnic că ploaia va cădea din belşug adusă de nori grei Vedem în aceste practici o combinare a magiei cu religia; căci dacă scuturarea picăturilor de apă de pe crengi este '<o ceremonie pur magică, rugăciunile pentru ploaie fanda berii sînt ritualuri pur religoase. La tribul mara nordul Australiei aducătorul de ploaie se duce la mar¬dea unei bălţi şi îşi cîntă acolo cîntecul magic. Ia apoi |apă în>-pumni, o soarbe şi o stropeşte în toate direcţiile, ipupă aceea toarnă apă pe el, o scutură şi se întoarce liniş-Ptit la tabără. Se crede că după aceasta urmează ploaia. Istoricul arab Makrizi1 descrie o metodă de a opri ploaia
î Makrizi (Ahmed Al) (1360—1442) — seriilor arab, a căru£ lleuUură vastă se reflectă în numeroasele sale opere, dintre care pot 'amintite Kitab almena'idh (o descriere topografică) şi Kitab wlouk (anale istorice traduse parţial în franceză de Quatre-:" Histoire des sultans mamlouk, 1837—1845).
137

Hjagă spiritele predecesorilor. îndepărtaţi, pe care ii nu-
■gesc; murarmura, să le dăruiască puterea de a aduce ploi
|tare să toarne cu găleata. Ei cred că norii sînt corpuri în
£-care ploaia este generată de propriile lor ceremonii sau
■fes cele ale triburilor vecine prin influenţa mura-muriior.
feFelul în care dierii- se străduiesc să obţină de la nori ploaia
Kffte"următorul. Se sapă o groapă lungă de vreo douăspre-
Rece picioare şi lată de vreo opt sau zece picioare, apoi se
construieşte deasupra ei o colibă conică din bîrne şi
Kerengi. Doi vrăjitori, despre care se crede că au obţinut <J
P;inspiraţie - specială de la mura-muri, sînt răniţi cu o cre-
Bpene ascuţită de către un bătrîn de vază, iar sîngele scos
Bflin 'braţele lor mai jos de cot este pus să curgă peste cei-
R'lalţi bărbaţi ai tribului care şed înghesuiţi unul într-altul
Kîn, colibă. în acelaşi timp cei doi oameni care sîngerează
| împrăştie fulgi de pasăre ; unii fulgi-se lipesc de trupurile
i
Knînjite cu sînge ale tovarăşilor lor, iar restul plutește în Caer. Se consideră că sîngele înfăţişează ploaia, iar fulgii, ■norii. în timpul ceremoniei se aşază în mijlocul colibei două Kietre mari ; ele au rolul să adune norii si să prevestească [[ploaia. Apoi cei doi vrăjitori care fuseseră răniţi trans-■Dortă cele două pietre la o depărtare de zece pînă la cinci-| sprezece mile şi le atîrnă cît mai sus cu putinţă în copacul jteel mai înalt. între timp ceilalţi bărbaţi strîng ghips, îl ma-a cină fin şi îl aruncă într-o groapă cu apă. Mura-murii văd I acest lucru şi trimit deîndată norii pe cer. în cele din urmă t oamenii, tineri şi bătrîni, înconjoară coliba, se apleacă şi o |.împung cu capul, ca nişte berbeci. în acest fel, îşi croiesc [* drum- prin ea şi ies pe cealaltă parte, repctînd operaţia I pînă cînd dărîmă coliba. în cursul acestei acţiuni, le este

despre care se spune că ■ era folosită de un trib de nomazii numit Alquamar din Handramaut. Ei tăiau o creangă dilS tr-un anumit arbore din deşert, o puneau pe foc, apoi stH pcau tăciunele aprins cu apă. Ca urmare şiroirea pLjM scădea, la fel cum apa dispărea cînd cădea pe jeratic. Şg| spune că unii din membrii populaţiei angamis de răsăritcB din

Manipur, îndeplinesc o ceremonie oarecum similarăm pentru scopul opus, şi anume pentru a aduce ploaia. CăX petenia satului pune un tăciune aprins pe mormîntul unei» persoane care a murit arsă şi udă tăciunele cu apă, rugînfS du-se în acest timp să vină ploaia. Aici stingerea focului*! cu apă, care este imitaţie a ploii, e sprijinită de influenţat celui care a murit ars" şi este deci donator să cadă ploaia» şi să-i răcorească trupul pîrjolit7 alinîndu-i chinul.
în afară de.arabi şi alte popoare au mai folosit focul ca I mijloc de a opri ploaia. Populaţia sulka din Noua BritanieJ înroşeşte pietre în foc şi apoi le aşază afară în ploaie sauw aruncă cenuşă fierbinte în văzduh. Se crede că în felul» acesta ploaia va înceta deîndată, neplăcîndu-i să fie ai'să'J de cenuşa sau pietrele fierbinţi. Telegusii trimit în ploaie'J o fetiţă goală care ţine în mînă o bucată de lemn încins şijj o arată ploii. Se crede că ploaia va înceta. La Port Stephens I în New South Wales vracii alungau ploaia, aruncînci beţe" aprinse în văzduh, suflînd şi strigînd în acelaşi timp. Orice , om din tribul Anula din nordul Australiei poate opri ploaia încălzind pur şi simplu în foc o ramură înverzită şi agitînd-o apoi împotriva vîntului.
In timpul unei secete: pustiitoare dierii din Australia centrală, tînguindurse CIL voce tare de secătuirea pămîn-turilor lor şi de faptul că sînt aproape morţi de foame,
138
«PPM

interzis să-şi folosească manile sau braţele; numai' au rămas doar grinzile grele pot să le împingă cu „Străpungerea colibei cu capul simbolizează străpung norilor, iar căderea colibei simbolizează căderea ploii." evident, pe de altă parte, că atîrnarea sus în arbori, a o două pietre care închipuie norii este mijlocul de a facej norii reali să se urce pe cer. Dierii cred, de asemeneajj prepuţurile băieţilor circumcişi au o mare putere de a pro duce ploaie. Marele Sfat al tribului păstrează întotdeai un mic stoc de prepuţuri pregătit pentru orice nevoie. sînt tăinuite cu grijă, fiind învelite în pene cu grăsime cîine; sălbatic şi de şarpe-covor. Cu nici un preţ o fena nu trebuie să vadă un asemenea pachet deschis. După remonie, prepuţul se îngroapă, puterea sa fiind epuizai După ce ploaia a căzut, cîţiva dintre membrii tribului supuşi întotdeauna unei operaţii chirurgicale constînd. tăierea pielii de pe piept şi de pe braţe cu o cremene cuţită. Se loveşte apoi rana cu un băţ plat pentru a rai sîngerarea şi apoi se introduce în ea ocru roşu. Cicatria astfel produse sînt ieşite în relief. Indigenii afirmă că r tivul acestei practici este acela că le place ploaia şi există o legătură între ploaie şi cicatrice. După cît se pi operaţia nu este foarte dureroasă, deoarece în timpul pacientul rîde şi glumeşte. într-adevăr, au fost văzuţi copii mici înghesuindu-se în jurul celui care operează şi aste; tîndu-şi x-ăbdători rîndul ; apoi, după ce au fost opera alergau, arătîndu-şi micile lor piepturi şi cîntînd pentru ploaia să se abată asupră-le. Oricum, nu -mai erau tot a' de veseli a doua zi cînd îşi simţeau rănile întărite şi di reroase.
în Java, cînd se simte nevoia ploii, uneori
110

Jbaţi se bat unul pe celălalt cu vergele subţiri, pînă
îd sîngele începe să le curgă de pe spinare ; sîngele
ie picură reprezintă ploaia şi nu există nici o îndoială că
jlesia va uda într-adevăr pămîntul. Oamenii din Egghiou,
»* ţinut din Abisinia, obişnuiesc să pornească între ei un
iiflict sîngeros, un sat împotriva altuia, timp de o săptiaînă întreagă în fiecare ianuarie, cu scopul de a aduce oaia. Acum cîţiva ani, împăratul Menelik a interzis acest &cei. Anul următor, lipsind ploaia, protestele zgomotoase e populaţiei au fost atît de mari, încît împăratul a încuinţat din nou luptele ucigaşe, dar numai timp de două |e pe an. Scriitorul care menţionează acest obicei prişţe sîngele vărsat cu acest prilej drept un sacrificiu de ţpăciuire oferit, spiritelor care stăpînesc aversele de oaie ; dar, poate, la fel ea-'în ceremoniile australiene şi staneze, el este o imitaţie a ploii. Profeţii lui Baal, care jredeau că aduc ploaia, tăindu-se unii pe alţii cu.cuţitele aaă cînd ţîsnea sîngele, acţionau probabil pe baza aceluji principiu.'
* După o credinţă larg răspîndită copiii gemeni posedă îteri magice asupra naturii, mai ales asupra ploii şi fur- , pilor. /Această ciudată superstiţie stăpîneşte la unele tri- ', uri indiene din Columbia Britanică impunîndu-le părin-or de gemeni anumite restricţii stranii

(sau tabuuri), dar sul exact al acestor restricţii este în general obscur. Bel, indienii tsimshian din Columbia Britanică cred că emenii au puteri asupra vremii ; din această pricină se agă vîntului şi ploii spunînd : „linişteşte-te, răsuflare a inenilor". De asemenea, ei cred că dorinţele gemenilor |
t întotdeauna îndeplinite ; din această cauză gemenii ■,
l;; - ■
■ „ 141
! — Creanga de aur, voi. I

gr, cînd ameninţă seceta şi foametea, cînd întreaga na-â, ofilită şi pîrjolită de un soare care şi-a trimis văpaia de şase luni de pe un cer lipsit de nori, abia îşi trage [etul în aşteptarea ploilor primăverii sud-africane, fe¬le" îndeplinesc-ceremonii pentru a aduce mult dorita ie pe pămîntul uscat de..arşiţă. Dezbrăcîndu-se de toate Eşmintele, ele îşi pun în locul acestora cingători şi bro-âade de iarbă sau fuste scurte făcute din frunzele unui numit fel de plantă căţărătoare. Astfel gătite, scoţînd
i feigăte caracteristice şi cîntînd cîntece obscene, femeile
perg de la o fîntînă la alta, curăţindu-le " de noroiul şi Burdăria ce s-a strîns în ele. Trebuie-să spuhem că fîn-foile sînt mai degrabă nişte.gropi în nisip, în care clocește irămăşiţă de apă tulbure şi nesănătoasă. După asta, fe¬meile trebuie să se întoarcă la casa uneia dintre suratele pr care a adus pe lume gemeni şi trebuie s-o stropească &u apa adusă în nişte ulcioare mici. îndeplinind toate laeestea, se duc Ia treburile lor, chiuindu-şi cîntecele de¬şucheate şi dansînd dansuri indecente. Nici.unui bărbat Ijşu-i este îngăduit să privească aceste femei cînd se perindă -pstfel, îmbrăcate în frunze. Dacă femeile întîlnesc un băr¬bat, îl îmbrîncesc şi-1 ciomăgesc. După ce au curăţat fîn-jgnile, ele trebuie să stropească cu apă mormintele strămo¬şilor din dumbrava sacră. Se întîmplă adesea ca, la po¬runca vrăjitorilor, femeile să stropească mormintele ge-jcenilor. Ele cred—că mormîntul unui geamăn trebuie să ■fie întotdeauna jilav, şi din acest motiv gemenii sînt.în¬gropaţi de obicei în apropierea unui lac. Dacă toate strâ-
f -

13*

22

343

|.

Silii VeiHUyi, «1 puunu sa leu-a Lan tatu j/c iaj.; ii un
pot să cheme somonul şi peştele-lumînare, fiind cunos din această cauză sub un nume care înseamnă „a belşug". După părerea indienilor kwakiutl din Coli Britanică, gemenii sînt somoni metamorfozaţi ; din ace pricină ei nu trebuie să se apropie de apă, căci ar fi tr formaţi din nou în peşti. în copilăria lor ei pot chema or, vînt mişcîndu-şi mîinile, pot face vreme frumoasă rea, potvindeca bolile, învîrtind o pîrîitoare mare de lea Şi indienii nootka din Columbia Britanică cred că geme sînt înrudiţi într-un fel oarecare cu somonul. Din ace cauză nu este îngăduit gemenilor să prindă somon,:: mânînce sau chiar să pună mîna ,pe peştele proaspătf| pot face vreme frumoasă sau urîtă şi pot aduce ploaia, sindu-şi feţele în negru şi apoi spălîndu-le, ceea ce rej zintă ploaia căzînd din norii întunecaţi. Indienii shus\ ca şi indienii thompson asociază gemenii cu ursul cem motiv pentru care îi numesc „tineri urşi cenuşii". Dup8 ei, gemenii rămîn înzestraţi de-a lungul întregii lor vietl cu puteri supranaturale. în special, ei pot face vreme real sau bună. Ei aduc ploaia, aruncînd în văzduh apă dintr-iaj vas ; fac vreme frumoasă, scuturînd o bucăţică plată dq lemn legată cu o sfoară de un băţ ; provoacă furtuni, prăştiind pe jos vîrfuri de crengi de molid. Aceeaşi putere de a înrîuri vremea se atribuie geme lor de către Baronga, un trib de negri bantu care trăie pe coastele golfului Delagoa în sud-estul Africii. Ei numele de Tilo — ceea ce înseamnă cer — unei femei a dat naştere la~doi gemeni, iar copiii însuşi sînt nunu| copii ai cerului. Cînd furtunile care izbucnesc în gene
142

daniile lor de a aduce ploaia rămîn fără rezultat, ele| aminti de cutai'e sau cutare geamăn care a fost înraor tat într-un loc uscat, pe coasta vreunui deal. „Atuncif goai'ea cerului — spune vrăjitorul într-un asemenea cş nu trebuie să ne mire. Luaţi-i trupul şi săpaţi-i un'-ffl mînt la marginea lacului". Porunca sa este ascultatSj îndată, deoarece se crede că acesta este singurul mijlo a aduce ploaia.

..' Unele din faptele precedente confirmă întru totul: pretarea dată de profesorul Oldenberg1 disciplinei pe i trebuia s-o respecte un brahman care dorea să înveţe i din imnurile vechii colecţii indiene numită Sarrm Imnul, care poartă numele cîntecului lui Şakvari, chipa, se credea, puterea armei zeului Indra, trăsnet în acelaşi, timp, din pricina cumplitei şi periculoasei pufe cu care era înzestrat imnul, curajosul discipol care se.' tărîse să-1 înveţe trebuia să se izoleze de semenii săi,; trăgîndu-se departe de sat, în pădure. Acolo, un răstii . care' putea varia, potrivit diverşilor cunoscători ai le , de la unu la doisprezece ani, trebuia să respecte anuc reguli deviaţă printre care următoarele : să atingă apaft trei Ori pe zi ; să poarte veşminte negre şi să se hrăheag cu alimente negre ; în caz de ploaie să nu caute adăp sub un -acoperiş, ci să se aşeze în ploaie şi să spună : „ap este cîntecul lui Şakvari" : cînd trăsnetul scînteiază,

1 Herman Oldenberg (1854—1920) — orientalist german, autorul a numeroase şi importante studii despre istoria budisn lui în India. Dintre lucrările care i-au adus celebritatea cit Buddha (1881), Die Religion des Veda: (Religia Veăei), 1894, cum şi traducerea din Grihya-Siitras, partea a II-a, 1892, pe o consultă şi Frazer. Exemplele care urmează sînt extrase | Die Religion...

: „seamănă eu cîntecul lui Şakvari ; cînd tunetul bu-
: „Cel atotputernic face mult zgomot". Niciodată nu
ie să treacă un curs de apă fără să atingă apa, nu îi
,găduit să se ui'ce pe vreun vas plutitor, în afară de
.'"cînd--viaţa i-ar fi în primejdie, şi chiar atunci va tre-
atingă apa cînd se îmbarcă ; „căci în apă — spune
lecui — stă virtutea cîntecul ui lui Şakvari". Cînd, în
şit, i se permitea să'înveţe imnul, trebuia să-şi cufunde
nile într-un vas în care au fost introduse plante de
te soiurile. Dacă un om urma toate aceste precepte, zeul
â, Parjanya, trimitea ploaia potrivit dorinţelor lui. Este
ipede că, aşa cum scoate în evidenţă profesorul Olden-
„toate aceste reguli sînt făcute pentru a-1 pune pe
an în legătură cu apa, a face din el, ca să zicem aşa,
aliat al puterii apelor şi a-1 apăra împotriva vitregiei
îmbrăcămintea şi alimentele negre~au aceeaşi semni-
ţie ; nimeni nu se va îndoi că şe referă la norii de ploaie,
îşi va aminti că pentru a produce ploaie se sacrifică
ictimă neagră ; -«este neagră, căci astfel este natura
.oii». în legătură cu o altă vrajă a ploii, se spune lim-
,e : «el îmbracă o haină' neagră, tivită cu negru, căci
;tfel este natura ploii». Putem deci presupune că aici, în
t cerc de idei şi de reguli ale şcolilor vedice, se găsesc
trate practici magice ce datează din antichitatea cea
jsai îndepărtată şi care erau destinate să-I pregătească pe
aducătorul' de ploaie pentru îndeletnicirea sa §i consa-
fondu-1 totodată." e-afUL--. 'Y4-

Este interesant de observat că atunci cînd se doreşte m rezultat opus, logica primitivă pretinde magicianului să respecte reguli cu totul contrai'ii. în insula tropicală

I

Kt mică în afara satului, înto-un cîrnp de orez, unde
im foc mic care nu trebuie lăsat să se stingă pen-
ic în lume. In acest foc arde felurite soiuri de
despre care se crede că au darul de a goni ploaia ;
lă în direcţia de unde ameninţă ploaia, ţinînd în
mănunchi de frunze şi coji de copac înzestrate cu
}i virtuţi de a goni porii, virtuţi care nu provin din

)ziţia lor chimică, ci din numele lor, care înseamnă uscat sau volatil. Dacă apar nori pe cer în timpul lui său, ia o mînă de var şi o aruncă spre ei. Evident, arul fiind atît de uscat este întocmai ceea ce trebuie pen-Iţţi a împrăştia norii umezi. în cazul în care, după aceasta; |j&3ia ar deveni necesară, el nu are altceva de făcut decît fatoarne apă pe foc şi de îndată ploaia va cădea în ropote; Cititorul va observa cum obiceiurile javanezilor şi ale ftoulaţiei toradja destinate a, împiedica ploaia formează jet antiteza regulilor indiene care ţintesc să o producă.
* cere înţelepţilor indieni să atingă apa cu regularitate de ori pe zi, precum şi în alte ocazii speciale ; vrăjitorii Şivanezi şi toradja nu trebuie să atingă apa deloc. Indianul ieste în pădure şi chiar dacă plouă nu trebuie să se îpostească ; javanezul şi toradjanul intră într-o casă sau olibă. Primul îşi manifestă simpatia pentru apă, lăsînd >aia să-i spele trupul şi vorbind despre ea cu respect; ilţi aprind o lampă sau un foc şi fac tot ce le stă în itinţă ca să alunge ploaia. Principiul după care acţio-;ază toţi trei este acelaşi ; fiecare dintre ei, printr-un de a-te-face~să-crezi pueril, se identifică cu fenome-î!e-,a căror producere o doresc. întîlnim aceeaşi idee gre->:."■ J i \
147

m

O UUVtlUCl
Java, unde vegetaţia iuxuruiui<* t?&ie abundente de ploaie, ceremoniile pentru aducerea pic 6Înt rare, în schimb nu lipsesc acelea care urmăresci împiedice. Dacă în sezonul ploilor cineva pregăteşte Q| trecere la care a invitat multă lume, se duce la un do al vremii cerîndu-i să „rezeme norii care ar putea să5 boare". în cazul în care doftorul acceptă să-şi exerciteîj terile profesionale, de îndată ce clientul său a plecat,? cepe. să se comporte potrivit anumitor reguli. El trebuia postească şi nu are voie nici să bea, nici să se îmbâiezel puţinul cu care se hrăneşte trebuie consumat uscat şîjj . nici un chip nu se jpoate atinge de apă. La rîndul ei, aaj gazda cu slugile sale, bărbaţi şi femei, nu trebuie nicjjj spele îmbrăcămintea, nici să facă baie în timpul petre rii, iar cu toţii vor păstra cea mai strictă castitate., Dof; rul se aşază în camera lui de dormit pe o rogojină no şi, cu puţin înaintea serbării, murmură în faţa unei-lămpi cu petrol rugăciunea sau descîntecul următor : „I nicule sau bunico Sroekoel (se pare că numele este luat! intîmplare ; uneori se folosesc altele), întoarce-te pe mele gurile tale. Akkemat este ţara ta. Pune-ţi jos butoiul apă şi închide-1 bine aşa încît nici o picătură de apăI nu poată scăpa." Rostind această rugăciune, vrăjitorul pn veste spre cer, arzînd în tot acest timp tămîie. La popuîa§§ toradja, vrăjitorul care răspunde pentru ploaie, avînd ales sarcina să o gonească, are grijă să nu atingă apa îna tea, în timpul sau după îndeplinirea îndatoririlor sale pti fesionale. Nu face baie, mănîncă fără să-şi spele mîin nu bea decît vin de palmier, şi dacă trebuie să treacăj rîu are grijă să nu pună piciorul în apă. Odată pregătit I

146

■m

sită după care efectul se aseamănă cu cauza sa : dacăi reşti să faci ca vremea să firr umedă, trebuie să fii dacă doreşti sa" o faci uscată, trebuie să fii uscat.
în zilele noastre, în sud-estul Europei se practică remonii menite să aducă ploaia, care, nu numai că se] zează pe acelaşi principiu general ca cele precedente, chiar se aseamănă în amănunt cu ceremoniile practic în acelaşi scop de tribul Baronga din golful Dela La grecii din Tesalia şi Macedonia, cînd o secetă se pa lungeşte, se obişnuieşte să se trimită o procesiune de j să înconjure puţurile şi izvoarele din împrejurimi. In cap procesiunii se află o fată tînără împodobită cu flori n care ceilalţi copii o udă cu apă ori de cîte ori fata se

opreşti iar copiii cîntă o invocaţie, din care fac parte următoare
v< Per peria, proaspătă şi umezită de rouă, împrospătează toate împrejurimile; prin păduri şi pe drumuri mergînd, roagă-te acum lui Dumnezeu ! O, dumnezeul meu, trimite-ne pe cîmpie o ploicică liniştită, pentru ca holdele să dea rod , şi viţa s-o vedem înflorind ;
pentru ca bobul să fie plin şi bun, iar poporul din jur să se îmbogăţească.
ftn perioadele de secetă ', sîrbii dezbracă pînă la piele o faŞ 1 tînără, şi o îmbracă din cap pînă în picioare cu iarbă, bu
1 Pentru obiceiurile legate de secetă este citat W. Mannhar Baumkultus der Germanen und ihrer Nachbarstămme (Cultul' pacului la germani şi la triburile vecine), 1875 si E. Gerard, | Land beyond the Forest (Ţinutul de dincolo' de pădure), 1888.
148

IWimiUMHMUMW

Secii şi flori, ascunzîndu-i chiar si faţa cu un văl'viu » verdeaţă. Deghizată astfel ea primeşte numele Dodola face ocolul satului împreună cu o ceată de tinere~fete7' te_se opresc în faţa fiecărei case; Dodola se învîrteşte insînd'în mijlocul unui cerc alcătuit de celelalte fete, care ntă unul din cîntecele Dodolei, iar stăpîna casei toarnă găleată de apă ' peste ea. Iată unul din cîntece :
Străbatem satul, norii aleargă pe cer, mergem mai repede, mai repede aleargă şi norii; acum ne-au întrecut .şi au udat griul şi viţa.
La Poona, în India,..cînd este nevoie de ploaie, băieţii îmbracă pe unul dintre ei numai cu frunze şi îl numesc j§Hegele Ploii, Merg apoi la toate casele satului; stăpînii "sau nevestele lor îl stropesc pe _Regele Ploii cu apă, îm¬părţind tuturor de-ale gurii de tot felul ; după ce au fost t?jzitate toate casele, îl dezbracă pe Regele Ploii de costu-E'IRUI său de frunze şi se face o petrecere cu merindele [adunate.
In - unele păx*ţi din sudul şi apusul Rusiei îmbăierea serveşte ca descîntec pentru a produce ploaia. Cîteodată, Supă slujba din biserică, preotul îmbrăcat în odăjdii este "ţintit la pămînt de către enoriaşi şi udat leoarcă. Uneori,
ră de aceasta, în ediţia mare a cărţii, Frazer dă şi o relatare rivind obiceiul paparudei la români, în legătură Cu obiceiuri tailare din Macedonia, Bulgaria, Grecia (v. Tfte Golden Bough, art I, The Magic Art and the Evolution of the Kings, voi. I, |London,, Macmillan, & Co. Ltct, 1955, p. 273—274).
149

it-iiicuc, i.aia a be uez.uiauii ue naine, se îmoaiaza in pui în ziua Sfîntului Ion Botezătorul şi scufundă în apă chip făcut din ramuri, buruieni şi iarbă care îl reprezicl pe sfînt. în Kursk, o provincie din Rusia meridională, CÎJH ploaia este foarte necesară, femeile prind un trecător stri îl aruncă în rîu sau îl udă din cap pînă în picioare. Vca vedea mai tîrziu că adesea trecătorul străin este luat dr< divinitate sau drept personificarea unei puteri natui Se spune în documente oficiale că în timpul unei secei din 1790, ţăranii din Şeruţ şi din Verbuţ adunau toate iî meile poruncindu-le să se îmbăieze pentru a aduce pi
0 vrajă armeană pentru ploaie este să arunci în apă soţie de preot şi.s-o scalzi. Arabii din nordul Africii arun< într-un izvor un om sfînt mai cu voie, mai cu sila, remedial împotriva secetei. în Minahassa, o provincie din nordul! insulei Celebes, preotul se îmbăiază, ca vrajă pentru9 aduce ploaia. în centrul insulei Celebes, cînd nu a căzui| multă vreme ploaie şi cînd tulpina orezului începe să şei etîrcească, mulţi săteni, mai ales tineretul, se duc la ura pîrîu din vecinătate, se stropesc unii pe alţii cu apă, sco-ţînd strigăte puternice, sau se împroaşcă între ei cu apă folosind tije de bambus. Cîteodată ei imită plescăitul ploii,; lovind suprafaţa apei cu mîinile sau.aşezînd pe apă o tigvă! întoarsă pe care o lovesc cu degetele.
1 Se presupune cîteodată că femeile pot aduce ploaia arînd sau prefăcîndu-se că ară. Pşavii şi he'vşuriii diiţi Caucaz cunosc o'ceremonie numită „aratul ploii", pe care o practică în timp de secetă. Fete tinere se înhamă la«

1 Pşavii şi hevşurii sîn£ triburi de munteni, incluse în ramura. georgiană a popoarelor sud-paleocaucaziene (sau kartveliene£ Locuiesc în Transcaucazia estică.
150

j w. f-f-j înv*. MU liu, J.1UJL j.i.J.s_t *Ll djJCl Jiiitl iU
I în situaţii similare, fetele tinere şi femeile armene
celaşi luciu. Cea mai în vîrstă dintre femei, sau ne-
a preotului, poartă hainele acestuia, în timp ce cele-
jîe, îmbrăcate ca bărbaţi, trag plugul prin apă împotriva
rentului. în Georgia, o provincie din Caucaz, cînd o se-
jeţa a ţinut prea mult, fetele de măritat se înhamă două
%& două purtînd pe umeri un jug ; un preot ţine hăţurile,
;ejele şi mlaştinile într-un ţinut din
jele trec, astfel înhămate, rîurile, heleş ;îndu-se, strigînd, plîngînd şi rîzîndj
ansilvania,, cînd pămîntul se usucă din lipsă: de apă;
leva fete tinere se dezbracă pînă la piele şi, îndrumate de
■femeie mai în vîrstă, despuiată şi ea, fură o grapă şro îrag peste cîmp pînă la un pîrîu, unde îi dau drumul să Mutească. Apoi se aşază pe grapă şi aprind în fiecare colţ [eie o mică flacără care trebuie să ardă timp de o oră ; prăsesc apoi grapa, întorcîndu-se acasă. într-o anumită |arte a Indiei se recurge la o vrăjitorie similară : femei pale trag noaptea plugul pe cîmp, în timp ce bărbaţii stau ascunşi cu grijă, căci prezenţa lor ar rupe vraja. f Cîteodată jvxaja devine eficaceşi proc£o_ersă_j5rin Mermediurntnuf'luoHT'lnroua Caîedonie aducătorii ~de ploaie îşi mînjescTcorpul cu negru, exhumează oasele unui 'cadavru, le duc într-o pivniţă şi reconstituie aici scheletul ţe care îl atîmă deasupra unor frunze de taro. Peste ose-jpnte se toarnă apă, -astfel încît să se scurgă pe frunzele de taro. Credinţa este că sufletul mortului va absorbi apa şi o va transforma în ploaie. Se spunea, nu demult, că în Rusia ţăranii- amărîţi din pricina secetei exhumau un be-pv mort din' pricina alcoolului ş.i-1 aruncau într-un smîrc
151

sau'lac învecinat, convinşi fiind că această faptă îe aduce ploaia. în anul 1868, perspectiva unei recolte prc 'după o secetă prelungită, i-a făcut pe ţăranii dintr-uri "din districtul Taraşceansk să dezgroape un rascolnic*! un eretic care murise în decembrie trecut. Unul dintre începu să lovească cadavrul, sau ce mai rămăsese din j strigînd : „Dă-ne ploaie !" în timp ee ceilalţi turnau pe* apă printr-o sită. E limpede că aici trecerea apei prin i imită ploaia şi -ne. aminteşte felul în care Strepsiade alsl I Aristofan îşi închipuia că o face Zeus. Cîteodată, ca provoace ploaia, indienii toradja imploră îndurarea morţi. în satul Kalinkooa se află mormântul unei căpeii nii renumite, străbun' al actualului' suveran. Cînd ţinufc este bîntuit de secetă în perioada în care ar trebui să plou poporul merge la acest mormînt, aruncă apă pe el spune : „O străbune, fie-ţi milă de noi ; dacă vrei să căm anul acesta, dă-ne ploaie". Apoi atîrnă o tulpină â bambus plină cu apă deasupra mormîntului ; din capăt de jos al bambusului, gol pe dinăuntru, apa picură fă întrerupere. Bambusul este umplut mereu atîta vreme -ploaia n-a căzut încă. Şi aici, ca şi în Noua Caledon trebuie să observăm amestecul de religie şi magie, căci invocarea căpeteniei decedate este pură religie la care sel adaugă imitaţia magică a ploii peste mormînt. Am văzujjj că populaţia baronga din golful Delagoa udă morminte strămoşeşti, în special pe cele ale gemenilor, ca vraj| pentru a obţine ploaia. Unele triburi indiene din Orinq aveau obiceiul să deshumeze osemintele defuncţilor la îmi plinirea unui an de la înmormîntare. Aceste oseminşl erau arse şi cenuşa era împrăştiată în vînt ; se credea
152
WIW11MIH

ouşa se transformă în ploaie trimisă de cel decedat drept iţumire pentru funeralii. După credinţa chinezilor, dacă şurile omeneşti rămîn neînmormîntate, sufletele poseso-lor răposaţi îndură ploaia, ca şi cînd ar fi vorba de oa-vii fără adăpost supuşi intemperiilor. Aceste suflete în iferinţă au deci un interes deosebit de a opri aversele şi orturile lor sînt încununate adesea de foarte mare suc-Urmează calamitatea cea mai temută în China : se¬care aduce după sine recolte proaste, sărăcie şi foa-jete. In consecinţă, în timp de

secetă, autorităţile chineze ropau osemintele useate ale morţilor neînmormîntaţi itru a pune capăt calamităţii şi a conjura venirea ploii. Animalele joacă adesea un rol important în vrăjile me¬die să aducă ploaia. In nordul Australiei tribul anula aso-ză pasărea dollar cu ploaia, numind-o pasărea ploii. ;"0mului care are pasărea drept totem îi stă în putinţă să [provoace ploaia la marginea unei anumite mlaştini. El i'prinde un şarpe, îl vîră viu în apă şi, după ce 1-a ţinut un jjjnp înfundat, îl omoară şi îl lasă pe mal. Apoi face din ierburi un mănunchi în formă de arc imitînd curcubeul i îl aşază peste şarpe. După toate acestea mai trebuie doar |să cînte ceva pentru acel şarpe şi pentru curcubeul închi¬puit, iar ploaia va cădea, mai devreme sau mai tîrziu. JjAceste procedee sînt explicate după cum urmează : cîndva l'pasărea dollar avea ca tovarăş un şarpe ce trăia în mlaş-jtină şi care aducea .ploaia, scuipînd spre cer pînă ce apă-rreau norii şi un curcubeu, iar ploaia începea să cadă. în l'java un procedeu obişnuit de aducere-a ploii constă în a Scălda o pisică ori două pisici, mascul şi femelă ; cîteodată ■peste animale sînt purtate. în procesiune cu acompania-

Kaiîntului-.pentru a obţine ploaie ; şi un porc alb sau roş-
Hj&'Zeului Soare ca să trimită vreme frumoasă." Angonii
'Sacrifică"un bou negru pentru ploaie şi unul alb pentru
ânreme frumoasă. într-un ţinut din regiunea muntoasă a
Hftponiei, pe vreme de secetă, sătenii pleacă în procesiune
■Iun preot în frunte, pînă la albia unui torent de munte,'
Bpoţiţi de un cîine negru, condus de preot. Odată ajunşi;
«agă animalul de o piatră, ţintindu-1 cu gloanţe şi săgeţi.
wbe îndată ce sîngele victimei a împroşcat stîncile, ţăranii
Hjsă armele jos şi înalţă rugăminţi stăruitoare către divi¬
nitatea dragon a apelor din ţinut, implorînd-o să trimită
Iră întîrziere o aversă care să spele locul de petele în-
îgerate. Obiceiul cere ca în aceste împrejurări victima
fie de culoare neagră ca simbol al norilor negri de ploaie
Et de mult doriţi. Dar dacă se cere timp frumos, se va
îge un animal alb, fără nici o pată. N
Asocierea intimă dintre broaşte, rîioase sau nu, şi apă (făcut ca aceste animale să fie cunoscute peste tot drept J ţjxizitoare ale ploii ; astfel încît ele au adesea un anumit \ ■ml în vrăjile destinate să smulgă torentele din cer. Unii) Kladieni din Orinoco se temeau să omoare o broască rîioasă,' Konsiderînd-o drept un zeu sau drept atotstăpînitorul ape-Hor. Lor le era cunoscut obiceiul de a ţine broaşte sub o Boală şi de a le lovi cu nuiele dacă era secetă. Se spune că Kadienii aymara confecţionează adesea figurine reprezen-■pnd broaşte şi alte animale acvatice şi le aşază pe înăl-|||uni, ca procedeu de a aduce ploaia. Precum unii dintre Ettiropeni, indienii thompson din Columbia Britanică sînt Bwmvinşi că uciderea unei broaşte aduce ploaia. în provin-Eiile centrale ale Indiei, oamenii din castele inferioare

ment de muzică. Chiar şi în Batavia se pot zări din în cînd copii hoinărind însoţiţi de o pisică în acelaşi după ce au înmuiat-o bine de tot în baltă îi dau
La populaţia wambugwe din estul Africii, cînd torul doreşte să aducă ploaie ia un berbec negru şi ţel negru şi îi aşază în plin soare pe acoperişul colibei aceşti oameni locuiesc în comun. El spintecă pîntecele'. malelor, împrăştiindu-le intestinele în toate direcţiile, toarnă apă amestecată cu leacuri într-un vas ; dacă; a prins, apa fierbe şi ploaia începe ; pe de altă parte, doreşte să împiedice aversele, vrăjitorul se retrage în: dul colibei unde încălzeşte un cristal de stîncă într-o tii Pentru a face să plouă, populaţia wagogo sacrifică pe, mîntul strămoşilor păsări negre, oi negre şi vite n iar cel ce aducea ploaia se îmbrăca în negru în tot timpului ploios. La populaţia matabele farmecul fol de vrăjitoare pentru ploaie era un amestec de sînge şi de bou negru. într-o regiune din Sumatra, pentru a i ploaie, toate femeile din sat se duc îmbrăcate sumar la rîu, 6e bălăcesc şi se împroaşcă una pe alta cu apă. 0 pisică neagră este cufundată în apă, pusă să înoate cîtevaj clipe apoi e lăsată să fugă spre ţărm, urmărită de stropii turile femeilor. Pe timp de secetă, populaţia garo din As-sam jertfeşte o capră neagră pe vîrful unui munte foarte înalt pentru a combate seceta. în toate aceste obiceiul culoarea animalului face parte din vrajă ; fiind neagră, v*§ întuneca cerul cu nori de ploaie. Populaţia bechuana arde: seara pîntecele unui bou deoarece, spun ei : „Fumul neţ gru va face să se îngrămădească norii şi să aducă ploaia'îl Locuitorii insulei Timor sacrifică un porc negru Zeiţei

♦

leagă o broască de un băţ învelit în frunze şi ramuri dp| arborele nîm (Azadirachta Indica) şi merg cu ea din 12$] în uşă, cîntînd :
Trimite, pe dată, o broască, nestemata apelor ! ' şi fă să se coacă griul şi meiul pe cîmp.
Kapu şi reddi formează o castă numeroasă de cultjH tori şi proprietari în Madras Presidency 1. Cînd inc ploaia, nevestele lor prind o broască şi o leagă vie d vînturătoare nouă, făcută din bambus. Pe această vînftiră«S toare se pun cîteva frunze de margosa şi se merge cu eMj din poartă în poartă, cîntînd : „Doamna broască trebuiţi să se îmbăieze. Zeu al ploii, dăruieşte-i măcar ei puţinSI apă". In timp ce femeile kapu cîntă acest cîntec, stăpînai casei toarnă apă peste broască şi dă ceva de pomană, COM ■ vinsă fiind că, procedînd aşa, broasca va face ca în anină să plouă cu găleata.
. Uneori, cînd seceta a durat prea mult, oamenii pără-j sesc toate hocus-pocus-urile obişnuite ale magiei imitative] şi, mult prea furioşi pentru a-şi mai răci gura în rugăciunii încearcă să obţină apele cerului' prin ameninţări, blestemel sau pur şi simplu pxin forţă fizică de la fiinţa superioara care şi-a îngăduit, se pare, să le taie legătura cu sursa .ceai mare de apă. într-un sat japonez, cînd zeul păzitor a i<m multă vreme surd la rugăciunile ţăranilor pentru ploaiej aceştia îi arunca în cele din urmă imaginea, cu capul îna<j inte, într-o orezărie rău mirositoare, ocărind cît îi ţin gura.
1 Regiune în India, situată în sud-estul Peninsulei Deccan $ limitată de Golful Bengal şi.pceanul Indian. Sub stăpînirea britv nică a fost cunoscută sub denumirea de Madras Presidency. j
156 . "

Mă, spun - ei, stai şi tu niţel aici să vezi cum o să-ţi fie ■pă ce te vei pîiii cîteva zile sub soarele dogoritor care usucă viaţa din ogoarele crăpate." în împrejurări ase- îătbare felupii din Senegambia îşi dau jos fetişurile le tîrăsc peste cîmpuri, ocărîndu-le pînă cînd de ploaia.
: Chinezii sînt iniţiaţi în arta de a lua cu asalt împărăţia cerurilor 1. Cînd au nevoie de ploaie, ei confecţionează un dragon uriaş din hîrtie sau din lemn pentru a-1 întruchipa pe zeul ploii şi îl poartă în procesiune ; dacă ploaia nu vine, falsul dragon este blestemat şi rupt în bucăţi. Alteori ei ameninţă şi îl bat pe zeul care nu le dăruieşte ploaia ; iar uneori acesta este destituit în public din rangul său divin: Dimpotrivă, dacă ploaia dorită se aşterne, zeul poate do-bîndi, prin decret imperial, o.înălţare în rang. în aprilie 1388, mandarinii din Canton l-au implorat pe Lung-wong să oprească o ploaie care nu mai înceta ; zeul care se do¬vedise surd la rugile lor a fost vîrît la închisoare pe cinci zile. Această pedeapsă a avut un efect salutar. Ploaia s-a oprit şi zeul a fost eliberat. Cu cîţiva ani înainte, pe o vreme secetoasă, aceeaşi divinitate a fost pusă în lanţuri şi lăsată în soare zile întregi, în curtea propriului ei tem¬plu, pentru a simţi pe propria piele grabnica nevoie de ploaie. De asemenea, siamezii cînd au nevoie de ploaie îşi -şază idolii în bătaia soarelui arzător ; dar dacă doresc,
împotrivă, un timp uscat, scot acoperişurile templelor, ăsînd ploaia să cadă peste idoli. Ei cred că, supunînd ast-
1 Informaţiile despre meteorologia chinezilor sînt date după Huc, L'Empire chinois (Imperiul chinez), 1862.
157 14

fost surghiuniţi. LaPalermo l-au azvîrlit pe sfîntul Iosif jjirfundul unei grădini pentru a vedea el însuşi cum stau [ierurile şi au jurat să-1 lase acolo în dogoarea soarelui Ipînă la venirea ploii. Alţi sfinţi au fost întorşi cu faţa la Iperete ca nişte copii neascultători. Alţii, despuiaţi de hai- Icele lor frumoase, au fost exilaţi departe de parohiile lor, jfsub un potop de ameninţări şi înjurături grosolane, cu-: lîundaţi în troacele pentru cai. La Caltanisetta aripile au- |rite ale arhanghelului Mihail i-au fost smulse de pe umeri |şi înlocuite cu aripi de carton ; i s-a scos mantia purpurie îşi a fost înfăşurat, în schimb, cu o cîrpă. La Licata soarta '.sfîntului Angelo, patronul ţinutului,- a fost şi mai rea ; |l-au lăsat cu desăvîrşire gol ; a fost batjocorit, pus în lan- Itţuri, amenînţat cu înecul sau cu spînzurătoarea. „Ploaia

Esau ştreangul !" urla gloata mîniată, amenin ţîndu-1 cu
rpumnul.
Cîteodată se cere zeilor să fie milostivi. Cînd arşiţa l'usucă grînele, zuluşii caută „pasărea cerului", o ucid şi o |-aruncă într-o băltoacă. Cerul, cuprins de milă, începe să averse lacrimi plîngînd moartea păsării.; „o jeleşte făcînd |?să plouă, o jeleşte cîntînd un bocet funebru". în aceeaşi fţară, femeile îşi îngroapă cîteodată copiii în pămînt pînă I la gît, apoi, îndepărtîndu-se la o distanţă oarecare, scot l urlete înspăimîntătoare vreme îndelungată. Se presupune F.că, văzînd toate acestea, cerul se îmbunează. Apoi femeile Rşi dezgroapă copiii, încredinţate că ploaia va urma fără jf întîrziere. Ele spun că se adresează „celui atotputernic, I care este acolo sus", cerîndu-i să trimită ploaie. Dacă Iploaia vine, ele spun că „Usando face să plouă". în vreme
15!)
14*

să împlinească dorinţele celor ce îi adoră. " ••-, Cititorul zîmbeşte poate în faţa meteorologiei Extr mului Orient; dar moduri similare de a aduce ploaia &s fost practicate în Europa creştină, chiar în zilele noastrî La sfîrşitul lunii aprilie 1893, Sicilia era expusă unei marii primejdii din cauza lipsei de apă. Secetaa durat şase lunii Zi de zi soarele răsărea şi apunea pe un azur fără cel ma$ mic nor. în grădinile din Conca d'Qro, care înconjoară1! oraşul Palermo cu un brîu minunat de verdeaţă, totul se! veştejea. Foametea îşi arăta colţii. Poporul era înspăirnîiv|§ tat. în zadar s-au folosit toate mijloacele cunoscute pentru';! a aduce ploaia. Procesiunile au colindat ogoarele şi uliţele. J Bărbaţii femeile şi copiii şi-au prefirat printre degete mă-,> tăniile, nopţi întregi, în faţa sfintelor icoane. Luminării sfinţite au ars fără întrerupere dinaintea altarelor. Ramurii de palmieri sfinţite în Duminica Floriilor au fost atîrnatel în copaci. La Solaparuta, urmmd o foarte veche datină,,' praful strîns din biserici în Duminica Floriilor a fost răs-o pîndit pe cîmpii. Altă dată această ţărînă sfîntă apăra re-S colta, dar în acest an, dacă mă credeţi, totul a dat greş. La I Nicosia, locuitorii, cu capul descoperit, desculţi, au purtat crucifixele prin toate cartierele oraşului, flagelîndu-se unii pe alţii cu vergele de fier. Totul era în zadar. Chiar marele ' sfînt Francisc din Paolo, care în tot anul împlineşte mi-' nunea ploii şi este purtat în fiece primăvară prin grădinile cu zarzavaturi, n-a putut sau n-a yrut să se arate bine¬voitor. Liturghii, vecernii, concerte, iluminaţie multicoloră, focuri de artificii, nimic nu 1-a înduplecat. în cele din urmă
158

de 'secetă populaţia guanches din Teneriffe îşi ducea ti mele pe un teren sfînt ; acolo despărţea mieii de marnei lor, pentru ca behăitul tînguitor să-i înduioşeze pe zei,"! La Kumaon, un procedeu de a opri ploaia constă în ţ| turna ulei fierbinte în urechea stingă a unui cîine. Ani¬malul schiaunăde durere ; Indra îi aude vaietele ; cuprins| de milă, zeul opreşte ploaia. Toradja încearcă cîteodatăl să provoace ploaia după cum urmează : aşază în apă tu]-' pina anumitor plante, spunînd : „Mergi şi cere ploaie ;J pînă cînd nu va ploua nu te voi răsădi şi ai să mori". De I asemenea, ei leagă melci cu o sfoară pe care o atîmă de ual copac, spunîndu-le : „Duceţi-vă şi cereţi ploaie ; pînă nu;?! vine ploaia nu vă pun înapoi în apă". Atunci melcii pleacă | plîngînd amarnic, iar zeii se milostivesc şi trimit ploaie:! ■ Totuşi, ceremoniile sînt mai curînd religioase decît ma9 gice, deoarece implică un apel la îndurarea puterilor I supreme.
Se presupune adesea că pietrele au proprietatea de a aduce ploaie, dacă ai" grijă să le cufunzi în apă, să lestro-j peşti cu apă, sau să le supui la orice, alt tratament potrivit, într-un sat din Samoa sejpăstra cu grijă o anumită piatră 1 cai'e simbolizează pe zeul aducător de ploaie şi, în timp de ;] secetă, preoţii săi o. purtau în pi'ocesiune şi o cufundau în¬tr-un rîu. La tribul ta-ta-thi din New South Wales, adum cătorul de ploaie sparge o bucată de cristal de cuarţ şi o'j scuipă spi-e cer; înveleşte ceea ce a rămas din'cristal în| pene de emu, le înmoaie în apă şi le ascunde apoi cui grijă. La tribul Keramin din New South Wales, vrăjitorul se retrage într-un mic golf, aruncă apă pe o piatră/na tundă şi plată, apoi o acoperă şi o ascunde. La unele tri-|
160

eri din- nord-vestul Australiei aducătorul de ploaie se sdreaptă spre un teren destinat anume producerii ploi-?Ajuns acolo, face o grămadă de pietriş sau de nisip, k aşază piatra

magică pe grămadă, umblă sau dansează jurul ei murmurîndu-şi ore întregi descântecul şi nu-ai .epuizarea totală îl obligă să înceteze, fiind înlocuit de ttdată de unul dintre acoliţii săi. Piatra este stropită cu :.£pă şi .se aprind focuri uriaşe. Nici un profan nu trebuie jjsâ se apropie de locul sf înt în timpul ceremoniei. Cînd membrii tribului Sulka din Noua Britanie vor să-şi asigure |ploaia, înnegresc pietre cu cenuşa anumitor fructe şi le jfexpun la soare împreună cu alte plante şi muguri. Apoi ■afundă în apă un mănunchi de crăcuţe îngreunate cu pie-fire şi cîntă un descîntec. După toate acestea ploaia tre-îfcuie să cadă. La Manipur, pe o colină înaltă, situată în ■jartea de est a capitalei, se află o piatră pe care imagi¬naţia populară o aseamănă cu o umbrelă. Cînd timpul |este prea uscat, rajahul aduce apă de la un izvor şi stro-ipeşte piatra. La Sagami în Japonia se află o piatră care Suuce ploaie de îndată ce este stropită. Cînd wakondyo, Ea trib din Africa centrală, doreşte ploaie, trimite delegaţi la wawamba, care locuiesc la picioarele unor munţi înză-■ peziţi şi sînt fericiţii deţinători ai unei „pietre a ploii". Pri-îmind un preţ convenabil, tribul wawamba spală pre¬ţioasa piatră," o unge cu ulei şi o cufundă într-o oală plină "cu apă. Ploaia nu va întîrziasă cadă. Apaşii de pe cîmpiile ; sterpe din Arizona şi din New Mexico încearcă să obţină ploaia aducînd apă de la un anumit izvor şi aruncînd-o pe ; vîrful unei anumite stînci, închipuindu-şi că după aceasta

IC lOCUiLOrU iac procesiune peni-tu a uuirc ne piuaie,
soai'e, după cum cere recolta. Cînd seceta e cumplită, • aruncă în bazinul izvorului o veche statuie de piatră a ştului, aflată într-un fel de nişă din care curge izvorul. fCollobrieres şi Carpentras se proceda la fel cu statuile fitului Pons şi a sfîntului Gens. în unele sate din Na-rra se făceau rugăciuni adresate sfîntului Petru pentru Iţloaie şi, ca să-şi întărească rugăciunile, sătenii purtau în sesiune chipul sfîntului pînă la rîu. Aici îl conjurau de ori pe sfînt să-şi schimbe hojărîrea şi să le satisfacă ;ăminţile ; dacă sfîntul continua să rămînă neînduple-t îl cufundau în apă, cu toate mustrările clerului care îtindea, 'pe cît de sincer pe atît de pios, că un simplu işment sau mustrare ar fi avut acelaşi efect. După ,ta erau siguri că ploaia va cădea în următoarele iăzeci şi patru de ore. Ţările cu religie catolică nu sînt •ele care -încearcă să producă ploaie scufundînd lipuri sfinte în apă. în Migrelia, cînd recoltele se veş-jesc din lipsă de apă, oamenii iau, chipul unui sfînt şi îl tindă în apă zi de zi pînă începe să plouă ; iar.în Ex-.ul Orient shanii udă imagkiea'lui Buda cu apă atunci orezul se usucă din pricina secetei. în toate cazurile ntite, obiceiurile sînt probabil, în fond, o vrajă sim-jtetică deghizată sub forma unei pedepse sau ame-ţări
Ca şi alte popoare, grecii şi romanii încercau să ob-ă ploaia cu ajutorul magiei, atunci cînd rugăciunile şi cesiunile se dovediseră ineficace. De exemplu în Arca-ia, cînd grînele şi arborii se. uscau de secetă, preotul lui us muia o cracă .de stejar într-un anumit izvor de pe

r
i:
li-
I 1

să cadă.
Dar aria unor asemenea obiceiuri nu se limitează pămînturile neumblate din Africa şi Asia sau la deşertu toride ale Australiei şi ale Lumii Noi. Ele au fost pr ticate şi în atmosiera mai răcoroasă şi sub cerurile ce şii'ale Europei. Există un izvor, Barenton, cu renume) mantie, în acea „pădure sălbatică de la Broceliande* unde, dacă legenda grăieşte adevărul, vrăjitorul Mprlin vnm este cufundat încă şi acum în somnul său magic, la.y™ bra unui măceş. într-acolo se îndreptau ţăranii bretoia| cînd doreau ploaie. Luau puţină apă într-o cană şi st peau o lespede de lingă izvor. Pe vîrful muntelui Sno? âon se află un iezer singuratic, numit Dulyn, sau Lac Negru, care se întinde într-o vîlcea posomorită, între stî înalte şi primejdioase. Un şir de pietre coboară spre <?a nişte trepte, şi dacă cineva păşeşte pe pietre şi anin

apă în aşa fel încît să ude piatra cea mai îndepărtată, nu mită altarul roşu, „ar fi nespus de ciudat ca ploaia să IHJ vină înainte de sfîrşitul zilei, chiar în mijlocul verii". aceste cazuri pare probabil că, la fel ca în Samoa, piat este socotită mai mult sau mai puţin divină. Lucrul acest reiese cu claritate din obiceiul practicat cîteodată de'i cufunda o cruce în izvorul Barenton pentru a aduce! ploaia ; acest procedeu nu reprezintă desigur decît uaf substitut creştin pentru vechiul obicei păgîn de, a stropa cu apă pietrele. în diferite părţi ale Franţei, exista pînă nu,;* de mult obiceiul de a cufunda chipul unui sfînt în apă ca; mijloc de a obţine ploaia. De exemplu, în apropierea stă-..| re j iei Commagny se află un izvor al sfîntulyi Gervaiş,;

• iminlele Lycaeus. Apa astfel tulburată trimitea în sus i nor neguros din care, în curînd, avea să cadă pe pă ploaia. în Halmahera, aproape de Noua Guinee, sa" practică-un sistem asemănător pentru a aduce ploaia.- cuitorii din Crannon, Tesalia, aveau un car de bronz postit într-un templu. Cînd doreau ploaia, zgîlţîiau şi torentele se dezlănţuiau. Se socotea probabil că seu . rărea carului imita tunetul ; am văzut că în Japonia şti Rusia imitarea tunetului şi a fulgerului făceau parte dsi vrajă. Legendarul Salmoneus, rege al Elidei, imita tunej tul atîrnînd de carul său o căldăruşă de aramă sau tredalî , cu carul peste un pod de bronz şi simula fulgerele cu aje torul unor torţe aprinse. Nutrea dorinţa lipsită de piefc de a imita carul lui Jupiter, rostogolindu-se tunător pe bolta cerească. Ba chiar mergea atît de departe încît se i clara Jupiter în persoană şi, ca atare, trebuiau să i se ofe sacrificii. Dincolo de zidurile Romei, în apropierea unsS templu al lui Marte, se păstra o piatră cunoscută ca lajm manălis. în vreme de secetă această piatră era adusă Roma, presupunîndu-se că astfel ploaia va cădea îndată.

. f~Fontrolul magic al soarelui. Aşa cu \ crederea poate aduce ploaia, magicianul îşi închipuie că' <\putea face să strălucească soarele şi să-i grăbească sau săf {încetinească mersul. Membrii tribului ojebway cred că: Jîmpul unei eclipse soarele s-a sting. Prin urmare ei arunc în aer săgeţi aprinse," nădăjduind că vor putea reaprinde ■< astfel lumina care dispare. Sencii din Peru trăgeau, de as menea, săgeţi aprinse spre soare în timpul unei eclipse, i după cît se pare, nu pentru a-i î-eda lumina stinsă, ci mai de

pentru a ucide.jivina cu care presupuneau că se I astrul ceresc. Dimpotrivă, unele triburi din Orinoco uiau ca, în cazul eclipselor de lună, să îngroape.în înt tăciuni aprinşi ; după cum spuneau ei, dacă luna s-ar j)5ge, odată cu ea s-ar stinge şi orice foc pe pămînt, jafară.de focurile ascunse vederii sale. în timpul unei jpse de soare, locuitorii din Kamciatka aveau obiceiul scoată focuri din colibele lor, rugîndu-l pe marele dătă-r de lumină să strălucească în continuare, la fel ca mai ainte. Dar cererea adresată soarelui arată că această sremonie are mai degrabă un sens religios decît unul ic.' în schimb, ceremonia folosită de indienii chilcotin ocazii similare era pur magică. Bărbaţii şi femeile îşi ;ecau hainele aşa cum făceau cînd se aflau la drum, se ipteau apoi pe nişte bastoane ca şi cînd ar purta o po-grea, mergînd în cerc tot timpul cît dura eclipsa. Ei Şedeau, se pare, că susţin kr acest fel paşii slăbiţi ai soa-pui, obosit în timp ce-şi face cu greu rondul pe cer. In iptul antic regele, ca întruchipare a soarelui, făcea în ip solemn ocolul templului pentru a asigura îndeplinirea rului obişnuit al soarelui pe cer, fără întreruperea dato-unei eclipse

sau altor catastrofe. După echinoxul de .nă vechii egipteni celebrau o sărbătoare numită „naş-toiagului soarelui" ; deoarece astrul cobora cu fiece t mai jos pe cei", iar lumina şi căldura sa scădeau, se upunea că are nevoie de un baston pe care să se spri-. în.Noua.Caledonie, cînd vrăjitorul doreşte să facă le să strălucească, se duce la un cimitir, culege anu-plante pe care le amestecă cu corali, formînd un mu¬chi la care adaugă două bucle de păr luate de la un

!

!'.

emohuani ■— „cel ce face ca oamenii; să trăiască": ică soarele conferă viaţă lumii are şi el nevoie săi scă viaţă de la aceasta. Cum inima este sediul şiU Iul vieţii-, se ofereau soarelui inimi sîngerînde dej t'şi: de animale, pentru a-i păstra vigoarea de care nevoie ca să străbată firmamentul. Aşadar, sacrific aexicane erau mai degrabă magice decît religioase; tid destinate atît de mult să-i placă şi să-1 îmblîn-cît să-i reînnoiască fizic, rezervele de căldură, Iu-şi mişcare. Spre a face faţă nevoii perpetue de vic-::omeneşti în vederea. întreţinerii focului solar, se în-fiece an la război împotriva triburilor în veci-' , âe unde erau aduşi prizonieri pentru a fi sacrificaţi 'ltare. Astfel, războaiele nesfîrşite ale mexicanilor şi iul lor, atît de crud, al jertfelor umane, cele mai struoase cunoscute în. istorie, îşi au izvorul, în cea mai parte, într-o greşită concepţie asupra sistemului so-Nu se poate găsi o ilustrare mai reală a consecinţelor istruoase care pot rezulta în practică dintr-o eroare pur ulativă. Grecii antici credeau că soarele străbate ce-într-un car ; în consecinţă locuitorii din Rhodos, care orau soarele ca pe cel mai de seamă zeu al lor, îi ofereau ifiece an un car cu patru cai pe care îi aruncau în mare, at.ru ca zeul să-i folosească. îşi spuneau, fără îndoială, ;după ce fuseseră folosiţi un an, caii cei vechi erau zdro-»ţi de oboseală, iar carul bun de lepădat. Probabil pen~ ! acelaşi motiv regii idolatri ai Iudeii ofereau care şi cai relui, iar spartanii, persanii şi messageţii îi sacrificau Lacedemonienii executau sacrificiul pe vîrful munte¬ni Taiget, în spatele.căruia dispărea în fiece seară marele
BSs
■MSP»

f.
I

copil în viaţă, din propria sa familie, precum şi doi;' sau o dantură întreagă luată de la un strămoş. A|j urcă pe vîrful unui munte care primeşte cele dintîi rj soare ale dimineţii. Aici pune pe o piatră netedă trei fe de plante, aşază o ramură de coral uscat lîngă ele,: atirnă mănunchiul vrăjit deasupra pietrei. A doua-. zori, se întoarce în acelaşi loc şi dă foc legăturii, ci: clipa cînd răsare soarele din mare. In timp ce fumuj învălătuceşte, vrăjitorul freacă piatra cu coralul îşi invocă strămoşii şi spune J „O soare ! fac toate ace ca să dogoreşti şi să înghiţi toţi norii cerului". Ace remonie se repetă şi la apusul soarelui. Indigenii din Caledonie îşi închipuie că pot aduce timp uscat cu ajut •unei pietre cioplite în formă de disc şi găurită. în clipaj soarele răsare, vrăjitorul apucă piatra cu o mînăşS cealaltă trece un tăciune aprins prin gaură, rostind ur toarea formulă : „Aprind soarele pentru ca să mănînc#; norii şi să se usuce pămîntul, aşa încît să nu mai producă Î mic". Locuitorii din insulele Bank aduc vreme frumo imitînd soarele. Ei iau o piatră foarte rotundă numită v| loa sau piatra soarelui, o înfăşoară cu o panglică roşie | lipesc pe ea pene de bufniţă în forma razelor de soaii cîntînd cu voce scăzută descîntecul corespunzător. Apos atîrnă piatra într-un arbore înalt, cum ar fi un banyan j o casuarina, aflat într-un loc sfînt. " Se presupune că ofranda matinală pe care o ofe brahmanul aduce soare şi ni se spune, că „fără îndoia soarele nu ar răsări dacă preotul nu ar fi aici pentru a : acest dar". Vechii mexicani considerau soarele drept izyi al tuturor forţelor vitale şi îl numeau din această ca|a|

if

168

>■■' ;

,..:■ *4"
:

astru. Pentru locuitorii din valea Spartei această părea tot atit de naturală, cum li se părea locuito: Khodos aceea de a ax-unca în mare carul şi caii, soarele părea că se cufundă într-însa "în fiecare ambele cazuri, fie pe un munte, fie pe mare, caii de £ erau pregătiţi pentru zeul obosit. în locul unde darul rea să fie cel mai bine primit, la capătul drumului zilnic. Aşa cum unii oameni socot că pot aprinde soarele, îşi închipuie că îl pot întîrzia sau opri din mers. h& trecătoare din Anzii peruvieni, pe nişte coline cares faţă în faţă, străjuiesc două turnuri ruinate. în pereţii sînt înfipte cîrlige în cai-e se atîrnă, de la un tura la al o plasă pentru a prinde în ea soarele. Povestirile deş oamenii care au prins soarele într-un laţ sînt foarte; mex-oase. Toamna, cînd soai-ele merge spre miazăzi1 apune din ce în ce mai jos pe cerul arctic, eschimoşii Iglulik se joacă cu sfoara de-a leagănul pisicii, pent prinde astrul în ochiurile făcute de sfoară, împiedicui astfel să dispară. Dimpotrivă, cînd soarele se îndreăj primăvara spre nord, ei se joacă cu o minge găurită şi fiptă într-un băţ, spre'a-i grăbi întoarcerea. Cînd băştinaş australian doreşte să întârzie apusul soarelui,pi în clipa cînd va ajunge acasă, pune un bulgăre de pă pe crăcile unui aibore, îndreptat spre apus. Pe de parte, pentru a face ca soai*ele să apună mai curînd, | tralienii aruncă nisip în, aer şi încep să sufle cu gura spre soare, probabil pentru a împinge soarele ce înţî ■spre vest şi a-1 înmorminta în nisipurile în care pare sjj§ cufunde noaptea.

1-68

mm

aeă unele popoare îşi închipuie că pot. să grăbească
soarelui, altele îşi imaginează că pot să. grăbească
gfa luna întîrziată. Indigenii din Noua Guinee socotesc
Sie anului după lună, şi unora dintre ci le era cunos-
aruncarea pietrelor şi a suliţelor spre acest astru,
itru a-i accelera -mersul, ceea ce face ca prietenii, plecaţi
|itru douăsprezece luni la lucru pe plantaţiile de tutun,
§je întoarcă mai repede acasă. Malaezii cred că un cer
te roşu la apus poate produce febră unei persoane
îăvicioase. Prin urmare, ei se străduiesc să stingă stră-
2a soarelui la apus, aruneînd apă şi cenuşă înspre
1. Indienii shuswap îşi închipuie că pot răci vremea
ad lemnul unui copac.lovit de trăsnet. Această ere-
inţă provine, poate, din observaţia că în regiunea lor
6 furtună urmează frigul. Prin urmare, primăvara,'
străbat zăpezile de pe culmile înalte, aceşti indieni
"grijă să ardă bucăţi dintr-un asemenea arbore, pentru
•atul de zăpadă să nu se topească.
E.4./-C ontr olul magic
al v lutului. Odată în
, primitivul crede că poate ori să determine vîntul să
., ori să-1 potolească. Cînd un iakut trebuie să plece pe
ură într-o călătorie lungă, el ia o pietricică pe care a
ut norocul să o găsească în intestinele unui animal sau ale
i peşte, o înfăşoară de mai multe ori în păr de cal şi o
:ează de un băţ. Apoi mişcă băţul rostind o vrajă. Curînd
vînt proaspăt începe să adie. Dacă vîntul trebuie să bată
ă zile, se înmoaie piatra în sîngele unei păsări sau al
i animal, apoi piatra este înfăţişată soarelui, în timp ce
Rjitorul se roteşte de trei ori în sensul opus mersului as-
Rlui. Dimpotiivă, cînd un hotentot vrea ca vîntul să se

pan, din o~za lipsei de vînt, ori a vînturilor potrivnice, furia şi deznădejdea gloatelor flămînde ale Bizanţu-In Finlanda, vrăjitorii vindeau vînturi prielnice mări¬rilor ţinuţi în loc de furtună. Vîntul era legat cu trei Juri ; dacă se desfăcea primul nod se producea un vînt desfacerea celui de-al" doilea nod aducea vijelia ; :* se desfăcea al treilea nod se dezlănţuia furtuna. Esto¬ni, pe care numai un braţ de mare îi desparte de Fin-ada, mai cred şi astăzi în puterea vecinilor lor din nord. rănii estonieni pun puternicile vînturi de primăvară, je bat dinspre nord şi nord-est, aducînd friguri şi reuma-ae, pe seama uneltirilor vrăjitorilor şi vrăjitoarelor din finlanda, li îngrozesc mai cu seamă trei zile din primă-îvară, numite zile' ale crucii ; una dintre ele cade în aju¬nul înălţării. Locuitorii din regiunea Fellin se feresc să :jasă în aceste zile din casă, de teamă ca vînturile năpras-|îţice ce suflă din Laponia să nu-i lovească de moarte. Un §|ntec popular estdnian spune :

Vînt al Crucii ! puternic şi iute !
Aspră e izbitura aripilor tale întinse
Ce mătură totul în calea lor l
Vînt sălbatic şi jalnic
Ce aduci necazuri şi amărăciune,
Vrăjitorii Finlandei călăresc
Pe rafalele tale distrugătoare.

Se spune, de asemenea, că marinarii, ieşind cu bine
in, lupta cu vîntul în golful Finlandei, zăresc cîteodată
**un vas ciudat ivindu-se la pupă şi ajungîndu-i din urmă
171
■K

In credinţa că. vîntul trîntind pielea îşi va 'pierde fo căzlnd la fel cum a căzut şi pielea. Vrăjitorii din Foc aruncă cu cochilii de scoică în vînt pentru a-1 1 Se ştie că băştinaşii insulei Bibili, dincolo de Noua> < nee, au reputaţia că pot stîrni vînturile prin prop suflare. Pe timp de furtună bogadjimii spun : „Iată-|| nou pe bibili suflînd din răsputeri". în Noua Gt cunoaşte un alt mijloc de a face să bată vîntul : se Iova uşor o „piatră de vînt" cu un băţ ; dacă piatra'ar fi lovi tare s-ar isca un uragan. Vrăjitoarele din Scoţia fac tul să bată, înmuind în apă o cîrpă pe care o lovesc.', de trei ori de o piatră spunînd :

Te lovesc de această piatră, cerînd diavolului să aducă vînt.-. Fără vrerea mea, vîntul nu se va potoli. I
In Groenlanda se crede că o femeie însărcinată sau cai
J a născut de cîtva timp are puterea de a potoli furtuna.M
' trebuie decît să iasă din casă, să tragă o gură de aer|
' piept, apoi, revenind în casă, să dea aerul afară. în an|
chitate, trăia la Corint o" familie despre care se ştia c
poate potoli vînturile înfuriate, dar nu cunoaştem în t
fel membrii săi îşi duceau la bun sfîrşit folositoarea îs
deletnicire, care le aducea, desigur, o răsplată mult
, substanţială decît simplul renume, printre călătorii pe :
îndepărtate ce populau istmul. Chiar în era creştină,
domnia lui Constantin, un anume Sopater a fast oşîadi
Ja moarte la Constantinopol, sub acuzaţia de a fi ojaj
yînturile prin magie, căci s-a întîmplat ca vasele ce toi
170

cu repeziciune. Vasul apare cu toate pînzele sus — cu tea velele întinse — şi plutește de-a dreptul contra vîntuîl croindu-şi cu greu drum prin talazurile înspumate, Iz proşcînd înapoi trîmbele de stropi de pe etravă, cu tos velele umflate gata să plesnească, cu fiecare parîmă î tinsă gata să se rupă. Atunci marinarii ştiu că vasul vi din Finlanda.

Arta de a lega vîntul în trei noduri, astfel încît j măsură ce desfaci nodurile vîntul să devină mai pute a fost atribuită vrăjitorilor din Laponia şi vrăjitoarelor c Shetland, Lewis şi insula Man. Marinarii din Shetland j cumpără şi acum vînt, sub forma unor batiste sau fire înnodate de la femei bătrîne care pretind că stăpî furtunile. Se spune că la Lerwick există vrăjitoare băt care trăiesc şi acum vînzînd vînt. Ulise a primit vînt într-un sac de piele de la Eol, regele vînturilor. Populaţi Motumotu din Noua Guinee crede că furtunile sînt mise de un vrăjitor Oiabu ; acesta are pentru fiecare un bambus pe care îl deschide după bunul său plac. culmea muntelui Agu din Togo, un district din vest Africii, se

află un fetiş numit Bagba, despre care se ere că are putere asupra vîntului şi ploii. Se spune că preotuEj său păstrează vînturile închise în nişte vase mari.
Vîntul prevestitor de furtună este privit adesea ca geniu rău pe care îl poţi intimida, goni sau ucide. "Cîni furtuna şi timpul urit au durat prea mult şi cînd bucat se împuţinează, eschimoşii din regiunile centrale se st duiesc să înduplece vijelia, făcînd din alge bice lungi care coboară pe plajă, plesnindu-le în direcţia vîntului şj strigînd : „Taba (ajunge) !"
Odată, cînd vînturile din nor

IMmWWMW

menţinuseră multa vreme gheaţa pe ţărmul mării şi £nd bucatele se împuţinaseră cu totul, eschimoşii au îm-Iplnut o ceremonie pentru domolirea vânturilor. S-a aprins m> foc pe malul mării şi oamenii s-au adunat în jurul lui Bgltînd. Un bătrîn a înaintat spre foc şi, cu o voce Imbic-'toare, 1-a invitat pe demonul vîntului să vină lîngă foc să e încălzească. Cînd s-a socotit că acesta va fi venit, un j&ătrîn a aruncat în flăcări un vas cu apă, la umplerea că¬ruia a contribuit fiecare dintre oamenii de faţă şi în laşeaşi clipă un nor de, săgeţi s-a abătut asupra locului BIBide fusese aprins focul. Se credea că demonul nu poale Mmîne acolo unde a fost atît de rău tratat. Pentru a de-[«vîrşi efectul, s-au tras focuri de armă în toate direcţiile ■şi căpitanul unui vas european a fost rugat să tragă cu îtumil în direcţia vîntului. La 21 februarie 1883 eschimoşii &i Point Barrow, Alaska, au împlinit o ceremonie ase-inănătoare, cu intenţia de a omorî spiritul vîntului. Fe- ' vEteile l-au alungat pe demon din casele lor cu măciuci şi Iuţite pe care le roteau în aer, iar bărbaţii, adunîndu-se în iurul unui foc, au tras asupra lui cu puştile, şi l-au zdro-fct cu o piatră grea în clipa cînd un nor de abur s-a ridicat pn cenuşa fumegîndă peste care tocmai se turnase un lutoicuapă.
!
Indienii lengua din Gran Chaco atribuie goana vîntu-7 [învolburat trecerii unui spirit şi aruncă cu beţe pen-'f i a-1 speria şi a-1 pune pe fugă. Cînd vîntul le dărîmă S [ibele, bărbaţii payagua din America de Sud iau tăciuni rinşi şi aleargă împotriva vîntului amenînţîndu-1, pe td ceilalţi izbesc aerul cu pumnii pentru a speria fur¬na. Cînd populaţia guaycuru este amenînţată de o fur-

joltania ae azi, vmiui care suna umspre oanaru a secat bate bazinele de apă. Oamenii s-au sfătuit şi au pornit cu jitii să se războiască cu vîntul din sud. Dar cînd au pă-riins, în deşert, simunul i-a măturat şi i-a înmormîntat >e îoţvpînă la ultimul Se poate prea bine ca povestea să gfost'.. spusă de către cineva care i-a văzut dispărînd, în înduri de luptă, lovind tobele şi talgerele, în norul roşu ii nisipului învîrtejit.

tună puternică, bărbaţii ies" din case înarmaţi, iar fem şi copiii strigă din toate puterile pentru a intimida nul. în timpul unei vijelii, locuitorii unui sat batalr Sumatra au fost văzuţi năvălind afară din casă îr cu spade şi suliţe. Rajahul se afla în fruntea lor şi cu t strigînd şi chiuind, îl sfîşiau şi ciopîrţeau pe duşr nevăzut. Mai ales o bătrînă se străduia să-şi apere că nul, spintecînd în dreapta şi în stânga văzduhul cu os lungă. în timpul unei furtuni violente, cînd bubuiţi netului părea să răsune foarte aproape, kayanii din neo au fost văzuţi trăgîndu-şi pe jumătate sabia din te cu un gest amenînţător, ca şi cînd ar fi vrut să sperii demonii' furtunii. în Australia indigenii cred că uriaşei coloane de nisip roşu care trec cu iuţeală de-a curmezişul") deşertului sînt spirite care aleai-gă. Odată, un negru, tînă şi atlelic, a început să alerge după una din aceste coloa mişcătoare pentru a o omorî cu bumerangul. După doiT' sau trei ore tînărul s-a întors sleit de puteri, spunînd 1-a omorît pe Koochee (demonul), dar Koochec i-a mitj în faţă şi el are să moară. Se spune despre beduinii 'dinfl estul Africii că.nici un vârtej nu trece vreodată pe UR| drum fără a fi urmărit de o duzină de primitivi cu puifttj nalele scoase, care sfîrtecă trâmbele de praf pentru a goni] duhul rău care, se crede, umblă călare pe vînt':.
" în lumina acestor exemple, o povestire a lui Herodffll pe care comentatorii moderni au socotit-6 drept născocaj este perfect credibilă. Herodot spune, fără a garanta însă" exactitatea povestirii sale, că odată, în ţara psyllilor, Tri-';
m
RH

CAPITOLUL VI

MAGICIENII REGI

Faptele citate mai sus ne pot dovedi că în multe ţăr şi la'multe popoare magia şi-a revendicat căderea de. dirija, pentru binele omului, marile forţe ale naturii. Dac aşa-au stat lucrurile, cei ce practicau această artă tr buie desigur să fi fost personaje importante şi să fi exej citat o mare influenţă în orice societate rare credea pretinsele lor afirmaţii şi n-ar fi de mirare cajgrin repar taţia de care se. bucurau şi prin teama pe care o inspirau unii dintre magicieni să fi dobîndit cea mai înaltă auto-; ritate asupra credulilor lor concetăţeni. în fapt,,magicienii; par să fi devenit adesea conducători şi rcgîTJ

Să luăm drept punct de plecare pentru studiul nostr populaţia umană aflată la cel mai jos nivel, despre care* avem cuiioştinţe relativ complete şi exacte : băştinaşii djra Australia. Aceşti primitivi nu sînt 'cirmuiţi nici de căîl«| ducători, nici de regii In măsura în care se poate spunei că triburile lor au o organizare politică, această organizare"] este o democraţie sau mai degrabă o oligarhie compusă] din oameni în vîrstă şi cu influenţă care se adună în sfa turi, luînd toate deciziile'importante şi cxcluzind'practicj

170

|pc cei tineri. Deliberările acestor sfaturi amintesc de se¬natul vremurilor mai noi şi dacă trebuie să dăm o denumire l'tînui astfel de guvernămînt, cea mai potrivită ar fi aceea & groiUocraţiej în Australia aborigenă, bătrînii care se t adună pentru a hotărî asupra treburilor tribului par a fi, : in general, căpeteniile respectivelor clanuri totemice. Ori, pp centrul Australiei, unde sterilitatea pămmtului şi izo-■Jarea aproape totală de orice influenţă străină au întîrziat progresul şi au menţinut pe băştinaşi în starea cea mai primitivă, căpeteniile nenumăratelor clanuri totemice sînt investite cu importanta funcţie de a îndeplini ceremoniile &agice în vederea înmulţirii totemurilor. Cum majorita-|tea totemurilor sînt animale sau plante comestibile, re¬zultă că se aşteaptă în .general de'la aceşti oameni să .asigure, prin mijloace magice bucatele pentru hrana populaţiei. Alţii1 trebuie să aducă ploaia sau să facă alte servicii comunităţii. Pe scurt, la triburile din centrul 'Australiei căpeteniile sînt magicieni publici. In afară de aceastaj misiunea lor cea mai importantă este suprave¬gherea depozitului sacru, de obicei o crăpătură într-o stîncă |şau o groapă în pămînt, unde sînt păstrate pietrele şi be-şţele sfinte (cliuringa) despre care se crede că sînt legate f într-un fel oarecare de toate sufletele, atît ale celor vii cît f şi ale celor morţi. în consecinţă, cu toate că aceste căpe¬tenii au 'bineînţeles îndatoriri pe care le-am numi civile, Ide exemplu aplicarea pedepselor pentru încălcarea obi-[eeiurilor tribului, principalele lor funcţii sînt sacre sau ■gagice.

Trecînd din Australia în Noua Guinee constatăm că, f deşi băştinaşii se află la un nivel de cultură cu mult su-

'177

w -

sau nedorite, boală sau sănătate, reuşită sau dezastru în iâzboi şi, în general, orice binefacere sau calamitate pen¬tru care solicitantul se învoia să plătească un preţ bun". .Continuînd să urcăm scara culturii, ajungem în Africa, unde atît funcţia de conducător cit şi cea de rege sînt pe ;deplin conturate; şi aici, comparativ, abundă dovezile evoluţiei magicianului,' şi în special a aducătorului de, ploaie, spre rolul de conducător. Astfel la populaţia wam-'bugwe din estul Africii forma orginară de guvernămînt era o republică întemeiată pe familie ; dar uriaşa putere a vrăjitorilor, transmisă ereditar, i-a ridicat curînd la rangul de mici căpetenii sau şefi. Dintre cei trei conducă¬tori care trăiau în ţară în 1894, doi erau foarte temuţi ca magicieni, iar averea lor, constând în turme de vite, pro¬venea din darurile primite pentru serviciile prestate de ei *în această calitate. Arta lor principală era să aducă ploaia. Se spune că la populaţia wataturu din răsăritul Africii con¬ducătorii nu sînt decît vrăjitori lipsiţi de orice influenţă politică directă. De asemenea, la populaţia wagogo din estul Africii autoritatea conducătorilor se datoreste în special priceperii lor de a aduce ploaia. Dacă conducăto¬rul nu poate aduce el însuşi ploaia, trebuie să o facă prin intermediul altei persoane capabile de acest lucru.

La triburile de pe Nilul superior conducătorii sînt în general vracii. Autoritatea lor se sprijină mai. presus de orice pe presupusa .lor putere de a aduce ploaia, căci „ploaia este singurul lucru care îi preocupă -pe locuitorii acestor ţări ;.dacă nu vine la momentul potrivit, lipsa ei aduce nespuse suferinţe comunităţii. Nu este deci de mi-

perior indigenilor din Australia, la ei alcătuirea sociali
continuă- a, fi. în principal democratică sau oligarhică şi c&1
funcţia de conducător nu există decît într-un sladiu-eBH

brionar. Sir William MacGregor i ne spune că în Nouţi Guinee Britanică nu a existat niciodată vreo persoaaS destul de înţeleaptă, destul de cutezătoare, destul de puM temică,. pentru a ajunge despot măcar al unui singur" disS trict, „Cel mai apropiat, dar .încă foarte departe de. acesta rol. a fost un personaj care a devenit, un vrăjitor cu faimă,'| dar această împrejurare nu a avut drept rezultat dedtl prilejuirea unor. şantaje." '*

După. unele date indigene, puterea conducătorilor roe-J lanezieni provine în întregime din credinţa că ei sint-în-f relaţie cu fantome de temut şi că posedă puterea supra-.l naturală' de a provoca intervenţia acestora. Dacă condu-j cătorul impunea o amendă, amenda era plătită pentru cal poporul se temea în general de puterea acestuia asuprii spiritelor şi avea credinţa fermă că el putea aduce o ne». norocire sau o boală asupra celui care i s-ai\ fi împotrivit De îndată, ce un număr considerabil de oameni începea 'i să nu mai creadă în legătura conducătorului cu spiritele,.; puterea sa dea impune amenzi era zdruncinată. Dr. George I Brovyn - ne spune, de asemenea, că în Noua Britanie „se| presupunea întotdeauna ca un conducător exercită funcţii preoţeşti, deci că el declara că se află în contact perma-1 nent cu teharans (spiritele) şi că, sub înrîurirea lor, el erai

1 Frazer a cunoscut lucrarea lui sir William MacGregor,; British New Guinea (Noua Guinee Britanică), 1897.

4 Dintre lucrările lui George Brown, Frazer se referă aici lai Mela-nesians and Polynesians (Melanczieni şi polinezieni), 1910.

rare că cei ce sint mai vicleni decît semenii lor î.şi a puterea de a produce sau, odată cîştigată o asemenea» faimă, ei'trag foloase de pe urma credulităţii megieşilor! mai neajutoraţi". Astfel „cei mai mulţi dintre conducătorul acestor triburi sint aducători de ploaie şi beneficiază de| o popularitate proporţională cu puterea lor de a da ploaie! supuşilor lor în anotimpul potrivit... Căpeteniile aducă-* toare de ploaie îşi construiau întotdeauna satele pe peni vîrnişurile unei coline destul de înalte, ştiind fără îndo-f ială că norii sînt atraşi de dealuri şi fiind astfel destul de=, siguri în previziunile lor meteorologice'1. Fiecare dintre* aceşti aducători de ploaie posedă un anumit număr de| 'pietre ale ploii cum sînt cristalele de stîncă, aventurina! sau ametistul, pe care le păstrează într-o oală. Cînd vrea! să aducă ploaia, el scufundă pietrele în apă şi, luîhd îr| mină un băţ cojit şi despicat la vîrf, face semn norilor să* se apropie,' sau îi goneşte în direcţia dorită, murmurîndf între timp un deseîntec. Cîteodată toarnă apă împreuna; cu măruntaiele unei oi sau ale unei capre în scobitura uneiî pietre şi apoi aruncă apa spre cer. Deşi conducătorul" strînge averi prin exercitarea prelinselor sale puteri rna« ! gice, el piere adesea, dacă nu chiar întotdeauna, de moarte Wiolentă, căci pe timp de secetă poporul deznădăjduit se; ladună şi îl omoară, în credinţa că el este cel ce împiedică ploaia să cadă. Cu toate acestea, funcţia este de obicei ere-| pitară, trecînd de la tală_la fiu. Printre triburile care res-.; pectă aceste credinţe şi urmează aceste obiceiuri sînt tfl burile latuka, dări, laluba şi lokoiya.

100

Tribul lendu, din centrul Africii, la vest de lacul AI- .crede, de asemenea, cu convingere că anumite per- au puterea de a provoca ploaia. La ei, aducătorul nioaie este sau devine aproape întotdeauna căpetenie. «ailaţia banyoro are, de asemenea, un mare respect faţă Jucătorul de ploaie şi îl copleşeşte cu daruri. Cel mai împărţitor de ploaie, cel-care"are o putere absolută, itestabilă asupra ei, este regele ; îi este însă îngăduit

ica această putere şi altora, pentru. ca binefacerea
mai larg împărtăşită şi ploaia cerească să se aştearnă
upra altor ţinuturi ale regatului.
vestul, orientul şi centrul Africii înlîlnim aceeaşi lare a funcţiei conducătorului cu cea a magicianului. fel la tribul fan nu există nici un fel de distincţie între iucător şi vraci. Conducătorul este deopotrivă vraci şi căci acest trib socoteşte meşteşugul fierarului sfînt sumai conducătorii se pot ocupa de el. Jn autor foarte bine informat1 scrie în legătură cu [iţia dintre funcţia de conducător şi cea de aducător de de în Africa de sud : „In timpurile străvechi, condu-ei*a marele aducător de plwaie al tribului. Unii Jucători nu îngăduiau să fie concuraţi de cineva, de ca un aducător de ploaie cu mai multe succese să De el ales şef. De asemenea, exista şi o altă cauză : era ir faptul că aducătorul de ploaie se va îmbogăţi dacă |ar cîştiga o mare faimă şi, fără îndoială, nu era pe placul şef ca unul dintre supuşii săi să ajungă prea bogat, iicătorul de ploaie exercită asupra poporului o autori-
Dudley Kidd, The Essenticl Kafir (Kafiriil essenţial), 1904.
131

imppi

mmKBsm

ecare i CciCi uaui uciuram ucu \-u maia laiut v,<a u
.putere să aducă ploaia, să facă soarele să strălu-3 şi roadele pămîntului să crească, ei pun, fireşte, se-; a lipsurile pe seama neglijenţei sale vinovate sau a vţînării lui rău intenţionate şi îl pedepsesc în con-, X, Astfel fiind, în Africa conducătorul care JIU reu-să aducă ploaie este adesea condamnat la exil sau *De exemplu, în unele părţi ale Africii occidentale, jugile şi ofrandele adresate regelui au fost zadarnice au avut puterea să aducă ploaia, supuşii săi îl leagă Inghii şi îl duc cu forţa' la mormîntul strămoşilor săi |ru a obţine de la ei ploaia dorită. Populaţia banjar vestul'Africii crede că regele ei are puterea de a aduce ie sau timp frumos. Cit timp vremea este frumoasă,' e este copleşit cu daruri de grîne şi vite. Dar dacă o ă sau o ploaie prelungită ameninţă să nimicească re¬gi ei îl batjocoresc şi îl bat pînă ce timpul se schimbă; | recolta este neîndestulătoare sau dacă talazurile *i sînt prea mari şi împiedică pescuitul, poporul din "go îşi acuză regele că are „un suflet rău" şi îl înlă-'-Pe Coasta Grînelor (Grain Coast). marele preot sau 'e-fetiş, care poartă titlul de Bodio, este răspunzător sănătatea comunităţii, de fertilitatea pămîntului. de jndenţa peştelui marin şi a celui de apă dulce şi, în 1 că ţara este lipsită de vreunul din aceste lucruri. îl -gă pe Bodio din domnie. în Ussukuma, o regiune vastă se. întinde pe malurile meridionale ale lacului Victoria anza, „problema ploii şi cea a lăcustelor sînt parte in-.
■antă din ansamblul de funcţii ale sultanului. El ştie să aducă ploaia şi cum să alunge lăcustele. Dacă
183

fetita CAiiuui vti-ntiAci. 9A ;xd civici utuicuit uc liliJ-fyA*
această funcţie să fie unită cu funcţia de rege. socoteşte întotdeauna puterea de a aduce ploaia mai de căpetenie glorie a vechilor conducători şi e pare probabil faptul că ea se află la origina demnit conducător. Omul care aducea ploaia devenea în eh furai rege. în acelaşi fel, Chaka (faimosul despot zi: clara adesea că el este unicul proroc în ţară, căci-fi acceptat rivali, şi-ar fi pus viaţa în pericol." Vorbin mod asemănător despre tribux-ile din Africa de Dr. Moffat1 spune că „în judecata poporului aducătoni§ ploaie nu este un personaj oarecare, el se bucură de d| fluenţă asupra acestuia superioară chiar aceleia a reg<| care este constrîns să respecte ordinele acestui bărbaţi de important".
Faptele citate mai înainte îngăduie presupuneri în Africa funcţia de rege s-a dezvoltat din cea de cian public şi mai ales din cea de aducător de plo Teama fără margini, pe care o inspiră vrăjitorul şi bo ţia pe care o agoniseşte adesea ca urmare a funcţiei au < contribuit în aceeaşi măsură Iii promovarea sa., însă cariera unui magician şi mai ales a aducătorului ;i ploaie oferă mari recompense celui ce îşi practică arta < succes, în calea ei se află şi nenumărate capcane în ca poate cădea maestrul neîndemînatic sau lipsit de nora Poziţia vrăjitorului ptiblic este într-adevăr una dintre ct

■
<v,-.

1 Roberi Moffat (1795—1883). — misionar englez. Trimi* I Africa de sud, va trăi timp de mai bine de 40 de ani la Kurunaqj învăţînd limbile populaţiilor băştinaşe. Frazer a

cunoscut lucrat sa Missionary Labours and Scenes în South Africa (îndeletijM de 'wiiiQnar şi scene din Africa de sud)', 18:42.,

•Mmtmtm

U3-
♦

. ■ ■ .

Ei

sultanul, sau vracii săi, dau greş în aceste îndato treaga sa existenţă este în joc în perioadele de nen într-o anumită ocazie, cînd ploaia, atît de mult aşt 'de popor, nu venea, sultanul a fost pur şi simplu aîij A(la Utawa, în apropiere de Nassa). Poporul socote jfapt că natura şi fenomenele sale pot fi controlate de (ducători. Ni se mai spune în legătură cu indigenii" giunea Nyanza că în general „ei sînt convinşi că' nu cade decît ca urmare a vrăjitoriei şi importanta! cină de a o aduce se dă în seama conducătorului de'ţ Dacă ploaia nu vine la timpul potrivit, toată lumea-"1 testează. O mulţime de mici i'egi au fost surghiunit' pricina cîte unei secete". La populaţia latuka de pe; superior, dacă recolta se usucă şi toate străduinţele ducătorului de a aduce ploaie au fost zadarnice, de popasul îl atacă noaptea, îl pradă de tot ce are şi îl; neşte. Adesea este ucis.
.".
în multe alte locuri ale lumii, se aştepta de la regi .să reglementeze cursul naturii pentru binele supuşilor! (iar dacă nu reuşeau să o facă, erau pedepsiţi. Se parai sciţii, cînd bucatele lipseau, îşi puneau regii în lanţuri! Egiptul antic regii sacri erau învinuiţi pentru recaa proaste, dar şi animalele sfinte erau considerate răsra zătoare1 pentru mersul naturii. Cînd molima şi alte caş mitățr se abăteau asupra ţării, după o secetă lungă şi a iertătoare, preoţii prindeau animalele în timpul nopţii: le ameninţau, iar dacă răul continua, animalele erau uâi în insula de. coral Niue sau Insula Sălbatică domnea oi nioară o .dinastie. Regii acestei dinastii fiind şi marin oţi se presupunea că pot face să crească recoltele ; popofli

184

m

mm

lit de ei din cauza foametei, i-a omorît ; cura ipă altul' regii au fost supuşi aceleiaşi soarte, ra¬mai vrut să fie rege şi astfel dinastia s-a stins, chinezi antici ne informează că în Coreea regele avinovăţit oii de cîte ori cădea prea multă sau prea ploaie, iar culturile se prăpădeau. Unii spuneau că jje trebuie destituit, alţii că trebuie omorît. 3. indienii din America cele mai mari progrese spre feaţie au fost obţinute sub guvernămintele monarhice «ocratice din Mexic şi Peru ; cunoaştem însă prea pu-lucruri din istoria timpurie a acestor ţări pentru a ae dacă predecesorii regilor lor zeificaţi au fost sau nu S-ar putea găsi urmele unei asemenea succesiuni. în fauntul ce-1 făceau regii mexicani cînd se urcau pe 1 ei jurau că vor face soarele să strălucească, ploaia ijcadă din nori, fluviile să curgă şi pămîntul. să dea ; din, belşug. Este' sigur că în America aborigenă vră¬ji sau vraciul, înconjurat de o aureolă de mister şi atmosferă de veneraţie, era un personaj cu mare in-enţă, avînd o mare importanţă, şi se prea poate ca el i;-fi devenit conducător sau rege în multe triburi, cu că ne lipsește dovada pozitivă pentru a afirma exis-iţa acestei evoluţii.- Totuşi Catlin 1 ne spune că în serica de Nord vracii „sînt consideraţi mari demnitari [tribului şi întreaga comunitate le poartă cel mai mare
|> ţjcorge Catlin (1796—1872) — pictor american autodidact, jKializat în pictarea unor scene'din viaţa americanilor. în 1841 (Mică în 2 volume Leiters and Notes on the Manners, Customs ii Condition of Vie North American Indicrtis (Scrisori şi note jjpre purtările, obiceiurile şi condiţia indienilor nor㠖americani), Iilustraţii proprii.'

uind ■:, „faceţi să nu fiu bolnav, să nu mor, nici eu,'
jpiii mei", sau alte cereri de acest fel. Iar el răs-
: „nu vei..muri, nu vei fi bolnav" şi altele asernă-

re. Dar ■câteodată se întîmpla ca aceşti pagi să nu fi .adevărul, iar lucrurile să fi luat o altă întorsătură ■ cea' prevestită ; în acest caz, mulţimea nu pregeta fucidă ca nevrednici de rangul şi demnitatea de papi. dienii. lengua din Gran Chaco, fiecare clan are conorul său, dar acesta are o autoritate redusă. Poziţia obligă să ofere multe daruri, astfel încît numai arareiyunge bogat şi, în general, este îmbrăcat mai săracă- 'decît oricare dintre supuşii săi. „în fapt, magicianul rol ce deţine în mîinile'sale cea mai mare putere şi obişnuit să primească daruri, nu să le ofere." Este ~ia magicianului să aducă nenorociri şi tot felul de ■"uri pe capul duşmanilor tribului, precum şi să-şi poporul împotriva vrăjitoriei duşmanului. El este plătit pentru serviciile sale, obţinînd o mare influşi autoritate. .

„tutindeni -în regiunea malaeză, rajahul sau regele 4e obicei privit de toată lumea eu veneraţie superstica deţinător al unor puteri supranaturale, şi există ve să credem că şi el Jusese la origine -un simplu vrăaşa. cum se pare că este cazul tuturor conducătorilor .ii. Şi astăzi malaezii cred cu tărie că regele exercită uenţă personală asupra unor fenomene naturale, cum" creşterea grînelor şi a arborilor fructiferi. Se presu- ,.că aceeaşi putere prolifică o posedau şi cei împu- 5ciţi de -el, iar într-un .grad mai redus chiar şi eurocare se întîmpla să guverneze aceste regiuni. Astfel,

dica, dai' mai ales -pentru dibăcia lor în magie şi în care sînt cu toţii implicaţi într-o mare toate triburile lor, medicii sînt magicieni — tori —' ghicitori şi, mi-ar fi plăcut să spun, mari, pentru că supraveghează şi conduc toate ceremcar ligioase ; şi sînt priviţi de către toţi ca oracole ale: Ei iau loc, alături de conducători, la orice sfat de de pace ; sînt consultaţi în mod regulat înainte lua vreo măsură publică oarecare şi se acordă opi cea mai mare stimă şi deferentă." De asemenea, fornia, „şamanul era şi este încă, poate, personajl mai important la populaţia maidu. în lipsa unui definit de guvemămînt cuvîntul unui şaman are greutate ; ei sînt priviţi, ca clasă, cu mult respect general li se dă mai multă ascultare decît conducăta

Se pare, de asemenea, că în America de Sud ori vracii erau în curs de a evolua spre demnitat conducător sau spre regalitate. Unul din primii col de pe coasta braziliană, francezul Thevet *, povesteşti ,indienii au pentru pagii (sau vracii) lor o asemenea şi veneraţie, încît îi adoră sau, mai bine spus, îi idola zează. Poţi vedea oamenii de rînd ieşindu-le în întâii nare, prosternîndu-se în faţa lor, adresîndu-le rugăaj|

1 Andre Thevet (1503 sau 1504—1592) — călugăr cord călător francez. Vizitează Italia, Asia Mică, Grecia şi Pale iar în 1555 face parte din expediţia recrutată pentru a ca" Brazilia, Ca istoriograf şi cosmograf regal (al Caterinei de Mi ,. scrie o cosmografie universală, precum şi Les Singularites daj France Antartique, autrement nommee Amerique (Ciudăţeu Franţei antarctice, numită şi America), 1553, "pe care o coasa şi Frazer.

_m

în Selangor, unul dintre statele Peninsulei malaSţ recolta slabă de orez este «adesea atribuită scliimbăriinH ţionarilor districtuali. Populaţia tooratcya din 3M insulei Celebes susţine că prosperitatea orezăriilor âepj§| de comportarea prinţilor şi că o guvernare proastă — ral care ei înţeleg o guvernare ce nu se conformează ve datini — pricinuieşte distrugerea recoltelor.

Populaţia dyak din Sarawak crede, că renumiţii» conducător englez, rajahul Brooke, era înzestrat cM anumită putere magică şi aceasta, aplicată cu înţelepciimj putea aduce recolte îmbelşugate de orez. Cînd rajahui ţi zita un trib, i se aducea sămînţa ce trebuia să fie se:: |

in anul următor şi el o fertiliza, scuturînd deasupra ei ca liere femeieşti, muiate în prealabil într-un amestec spa eial. Cînd intra într-un sat, femeile îi spălau picioare) mai 'întîi cu apă, apoi cu laptele unei nuci de cocos tina şi, în'sfîrşit, iarăşi cu apă. Apa care atinsese persoana s era păstrată spre a fi împărţită la ferme, crezîndu-sc.'ij ea1 va asigura o recoltă abundentă. Triburile pe care na 1 putea vizita, fiind prea îndepărtate, îi trimiteau o bucal de pînză albă şi puţin aur sau argint ; şi după ce aaaj obiecte au fost impregnate cu virtutea generatoare ce Jţ! comunica rajahul, erau îngropate în ţarini şi se aşteji cu toată încrederea, o recoltă bogată. Odată, cînd un eu:: pean a.observat cît de slabă era recolta de orez, conducă torul tribului samban i-a răspuns că nici nu putea fi a! fel, deoarece rajahul Brooke nu i-a vizitat niciodată şi fj rugat stăruitor pe interlocutorul său să-1 convingă: dl. Brooke să le viziteze tribul spre a pune capăt steni taţii ţinutului lor.

188

♦

Credinţa că "regii posedă puteri magice sau supranatu-j rale, în virtutea cărora pot fertiliza pământul, iar supuşi-ţ lor lor le pot acorda şi alte binefaceri, pare să fi fost îm¬ părtăşită de către strămoşii. tuturor popoarelor ariene din India pînă în Irlanda şi a lăsat urme clare şi în ţara noas-. ■tră pînă în epoca modernă. Vechiul cod hindus numit Le¬ gile lui Mânu descrie domnia unui rege bun după cum urmează : „în acea ţară unde regele se fereşte să-şi însu¬ şească bunurile păcătoşilor muritori, oamenii se nasc la/ ■timpul hărăzit şi se. bucură de o viaţă lungă. Grînele ţă-1 • rănilor se coc'la rînd după cum au fost însămînţate şyj copiii nu mor şi nu se nasc schilavi." în Grecia lui Ho-r.ier, se vorbea despre regi şi despre conducători • ca despre personaje sfinte sau divine ; casele şi carele lor erau şi ele sfinte şi domnea credinţa că stăpînirea unui -.'rege bun face pământul negru să rodească grîul şi orzul, /încarcă arborii cu fructe, înmulţeşte turmele şi peştii mă¬ rilor, în evul .mediu, cînd Waldemar, regele Danemarcei, călătorea în Germania, îi aduceau copiii, iar ţă-ranii , seminţele, pentru ca regele să le atingă cu manile, în credinţa că regeasca atingere i-ar face pe copii viguroşi şi, pentru aceleaşi motive, ţăranii îl rugau pe rege să în-sămînţeze în locul lor. Vechii irlandezi credeau că atunci cînd regele lor respecta datinele strămoşeşti, anotimpurile sînt prielnice, recoltele bogate, animalele prolifice şi apele pline de peşte, iar pomii atît de încărcaţi de fructe încît trebuie să li se proptească crengile. Un canon atribuit sfîn-tului Patrick enumera printre binefacerile domniei unui rege drept : „timp frumos, mări liniştite, recolte abun¬dente şi arbori încărcaţi cu fructe". Dimpotrivă, mizeria,

189

16 22

vi iiiiiujuicivutii ucaiuiui; tratamentul era pur ihomeopatic, căci exista convingerea că atît boala 'cît şi iediul erau provocate de un contact cu persoana rege-au cu ceva ce îi aparţinea.

rezumat, ne este îngăduit, se pare, să conchidemj în,~nenumărate părţi ale lumii, regele este. un succesor în linie directă al vechiului magician sau vraci. Odată ce 'o anumită categorie de vrăjitori a fost separată în cadrul comunităţii şi i s-a încredinţat îndeplinirea unor îndato-'j •rii'i de care se credea că depinde securitatea publică şil 'prosperitatea tuturora, aceşti oameni- au ajuns, încetul cui încetul, la bogăţieşi putere pînă ce conducătorii lor au devenit regi sacri, JDar marea revoluţie socială ce începe astfel cu democraţia" şi se termină cu despotismul este în¬soţită de o revoluţie a minţii omeneşti care afectează atît noţiunea cît şi funcţiile regalităţii. Căci, pe măsură ce timpul se scurge, impostura magiei apare din ce în ce mai clară celor cu mintea mai ascuţită şi magia este înlocuită treptat de către religie ; cu alte cuvinte, magicianul ce¬dează locul preotului care, renunţînd la încercai'ea directă de a controla fenomenele naturii pentru binele umanităţii, se străduieşte să obţină acelaşi rezultat în mod indirect, apelînd la zei şi rugîndu-i să facă pentru el-ceea ce el nu-A— mai crede că poate face prin sine însuşi. De aici rezultă ţi că regele, care a început prin a fi magician, tinde din ce] în ce mai mult să convertească practica magiei în funcţiile l sacerdotale ale rugăciunii şi sacrificiului. Ori, în

timp ce delimitarea dintre uman şi divin este încă vagă, oamenii îşi imaginează adesea că ei înşişi pot atinge divinitatea<
191
16*

mmmtmMOfsmşBmm

, „„„. uu,« sigure ca regele caie domnea era rău. j|
Poate că ultima urmă a unor superstiţii de acest feM care au persistat în legătură, cu regii Angliei a fost credinţa ■ că ei ar putea vindeca scrofuloza prin simplă atingere. în;"; consecinţă, boala era cunoscută sub numele de Boala Re-': gelui. Regina Elisabeta îşi exercita adesea această minu-] natâ putere de vindecare. în 1633, de Sînziene, Carol I al vindecat dintr-o dată o sută de bolnavi în capela regalat din Holyrood. Se pare că această îndeletnicire s-a bucurat de cea mai mare faimă sub domnia fiului său, Carol gfl II-lea. Se spune că în timpul domniei sale, acest rege. a atins aproape o sută de mii de persoane pentru a le vjşS deca de scrofuloza. îngrămădeala în jurul lui era înspăi-xnîntătoare. Odată, şase sau şapte oameni care veniseră pentru a fi vindecaţi au fost striviţi în picioare. William al • III-lea, fire mai comodă, refuza cu dispieţ să ia parte la acest hocus pocus şi, cind palatul îi era asaltat de obiş--nuita gloată dezgustătoare, poruncea să fie alungată, din-; du-i-se fiecăruia cîte ceva de pomană. A cedat o singură dată insistenţelor şi şi-a pus mîinile pe unul dintre bol¬navi, spunind : „Dumnezeu să-ţi dea o sănătate mai bună şi mai multă judecată". Totuşi, practica a fost continuată, aşa cum fusese de aşteptat, de către bigotul mărginit lacob al II-lea şi de către mărginită sa fiică, regina Ana.
Regii Franţei pretindeau şi ei că posedă darul de a vindeca printr-o simplă atingere, dar pe care se spune că l-au moştenit de la Clovis sau de la sfîntul Ludovic, în timp ce regii Angliei îl moşteniseră de la Eduard Confe¬sorul. Se credea, de asemenea, că prin atingerea cu pi-
190

nu numai după moarte, ci încă din timpul vieţii, datoriţi unui -spirit mare şi puternic care le stăpîneşte întreag fiinţă, fie temporar, fie în mod permanent. Nici o clasă ; comunităţii nu a beneficiat atît de mult ca aceea a regiloi de această credinţă în posibilitatea încarnării unui zeu ir „formă" omenească. Doctrina acestei încarnări şi odată ci ea teoria divinităţii regilor, în sensul strict al cuvîntului vor forma subiectul capitolului următor.
mmmmtmmmmmmmm!immm

CAPITOLUL VII
ZEI ÎNTRUPAŢI ÎN OAMENI
i
Ilustrările date în capitolele precedente practicilor pri¬mitivilor din întreaga lume sînt suficiente pentru a de¬monstra că omul primitiv nu-şi dă seama de limitele do¬minaţiei sale asupra forţelor naturii, limite care nouă ni se par atît de evidente. Fiind vorba de o societate unde se crede că. fiecare este mai mult sau mai puţin dotat cu puteri pe care le-am numit supranaturale, este limpede că £nhirgjw|intrg_ ?rei j£_pptnfeni este JoamajgLjagă, sau. mai degrabă că această deosebire a apărut cu greu. Con¬cepţia despre zei, ca fiinţe supraomeneşti înzestrate cu puteri cu care cele ale omului nu pot fi în nici im fel com¬parate, nici în ceea ce priveşte gradul şi nici măcar natura lor s-a dezvoltat încet în.cursul istoriei. La popoarele pri->' mitive agenţii supranaturali nu sînt socotiţi mult supei riori.—■ dacă în general sînt .socotiţi superiori — omului ;\ deoarece pot fi înspăimântaţi şi .siliţi de către elsă-i în-\ deplinească cererile. în acest stadiu al gîndirii, lumea este N văzută, ca un univers democratic ; toate făpturile, natu¬rale sau supranaturale, se presupune că stau în chip ac¬ceptabil pe picior de egalitate. Dar. ne măsură ce cunoştin-
303

:\
jzeilor,, fiind tot atît de .zadarnică pe cit de nelegiuită şi, r;ca atare, întîmpină opoziţia susţinută a preoţilor, ale căror '-reputaţie şi influenţă cresc- sau scad odată cu cea a zeilor lor. Prin urmare, cînd, într-o epocă ' ulterioară, apare distincţia între religie şi superstiţie, descoperim -că|-sacri-.citil şi. rugăciunea sînt resursele celor pioşi şi luminaţi comunitate, în timp ce magia este refugiul celor su- ' tiţioşi şi ignoranţi. Dar cînd, şi mai tîrziu,

concepţia irţelor elementare ca agenţi personali cedează locul re-ounoaşteiii, legilor naturale, atunci magia, bazată impli-;cit pe ideea succesiunii necesare şi invariabile a cauzei şi defectului, independent de voinţa personală, reapare din ■•întunericul şi discreditarea în care căzuse şi, prin cerce¬tarea succesiunilor cauzale din natură, pregăteşte în mod direct calea spre ştiinţă. Alchimia duce la chimie.

Noţiunea de om-zeu, sau de fiinţă omenească înzestrată :cu puteri divine sau supranaturale, ţine prin esenţă de ;perioada timpurie a istoriei religiei, în care zeii şi oa-■menii mai erau priviţi, ca fiinţe avînd aproape aceeaşi na¬tură şi încă nu erau separaţi prin prăpastia de netrecut pe icare gmdirea de mai. tîrziu o deschide între ei. Aşadar, orieît de stranie ni s-ar părea ideea unui zeu încarnat în¬tr-o formă omenească, ea nu avea nimic surprinzător I pentru omul primitiv care nu vede într-un om-zeu sau rzeu-om decît un grad superior al aceloraşi puteri supra¬naturale pe care şi le atribuie cu bună-credinţă sie însuşi. ,E1 nu face o deosebire foarte clară între un zeu şi un vră-; «tor. puternic. Ketl săi nu sînt adesea decît magicieni in-; vizibili care, în spatele vălului naturii, folosesc acelaşi gen ■ de vrăji şi incantaţii pe care le foloseşte şi magicianul-om

i

im

':':::':'Mm

I
1

■Jele individului progresează, el desluşeşte toi mai nmpeoes '.' cît <ie vastă este natura şi îşi dă seama în faţa ci de proşfl pria-i micime şi slăbiciune. Totuşi, chiar, dacă la un nioŞH iment dat şi-a dat seama că este neajutorat el nu capătă» implicit şi convingerea că şi fiinţele supranaturale carejj populează universul, în închipuirea lui, ar fi la fel de nea putincioase. Dimpotrivă, îşi întăreşte credinţa în atotpu*5 ternicia lor. Căci ideea unei lumi ca sistem de forţe inHS personale care acţionează după legi de neschimbat şi'JÎ invariabile nu i-a întunecat încă mintea. Desigur, el po-.'w seda această idee în germene şi acţionează potrivit ei'. nujj numai in.arta magică, dar şi in multe din îndeletnicirile-a din viaţa sa de toate zilele. Dar această idee nu ajunge săţ se maturizeze ; şi în măsura în care primitivul încearcă'* să-şi explice lumea în care trăieşte, el şi-o înfăţişează ca'îi manifestare a unei voinţe conştiente şi a unui agent per¬sonal. Dacă se simte atît de plăpînd şi de neînsemnat, cîtrf de uriaşe şi de puternice trebuie să socotească el_fiinţele,J \care controlează giganticul mecanism al naturii f?e. sură ce dispare vechea idee de egalitate cu zeii, eTaban-tdonează speranţa de a conduce singur mersul firii, prin -J [mijloacele sale proprii, adică prin magie, şi se adresează: (din ce în ce mai mult divinităţilor, singurele depozitare . jale puterilor supranaturale pe care altă dată pretindea că lle deţine împreună cu ele. Din această cauză, odată cu uezvoltarea cunoaşterii, rugăciunea şi sacrificiul îşi asumă ipcul conducător în ritualul său religios ; magia, care altă dată stătea. în rînd cu ele, ca egală a lor, este încetul cu Ancetul dată deoparte şi decade pînă la a fi socotită artă neagră. Ea este privită acum ca o încălcare a domeniului

pentru semenii săi, într-o formă vizibilă şi palpa«JH bilă. Şi cum, potrivit unei credinţe generale, zeii se înfă¬ţişează celor ce-i adoră sub formă de oameni, este uşoi|| pentru magician, cu pretinsele sale puteri miraculoase! să dobîndească el însuşi reputaţia de a fi o divinitate i&r«m carnată. Astfel, începîndu-şi activitatea ceva mai mult 3 decît ca un simplu scamator, vraciul sau magicianul tinde să ş devină zeu deplin şi rege totodată. Atît doar că, vorbind J despre el ca despre un zeu, trebuie să ne ferim să trans--| punem în concepţia primitivă a divinităţii ideile foarte! abstracte şi complexe pe 'care le atribuim noi acestui ter- ; men. Ideile noastre asupra acestui subiect profund sînt rezultatul unei lungi evoluţii intelectuale şi morale, şi J primitivul este atît de departe de a le împărtăşi, încît nici-3 nu le poate înţelege cînd îi sînt explicate. Multe dintre

controversele care au făcut vil vă în legătură cu religia-! populaţiilor primitive provin în mare parte din cauza' unei neînţelegeri reciproce. Primitivul nu înţelege gîndu- > rile omului1 civilizai, şi puţini oameni civilizaţi înţeleg gîn-durile primitivului. Cînd primitivul pronunţă numele său pentru zeu, el are în minte o fiinţă de un anumit fel ; cînd omul civilizat foloseşte termenul său pentru zeu, el are în minte o fiinţă de cu totul alt fel ; şi dacă, aşa cum se în-tîmplă adesea, cei doi sînt tot atît de incapabili să pri¬veascâ lucrurile din punctul. de vedere al celuilalt, din discuţiile lor nu pot rezulta decît confuzie şi erori. Dacă omul civilizat insistă să limiteze denumirea de Dumnezeu la concepţia particulară asupra naturii divine pe care ne-am făurit-o noi înşine va trebui să recunoaştem, în-; acest caz,, că pentru primitiv nu există deloc Dumnezeul 19G

mmm

HJHWWlCTW

p'iam fi mai aproape de realităţile istorice, dacă am ad-jjţe că mulţi dintre primitivii mai evoluaţi posedă cel ■ noţiune rudimentară despre unele fiinţe suprana-jîale ce pot primi în mod adecvat numele de zei, dar nu gseasul deplin în care noi folosim cuvîntul. Acea noţiune dimentară reprezintă, după toate probabilităţile, ger-jşiul din care s-a dezvoltat treptat la popoarele civili-ge înalta lor concepţie despre divinitate ; şi, dacă am trasa întregul curs al dezvoltării religioase, am găsi, că legătura ce uneşte ideea noastră despre divini-Se de cea a primitivului este una şi neîntreruptă. După aceste explicaţii şi prccauţiuni preliminare, vom a acum cîteva exemple de zei care după credinţa în-j mătorilor lor s-au încarnat în fiinţe omeneşti vii, barbalil ti femei. Persoanele în care se presupune că se dezvăluie şinitatea nu sînt întotdeauna regi sau descendenţi re-j l!i: presupusa încarnare poate avea loc chiar şi în oa-j ţnii cei mai umili. în India, de exemplu, un zcu-om şi-sţ eeput viaţa ca spălător de bumbac, iar altul ca fiu de Igher. Deci exemplele mele nu se vor referi numai la Ssonaje regale, căci doresc să ilustrez principiul general peificării oamenilor vii sau, cu alte cuvinte, încarnarea şei divinităţi într-o formă omenească. Zeii încarnaţi in iest fel ,se întîlnesc în mod curent în societatea primi-râ|Incarnarea poate fi temporară sau permanentă. în fciul caz, încarnarea — cunoscută în mod obişnuit ca şpiraţie sau ca posesie — se revelează mai degrabă priiv-Hfcunoaştere supranaturală, decît printr-o putere supru-jfurală. Cu alte cuvinte, manifestările sale obişnuite sint-îi degrabă divinaţia şi profeţia decît miracolele. (Pe de 197

reciei antice. De îndată ce se presupuneţi ca zeul in-în preot, acesta începea să se agite violent, ridicîn-pînă la cel mai înalt grad de frenezie manifestă ; [iii membrelor sale păreau crispaţi, corpul umflat, jnomia sa lua un aspect înfricoşător, faţa era descom-privirile pierdute şi sălbatice. în această stare el se olea adesea pe pământ, făcînd spume la gură, ca şi ,ar fi suferit sub influenţa divinităţii ce-1 stăpînea, şi ;ătele sale ascuţite, vorbele sale vehemente şi adesea e revelau voinţa zeului. Preoţii care asistau la aceste şi erau versaţi în mistere desluşeau poporului ros-astfel primite. După ce preotul transmitea răspunsul' ©olului, violentul paroxism scădea şi urma un oare-g'calm. Totuşi zeul nu-1 părăsea întotdeauna de îndată jcomunicarea a fost transmisă. Uneori, acelaşi tqura, sau |}t,'rămînea posedat încă două sau trei zile de spirit sau ■zeu ; se ştia că o persoană este inspirată sau posedată divinitate, cînd purta, înfăşurată pe un braţ, o anumit.ă |ată de pînză ţesută în casă. Cît dura această state, fot făcea cel posedat era considerat drept acţiune divină şi acorda cea mai mare atenţie vorbelor, faptelor şi gestt rsale... Cînd era uruhia (sub inspiraţia unui spirit), pre .1 era întotdeauna privit ca fiind tot atît de sacru ca ş '; în cursul perioadei de exaltare era numit atua, zeu, c ţe că în mod obişnuit era numit taura sau preot." l '-|Dar exemple de asemenea inspiraţie temporară sînt | de cunoscute în toate părţile lumii şi au devenit atît |> familiare, datorită studiilor de etnologie, încît nu este

1 W. Ellis, Polynesian Researches, —1936.

I (Cercetări polineziene),

199

altă parte, cînd pur şi simplu încarnarea nu este .te .rară, cînd spiritul divin şi-a găsit sălaş

în mod peni [într-o fiinţă omenească, se aşteaptă de obicei de la Iteu să-şi justifice calitatea pruyjniracole Trebuie;'; amintim însă că, în această perioadă a evoluţiei gîn| oamenii nu considerau miracolele drept. încălcări gilor naturale. Neconcepînd existenţa legilor naturii, a primitiv nu poate concepe încălcarea lor. Miracolul pentru el mai degrabă o manifestare deosebit de frap alunei puteri obişnuite.
Credinţa în încarnarea sau inspiraţia temporară1 răspîndită în lumea întreagă. Se presupune că unelelj soane sînt posedate, din cînd în cînd, de către un sp sau o divinitate ; atît timp cit sînt posedate, propria personalitate dispare ; prezenţa spiritului se revelează] tremurături şi scuturături ale întregului său corjflS gesturi nestăpînite şi priviri 'tulburate, toate acestea atribuite nu omului însuşi, ci spiritului ce-1 stăpîn şijîn această stare anormală, tot ce rosteşte omul captat ca fiind vocea unui zeu sau a unui spirit laşluieşte în el şi vorbeşte prin intermediul său. de exemplu, în insulele Sandwich, regele, întruchipL pe zeu, rosteşte răspunsurile oracolului, ascuns în sp unei construcţii din răchită. Dar în insulele meridio din Pacific, zeul „se instala deseori în preot, care, safe astfel de divinitate, înceta să vorbească sau să acţioş ca un agent voluntar, ci acţiona şi vorbea ca şi cîgdfl fost cu totul sub o influenţă supranaturală. Din acest; ' de vedere există o asemănare izbitoare între oracole dimentare ale polinezienilor şi cele ale vestitelor pop;
193
fTIW II ;> irinr%)*ii i

r
necesar'să fie multiplicate pentru a ilustra principiul" neraL Este totuşi bine să vorbim despre două fclurjjg cularcjleji_pjţe„inspii-aţia temporară, pentru că ac tea sînt poate mai puţin cunoscute decît altele şi peni n$\ că vom avea ocazia să ne referim la ele mai tîrziu. Ui$ din aceste moduri de a produce inspiraţia constă în a:
sîngele, cald. încă, al unei victime sacrificate. în temj \ lui Âpolo Diradiotes din Argos se sacrifica un miel o" ; pe lună, în timpul nopţii ; o femeie, care trebuia să / pecte canonul castităţii, gusta din sîngele mielului şi, fii V astfel inspirată de zeu, făcea profeţii. La Aegira, în Ah pi'odteasa Pămîntului bea. sîngele proaspăt al unui: înainte de a coborî M cavernă pentru a dezvălui viitor La fel populaţia kuruvikkaran, o categorie de păs£ cerşetori din sudul Indiei, crede că zeiţa Kali se p asupra preotului şi că acesta poate da' răspunsuri ora..: lare după ce a supt sîngele ce curge din gîtlejul tăiat,; unei capre. Cu prilejul unei serbări, la populaţia alfoorti Minahassa, în nordul insulei Celebes, se sacrifică un por-: preotul cuprins de frenezie se aruncă asupra animalului,] vîră capul în corpul inert şi îi soarbe sîngele. Este apoi soi cu forţa de lîngă'el şi aşezat pe un scaun unde începe să pa zică cum va fi recolta de orez în acel an. Se aruncă! nou asupra leşului şi bea sînge ; din. nou este silit săi aşeze pe un scaun' şi îşi reia prezicerile. Se crede, ca preot sălăşluieşte un spirit înzestrat cu darul profeţi ,-i . Celălalt mijloc de a produce inspiraţia temporară,;] sare. mă voi referi aici, constăJjiJJolosirea unui arjxn'e; a unei plante sacre. Astfel în Hindukush, se aprinde foc întreţinut cu crăci de cedru sacru, iar dainyala'"

208

Ha, avîrid capul acoperit cu o pinză, inspiră fumul dens , Lcru, pînă cînd este apucată de convulsii şi cade la pa- \\ it în nesimţire. Ea se ridică pe dată, ihtonînd un cîntec : ident, pe care cei prezenţi îl reiau, repetîndu-1 cu glas / e. Prezicătoarea lui Apolo mînca laur sfînt şi era afu-tă cu el înainte de a-şi începe prezicerile. Bacantele-icau iederă, iar unii credeau că furia lor inspirată se ora proprietăţilor excitante şi intoxicante ale plantei. Uganda, preotul, pentru a fi inspirat de zeul său, fil¬ează cu înverşunare o pipă plină cu tutun pînă cînd în-Şaepc să delireze ; tonul ridicat cu care vorbeşte atunci ete .recunoscut ca fiind vocea zeului ce vorbeşte prin ira sa. în Madura, o insulă pe coasta de nord a Javei, «care spirit are interpretul său obişnuit, care de cele pai multe ori este femeie şi. nu bărbat, Pentru a se pre¬oţi să primească spiritul, femeia inhalează fum de tă-siiie, ţinîndu-şi capul peste o cădelniţă fumegîndă. J& cade treptat într-un fel de transă însoţită de strigăte Kcuţite, de contorsiuni şi spasme violente. Se presupune punci că spiritul a pătruns în ea şi, cînd' femeia s-a li-pf, cuvintele ei sînt socotite oracole, fiind rostite de spiritul ce sălăşluieşte într-însa, în timp ce sufletul ei ;e pentru o vreme absent.

Se crede că persoana inspirată temporar obţine nu nu-i cunoaşterea divină, dar şi, cel puţin cîtcodată, o fere divină. In Cambodgia, cînd izbucneşte o molimă, uitorii mai multor sate se adună şi pleacă, cu muzici» In runte, în căutarea omului despre care se presupune că zeul 1 l-ar fi ales pentru încarnarea sa temporară. Cînd l-au iţit, îl duc la altarul zeului, unde are loc misterul încar-
201

tu aduce bolile sau moartea. Li se ofereau sacrificii "beşti pentru -a le domoli mînia. Nu erau numeroşi; sau cel mult doi în fiecare insulă. Trăiau într-o izo-mistică. Uneori, dar nu întotdeauna, puterea lor era Ltară. Un misionar a descris, după propria sa obser-ie, pe unul dintre aceşti zei-oameni. Zeul era un om te bătrîn care trăia într-o casă mare, într-un loc împrej-iţ. în casă se afla un fel de altar ; de grinzile casei şi de iacii,din jur atîrnau schelete de oameni cu capul în jos. această împrejmuire nu pătrundea nimeni, în afară de îi aflaţi în serviciul zeului ; profanii puteau intra în in-ttă numai în zilele cînd se sacrificau victime omeneşti. | zeu-om primea mai multe sacrificii decît toţi cei-zei ; deseori, el se aşeza pe un fel de eşafod în faţa d sale, cerînd două sau trei victime omeneşti deodată, erau aduse întotdeauna, căci zeul inspira o teroare în-(zitoare. Era invocat în întreaga insulă şi i se trimiteau i din toate părţile. Ni se spune, de asemenea, că în teral fiecare din insulele Mărilor Sudului avea un om reprezenta sau personifica divinitatea. Asemenea oa-şeni erau numiţi zei şi substanţa lor se confunda cu cea [divinităţii. Omul-zeu era cîteodată însuşi regele ; de cele şai multe ori,, era un preot sau o căpetenie subordonată. t Vechii egipteni, departe de a-şi limita adorarea la pi¬şti, dini şi alte animale mici de acelaşi fel, o extindeau ţa generozitate,şi asupra oamenilor. Una dintre aceste di-pnităţi umane locuia în satul Anabis, unde i se ardeau jertfe pe altare, după care, spune Porfirius J, zeul îşi lua"
1 Porfirius (234 e.n. — către 305) — filozof neoplatonic, îâiScî-jol al lui Plotin, căruia-îi urmează la conducerea şcolii din R«na
303

nării. Cel ales devine obiect de veneraţie pentru săi care îl imploră să ferească satul de ciumă. Se ca un anumit chip al lui Apolo, aflat într-o peşteră: la Hylae, în apropiere de Magnesia, transmitea o Jorţ praomenească. Oameni sfinţi, inspiraţi de el, sare prăpăstii, smulgeau din rădăcini arbori uriaşi şi ii du în spinare prin cele mai strimte chei. Isprăvile vi îndeplinite de dervişi inspiraţi sînt din aceeaşi categc Am văzut pină aici că primitivul, incapabil să discea limitele puterii sale de a controla natui-a, îşt atribuie sie precum şi semenilor săi, anumite puteri pe care tre să le numim supranaturale. Am văzut, de asemenea, peste şi în afară de această putere supranaturală gener se presupune că unele persoane sînt inspirate, pentru rioade scurte, de un spirit divin, bucurîndu-se astfel tot acest timp de ştiinţa şi de puterea divinităţii ce a truns în ele. De la credinţe de acest fel se trece uşorî convingerea că unii oameni sînt posedaţi permanent către divinitate sau că sînt, într-un fel nedefinit, dot cu puteri supranaturale într-un grad atît de înalt înc sînt aşezaţi în rîndul zeilor şi primesc ca omagiu rug ciuni şi sacrificii. Cîteodată nu se acordă acestor zei-inînteni decît funcţii supranaturale sau spirituale. Uneori! pe lîngă asta, ei exercită şi puterea politică supremă.' îţi 'acest din urmă caz, ei sînt în acelaşi timp regi şi zei, jaşj forma de guvemămînt este teocraţia. în insulele Marchiz sau Washington există o cIâinrae~oameni care erau zeifiJI câţi în timpul vieţii. Se credea că ei posedau o puteai supranaturală asupra elementelor naturii : puteau produce]
' * 1
recolte abundente' sau condamna pămîntul la sterilitatea
202

cina ca un muritor oarecare. în antichitatea clasică, f: ful sicilian Empedocle pretindea că nu este nunii; înţelept, ci un zeu. Adresîndu-se .în versuri concetăţemM săi, el spunea :
O prieteni, în acest mare oraş, ce urcă povîrnişul gaţjH AI cetăţii Agrigentum, voi care aveţi o ţinută nobilă, Şi oferiţi străinului o găzduire liniştită şi frumoasă, Vă salut ! Printre voi, prea cinstiţilor, mă plimb semeyS Cu ghirlande, cu înflorite ghirlande îmi încoronaţi nobM
fruntâ Nu mai sînt muritor, ci zeu fără de moarte, Oriunde îmi îndrept paşii'mulţimea mă-nconjură şi mJM
încham Şi mii de discipoli mă urmează, ca să le arăt calec . Unii rîvnesc viziuni profetice, alţii, copleşiţi de dursri}M Ar dori să audă cuvinte de îmbărbătare şi să nu-şi m4 îndure amarul.il
El afirma că îşi poate instrui discipolii în arta âei stîrni sau~potoli vânturile, de a face să cadă ploaia şi sŞj strălucească soarele, de a îndepărta bolile şi bătrîneţea, i a reînvia

morţii. Cînd Demetrius Poliorcetes a restati democraţia ateniană, .în 307 î.e.n., atenienii i-au decerna prin decret, lui şi tatălui său Antigonus, onoruri di\
şi căruia îi editează Eneadele, dedieîndu-i, în acelaşi timp, o 'grafie. A fost un apărător fervent al elenismului şi propaganda! a influenţat toată lupta anticreştină a secolelor IV—V. Scrie tratat despre oracole, Chestiunile homerice şi este primul comei* tator neoplatoaie al lui-Aristotel, prin Isagoge sau Introducere U categorii.
204

=#ndu-la titlul de zei izbăvitori încă în timpul vieţii amin-Surora. Li s-au ridicat altare, şi un preot a „fost consacrat Ocultului lor.- Poporul s-a adunat să-.şi întîmpine salvatorul fpi imnuri şi dansuri, cu ghirlande de flori, cu tămîie şi Hîibaţiuni; lumea se. înşiruia pe străzi cîntînd că el este 'singurul zeu adevărat, deoarece ceilalţi zei dormeau ori "locuiau departe, ori-nici nu existau. După spusele unui ypoet contemporan1 ale cărui versuri erau cîntate în pu¬blic sau în intimitate :
■ Cei mai mari şi mai cinstiţi dintre zei Au intrat în cetate, Căci Demeter şi Demetrius In acelaşi timp au sosit.
,Ea vine pentru a celebra teribilele ritualuri ale Fecioarei,
har el păşeşte vesel, frumos şi zîmbitor -. '
fCum trebuie să fie un zeu.
E o privelişte minunată : toţi prietenii în jurul său, ilar el'în mijlocul lor.
kEi se aseamănă cu stelele, iar el cu soarele. teu al lui Poseidon cel puternic, , Fiu al Afroditei, ţie salut!
Ceilalţi zei se află ture departe \Orinuaud,
' Ori nu există, ori nu ne bagă în seamă ; ■ Dar tu, pe care te vedem aici de faţă \Nu eşti zeu de lemn şi nici de piatră, ci zeu adevărat.
Şi către line se îndreaptă deci rugăciunile noastre.
1 Poetul contemporan este Plutarch (Vltae parallelae, De 'metrius).
205
|J7 — Creanga de aur, voi. I

«ne -însuşi, acest .rege afirmă că este singurul zeu pe pă¬şi, în iconsecinţă, dacă ploaia cade eînd el n.o doreşte, ca arşiţa este prea mare, trimite săgeţi împotriva cerului sntru că SQO-1 ascultă." Populaţia mashona din sudul ricii 1-a informat pe episcopul'său că au avut odinioară zeu, dar că matabelii l-au izgonit. „Aceasta era o aluzie obiceiul foarte curios, respectat în unele .sate, de a cinsti om pe care îl numeau zeu. Se pare că lumea venea să-1 Easulte, adueîndu-i daruri. Odinioară exista un asemenea ian într-un „sat ce aparţinea conducătorului magondi. Ni «ş-a cerut să nu tragem cu puşca în apropierea satului, pen-Im a nu-1 speria şa alunga." Zeul mashona era obligat la "început să plătească un tribut anual regelui matabelilor, tconstîhd din patru boi .negri şi un dans. Un misionar a ivăzut şi a descris modul în care această divinitate plătea E doua parte a îndatoririi sale în faţa colibei regelui. Timp •de trei ore nesfîrşite, fără nici o clipă de răgaz, în bătaia •'-tamburinei, în clinchetul castanietelor .şi în murmurul con¬tinuu al unui cîntec monoton, zeul negru dansa frenetic : el se ghemuia pe genunchi ca un croitor, asuda ca un porc şi : sălta cu o agilitate care demonstra puterea şi elasticitatea divinelor sale picioare.
Populaţia baganda din Africa centrală credea într-un i-zeu al iacului Nyanza, .care se întruchipa cîteodată într-un < bărbat sau într-o femeie. Toată lumea avea cea mai mare teamă faţă de acest zeu încarnat, chiar regele şi căpeteniile. , După ce misterul încarnării a avut loc, omul, sau mai bine spus zeul, se depărta cam la o milă ,şi jumătate de marginea Jacului şi aştepta răsăritul lunii noi, înainte de a-şi începe
207
17* 7

Vechii germani credeau că în femei sălăşlufecteJ sf înt, şi în consecinţă le. consultau ca pe nişte oracole?; meiîe considerate sfinte priveau, ni se spune, în vîlfa apelor şi ascultau* susurul izvoarelor sau vuietele tore lor, iar din ceea ce vedeau şi auzeau prevesteau cele< să fie. Dar, adeseori, veneraţia acestor oameni merge*'] departe, şi ei adorau femeile ca pe nişte zeiţe adevărate viu Astfel în timpul domniei lui Vespasian, o anunri| Veleda, din tribul Bructeri, a fost socotită ca fiind o zeitafj şi domnea ca atare asupra poporului ei, stăpînirea sa fiin recunoscută pînă departe. Ea locuia într-un turn pe malu rîului Lrippe care se varsă in Rin;. Cînd'.locuitorii Coloniş au vrut să încheie un tratat cu dînsa, ambasadorii lor au fost admişi la ea ; negocierile au fost duse de un ministr care se comporta ca interpret al divinităţii sale, transmiţîîi dezvăluirile ei oraculare. Acest

exemplu arată cu cîtă uşu rinţă se întrepătrundeau la strămoşii noştri atît de puţ civilizaţi ideea de divinitate şi cea de regalitate. Se;; vesteşte că la geţi, la începutul erei noastre, exista întot dcauna p pei-soană care personifica un zeu şi era numită! de către popor Dumnezeu 1. Ea locuia pe un munte sfînt.'şdj acţiona ca sfetnic al regelui.
Un vechi istoric portughez, Dos Santbs 2, scrie că zimţ sau muzimba, o populaţie din sud-estul Africii, „nu ac idoli şi nu recunosc nici un zeu ; în schimb, îşi venerea şi respectă regele, îl consideră drept o divinitate şi spun
1 Strabo, Geografia, VII.
1 Istoricul portughez J. Dos Sânt os este citat cu Eastern Eth opia (Etiopia de est), după G. M. 'Caii Theal, Records of Scuth-Eastern Africa (Amintiri despre Africa de sud-est), VII, 1901.

tmmm

:?-~i-». i •-■.'; r-ic••••=-; "-•*--• -.,;"< v. •;■ .-_•'-"-„- -- i '\. '.â
îndatoririle sacre. De îndată ce cornul lunii se ivea palii! ./ pe cer, regele şi toţi supuşii săi erau la dispoziţia fii divine sau a lui Lubare (zeu), după cum era numit ; zeu. conducătorul suprem, nu numai în ceea ce priveşte cre¬dinţa şi ritualul, dar şi în problemele războiului şi ale po¬liticii statului. Era consultat ca un oracol ; un cuvînt al săsisj putea aduce boala sau o putea vindeca, să oprească ploaial şi să dezlănţuie foametea, Cînd i se cerea un sfat i se ofc-J reau daruri de preţ. Căpetenia din Urua, o regiune vastăfj ce se întinde la vest de lacul Tanganica, „îşi arogă onoruri | şi puteri divine, şi pretinde că se poate lipsi de hrană zilei în şir, fără a simţi foamea ; desigur, susţine că fiind zeu mţi are nevoie de hrană, şi că nu mănîncă, nu bea şi nu fu-'| i meză decît de plăcere". La populaţia galla, cînd o femeie ■; \ ', a obosit de grijile gospodăriei începe să vorbească incoerent I s ' şi să se comporte într-un mod straniu. Este un semn ca 1 spiritul divin Callo coboară asupra ei. De îndată, soţul se"; ţ prosternează în faţa ei şi o adoră ; ea încetează de a mai I I j purta modestul titlu de soţie şi îl ia pe acela de „stăpîn" ;;-[• "Viu se mai ocupă de treburile gospodăriei şi voinţa ei este; \. lege divină.
Regele din Loango este onorat de poporul său „ca şi cînd ar' fi un zeu ; este numit Sambee şi Pango, adică zeu. Se crede că poate aduce ploaia cînd vrea şi, o dată pe an, "în decembrie, perioada cînd au nevoie de ploaie, lo¬cuitorii vin să-1 roage să le-o dăruiască". Cu acest prilej, regele, în picioare pe tronul său, trimite o săgeată în văzduh, ceea ce, se crede, trebuie să aducă neapărat ploaia. Cam acelaşi lucru se spune şi despre regele din Mombasa. Pînă acum cîţiva ani, înainte ca, ucigîndu-i trupul, armele

Soldaţilor. şi marinarilor englezi să pună aspru capăt dom-
fitiei sale spirituale pe pămînt, regele din Benin era prin-
Kspalul obiect.al cultului în ţarasa. „El ocupă aici un post
nai înalt decît papa în Europa catolică ; căci el nu este
■mimai trimisul Domnului pe pămînt, ci este el însuşi zeu.
Dşi supuşii săi îl ascultă şi îl adoră ca atare, cu toate că
[adoraţia lor provine mai degrabă, cred, din teamă decît din
i/dragoste. Regele""din Iddah a declarat ofiţerilor englezi
Rcare au luat parte la expediţia din Nigeria : „Dumnezeu
m-a creat după chipul său ; sînt asemenea lui Dumnezeu ;
şi el m-a numit rege" *.
Unui monarh foarte însetat de sînge din Birmania, nu¬mit Badonsachen, a cărui faţă chiar reflecta firea sa feroce m sub a cărui domnie au pierit mai multe victime de topo-i'rul călăului decît de loviturile duşmanului, i-a venit într-o "bună zi ideea_că este ceva mai mult decît un muritor şi că [această înaltă distincţie i-a fost acordată pentru nume¬roasele sale fapte bune. El renunţă deci la titlul de rege, :'pretinzînd să devină zeu. în acest scop, imitîndu-1 pe Buda,; hcare înainte de a fi fost înălţat la rangul de divinitate îşi ,; părăsise palatul regal şi seraiul retrăgîndu-s# din lume, fBadonsachen îşi lăsă ~şi el palatul, ducindu-se să trăiască Iîntr-o pagodă imensă, cea mai mare din ţară. a cărei con¬struire furase ani de zile. El se sfătuia cu călugării cei mai înţelepţi, încercînd să-i convingă că cei cinci mii de ani i;hotărîţi pentru respectarea legii lui Buda se împliniseră şi |că el-este. zeul ce trebuia să apară după această perioadă,
1 J. Adams, Sketches taken during ten Voyages in Africa, hel-

xcen the years 1788, 1800, (Note luate pe parcursul a zece călătorii
ţin Africa, intra 17,86, 1800), f. a. ' "
2U9

rele,.-unul dintre aceşti lăptari divini a răspuns: „Da, părmanii de ei, îl salută cu toţii, dar eu, adăugă el lovindu-şi "pieptul, eu, un zeu, de ce aş saluta soarele ?" Toată lumea, tebiar şi propriul său tată, se prosternă în faţa lăptarului şi Pomeni nu ar îndrăzni să-i refuze ceva, nici o altă fiinţă Izmenească, cu excepţia unui alt lăptar, nu trebuie să-I lâtmgă ; el prevede viitorul tuturor celor ce-1 consultă, vor-fiand-cu glasul unui zeu.
Dealtfel, în India „orice rege este considerat aproape ca pin'.zeu prezent". Codul hindus al lui Mânu merge şi mai .departe şi spune că „nici măcar im rege copil nu trebuie să ; fie înjosit cu ideea că nu ar fi decît un muritor ; căci el este ţcmare divinitate cu chip de om". Se spune că, în urmă cu ;cîţiva ani, exista la Qrissa o sectă care o adora şi o consi¬dera drept divinitate a lor principală pe răposata regină .Victoria, chiar în timpul cît această regină mai trăia. Şi astăzi chiar, în India, toate persoanele în viaţă, renumite pentru marea lor putere sau valoare, sau pentru pretinse puteri miraculoase, riscă să fie adorate, ca zei. Astfel, o sectă din Pundjab adora o divinitate numită Nikkai Sen. Acest Niklcal Sen nu era altul decît temutul general Ni-cholson şi nimic din ceea ce putea face sau spune genera¬lul hu reuşea să potolească înflăcărarea adoratorilor săi. Cu cît îi pedepsea mai mult, cu atît creştea veneraţia reli¬gioasă cu care îl adorau.-La Benares, cu numai cîţiva ani în urmă, o divinitate vestită s-a incarnat iii persoana unui distins hindus ce poseda numele atît de eufonic de Swami BhaskaTanandaji Saraswati şi semăna uimitor cu răposatul cardinal Manning, avînd totuşi o expresie mai sinceră. în
211
mmmmzssBaass&zsaz*

spse marea. Iui. of ensă, mulţi călugări s-au hotărît să-i vedească contrariul; această decepţie, adăugată paşii sale de dominaţie şî neputinţei de a răbda privaţiunile una vieţi ascetice,. 1-a făcut să renunţe destul de repede la starea sa de divinitate imaginară, făcîndu-1 să şe reîntoarcă îirpaa latul şi în baremul său. Regele Siamului „este venerat.!» fel ca o divinitate. Supuşii săi nu au îngăduinţa să-1 prjj veaseă în faţă ; ei se prosternează cînd trece regele; şi nţl i se înfăţişează decît în genunchi, cu coatele proptite pşj pămînt". Există un limbaj destinat persoanei sale saer.%1 care trebuie folosit de către toţi cei ce i se adresează sau-vorbesc despre el. CMar indigenii stăpînesc cu greu acest,' vocabular special. Părul din capul monarhului, tălpile sale, j răsuflarea trupului său, cele mai mici detalii interne sau, externe, ale persoanei sale, toate acestea poartă un numeri special. Cînd mănîncă sau bea, doarme sau umblă, un anusl mit cuvînt arată că aceste acţiuni sînt săvîrşite de cătrej un suveran, şi cuvintele respective nu pot fi aplicate' ac- ţiunilor nici unei alte persoane, oricare ar fi ea. în limba-* siameză nu%există un cuvînt care să numească o fiinţă de .; rang mai înalt, sau avînd o demnitate superioară celei a*| regelui, şi misionarii cînd vorbesc despre divinitate sînt j obligaţi să folosească cuvântul indigen care înseamnă rege. ■
Dar, poate, nici o ţară din lume nu a fost atît de prolifică în zei-oameni ca India ; nicăieri graţia divină nu a fost răspîndită cu mai multă dărnicie în toate clasele societăţii, J începînd cu regii şi sfîrşind cu lăptarii. Astfel la toda, un popor de păstori de pe colinele Neilgherry din sudul Indie; lăptăria este un sanctuar şi lăptarul care o deserveşte este

■ ochi îi strălucea o blinda compasiune pentru oameni şi reffl simţea ceea ce se cheamă o nevinovată plăcere pe onorurile cu care îl adulau încrezătorii săi adoratori..
La Chinchvad, un orăşel situat la zece mile de Poonjffl în vestul Indiei, trăieşte o familie din care un membru,'m fiecare generaţie, este în ochii majorităţii poporului mahra-J v tta, incarnarea lui Gunputty, zeul cu cap de elefant. Aceasta ' ' -celebră zeitate s-a incarnat pentru prima dată în 1640, îi persoana unui brahman din Poona, numit Mooraba Gos* seyn, care s-a străduit să-şi afle mîntuirea prin abstinenţă,' chinuirea trupului şi rugăciune. Pietatea sa a fost râsplă-tită. Zeul însuşi i s-a înfăţişat într-o noapte şi i-a făgădui că o parte din el, adică din spiritul sfînt al lui Gunputty, va sălăşlui în umila lui persoană, iardupă ce va muri. în pro¬genitura sa pînă la a şaptea generaţie. Făgăduiala divină fost ţinută. Şapte incarnări succesive, transmise din tată î fiu, au răspîndit .asupra unei lumi întunecate lumina li Gunputty.; Ultimul'vlăstar în linie directă, zeu cu aspec greoi şi vedere slabă, a murit în 1810. Dar cauza adevîţ rului era prea sfîntă şi valoarea averii bisericii prea mare ■ . pentru ca brahmanii să privească cu nepăsare cumplita pierdere pe care ar trebui s-o îndure o lume ce nu 1-a cu¬noscut pe Gunputty. Ca atare,.s-a căutat şi s-a aflat un al

recipient sfînt în care spiritul divin al stăpînului s-a revela din nou şi revelaţia s-a perpetuat în chip fericit de atunc şi pînă astăzi, într-o înşiruire nesfîrşită. Dar o misterioasă lege a economiei spirituale, a cărei acţiune în istoria reli¬giei o deplîngem, fără s-o putem schimba, decretează Ca miracolele înfăptuite de către zeul-om nu pot fi asemuite în zilele noasti'e păcătoase, cu cele înfăptuite de către pre

'» mummmmm mmnmsm

♦

Seccsorii săi din vremi demult apuse, şi se spune chiar că graurul semn pe care acesta se îndură să-1 dea prezentei toleraţii de vipere este miracolul hrănirii mulţimii pe care ită în fiece an la cină în Chinchvad.

fs-O sectă hindusă care are nenumăraţi adepţi în Bombay jl in India centrală crede că maharadjahii, conducătorii ei Spirituali, îl' reprezintă, ba chiar îl incarnează, pe zeul rrishna. Şi, întrucât acest zeu priveşte din cer cu cea mai ?re bunăvoinţă la asemenea slujitori, s-a instituit, la rinţa succesorilor şi vicarilor săi de pe pămînt, un rit Secial. numit al dăruirii de sine, prin care. devotaţii ei ado- atori încredinţează incarnărilor sale vrednice de adoraţie corpurile şi sufletele lor şi, ceea ce este mult mai impor- ■şnţ, toate bunurile lor pămînteşti ; iar femeile sînt învă-Me să creadă că vor obţine fericirea supremă, atît pentru ■le cit şi pentru familia lor, dacă cedează îmbrăţişărilor cester fiinţe în care natura divină coexistă în chip miste-fjps cu forma şi chiar cu dorinţele pur omeneşti.

Nici creştinismul nu a rămas întotdeauna în afara aces¬tor nefericite rătăciri ; într-adevăr, el a fost pătat adesea fle extravaganţele unor pretendenţi orgolioşi la o divinitate "gală, dacă nu -chiar superioară, celei a marelui său fon- aţor. în secolul al doilea Montanus Frigianul pretindea că este Treimea incarnată, întrunind în persoana sa pe Tatăl, "iul şi Sfîntul Duh. Şi acesta nu este un caz izolat, pretenţia exorbitantă a unui singur spirit dezechilibrat. Din cele mai "yechi timpuri şi pînă astăzi numeroase secte au crezut că firistos, şi. chiar Dumnezeu însuşi, este incarnat în oricare "creştin pe deplin iniţiat şi membrii, lor au dus. credinţa |înă la concluzia ei logică, sfîrşind prin a se adora unii pe

îişit de entuziasmul unei at'ari fericite convingeri, pre-tfîiv înfăţişarea şi în comportarea lor- semne vizibile ttăcire şi sminteală ; ei alergau fără ţintă dintr-un loc it-altuV învesmîntaţi în-mod bizar, şi îşi cerşeau-plinea strigăte şi manifestări zgomotoase; refuzînd cu dispreţ .ce muncă şi îndeletnicire cinstită, ea împiedicînd con-plaţia divină şi, punîndu-se în calea înălţării sufletului .tre Tatăl spiritual. Pe toate drumurile pe care le băteau, U urmaţi de femei cu care trăiau în cea mai intimă famil¬iaritate. Aceia: dintre ei care considerau că au făcut cele mai: mari progrese' în viaţa spirituală superioară se lipseau Oi totul de îmbrăcăminte în adunările' lor ; decenţa şi mo-tia .erau pentru ei semne de corupţie interioară, proprii iui suflet ce se- mai tîrăşte suh dominaţia cărnii şi nu a iuns încă în comuniune cu centrul şi izvorul său : spiritul |vin. Uneori, Inchiziţia le- scurta-calea către- această co-inuniune mistică, şi ei mureau în flăcări, stăpîniţi nu numai [de o seninătate desăvîrşită,. ci. şi ayînd sentimentele cele mai triumfătoare de uşui'are şi.bucurie..

în jurul anului 1830,, a apărut. într-un stat al. Uniunii Americane,. învecinat, cu- Kentucky, un impostor care se declara fiul lui Dumnezeu,. Mîntuitorul. omenirii, pretinzind că a revenit în această lume să-i cheme iarăşi pe toţi nele¬giuiţii, necredincoşii şi păcătoşii să-şi facă datoria. îi ame-| ninţa că, de nu se pocăiesc de îndată, întreg universul se Ea. nărui într-o clipită, la un singur semn de-al lui. Pre¬tenţiile, extravagante i-au fost încurajate chiar şi de per¬soane cu avere şi poziţie* în- societate. Rv cele din urmă un-german îl rugă urnii pe noul Mesia să binevoiască să anunţe; în germană,, iminenta- şi teribila catastrofă şi compatrioţilor

■'•'■•■ 215

nnor am uartagina in secolul.al II-lea ; discipolii sfînt Columba îl adorau ca fiind personificarea lui Hristos ; ia sedolul al VlII-lea Elipandus din Toledo 2 vorbea des Hristos ca despre ,,un zeu printre zei", vrând să spună' aceasta că toţi credincioşii erau zei, tot atît de adevăraţii însuşi Isus. Adorarea reciprocă era obişnuită la albiger •e menţionată de sute de ori în actele Inchiziţiei de la To 'louse la începutul secolului al XlV-lea.

In-secolul al XlII-lea a-luat fiinţă o sectă numită •şi surorile Spiritului liber, care susţineau că printr-o coatî templare îndelungă şi stăruitoare orice om se poate uni cm •divinitatea într-un mod inefabil, devenind una cu izvoruă şi părintele 4uturor lucrurilor, iar cel ce,s-a ridicat astfefl pînă la Dumnezeu şi a fost absorbit în esenţa sa preaferjii cită, făcînd în adevăr parte din divinitate, este Fiul,Dom3 nului, în acelaşi sens şi în acelaşi mod ca Hristos însuşi, ş se bucură deci de o glorioasă imunitate faţă de oprelişti oricăror legi omeneşti sau divine. Membrii acestei sec

1 Tertulian (Quintus Saptimius Fiorens) (aprox. 155 — apro: 225) — .primul, în ordine cronologică, dintre .marii teologi şi mo-; ralişti ai Occidentului. Trăieşte şi scrie într-o epocă tulbure, di, ■tranziţie şi de sincretism filozofico-religios:; de aceea, pentru' Tertţilian, sarcina capitală jpe care o avea de împlinit era aceea de a apăra puritatea doctrinei de imixtiunile filozofiilor păgîne şi de proliferarea sectelor (eretice. Aşa se explică caracterul exal-J tat, polemic, uneori xigid, al multora dintre scrierile sale. Frazerj a cunoscut tratatele despre martiri, spectacole, rugăciuni, botez,' penitenţă ete. pe care le «itează după Migne, Patrologia Latina, fl.|

2 Elipandus, ai'hiepiscop de Toledo (aprox. intre 783 şi .800), a fost adept al ereziei numite aăoptianism. Spre deosebire de doc-; trina ortodoxă, adoptiniasmul, sub influenţa concepţiilor maho¬ medane, îl privea pe Cristos ca fiul lui Dumnezeu, adoptat prin-: graţie divină.

'214

sui care nu înţelegeau engleza şi ar fi fost regretabil osîndiţi numai din această pricină. Pretinsul mîntuitoi turisi cu toată candoarea că nu cunoaşte limba germajM „Cum ! replică germanul, tu, Fiul lui Dumnezeu, m noşti toate limbile, nici chiar germana ? Haide, haid eşti decît un ticălos, un ipocrit şi un nebun. La baîamuig ţi-e locul !" Spectatorii rîseră şi se îndepărtară ruşinaţi d| credulitatea de care dăduseră dovadă.

Cîteodată, la moartea celui în care s-a încarnat; spiritul divin trece în alt om. Tătarii budişti cred într-un marc nu¬măr de Buda trăitori pe pămînt, care- oficiază, ca Mart Lama, în fruntea celor mai importante mănăstiri. Cînd unul; din aceşti Mari Lama moare, discipolii săi nu-sînt îndure , rafi căci ştiu că va reapărea în curînd, născîndu-se sub :n-j Ifâţişarea unui prunc. Singura lor grijă este să descoj.ure" jloeul unde s-a născut. Dacă zăresc îmacest timp un curcu-Ibeu, îl socotesc un semn trimis de către defunctul Lama,] (pentru,a-i îndruma spre leagănul său. Uneori, însuşi copilul; divin îşi dezvăluie identitatea. „Eu sînt Marele Lama, spunei el, Buda cel viu al cutărui sau cutăr.ui templu. Duceţi-mă 1 vechea mea mănăstire. Eu sînt conducătorul ei nemuritor.*; •Oricare ar fi modul prin care li se revelă locul naşterii lui Buda, fie prin propria ga mărturisire, fie printr-un senin" ceresc, se întind corturile şi pelerinii plini de bucurie, ade-; sea avîndîn frunte pe rege sau pe unul dintre cei mai iluştri membri ai familiei regale, pornesc să-1 afle -şi să-f aducă înapoi acasă pe zeul-copil. în general, ei se naşte n Tibet, pământul sfînt, şi caravana trebuie să străbată de-j şorturile cele mai înspăimîntătoare pentru a ajunge la el4

216

Sad în cele din urmă copilul e găsit, ei se prosternă în a lui şi îl adoră. Cu toate acestea, înainte de a-1 recu-şte ca fiind Marele Lama pe care îl caută, copilul tre-e să-şi dovedească identitatea. în acest scop trebuie să ia numele mînăstirii al. cărei conducător pretinde a fi, 1 de-departc se află şi cîţi călugări trăiesc în ea ; de ase-enea, trebuie să descrie obiceiurile Marelui Lama dece-t şi felul în care a murit acesta. Apoi i se înfăţişează di¬ferite obiecte cum ar fi cărţi de rugăciune, ceşti, căni de jeai şi trebuie să le indice pe cele de care s-a servit în ţiaţa sa anterioară. Dacă nu se încurcă, drepturile îi sînt unoscute şi copilul este adus în triumf la mînăstire. în ntea tuturor Lama se află Dalai Lama din Lhassa, Roma 'belului. Acesta este privit ca un zeu trăitor pe pământ, ". eînd moare, spiritul său divin şi nemuritor se naşte din ou într-un copil. Potrivit unor povestiri, modul de a-1 iscoperi pe Dalai Lama se aseamănă cu cel descris mai inte, prin care se descoperă un Mare Lama obişnuit, te povestiri vorbesc despre o alegere prin tragere,la sorţi 'ntr-unvas de aur. .Oricare ar fi locul unde s-a născut ma, arborii şi plantele înfrunzesc stufoase ; la porunca sa florile se învoită, apele ţîşnesc din izvoare, prezenţa lui răspîndeşte o cerească binecuvîntare.

Dar el este departe de a fi singura persoană recunoscută ca zeu în aceste ţinuturi. La Pekin, un i'egistru în care sînt înscrişi toţi zeii incarnaţi ai imperiului chinez este ţinut la jjn de către, Li fan yilan sau Oficiul Colonial. Numărul zeilor tastfel recunoscuţi de către stat se

ridică la' o sută şaizeci, ■Lbetul este blagoslovit cu treizeci, Mongolia septentrională Ise bucură- de nouăsprezece, iar Mongolia meridională se

Eouă 1
:■ CÎt
rhului sau unui-membru.al familiei regale. Dealtfel in-nu considerau boala ca un rău, spre deosebire de rea-, multor oameni. Boala era, în ochii lor, un mesaj ţj.ţatălui lor, Soarele, care îi chema să se odihnească ală¬muri de el în ceruri Din această cauză cuvintele prin care 5n incaş îşi anunţa de obicei moartea apropiată erau : 5,Taţăl meu mă cheamă sa mă odihnesc lîngă el". El nu jjicerca -să se împotrivească voinţei părinteşti, oferind jertfe pentru .însănătoşirea sa, ci declara pe faţă că este chemat dînsul să se odihnească. Cuceritorii spanioli, ieşind din e strimte pa platoul înalt al Anzilor din Columbia, au 'ost. foarte miraţi cînd au întîlnit, după hoardele sălbatice care le-au lăsat mai jos în căldura înăbuşitoare a junglei, popor avînd un nivel de civilizaţie destul de ridicat, care actica agricultura şi trăia sub o guvernare pe care Hum-Idtx a comparat-o cu teocraţiile Tibetului şi ale Japoniei, au populaţiile chibcha, muysca sau mozca, împărţite în regate cu"capitalele la Bogota şi Tunja, dar unite, după se pare, prin. supunerea lor spirituală faţă de înaltul pontif din Sogamozo sau Iraca. Se spune despre acest su¬veran spiritual că a dobîndit, printr-un noviciat lung şi ascetic, o asemenea sfinţenie, încît apele şi ploaia îi dădeau
. ' ■* Alexander von Humboldt (1769—1835) — celebru natu¬ralist şi călător german. Expediţiile sale în America tropi-fcâlă (1799—1304), în Mexic, pe coasta Oceanului Pacific i-au fur-;• irizat date pentru cele 30 de volume pe care le-a scris. Are deopo-Ctrivă preocupări de zoologie şi anatomie comparată, astronomie,
geografie, fizică, climatologie şi oceanografie. Frazer îl citează cu :o traducere în engleză: Researches concerning the Institulions
and Monuments of the Ancient Inhabitants of America (Cercc-K&ri privind instituţiile şi monumentele vechilor locuitori ai
Americii), 1814. , ,-.'■'

scalda in razeie a nu mai puţin aecnv cincizeci şi şapie t zei. Guvernul chinez, îndemnat de grija părintească-' poartă binelui popoarelor sale, interzice zeilor înregist să renască în altă parte decît în Tibet. Ei se tem că naşte unui zeu în Mongolia ar putea avea consecinţe politice rioase, trezind patriotismul aţipit şi spiritul de război mongolilor ; ei s-ar putea uni în jurul unei divinităţi am¬biţioase, de viţă regală, dorind să cîştige cu tăişul spadei atît un regat pămîntesc, cit şi unul spiritual. Dar, în afarj acestor zei publici, sau autorizaţi, mai există o mulţime ii zei mici, sau practicanţi de divinitate fără diplomă, care înfăptuiesc miracole şi îşi binecuvîntează credincioşii ît secret, iar acum cîţiva ani guvernul chinez a închis la reîncarnarea acestor zeităţi şicanatoare în afara Tifc tului. Oricum, odată născuţi, autorităţile îi supraveghea? tot atît de atent ca şi pe practicanţii obişnuiţi, iar da vreunul nu se comportă cum se cuvine este imediat gradat şi exilat într-o mînăstire îndepărtată, interzic du-i-se expres de a mai reînvia vreodată în carne şi oase.; După această examinare a poziţiei religioase ocupată de'; rege în societăţile primitive, putem conchide că pretenţia! de a avea puteri divine şi supranaturale ridicată de more] narhii marilor imperii istorice ca Egiptul, Mexicul şi Peru< nu proveneau numai dintr-o vanitate infatuată sau din ex-I preşia lipsită de conţinut a unei linguşiri josnice, ci repre-zenta pur şi simplu supravieţuirea şi extinderea vechii, apoteoze primitive a regilor încă din timpul vieţii lor. Del exemplu, incaşii din Peru, ca fii ai Soarelui, erau cinstiţi; ca zei ; ei nu puteau greşi şi nimeni nu îndrăznea să se gîn-.dcască să facă vreun rău persoanei, onoarei, bunurilor mo-1
218

ascultare şi vremea se schimba după voinţa sa. După am văzut, regii mexicani jurau la încoronare* lor că face soarele să strălucească, ploaia să cadă, rîurile să ci şi pămîntul să dea roade din belşug. Ni se spune că Mori zuma, ultimul rege al Mexicului, era adorat de poporul ca un zeu. -
Primii regi ai Babilonului, de la Sargon I pînă la a | patra dinastie din Ur sau chiar mai tîrziu, pretindeau căj| sînt zei încă în timpul vieţii lor. Mai ales monarhii celei a patra dinastii din Ur aveau temple înălţate în cinstea I îşi ridicau statui în diferite sanctuare şi porunceau po;: laţiei să le ofere sacrificii. Cea de a opta lună era îndeosebi consacrată regilor ; li se aduceau jertfe în timpul lunii noi 'f şi în a cincisprezecea zi a fiecărei luni. De asemenea'uniţi monarhi părţi din casa Arsacizilor îşi dădeau numele dffil fraţi ai soarelui

şi ai lunii, şi erau adoraţi ca divinităţii Lovirea în timpul unei încăierări a unui membru al famii liei Arsacizilor, oricare ar fi fost el, era socotită sacrilegiu
Regii Egiptului erau zeificaţi îmăjnjânipjulvieţii ; li j se aducatrfe!TîŞr~pTeiJţi speciali celebrau cultulTor îal temple speciale. Cîteodată, cultul regilor punea în umbrăl pe cel al zeilor. Astfel, în timpul domniei lui Merenra, upj înalt slujbaş declara că a clădit multe temple sfinte pentru ca spiritele regelui, nemuritorul Merenra, să poată fi'.in-i vocate „mai mult decît toţi zeii". „Pretenţia regelui la dj9 vinitate nu a fost niciodată pusă la îndoială ; el era «marele ii zeu», «Horus cel de aur» şi fiul lui Ra. El pretindea că aojj toritatea sa se întinde nu numai asupra Egiptului, ci şil •«asupra tuturor ţărilor şi popoarelor», «de-a lungul şi de-a latul întregii lumi, în răsărit şi în apus», «de la un capăt la
220

.1 al marelui circuit al soarelui», «cerul, cu tot ce cu-
Iprinde el, pământul şi tot ce se află pe întinsul său», «orice
fiinţă ce umblă în două sau în patru picioare, tot ce zboară
sau bate din aripi ; lumea întreagă îi oferă tot ce produce».
;Tot ce se putea spune despre zeul-Soare se aplica în mod
'dogmatic şi regelui Egiptului. Titlurile sale erau derivate
_'direct din acelea ale zeului-Soare." „în cursul vieţii Iui,
ni se spune, regele Egiptului epuiza toate concepţiile cu
putinţă despre divinitate pe care egiptenii şi le-au putut
forma. Zeu-supraom prin naştere şi prin titlu regal, el de¬
venea după moarte om zeificat. El întrunea astfel în per¬
soana sa tot ce se ştia despre divin."""■
Am terminat acum schiţa noastră — căci nu este mai \ mult decît o schiţă — a evoluţiei regalităţii sacre care a i atins cea mai înaltă formă a sa, expresia sa absolută, în \ monarhiile din Peru şi Egipt. Din punct de vedere istoric ' se pare că originea instituţiei se află în ordinul magicienilor I publici sau al vracilor; din punct de vedere logic ea se sprijină pe o falsă deducţie din asociaţia de idei. Oamenii au confundat ordinea ideilor lor cu ordinea naturii, imagi-nîndu-şi prin urmare că puterea pe care o au, sau li se pare | că o au, asupra gîndurilor lor le permite să exercite un control corespunzător şi asupra lucrurilor. Oamenii despre care se credea dintr-un motiv sau altul, fie datorită forţei, fie slăbiciunii facultăţilor lor naturale, că posedă aceste puteri magice în cel mai înalt grad, au fost încetul cu în¬cetul deosebiţi de ceilalţi concetăţeni, ajungînd Q clasă se¬parată, destinată să exercite o influenţă de cea mai mare însemnătate asupra evoluţiei politice, religioase şi intelec¬tuale a omenirii. După cum ştim, progresul societăţii rezidă
. 221

&5gŞ5ZŞStim

iele omului ; într-un cuvînt, ei părăsesc vrăjitoria pentru tiinţă. Sînt, desigur, departe de a afirma că dezvoltarea a ■ urmat pretutindeni şi în' mod rigid această linie ; fără în-pdoială, ea a variat în cea mai mare măsură în diferite so¬cietăţi. Intenţia mea este să schiţez, în trăsăturile sale cele j>mai generale, tendinţa pe care o consider a fi fost cea mai jcomună. Dacă o privim din punctul de vedere al muncii, revoluţia sa efectuat de la uniformitatea la diversitatea funcţiilor ; privită din punct de vedere politic, ea a trecut de la democraţie la despotism. Nu ne ocupăm în această : cercetare de istoria ulterioară a monarhiei, în special de decadenţa despotismului şi înlocuirea acestuia cu forme de. guvernare mai bine adaptate la necesităţile superioare ■;ale umanităţii; subiectul nostru nu este decît dezvoltarea, : nu şi decadenţa unei instituţii care, la timpul ei, a fost fo¬lositoare.

, In principal;într-o diferenţiere progresivă a funcţiilor-sH într-o exprimare mai. simplă, în diviziunea muncii. MutiaţM efectuată în societatea primitivă de toată lumea în mod egalii şi cu rezultate la fel, sau aproape la fel de proaste este \ distribuită încetul cu încetul între diferite clase de mun«H citori şi executată din ce în ce mai desăvîrşit ; în măsura în» care produsul material sau nematerial al acestei munci spe¬cializate este distribuit tuturora, întreaga comunitate be- -j neficiază de această specializare din ce în ce mai mare. Dar, I magicienii sau vracii se pare că alcătuiesc clasa artificială! sau profesională cea mai veche în evoluţia societăţii. Căci 1 vrăjitorii se întîlnesc în toate triburile sălbatice cunoscute-1 , nouă, iar la primitivii cei mai înapoiaţi, cum sînt băştinaşii I ,' din Australia, ei formează singura clasă profesională exis- I ;" tentă. Pe măsură ce timpul trece şi

progresul diferenţierii 3 : continuă, însuşi ordinul vracilor se divide în clase, cum e clasa celor ce vindecă bolile, cea a aducătorilor de ploaie şi aşa mai departe ; în acest timp, membrul cel mai puternic ,; al ordinului obţine poziţia de conducător şi devine treptat rege sacru vechile sale funcţii magice trecînd din ce în ce mai mult pe planul al doilea şi transformîndu-se în sarcini sacerdotale sau chiar divine, pe măsură ce religia înlo-cuteşte încetul cu încetul magia. Şi mai tîrziu, s-a operat o separare între aspectul civil şi cel religios al regalităţii, j puterea temporală fiind încredinţată unui om, iar puterea spirituală altuia. în acest timp, magicienii, pe care predo¬minarea religiei îi poate slăbi dar nu desfiinţa, continuau să se dedice mai degrabă artei lor oculte, decît noului ritual al sacrificiului şi rugăciunii, iar unii dintre cei mai pătrun¬zători îşi dau seama cu timpul de eroarea magiei şi găsesc

ummmmm&mmimMmmmmmmmmnwHMUMmimmwm

CAPITOLUL VIII
REGII ELEMENTELOR NATURII

Cercetarea de pînă acum a dovedit că aceeaşi fuziune a funcţiilor sacre cu titlul regal pe care o întîlnim la Regele Pădurii de la Nemi, la regele care oferea sacrificiile, la ; Roma precum şi la magistratul numit rege la Atena, apare ' adesea şi în .afara limitelor antichităţii clasice fiind o tră-.." sătura comună a societăţilor în toate stadiile lor, de la bar--. barie pînă la civilizaţie. Se constată, de asemenea, că preotul;; regal este adesea un rege nu numai cu numele dar şi în'i fapt, şi că el ţine în mîinile sale deopotrivă sceptrul şi toia-, gul.de preot. Toate acestea confirmă concepţia tradiţionala privind originea regilor titulari şi a regilor-preoţi în repu-: blicile antice ale Greciei şi Italiei. în cele din urmă/arsa tînd că fuziunea puterii spirituale cu cea temporală, a cărei: amintire este păstrată'de tradiţia greco-italiană, a existat.: în fapt în multe locuri, am înlăturat suspiciunea de impro-': babilitate care ar fi putut pune tradiţia sub semnul îndoie-:; Iii. Din această pricină ne putem acum întreba cu îndrep¬tăţire dacă nu se poate ca .Regele Pădurii să fi avut o origine asemănătoare cu cea pe care o tradiţie atestată o; atribuie regelui care oferea sacrificiile la Roma şi regelui

lîitular la Atena ? Cu alte cuvinte, predecesorii în oficiul Isau nu.făceau oare parte dinţi--o linie de regi pe care o revoluţie republicană i-a lipsit de puterea lor politică, lă-EJidu-le numai funcţiile religioase şi umbra unei coroane? ::Există cel puţin două motive de a răspunde negativ. Un ;motiv se sprijină pe reşedinţa preotului de Ia î\Temi ; celă¬lalt, pe .titlul său de Rege al Pădurii. Dacă predecesorii săi far fi fost regi în sensul obişnuit, reşedinţa sa ar fi fost gă-:.siă cu siguranţă, la fel ca în căzui regilor scoşi din domnie m Romei şi Atenei, în oraşul în care şi-au pierdut sceptrul •Acest oraş trebuia să fi fost Aricia, pentru că nu exista Saltul mai apropiat. Dar Aricia se afla la trei mile de sanc-'■ tuarul său din pădure, pe malul lacului. Dacă a domnit, atunci nu a domnit în oraş, ci în desişul codrului. Pe de altă Eprte, titlul de Rege al Pădurii nu ne prea îngăduie să presupunem că el ar fi fost vreodată rege în înţelesul ob;ş-i'nuit al cuvîntului. Pare mai probabil să fi fost rege al na¬turii, mai bine zis al unei părţi a naturii şi anume pădurea, de la care îşi trăgea numele. Dacă am găsi exemple de ceea" ţce am putea numi regi ai elementelor naturii, adică exenv -ple de persoane despre care se crede că guvernează părţi rsau aspecte particulare ale naturii, ele ar prezenta probabil ;:analogii mai apropiate cu Regele Pădurii decit cu regii di¬vini pe care i-am întîlnit pînă acum, al căror control asu-< pra naturii este mai degrabă general decit special. Exem-|ple de asemenea regrjarjialinu lipsesc. ■

Pe o colină la Bomma, în apropierea gurii fluviului 'Congo, îşi are reşedinţa Namvailu Vumu, Rege al Ploii şi furtunii. Unele triburi de pe malul Nilului superior ne-au încredinţat că ele nu au regi în sensul obişnuit, singurele

J

Sală nădejdile poporului său şi bîntuie o secetă cumplită, este -,ucis cu pietre, ..rudele sale cele mai apropiate obligate să arunce întâia piatră. Cînd călătoream prin ?ţară, funcţia lui Alfai mai era încă îndeplinită de un bă-j=trîn ■■; dar am auzit că aducerea ploii s-a dovedit mult prea Iprimejdioasă pentru el şi că a renunţat la funcţia sa."

în regiunile împădurite ale Cambodgiei trăiesc doi su-[■verani misterioşi cunoscuţi ca .-Regeje Foculuişi B?geIiL |Apei. Faima lor este răspîncută în tot sudul marii Pe-

'ninsule a Indochinei ; dar numai un slab ecou a ajuns pin a jîn părţile vestice. Pînă acum cîţiva ani, nici un european, mt cit se ştie, n-a văzut, vreodată pe vreunul din ei, şi 'existenţa lor ar fi. fost considerată o simplă poveste, dacă 'pînă nu demult nu s-ar fi ţinut legături regulate între ei şi regele Cambodgiei care schimba daruri cu dînşii în fie-i'care an. Funcţiile lor regale sînt de ordin pur mistic sau spiritual ; nu au o autoritate politică ; sînt simpli ţărani jcare trăiesc din sudoarea frunţii lor şi din darurile oredin-cioşilor. Potrivit unei relatări, ei trăiesc într-o singurătate absolută, neîntîlnindu-se niciodată unul cu celălalt şi ne¬zărind niciodată vreun obraz omenesc. Locuiesc succesiv în şapte turnuri clădite pe şapte munţi, iar în fiecare an • trec dintr-un turn în altul. Oamenii vin pe furiş şi pun în apropierea lor tot ce le este trebuincios traiului. Domnia durează şapte ani, timpul necesar pentru a locui în toate . turnurile pe rînd, dar mulţi mor înainte de scurgerea acestui interval. Funcţiile lor sînt ereditare într-o familie regală sau (după unii) în două familii regale, care se
bucură de o înaltă consideraţie; li se atribuie venituri şi
«
227

persoane cărora le recunosc această calitate fiind Eeg Ploii, Mata Kodou, cărora li se atribuie puterea de a aducej ploaia Ia-timpul potrivit, adică, în anotimpul ploios. înainte ca ploile să înceapă la sfîrşitul lunii martie, pămîntul estel un pustiu pîrjolit şi arid ; iar vitele, care formează princip pala-avuţie a populaţiei, pier din cauza lipsei de iarbă. Ded,"3 cînrf se apropie sfîrşitul lui martie, fiecare gospodar se în¬făţişează, la Regele Ploii şi îi oferă o vacă pentru a face|| apele- binecuvântate din cer' să şiroiască peste păşunile pîr-jolite şi veştede; Dacă nu se produce nici o aversă, oamenif 1 se adună şi cer regelui să dea ploaie ; iar dacă cerul conti-II nuă să rămînă fără nori, ei spintecă pîntecul regelui, înj care se crede că acesta păstrează ploile. La tribul bari unull dintre, aceşti Regi ai Ploii provoca ploaia, stropind pămîn-| ful cu apa adunată într-un clopoţel.
La triburile din marginea Abisiniei exista o funcţie si- -1 milară pe care un observator 1 a descris-o după cum ur¬mează : „Oficiul preoţesc, numit Alfai în Barea şi Kunamâ, jj este'CU' totul, deosebit ; se crede despre el că este capabil ,să aducă ploaia. Această funcţie exista odinioară la popu¬laţia alged şi se mai întîlneşte încă la negrii nuba. Preotul Alfai din Barea, care este consultat şi în Kunama de nord, trăieşte in apropiere de Tembadere, pe un munte, singur, 'numai.cu 'familia sa. Oamenii îi plătesc un tribut sub formă de veşminte şi fructe şi cultivă pentru el o bună parte din ţarini. El este un fel de rege şi funcţia salrece prin moşte¬nire la fratele său, ori la fiul surorii sale. Se crede că poate
1 Relatarea despre oficiul preoţesc Alfai este dată după : I W. Munzinger, Ostafrikanische Studieri (Studii est-africana), 1864.

sint scutite'de. obligaţia de. a munci pămî'ntul. Dar.det
tatea nu, este asigurată în mod natural şi, cînd ră
vreun loc liber, toţi bărbaţii eligibili (trebuie să fie pul
nici şi să aibă copii) fug şi se ascund. O altă relatare,"
admite rezistenţa candidaţilor ereditari faţă de ocupa
coroanei, nu confirmă povestirea retragerii lor ca ermiţi
cele şapte'turnuri. Această din urmă relatare înfăţişe
poporul' ca închinîndu-se în faţa regilor mistici ori de
ari. acQsţjajrpar în public, crezîndu-se că un uragan însj
"mîntător ar pustii ţinutul dacă nu li s-ar acorda acest seD
de cinstire. Asemenea altor regi sacri, despre care vom citii
■An cele ce,urmează, nu îi este îngăduit Regelui Focului
tuci celui al Apei să .moară de moarte naturală, pentru căi
\\asemenea moarte le-ar slăbi reputaţia. în consecinţă.
facă unul dintre ei este foarte bolnav, bătrînii ţin sfat şi;
/iacă socotesc'că nu se va mai însănătoşi îl înjunghia
Trupul lui-este aTS7nar~ce"nuşa este strânsă cu pioşenie şuj
onorată public timp de cinci ani. Uneori o parte din cenuşă-
' este dată văduvii care o păstrează într-o urnă, fiind obla
gata să o poarte pe umăr de cîte ori se duce să jeleascâ laj
mormîntul soţului ei.
Aflăm că. Regele Focului, cel mai de seamă dintre cei., doi, ale cărui forţe supranaturale nu au fost puse nici-i odată la îndoială, oficiază căsătorii, sărbătoriri şi sacrificii în onoarea

lui Yan sau spiritul. în aceste cazuri i se rezervă un. loc anume, iar cărarea pe care Regele Focului se apro-I pie este acoperită cu veşminte albe de bumbac. Unul din¬tre motivele de a păstra demnitatea regală.in aceeaşi fami¬lie decurge din împrejurarea că .această familie se află în.
2:28

jesia unor talismane faimoase, care şi-ar pierde puterile pr dispărea dacă nu ai- mai fi în mîinile ei. Aceste ta-lane sînt trei : fructul unei plante agăţătoare numită-ţ cules cu veacuri în urmă pe timpul ultimului potop, ■ încă proaspăt şi verde ; o trestie indiană, de asemenea rte bătrînă, dar care poartă flori ce nu se vestejesc nici-ată; şi, ultimul, o sabie în care sălăşluieşte un Yan sau spirit care o păzeşte, fără întrerupere, făptuind mira¬je cu ajutorul ei. Se spune că spiritul este cel al unui av, al cărui sînge a stropit întîmplător lama în timp ce i forjată şi care a murit de. bunăvoie pentru a expia aşa pe care o adusese fără să vrea. Cu ajutorul primelor aă talismane, Regele Apei poate aduce un noian de ape să înece întregul uscat. Dacă Regele Focului scoate bia magică numai de cîteva degete din teacă, soarele se operă, iar oamenii şi animalele cad într-un somn adine ; îacă ar scoate-o din teacă toată, ar veni sfîrşitul lumii.' acestei minunăţii i se aduc sacrificii de bivoli, porci, găini îraţe, pentru ca să dăruiască ploaie. Sabia se păstrează lăşurată în bumbac şi mătase ; şi printre darurile anuale ■imise de regele Cambodgiei se află ţesături bogate pen-învelirea săbiei sfinte. Contear obiceiului, răspândit în ţinut, de a îngropa mor¬ii, trupurile acestor doi monai'hi mistici sînt arse, dar dinţii, unghiile şi o parte din osemintele lor sînt păstrate [cu religiozitate ca amulete. în timp ce leşurile sînt arse pe iigul funerar, rudele magicianului decedat fug în păduri jşi se ascund de teamă să nu fie ridicate'la demnitatea ce ktîrneşte invidie, acum devenită vacantă. Poporal porneşte

I

ffJJâSSŞgŞ

229

CAPITOLUL IX
CULTOL. ARBORILOR

isa rol împortant în istoria religioasă a popoarelor ariene pn; EuropjaŢ'Nimic ni naturali într-adevăr,, în zorile isto- ■&,: Europa, era acoperită de uriaşe păduri paleozoice, în |iire-rarele luminişuri trebuie să fi apărut ca nişte insuliţe -un ocean 'de verdeaţă. Pînă în secolul I î.e.n. pădurea îrcinică se întindea la răsărit de Rin «pe o întindere tot jtîtde vastă, pe. cit era de necunoscută ; germanii pe. caro ' k interogat Cezar călătoriseră două luni prin pădure, ră să ajungă la capătul ei *. Cu patru secole mai târziu âdurea a fost vizitată" dfe' către împăratul Iulian, şi singu- ptatea, întunecimea,, tăcerea pădurii au impresionat, rofund natura lui sensibilă. El a declarat că nu cunoaşte tică nimic asemănător în imperiul' roman. în propria noas- ţară, ţinuturile împădurite din Kent, Surrey şi Sussex ît vestigii ale marii păduri Anderida, care acoperea odi- IjBoară întreaga parte- de sud-est a insulei. După- eît se pare, codrul se întindea spre vest, pînă cînd se unea cu alte

1 Cezar, De Bello Gailico, VI,

2:U

!_" ."iiT~rTi ITHUI i—ugiff

în căutarea .lor, şi cel-al cărui ascunziş este descoperit intîi este declarat Rege al Focului sau al Apei.
Aşadar, acestea sînt exemple de ceea ce am numit si ai elementelor naturii. Dar din păduiile Cambodgiei şi|jj la izvoarele Nilului pînă în Italia este o distanţă destul *Ş mare. Şi, cu toate că am 'descoperit R-egi ai Ploii, ai Ap| şi ai Focului, trebuie să mai descoperim un rege al Pădxaai care să corespundă preotului din Aricia, cel care a pură acest titlu. îl vom găsi poate mai aproape de casă.

păduri aflate între Hampshire şi Devon. Sub domi Heni'ic al II-lea cetăţenii din Londra mai vînau încă': sălbatici şi porci mistreţi în pădurile din Hampstead:
sub ultimii Plantageneţi numărul pădurilor regale;
. şaizeci şi apt. S-a spus că în pădurea Arden, pînă în tic rile, moderne, o veveriţă putea să sară din copac în co străbătînd aproape toată întinderea comitatului Warw: shire.
Săpăturile efectuate în vechile sate lacustre din VÎ fluviului Po au arătat că, mult înainte de ascensiunea 1 probabil de întemeierea Romei, nordul Italiei era acopi cu păduri dense de ulmi, castani şi mai ales stejari, hcologia este confirmată aici de istorie ; scriitorii antici a referă de multe ori la pădurile italiene, acum dispărui Pînă în secolul al IV-lea î.e.n. Roma era despărţită Etruria centrală prin înspăimîntătoarea pădure cimink pe care Titus Livius o asemuia cu codrii Germanieii. Niii un negustor, dacă ar fi să dăm crezare istoricului roma nu a pătruns în singurătăţile ei lipsite de cărări : şi m considerat o faptă deosebit de îndrăzneaţă atunci cînd general'roman, după ce a trimis doi ostaşi să-i cercete hăţişurile, şi-a condus oastea în pădure şi, croindu-şi dii pînă la o creastă a munţilor împăduriţi, a privit spre gatele cîmpii ale Etruriei care se întindeau la picioarel sale. în Grecia, frumoase păduri de pini, stejari şi de alţfa arbori mai acoperă şi acum povârnişurile înalţilor mua| din Arcadia, mai împodobesc şi acum cu verdele lor defij leul adînc prin care Ladon se grăbeşte să întîlnească' rîii
Titus Livius, Ab urbe condita (De la fundarea Romei), IXj
232

Dt Alfeu. şi, pînă.mi demult, se mai oglindeau în apele îii'ale singuraticului lac Feneu ; dar mai exista încă jte alte -frânturi din codrii care acopereau în antichitate ri- întinderi şi care, într-o epocă mai îndepărtată, îm-pau întreaga peninsulă greacă de la o mare la cealaltă.
Din examinarea cuvântului teutonic însemnând ,,tem-
9, GrinSâeims'pi-esupunerea că la germani cele mai
diTsânctuare erau"pădurile. Oricum ar fi, cultul arbo-
ra- este, atestat, „la tolte"* marile familii europene "ale upului 'arian._ La celţi, cultul stejarului, respectat de Uizi, este familiar tuturora, şi vechiul lor cuvînt pentru nctuar pare a fi identic în ceea ce pliveşte originea şi osul cu latinul nemus, adică dumbravă sau poiană într-o gume păduroasă, care supravieţuieşte încă în numele ' mi, Dumbrăvile sfinte erau obişnuite la vechii germani, * cultul arborilor nu s-a stins nici. astăzi la "descendenţii . Cit de serios-a fost odinioară acest cult se poate con¬ta din pedepsele sălbatice pe care le statuau vechile legi amâne împotriva celor care îndrăzneau să cojească un ! >pac_ doborât. Ombilicul vinovatului trebuia să fie tăiat ţintuit în cuie pe partea copacului pe care acesta o co-; apoi, era gonit în jurul copacului până când intesti-jgle sale erau complet înfăşurate pe trunchi. Este lim-iede că intenţia pedepsei era de a pune în locul cojii aoarte, substanţă vie de la cel vinovat ; era vorba de viaţă lentru viată. de_ viaţa unui om pentru viaţa unui arbore. â Upsala, vechea capitală religioasă a Suediei, exista o [umbravă sfântă, unde fiecare arbore era considerat divin, avii păgâni adorau arbori şi dumbrăvi. Lituanienii nu
—MBtl [W'ilittH l «UIW'MPKIIWP

jyechime se.atîrriau pieile victimelor sacrificate. . în Bbcul dumbrăvii, cel puţin la triburile de pe.Volga, se arborele sfînt, faţă de care nimic altceva nu mai avea semnătate. în faţa lui se adunau adoratorii şi îşi rosteau feăciunile preoţii, la rădăcinile arborelui se sacrificau
Stimele şi crengile lui foloseau cîteodată ca amvon.JSici
feopac nu puteaJILtăiat şi'nu se îngăduia să rupi nici o
iiră din dumbravă ; în general, se interzk_f_emeiiqr pătrurTdăjţn_£a*
Trebuie să,examinăm mai în amănunt noţjirrjilf» pp f
se bazază-.culţuI_arbQrilg,r,,şi plantelor._ Pentru pri-itiv lumea este în general însufleţită.; arborii şi plantele fac excepţie de la această Regulă*. El crede că au şu¬ete asemenea Iui ŞTîi ţjateirrconsecuţaTSe'ipunen ie anticuLPorfir care era .vegetarian, „că omul primitiv

.ce o viaţă nefericită, deoarece superstiţiile lui nu»se ii-jteazâ Ia animale, jd se exţindchiar şi la plante. Căci de ar fi uciderea unui bou sau a unei oi un rău mai mare ît doborîrea_ujmji_brad sau..a--unui stejar, dadr socoteşti şi aceşti, ropan.-au-un--sufIet.-21' în mod asemănător, in-Senii hidatsa din America de Nord cred că fiecare lucru |n natură are un spirit, sau, mai bine-spus o umbra, icestor umbre li se datorează consideraţie sau respect, dar «tuturora în mod egal. De exemplu, umbra plopului, cel lai înalt copac din valea superioară a fluviului Missouri, gte imaginată a poseda o inteligenţă care, dacă i se adre-jează în modul cuvenit, îi poate.ajuta pe indieni în anu-site acţiuni ; în schimb umbrele tufişurilor şi ale ierbu-flor nu au decît o mică însemnătate. Cînd apele rîului îissouri, umflat de ploile de -primăvară, cară cu ele
235

XlV-lea şi la data convertirii cultul' arborilor era, î foarte răspîndit la ei. Unii se închinau la stejari d€ iar alţii la mari copaci umbroşi de la care primeau ră suri oraculare. Unii păstrau în preajma satelor sau a < lor lor dumbi*ăvi sacre în care chiar ruperea unei rămu ar fi fost un păcat. Ei credeau că cine ar tăia o creangă < tr-o asemenea dumbravă ar muri subit sau ar schilod. Există dovezi foarte numeroase privind direa cultului arborilor în Grecia şi în Italia antică.' exemplu, la sanctuarul lui Esculap din Cos tăierea cipru era pedepsită cu o amendă de o mie de drahme.;! l poate nicăieri în lumea antică această veche formă de j gie" nu a fost mai bine păstrată decît în însăşi inima metropole. în forum, centrul comercial al vieţii roi smochinul sacru al lui Romulus a fost adorat pînă în timpq imperiului, şi, cînd trunchiul i s-a uscat, în oraş s-a răspîi dit consternarea. în afară de asta, pe panta colinei tine creştea un corn considerat ca unul dintre cele sfinte lucruri din Roma. Oii de cîte.ori unui trecător i, ărea că arborele se ofileşte, dădea un ţipăt care tre } din om în om, şi de îndată mulţimea putea fi văzută fugir j in neorînduială din toate părţile, cu găleţi de apă, ca şi c* ((spune Plutarh l) ar fi alergat să stingă un foc.
La triburile fino-ugrice din Europa, cultul păgîn îndeplinit de cele mai multe ori în dumbrăvi sacre, împre| muite întotdeauna de un gard. O asemenea dumbravă er adesea o poiană sau un luminiş cu cîţiva copaci pe
Pluta/ch, Vitae parallelae, Romulus.
2:14

BM

rupturi din.maluri şi şuvoaiele smulg vreun arbore se spune că spiritul arborelui se jeleşte atît timp cît cinile îi mai sînt înfipte în pămînt, pînă cînd trunchiul se prăbuşeşte în viitoare, împroşcînd apa în toate parţiţ Odinioară indienii socoteau că nu e bine să tai „vrei ' dintre aceşti coloşi, şi cînd aveau nevoie de bîme mari: foloseau1 decît copacii căzuţi de la sine. Pînă nu demuî; unii bătrîni mai creduli spuneau că multe din nenoroci
I poporului lor erau cauzate de actuala lipsă de considera ţie faţă de drepturile plopilor încă vii. Irochezii crede" că fiecare specie de arbore, arbust, plantă sau iarbă" propriul ei spirit,' şi aveau obiceiul să aducă mulţumi
\ acestor spirite. Populaţia wanika din răsăritul Africii ■■$& închipuie că fiecare arbore, şi mai ales arborele de coca posedă spirit ; „distrugerea unui arbore de cocos este con-ij siderată ca echivalentă cu un matricid, deoarece acea arbore le dăruieşte viaţă şi hrană, aşa cum face o mamă cui copilul ei". Călugării din Siam, crezînd ca există sufleiel pretutindeni şi că, dacă ai distruge un lucru oricare ar fii el, ar însemna să smulgi cu forţa ■ un suflet, nu vor rup|j din copac o rămurea, „după cum nu rup nici braţul UIÎUSI nevinovat". Desigur, aceşti călugări sînt budişti. Dar anta mismul budist nu este o teorie filozofică. Este pur şi sim-1 piu o dogmă primitivă obişnuită încorporată în sistemul! unei religii istorice. Să presupui, ca Benfey ' şi alţii, -<M teoriile animismului şi transmigrării, obişnuite la popoa-î

1 Theodor Benfey (1809—1881) — sanscritolog german. Cercel ţările sale — de mare anvergură s-au concretizat în editarea Sa?" mavedei şi a Panchatantrei (cu un amplu comentariu privineM mitologiile popoarelor primitive). Dicţionarul sanscrit-englez ră-| mîne o lucrare de referinţă pentru specialişti.

236

ie primitive din" Asia, derivă din budism înseamnă să aterpretezi faptele pe dos.

'Uneori se crede că spiritele sălăşluiesc numSi în anu¬nţe feluri de arbori. La Grbalj în-Dalmaţia se spune că nil fagi,"st'ejari şi alţi copaci mari sînt înzestraţi cu umbre iu suflete, şi oricine doboară un asemenea copac trebuie L cadă mort pe loc sau cel puţin să rămînă schilod tot res-»1 zilelor sale. Dacă unui tăietor de lemne îi este teamă i.a doborît un arbore de acest fel, el trebuie să taie capul Bnei-găini vii pe ciotul arborelui, cu acelaşi topor cu care a doborît. Procedînd astfel, va fi ferit de orice urmări jele, chiar dacă arborele cu pricina ar fi fost înzestrat cu flet. Arborele de capoc, care îşi ridică trunchiul uriaş pînă .la o înălţime ameţitoare, întrecînd cu mult toţi cei¬lalţi copaci din pădure, este venerat în toată Africa de yest din 'Senegal pînă în Nigeria, crezîndu-se că în el se 'adăposteşte un zeu sau un spirit. La populaţiile ce vor¬besc limba ewe de pe Coasta Sclavilor, spiritul care vie¬ţuieşte în acest uriaş al pădurii este cunoscut sub numele îde Huntin. Arborii în cate acesta îşi are de preferinţă să¬laşul — căci nu orice arbore de capoc se bucură de această cinste — sînt înconjuraţi de un brîu de frunze de palmier jl păsări de curte, uneori se leagă de trunchiul lor sau se depun la rădăcină chiar fiinţe umane sacrificate. Un ar¬bore însemnat cu un brîu de frunze de palmier nu poate li tăiat, nici vătămat în vreun fel oarecare ; nici chiar ar¬borii capoc, în care nu se presupune că sălăşluieşte Hun¬ul, nu trebuie doborîţi înainte ca tăietorul de lemne să fi oferit un sacrificiu de orătănii şi de ulei de palmier, spre i se curăţa înainte de sacrilegiul plănuit. Omiterea sacri-
19 — Creanga de aur, voi. I

e asemenea, iertare în. tainâ unui copac frumos şi robust ©inţe; de a-1 culca la pământ. - în Jarkino tăietorul de anne cere iertare arborelui pe care îl doboară. înainte ca jŞocanii din Luzon să taie arbori în pădurile virgine ale junţilor, recită cîteva versuri cu următorul conţinut : Nu fi nefericit, prietene, deşi doborîm ceea ce avem po-jmcă să doborîm". Ei fac acest lucru pentru a nu abate supra lor ura duhurilor care trăiesc în arbori şi care au utinţa să se răzbune pedepsindu-i cu boli chinuitoare sau ănîndu-i. cu furie. Populaţia basoga din Africa centrală jrede că atunci cînd un, arbore este tăiat, spiritul care tră¬ieşte în el, mîniat, poate pricinui moartea căpeteniei şi a întregii sale familii. Pentru a preveni acest dezastru ei Consultă un vraci înainte de a tăia un arbore. Dacă acest jjţunoscător.le'dă îngăduinţa să pornească la treabă, tăieto¬ri de lemne oferă mai îivtîi arborelui o pasăre de curte şi apră; apoi, de îndată ce au dat prima lovitură cu Securea, îşi pun gura pe tăietură şi sorb puţin suc. Pe această cale, ei leagă frăţie cu arborele, la fel cum doi pameni ajung fraţi de sînge, sorbind fiecare cîteva picături $in sîngele celuilalt. După acestea el îşi poate doborî ne-emător de pedeapsă fratele.
Dar nu întotdeauna spiritele vegetaţiei sînt tratate cu .consideraţie şi respect. Dacă vorbele frumoase şi trata¬mentul bun nu-i mişcă, trebuie să -se recurgă uneori la măsuri mai aspre. Aihorele durio din Indiile orientale, al |cărui trunchi neted se înalţă cîteodată pînă la optzeci sau |houăzeci de picioare fără nici o ramură, poartă fructe cu cel mai delicios gust şi cu cel mai dezgustător miros. Ma-laezii cultivă acest arbore pentru fructele sale şi ştie că
139
19*

«WSB1BW?
.

MSBBm

ficiului.este o ofensă care poate fi pedepsită cu moart In munţii Kangra din Punjab exista obiceiul să se sac fice în fie*be an unui bătrîn cedru o fată, familiile din avînd obligaţia să procure pe rînd victima. Acum cîţisl ii copacul a fost tăiat. Dacă arborii au suflet, ei sînt înzestraţi în mod nece bu sensibilitate şi tăierea lor devine o operaţie chirurgie /delicată care trebuie efectuată cu cea mai mare grijă fa jde simţirea celui ce suferă, căci, în caz contrar, arbor /s-ar răsuci şi l-ar omorî pe tăietorul de lemne neatent / care a lucrat de mîntuială. Cînd se taie un stejar, „copac scoate un fel de ţipete stridente sau de gemete care pot'fi auzite pînă la o depărtare de o milă, ca şi cînd geniul ste<§ jarului s-ar văita. E. Wyld* le-a auzit de multe or Populaţia djebway „taie numai arareori copaci verzi v vii, avînd convingerea că acţiunea contrară le-ăr provo necazuri, iar unii dintre vracii lor afirmă că au auzit ofta tul arborilor loviţi de secure". Copaci care sîngerează'fM scot

strigăte de durere sau de indignare cînd sînt loviţi dâ secure sau arşi se întîlnesc foarte des în cărţile chinezeştii chiar şi în povestirile clasice. Ţăranii bătrîni din unele!
j I
părţi ale Austriei mai cred încă şi astăzi că arborii din păj dure au suflete, şi nu îngăduie să se facă nici măcar o scrtl jelitură în coaja lor fără un motiv special ; ei au auzit dej la părinţi că arborii simt tăietura, la fel cum simte lovitura* un rănit. Cînd doboară un arbore, îşi cer iertare. Se spune] că în Palatinatul Superior tăietorii,de lemne bătrîni cerj
1 Referirea la E. Wyld este luată din lucrarea lui J. AubreyS Remains of Centilisme and Judaisme (Reminiscenţe ale gentUis-j mului şi ale iudaismului), 1801.

•M

HMaraanaoBI

«»«

.a-,... , ;: ...; .,. .

recuig la o ceremonie specială pentru a-i stimula t'ert tatea. în apropiere de Jugră", în Selangor, există o păduric de arbori durio şi într-o zi, anume aleasă, sătenii se aduna-5 în desişul ei. După ce s-au adunat, un vrăjitor local apuci d toporişca şi loveşte de cîteva ori cu putere în copacul cel
. 'mai neroditor spunînd : „Vrci să dai i-od sau nu ? Dacă nui vrei, te voi doborî." Arborele răspunde prin gura altui om care s-a căţărat într-un mangostin (într-un arbore durio;' nefiind cu putinţă să te urci) : „Da, acum vreau să daul roade, te rog să nu mă dobori". In Japonia, pentru a face pomii să dea' roade, doi oameni intră într-o livadă. Unul dintre ei se urcă într-un pom, iar celălalt stă la picioarele lui cu & secure în mînă. Omul cu securea întreabă arborele
- dacă este hotărît să dea o recoltă bună în anul ce vine şi ameninţă că îl taie dacă nu o va face. Omul aflat printre crengi răspunde în numele arborelui că va da rod bogat. Oricît de ciudat ni s-ar părea acest soi de horticultura, el îşi are corespondentul exact în Europa. în ajunul Crăciu¬nului, la slavii din sud şi la bulgari, mulţi ţărani ridică a'meninţători securea împotriva unui arbore sterp, în timp ce un alt om aflat acolo intervine în favoai-ea arborelui ameninţat, spunînd : „Nu-1 tăia, va da în curînd rod". De trei ori este ridicată securea şi de trei ori lovitura îmi-nentă este oprită la rugămintea stăruitoare a protectoru-j lui. După aceasta, arborele înspăimântat va da fără în-; doială rod în anul următor. A Concepţia despre arbori şi plante ca fiinţe cu suflet duce firesc la a vedea în ei bărbaţi şi femei, care pot fi că-£\ sâtoriţi unul cu celălalt în sensul real şi nu numai sim~ \bolic sau poetic al cuvîntului. Noţiunea nu este pur ima-i

:
[rfatiy.ă, deoarece, asemenea animalelor, plantele au sex i îşi reproduc specia prin unirea elementelor masculine şi eminirie. Dar în timp ce la toate animalele superior dec¬oltate organele celor două sexe sînt cu totul separate şi a indivizi diferiţi, la cele mai multe plante ele coexistă la Secare individ al speciei. Oricum, această regulă nu este In. nici un caz universală şi la multe specii planta mascu¬lină este diferită de cea feminină. Se pare că deosebirea a fost observată de unii primitivi, deoarece ni se spune că maorii „cunosc sexul copacilor etc. şi au nume deosebite pentru sexul masculin şi cel feminin al unor arbori". An¬ticii cunoşteau deosebirea dintre sexul masculin şi sexul teminin al curmalului şi îl fecundau artificial scuturind po¬lenul arborelui-bărbat peste florile arborelui-femeie. Fe¬cundarea se efectua primăvara. La păgînii din Harran, luna în cursul căreia se fecundau arborii purta numele de Luna Curmalului, şi în acest timp se celebra festivalul că-isătoriei tuturor zeilor şi zeiţelor. Spre deosebire de această căsătorie reală' şi rodnică a curmalului, existau căsătoriile false şi- sterpe ale plantelor care joacă un rol în supersti¬ţiile hinduse. De exemplu, dacă un hindus a plantat o pă-Buri.ee de arbori de mango, nici lui şi nici femeii lui nu le este îngăduit să guste fructul pînă cînd nu a cununat for¬mal pe unul dintre arbori, în chip de mire, cu un arbore de o specie diferită, de obicei cu un tamarind, care creşte: în apropierea păduricii. Dacă nu există nici un tamarind care să joace rolul de mireasă, acesta va fi „preluat" de o iasomie. Cheltuielile unei asemenea cununii sînt de multe ori considerabile, deoarece- cu crt benchetuiesc mai mulţi brahmani cu acest prilej cu atît mai mare este faima pro-
2-n

»şi ar Ii pedepsiri peuuu viua „ v. r „
pinii locuitori ai insulelor Fîlipine'cred că sufletele stră-jjnioşilor lor se află în anumiţi arbori, "pe -care din acest |jnotiv îi cruţă. Dacă sînt obligaţi să taie vreunul, ei se Escuză faţă de arbore, spunînd că preotul i-a îndemnat să-i fidoboare. Spiritele îşi aleg de preferinţă reşedinţa în arbo-mi înalţi şi maiestuoşi, cu ramuri larg întinse. Cînd frunzele |îoşnesc bătute de vînt, localnicii îşi închipuie că aud glasul Ispiiitului şi nu trec niciodată prin faţa unuia dintre ar-|bori, fără să se aplece plini de respect şi fără să ceară ier-|tare spiritului că îi tulbură liniştea. La populaţia ignorrote, Ifiecare sat posedă arborele său sfînt în care îşi au lăcaşul sufletele strămoşilor morţi ai cătunului. Se oferă daruri I arjborelui şi se crede că orice vătămare a iSTar aduGe ne-InoroclrTâsupra satului. Dacă, arborele ar fi tăiat, satul şi poţi locuitoi'ii săi ar pieri în mod inevitabil. V în Coreea sufletele celor care mor de ciumă sau la marginea drumului, ori cele ale femeilor care pier în patul ţâe lăuzie îşi aleg întotdeauna reşedinţa în arbori. Unor '.asemenea spirite li se aduc daruri constînd din turte, l vin şi carne de porc ; darurile se aşază pe grămezi de pie-, tre adunate sub arbori. în China exista din timpuri stră-■ vechi obiceiul de a planta copaci pe morminte cu scopul de I' a da o nouă vigoare sufletelor celor decedaţi, ferind astfel I trupurile lor de descompunere ; şi deoarece se crede că I chiparoşii şi pinii veşnic verzi sînt mai plini de vitalitate I decît alţi copaci, ei au fost aleşi cu preferinţă în acest scop. Aşadar, copacii care cresc pe morminte sînt identifi¬caţi cîteodată cu sufletele celor răposaţi. La Miao-Kia. o populaţie băştinaşă din sudul şi vestul Chinei, la intrarea
243

prietarului păduricii. Se ştie despre o familie că şi-a p dut toate podoabele de aur şi de argint şi a împrumu cit a putut ca să cunune un arbore de mango cu o iasor cu toată pompa şi ceremonia cuvenită. în ajunul Cră nului ţăranii germani au obiceiul să lege pomii între] cu frînghii de paie pentru a-i face să dea rod, spunînd pomii sînt astfel cununaţi..
In insulele Moluce, cînd arborii de cuişoare sînt în-floare, lumea se poartă cu ei ca şi cu femeile însărcinaţi Nici un zgomot nu trebuie făcut în apropierea lor ; noap tea nu trebuie să se treacă cu vreo lumină sau vreun fo pe lîngăei ; nimeni nu se poate apropia de ei cu pălăria pe| cap, toţi trebuie să se descopere în faţa lor. Aceste, pre-; cauţiuni trebuie respectate, căci altfel pomul s-ar speria şjjj n-ar mai da rod, sau fructele i-ar cădea prea repede, la gaj ca în cazul unei femei care leapădă din sperietură. în| Orient recolta de orez în plină dezvoltare este tratată ade~| sea cu aceeaşi consideraţie ca o femeie înaintea naşteriijj Astfel în Amboyna, cînd orezul este în floare, poporv, spune că. este îngreunat şi nu trage cu puşca şi nici nu facl ' yreun zgomot în apropierea cîmpului, de teamă ca orezul,} .astfel tulburat, să nu „lepede", iar recolta să fie numail paie fără bob. J Uneori se crede că sufletele morţilor se află în arbori.] 'Tribul dieri din Australia centrală consideră deosebit dea »sacri anumiţi arbori în care cred că s-au transformat stră¬moşii lor ; ei vorbesc deci despre aceşti arbori.cu respecţi şi au grijă să nu fie tăiaţi sau arşi. Dacă coloniştii le cer săj doboare arborii, ei protestează în modul cel mai serios, spunînd că procedînd în acest fel ai' fi urmăriţi de nenoroc
242

ffimm

mtxmu

m

în fiecare sat se află un arbore sfînt, şi locuitorii cred c în1 el sălăşluieşte sufletul primului lor strămoş şi că acest le hotărăşte soarta. Uneori în apropierea satului existMH dumbravă sfîntă, unde arborii pot să putrezească şi."|jşjH moară. Crengile căzute încurcă locul, dar nimeni nu:] poate ridica fără să ceară mai întîi învoire arborelui şi făr« ! să-i ofere sacrificii. La populaţia marave din sudul Africii terenul de înmormîntare este socotit întotdeauna loc sfin unde nu se îngăduie tăierea nici unui copac şi nici ucide¬rea vreunui animal, deoarece se crede că în orice lucrii aflat în aceste locuri trăiesc sufletele celor morţi.

în cele mai multe din aceste cazuri, dacă nu în toate, se consideră că spiritul este întrupat în arbore ; el însufleţi ţeste copacul şi trebuie să sufere şi să moară împreună cu • el. Dar, potrivit altei păreri, probabil mai tîrzie, arborele j(f-nu este'trupul, ci doar reşedinţa spiritului arborelui, pe 7) care poate să o părăsească şi să se întoarcă la ea după - Vrere. Locuitorii din Siaoo, o insulă la est de India, ere în anumite spirite sil vane care locuiesc în păduri şi în| marii arbori singuratici. La lună plină spiritul îşi pără¬seşte locul tăinuit şi începe să hoinărească. Are un cap mare, braţe şi picioare foarte lungi şi un trup greoi. Pen-... tru a îmblînzi duhurile pădurii, oamenii le aduc în dara bucate, orătănii, capre şi altele, ascunzîndu-le în locurile! ■ pe care se bănuieşte că acestea le vizitează. Poporul dirţi Nias crede că spiritul eliberat al unui copac ce moare deS vine un demon care poate ucide un arbore de cocos, doaj eţşezîridu-se pe crengile sale, şi poate pricinui moartea tu- | turor copiilor dintr-o casă, cocoţîndu-se pe unul dintre stîlpii care o susţin. De asemenea, ei cred că în anumiţi

244

1

l'arbori locuiesc tot timpul spirite rătăcitoare care, clacă |farborele este vătămat, se eliberează şi încep să hoină-Irească prin toate locurile, făcînd rău. Din această pricină, B'-oamenii respectă asemenea arbori şi se feresc să-i taie. Nu puţine dintre ceremoniile respectate la tăierea co-E parilor în care se adăpostesc spirite se bazează pe credinţa R.că spiritele au putinţa să părăsească arborii după vrere «sau dacă sînt nevoite. Cînd locuitorii insulei Pelew taie un Barbore, ei roagă spiritul arborelui să-1 părăsească şi să se ţ, mute în altul. Negrul şiret de pe Coasta Sclavilor care do-| reşte să taie. un arbore:. ashorin, dar ştie că nu poate face : acest lucru atît timp cît spiritul se află în arbore, pune r puţin ulei de palmier pe pămînt ca momeală, şi apoi, cînd |ţ spiritul, lipsit de bănuieli, părăseşte arborele spre a gusta deliciosul dar, negrul se grăbeşte să-i doboare fosta lo-■ cuinţă. Cînd tribul toboongkoos din Celebes s-a hotărîl să defrişeze o parte din pădure spre a planta orez. con¬struieşte o căsuţă şi pune în ea mici veşminte, mîneare şi. puţin aur. Apoi cheamă la un loc toate spiritele din pă-I dure, le oferă căsuţa cu tot ce e în ea şi le roagă stăruitor să părăsească locul. După aceasta, ei pot doborî copacul în r deplină siguranţă fără teama de a fi răniţi. înainte ca tomori, un alt trib din Celebes, să taie un arbore înalt, ei . .presară un dram de betel la picioarele lui şi invită spiritul ; care locuieşte în arbore să-şi schimbe locuinţa ; mai mult decîtatît, ei proptesc pe trunchi o scăriţă pentru ca spiri¬tul să poată coborî uşor şi în siguranţă. Membrii tribului mandeling din Sumatra se străduiesc să facă răspunzătoare autorităţile olandeze de vina unor asemenea fapte rele. Astfel, cînd cineva taie un drum prin pădure şi trebuie

215

tfel ele vor fi binevoitoare şi -nu vor face nici un rău, ocuitorilor casei. Pentru acelaşi motiv, la construirea ;unei

se, locuitorilor din Gelebes şi din Moluce le este foarte 'teamă să înfigă un stîlp cu susul în jos, deoarece spiritul -care se mai poate afla acolo va resimţi, bineînţeles, jig¬nirea -şi îi va pedepsi cu ooli pe cei ce locuiesc în casă. "Populaţia kyan din Borneo este de părere că spiritele ar¬borilor ţin foarte mult Ha onoarea lor şi pedepsesc cu mînie iorice injurie li s-ar -aduce. Aşadar, după ce-au construit o casă, prilej cu care au. fost obligaţi să vatămeo mulţime de arbori, aceşti oameni respectă un an o perioadă de pe¬nitenţă, timp în care ei trebuie să se abţină de la multe lucruri, cum. ar îi uciderea urşilor, a felinelor mici-şi a şerpilor.

2. F or ţel e binejăcăioare ale spirite¬lor arborilor. Cînd se ajunge ca un arbore să nu mai fie privit ca trup al spiritului, ci doar ca reşedinţa sa, pe care o poate părăsi după voie, s-a realizat un progres însemnat în gîndirea religioasă. Animismul începe să se transforme' în politeism. Cu alte cuvinte, în loc să mai considera fiecare copac drept fiinţă vie şi conştientă, omul îl priveşte mai degrabă ca o alcătuire lipsită de viaţă, inertă, ocupată, pentru un timp mai lung ori mai scurt, de o fiinţă supranaturală care, putînd trece după voia sa de la unul la altul, se bucură de un anumit drept de pose¬siune sau exercită o anumită putere asupra arborilor şi, începînd să mai fie sufletul arborelui, devine zeu al p .durii. :De îndată ce, într-o măsură, spiritul .arborelui este eliberat astfel de cutare sau cutare arbore, el începe să-şi schimbe forma, luînd trup omenesc, în virtutea tendinţei

247

«mnou./c wy™ jjiiiu. nw spune:; „uun care locuieşti în ace&t • .arbore,, nu lua în nume de

rău că îţi-dobor locuinţa, pentru |j că nu fac acest lucru din voia mea, ci- la porunca Contrai lorului." Şi cînd vrea să defrişeze o parte din pădure pentrqS a. cultiva terenuly trebuie să ajungă la o bună înţelegeţeS cu spiritele pădurii care se adăpostesc acolo, înainte de a | le doborî înfrunzitele- sălaşuri. în acest scop, el se duce în mijlocul parcelei de teren, se opreşte şi se face că ridicaşi -un răvaş. Apoi, despăturind o bucată de hîrtie, citeşte, ctil voce tare, o scrisoare imaginară- de la guvernul olandez,. îna care i se porunceşte să pornească fără întîrziere la defri-] . sarea terenului. După ce a procedat astfel, spune : „Aţi m auzit, duhuri,, trebuie să încep defrişarea de îndată, căci | de nu, voi fi spînzurat."
Chiar dacă un arbore a fost tăiat, ferăstruit în scîn- |
_ duri şi folosit la clădirea unei case, este posibil ca spiritul pădurii să mai stea ascuns în grinzi şi, de aceea, unii oa- 1 meni se străduiesc să-1 îmblînzească, înainte sau după in-1 trarea lor în noua casă. Astfel, după ce noua locuinţă este 1
- terminată, populaţia toradja din Celebes ucide o capră, un I porc sau un bivol stropind toată lemnăria cu sîngele lor, " Cînd casa este un Zobo, sau o casă cu duhuri, se omoară pe | muchea acoperişului o pasăre sau un cîine, astfel încît I sîngele să curgă pe ambele laturi. Un tonapoo sălbatic sa- J crifică într-un asemenea caz, pe un acoperiş, o fiinţă ; umană. Sacrificiul pe acoperişul unui lobo sau al unui templu serveşte aceluiaşi scop ca şi stropitul cu sînge pe | lemnăria unei case obişnuite. Intenţia este aceea de a' îm¬blânzi spiritele pădurii care se mai pot adăposti în grinzi ;

generale a gîndirii primitive de a îmbrăca toate iîinţde spirituale abstracte într-o formă omenească concretă. De aceea, în arta clasică, zeităţile silvane sînt prezentate cu înfăţişare omenească, caracterul lor legat de pădure -fiind indicat printr-o creangă sau printr-un simbol tot atît de evident. Dar < această schimbare a înfăţişării nu afectează caracterul esenţial al spiritului pădurii. Ca zeu al arbori- lor, el continuă să stăpînească forţele pe care le pune în mişcare, ca suflet al arborelui, întrupat într-un arbore. Voi încerca ŞLqum să dovedesc acest lucru în amănunt. Voi;! (arăta în primul rînd că se crede despre arborii consideraţi 'i jca fiinţe cu suflet că sînt înzestraţi cu puterea de a aduce vioaia, de a face soarele să strălucească, turmele şi .cirezile fcă se înmulţească şi femeile să nască uşor ; ştfm al doilea rînd, că aceleaşi puteri sînt atribuite şi zeilor arborilor, concepuţi ca fiinţe antropomorfe sau ca fiinţe întrupate în oameni aflaţi în viaţă. „A. Aşadar, în primul rînd se crede despre arbori sau des¬pre spiritele arborilor că pot provoca_ ploaia sau vremea frumoasă. Cînd misionarul Ieronim din Praga* a încercat ; să-i convingă pe lituanienii păgîni să-şi taie dumbrăvile ■ sfinte, o mulţime de femei l-au implorat pe prinţul Li-, tuaniei să-1 oprească, spunînd că odată cu pădurile va dis-truge şi casa zeului de la care primeau în mod obişnuit şi," ploaia şi vremea frumoasă. Populaţia mundari din Assam crede că, dacă se taie o dumbravă sacră, zeii silvani îşi manifestă nemulţumirea oprind ploile. Pentru'a face să; plouă, locuitorii din Mpnyo, sat din districtul Sagaing din
• * Informaţia despre Ieronim din Praga este luată din Aeneas Sylvius, &i>era,,1571.

jMMcm

mm

i .
I nordul Birmaniei, aleg cel măi mare tamarind din apro-
|: pierea satului şi îl numesc sălaş al spiritului (nat) care stă-
Epîneş_te ploaia. Apoi oferă pîine. nuci de cocos, banane şi
Fpăsări de'curte spiritului păzitor al satului şi spiritului
care acordă ploaia şi se roagă : „O stăpîne nat, fie-ţi milă
Kde noi, bieţi muritori, şi nu opri ploaia. întrucît darurile
I noastre sînt date din toată inima, fă să cadă ploaia zi şi
| noapte." După aceea făceau libaţii în cinstea spiritului
W tamarind ului ; iar mai tîrziu, trei femei bătrîne. îmbrăcate
lin haine scumpe şi purtînd salbe şi cercei cîntau Cîntecul
jj-'ploii. ' •

\ & De. ..asemenea, spiritele arborilor fac recoltele să ■crească. La populaţia mundari fiecare sat are dumbrava I sa'sfîhtă şi „zeităţile dumbrăvii sînt considerate răspunză-Bbare de recolte şi sînt cinstite mai ales în cursul marilor |; sărbători agricole". Negrii ele pe Coasta de Aur au obi-\ ceiul de a aduce sacrificii la picioarele anumitor arbori •înalţi şi cred că dacă un asemenea arbore ar fi tăiat, toate ■poamele de pe pămînt ar pieri. Membrii populaţiei galla dansează perechi în jurul pomilor sacri, înălţînd rugi pen-? tru o recoltă bună. Fiecare pereche este alcătuită dintr-un .bărbat şi o femeie uniţi unul cu celălalt printr-un baston : pe care fiecare îl apucă de un capăt. Sub braţ ţin grîne |verzi sau iarbă. Ţăranii suedezi împlîntă o"ramură înfrun-I zită în fiecare brazdă a ogoarelor lor. crezînd că acest pro-c cedeu le va face să dea rbd*bogat. Aceeaşi idee apare în | obiceiul german şi francez al armindenului secerişului. j Acesta este o creangă mare sau un copac întreg împodobit I cu spice de grîu, adus acasă cu ultima căruţă şi pus pe

Kjiilare asupra femeilor şi a vitelor. Astfel, în unde părţi Kîn .Germania, în ziua de 1 mai, ţăranii aşază arbori sau Kufe de armindeni la porţile grajdurilor şi staulelor, cîte Bunul pentru fiecare cal sau pentru fiecare vacă ; se crede l-că acest procedeu face vacile să dea foarte mult lapte. Ni ise spune despre irlandezi că „îşi închipuie că o ramură I'verde pusă în ziua de 1 mai pe o casă va asigura o pro-r. ducţie mare de lapte în vara ce vine". : în ziua de 2 iulie unii sorabi (wenzi) aveau obiceiul ca, I în mijlocul satului, să pună un stejar şi să agate un cocoş I de fier în vîrful acestuia ; apoi jucau în jurul stejarului şi I puneau vitele să-i dea ocol, pentru a le asigura înmulţi-|- rea. Circasienii consideră părul ca protector al vitelor. Ei | taie. din pădure un păr tînăr, îi rup ramurile şi îl duc I acasă unde îl cinstesc ca pe o zeitate. Aproape fiecare casă : are un asemenea păr. Toamna, în ziua sărbătorii, arborele i este dus prin casă cu mare alai, în sunetele muzicii şi în [mijlocul strigătelor voioase ale locuitorilor, care îi urează. 1 bun-venit, ca aducător de noroc. Este împodobit cu lumi¬nări, iar de vîrful lui se atîrnă o bucată de brînză. în jurul arborelui se mănîncă, se bea şi se cîntă. Apoi îşi iau rămas bun de la arbore pe care îl duc înapoi în curte unde ră-mîne tot restul anului, rezemat de zidul casei, fără să i se I mai acorde vreun semn de respect.

La tribul maori Tuhoe se crede că arborii „au puterea de a da fecunditate femeilor. Aceşti arbori sînt' asociaţi cu cordoanele ombilicale ale unor strămoşi mitici şi, într-a¬devăr, pînă într-o epocă nu prea îndepărtată exista obi-: ceiul să se atîrne de ei cordoanele ombilicale ale tuturor

251

un an. Mannhardt1 a dovedit că această creangă ori pacul personifică spiritul arborelui, conceput ca spirit vegetaţiei în general, a cărui influenţă zămislitoare viaţă şi de rod se transmite mai ales asupra grînelor."Di acest motiv; în Suabia, armindenul secerişului se punt printre ultimele spice de grîu lăsate în picioare pe cîmpr: în alte locuri armindenul se pune în lanul de grîu şi ultimi mul snop se leagă pe trunchiul lui.

Of în fine, spiritul arborelui_face_ să se_ înmulţească tur-mele şi dăruieşte femeilor progenitură. în nordul Indiei Emblica oj'jicinalis este un arbore sacru. în a unspreze¬cea zi a lunii Phalgun (februarie) se fac libaţii la picioa¬rele" arborelui, de trunchiul său se leagă un fir roşu sau galben şi i se înalţă rugăciuni ca să acorde fecunditate fe¬meilor, vitelor şi grînelor. Tot în nordul Indiei nuca de1 cocos este considerată unul dintre fructele cele mai sfinte, şi este numită Sriphala sau fructul lui Sri, zeiţa prosperi¬tăţii. Nuca de cocos este simbolul fertilităţii şi, pe întreg întinsul Indiei superioare, este păstrată în sanctuare şi în¬făţişată, de către preoţi femeilor care doresc să aibă copii. în oraşul Qua, în-apropiere de Vechiul Calabar, creştea un palmier care avea puterea să dăruiască copii oricărei femei • sterpe ce < mînca fructe de pe ramurile sale. După cît se pare, în Europa se crede că armindenul posedă puteri si-

1 Wilhelm Manrihardt (1831—1880) — mitograf şi folclorist german, reprezentant al curentului mitologic. Dintre operele sale mai importante pot fi citate : Deutsche Mythologie (Mitologia germană, 1858), Die Korndämmonen (Spiritele grînelor, 1368) etc.

250

H * 1
1
MMWWW

copiilor: O femeie sterilă trebuia să îmbrăţişeze arborele* şi atunci dădea naştere unui băiat sau unei fete, după cunj|| îmbrăţişase partea de răsărit sau partea de apus a arbogj relui." Obiceiul european foarte răspândit de a aşeza în|| ziua de 1 mai o tufă in faţa casei

sau pe casa fetei iubiteă se trage, probabil, din credinţa în puterea fertiliza-.il toare .a spiritului arborelui. în unele părţi din Bavaria \j asemenea tufe sînt puse şi la casele perechilor recent că-:J sătorite şi practica este omisă numai dacă soţia esteJl aproape să nască, spunîndu-se în acest caz că soţul „şi-a
v'l pus pentru el tufa de arminden". La slavii din sud femeia\j sterilă care doreşte să aibă un copil pune o cămaşă nouă <jj pe un arbore fertil, în ajunul Sfîntului Gheorghe. A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, ea examinează cămaşa şi jdacă vede că o vietate s-a căţărat pe ea, nădăjduieşte că i ;; jse va împlini dorinţa încă în cursul anului. îmbracă apoi I /cămaşa, încredinţată că va fi tot atît de fertilă ca şi arbo- :
/ rele pe, care veşmîntul a stat noaptea. La kara-kirkizi fe- I meile sterpe se rostogolesc pe pămînt sub un măr singu- ;'| ratic pentru a avea copii. în fine, atît în Suedia cît şi în I Africa se atribuie arborilor puterea de a dărui femeilor o ; naştere fără dureri. în unele părţi din Suedia exista un I bardtrăd sau un arbore-păzitor (tei, frasin sau ulm) în.|| ', vecinătatea fiecărei gospodării. Nimeni nu ar fi îndrăznit I să rupă nici măcar o frunză din arborele sfînt şi orice vă- ■ tămare i s-ar fi adus era pedepsită cu necazuri şi boli. : Femeile însărcinate, strîngeau arborele în braţe, pentru 1 a-şi asigura o naştere uşoară. La unele triburi de negri din ."> regiunea fluviului Congo, femeile însărcinate îşi fac haine
- 252

din coaja unui copac' sfînt, crezînd că astfel vor scăpa de rimejdiile ce însoţesc naşterea. Povestirea după care Leto EnEi îmbrăţişat un palmier .şi un măslin, sau doi lauri, cînd hfera gata să nască pe cei doi gemeni divini, Apolo şi Arte-fjnisa, indică poate existenţa unei credinţe greceşti similare pn puterea anumitor arbori de a uşura chinurile naşterii.

uţşază în faţa porţii o tufă verde, plină cu flori galbene, Rare creşte din abundenţă pe pajişti. în ţinuturile unde se găseşte mult lemn ei aşază arbori înalţi şi zvelţi care se finenţin verzi aproape întregul an ; astfel încît unui străin HM i-ar fi greu să-şi imagineze că arborii sînt semne pen-|ţru cîrciumi şi că toate casele sînt cârciumi." în Northamp-pons'hire exista obiceiul să se înfigă la 1 mai în faţa fie-icărei case un arbore tînăr, înalt de zece sau douăsprezece Fpicioare, astfel încît părea să fi crescut acolo ; se prindeau [flori pe arbore şi pe poartă. „Printre vechile obiceiuri care pe mai respectă încă în Cornwall poate fi amintit acela de |a acoperi, în ziua de 1 mai porţile şi prispele cu ramuri fy'erzi de sicomor -şi măceş şi de a planta arbori sau mai [.degrabă rădăcini de arbori în faţa caselor." în nordul An-I gliei, exista odinioară obiceiul ca tinerii să se scoale înain-Uea zorilor zilei de 1 mai şi să meargă în pădure, cu muzica
în frunte şi suflînd din corn. Aici rupeau crengi şi le îm-I podobeau cu bucheţele şi cu cununi de flori. Se întorceau j apoi la răsăritul soarelui şi atîrnau ramurile acoperite cu [flori la uşile şi ferestrele caselor. La Abingdon în Berk-[ghire.tinerii se plimbau odinioară în grupuri în dimineaţa
zilei de 1 mai, cîntînd un cîntec vesel din care cele ce
urmează reprezintă două strofe :

CAPITOLUL X
VESTIGII ALE CULTULUI ARBORILOR ' ÎN EUROPA MODERNA

, \,Din analiza de mai sus a însuşirilor binefăcătoare atri-jl buite de obicei spiritelor arborilor este uşor de înţeles motivul pentru care datini ca armindenul sau „stîlpul" lu-| nii mai au jucat un rol atît de mare şi au fost atât de ras-: pîndite în sărbătorile populare ale ţăranilor europeni.'1 • Primăvara, sau la începutul verii, sau chiar la solstitiul de vară, exista şi mai există şi acum în unele părţi ale Euro¬pei obiceiul să mergi în pădure, să tai un arbore şi să-1 aduci în sat, unde va fi pus în pământ în mijlocul veseliei generale ; sau oamenii taie crengi din pădure şi le pun pei fiecare1 casă. Scopul acestor obiceiuri este de a aduce acasă în sat binefacerile pe care spiritul arborelui are puterea să le acorde. De aici obiceiul, respectat în unele locuri, de;' a sădi un arminden în faţa fiecărei case sau de a purta armindenul satului din poartă în poartă, pentru ca toate; căminele să-şi poată primi partea din aceste binefaceri.!! Din numeroasele dovezi existente în legătură cu acest su-J biect pot fi alese cîteva exemple."
Sir Henry Piers, în scrierea sa din 1682, Description o/; Westmeath, spune : „în ajunul lui 1 mai fiecare familie
254

Iată, vă aducem o veselă cunună, Şi ne oprim în faţa porţii voastre, Este o mlădiţă frumos înmugurită. De mîna Domnului nostru zămislită.
în oraşele Saffron Walden şi Debden din Essex, în prima zi a lunii mai,- grupuri de fetiţe merg din poartă în" poartă purtind cununi de flori şi cîntînd un cîntec aproape' identic cu cel de mai sus ; de obicei se pune o păpuşă îm-ţ brăcată în alb în mijlocul fiecărei cununi. Obiceiuri simi2 lare au fost şi mai sînt încă respectate în diverse părţi ale
■ Angliei. Cununile au în general forma unor cercuri care* se întretaie unele pe celelalte în unghiuri drepte. Se pare
. că şi acum sătenii din unele părţi ale Irlandei poartă la 1 mai un cerc împodobit cu flori de scoruş şi gălbinele, avînd suspendate în mijloc două bile. Se spune că aceste bile, acoperite uneori cu poleială de aur şi argint,, reprezen¬tau iniţial soarele şi luna.
In unele sate din munţii Vosgi, în prima sîmbătă a lunii;; mai, grupuri de fete tinere merg din casă în casă, cîntînd un cîntec în cinstea luniLmai, în care se vorbeşte despre „pîinea şi făina care vor veni îri mai". Dacă li se dau banij ele prind pe uşă o ramură verde ; dacă sînt refuzate,* urează familiei copii mulţi şi pîine putină pentru hrana, lor. în departamentul francez Mayenne, băieţi care pur-i tau numele de Maillotins obişnuiau în ziua de 1 mai săj meargă din gospodărie în gospodărie, cîntînd colinde pen-l tru care primeau bani sau' băutură ; ei plantau un copac? mic sau o î'amură de copac. în Alsacia, în apropiere de Sa-i verne, grupui-i de oameni colindă purtind armindeni. Prin-
256

Irtttffritri" i' ' '

in im—

■MM*.

llwnlin ,

iîre ei se află un băi-bat cu obrazul înnegrit,"îmbrăcat în-,r-o cămaşă albă ; în faţa lui, se aduce un arminden mare, fiecare membru al grupului duce unul mai mic. Unul îtrei ei cai'ă un coş uriaş în care strânge ouă, slănină şi Jtele.
I In Joia Rusaliilor sătenii ruşi „se duc în pădure, cîntă itece, împletesc cununi de flori şi taie un mesteacăn tî-iiăr pe care îl îmbracă în haine de femeie sau îl împodo-sc cu panglici multicolore. Urmează apoi o. petrecere la fîrşitul căreia iau mesteacănul astfel înveşmîntat şi îl duc ' sat, cu jocuri şi cîntece vesele şi îl pun la o casă unde line ca oaspete onorat pînă la Rusalii. în cele două le care precedă sărbătoarea ei vizitează casa în care se kHă. «oaspetele» lor ; dar în a treia zi, Duminica Rusaliilor, ; duc la rîu şi îl aruncă în apă", azvîrlind cununi de flori după el. în acest obicei rusesc, îmbrăcarea mesteacănului haine femeieşti arată cît de limpede este personificat rborele ; iar aruncarea lui în rîu este foarte probabil o rajă pentru aducerea ploii. . . • .
în unele părţi din Suedia în ajunul zilei de 1 mai flăcăii alindă purtînd fiecai-e cîte un mănunchi de ramuri inere de mesteacăn cu totul sau numai în parte înfrun-|zite. Cu scripcarul satului în frunte, ei trec din casă în asă, eîntînd cîntece de mai ; refrenul cîntecelor lor este o Rugăciune pentru vreme frumoasă, recoltă bogată, binefa¬ceri lumeşti şi spirituale. Unul dintre tineri poartă un coş focare stânge ouă şi alte asemenea daruri. Dacă sînt bine .primiţi, tinerii pun o ramură înfrunzită pe acoperişul ca¬sei, în Suedia aceste ceremonii ae îndeplinesc mai ales la solstiţiul de vară. în ajunul Sfîntului Ion (ia douăzeci şi

257

ea din toate părţile şi joacă, prinşi într-o mare horă. Obi-i odorul cel mai scump pe care îl găsesc acolo este stilpul d ceiuri de acelaşi fel, legate de solstiţiul de vară, sînt res¬pectate şi în unele părţi - ale Germaniei. în oraşele din munţii Harz de Sus se aşază la loc deschis brazi înalţi, de-:
cojiţi în partea inferioară şi acoperiţi cu flori şi ouă vop-
... „ . , .=. , . . ■1 1 Philip Stubbes (aprox.

1D55 — aprox. 1G10) — scriitor pu-
Site m galben şi m roşu. In jurul acestor arbori tinerii dan- ritan şi pamfletar englez. Dintre lucrările sale, cea mai populară,
sau ziua, iar cei mai bătrîni, noaptea. De asemenea, în T.he Anatomie of Abuses (Anatomia abuzurilor) conţine atacuri
trei iunie), casele sînt dereticate şi împodobite cu verzi şi cu flori. La intrarea în case şi pretutindeni în jur gospodăriilor se plantează brazi tineri ; şi nu arareori construiesc în grădini chioşcuri mici umbroase. La.S holm se ţine în această zi un tîrg de arbori, în care se exp' pentru vînzare mii de stîlpi de mai (Maj Stănger) înalţi şase pînă la douăsprezece incii, împodobiţi cu frunae, florii panglici de hîrtie colorată, coji de ou aurite prinse pe tr«H tii şi altele de acelaşi fel. Pe coline se aprind focuri, iar oamenii dansează împrejurul lor şi sar peste ele. Dar ma¬rele eveniment al zilei este înălţarea armindenului. Acesta! este un brad înalt şi drept, cu toate ramurile tăiate. „Cijj teoda'tă pe el se fixează din loc în loc cercuri, uneori se' aşază cruciş bucăţi de lemn, iar alteori se prind arce care' înfăţişează, să spunem, un om cu mîinile în şolduri. Nu' numai acest „Maj Stăng" (arminden) însuşi, ci şi cercurile,' arcele etc. sînt împodobite cu frunze, flori, diferite bucăţi' de pînză, coji de ouă aurite şi altele, iar la vţrf se află o morişcă mare de vînt sau un steag. „înălţarea arminde-i nului, împodobit de tinerele fete din sat, este o acţiune; care implică o mare ceremonie ; oamenii se înghesuie la
unele ţinuturi din Boemia se înalţă un arminden în ajunul zilei Sfintului Ion. Flăcăii aduc din pădure un brad sau un.

mai, pe care îl aduc acasă cu cea mai mare veneraţie astfel : au douăzeci sau patruzeci de perechi de boi, fiecare bou avînd prins de coarne drăgălaşe buchete de flori, şi cu ei violente împotriva obiceiurilor engleze privind îmbrăcămintea, min-carea, băutura, jocurile şi plăcerile de tot felul.
259
tele îl împodobesc cu buchete, ghirlande de flori şi pan¬ici roşii. După aceea este ars. Ar fi inutil să ilustrăm cu şi mai multe exemple obi-leiul, răspîndit în multe părţi din Europa, ca Anglia, Franţa & Germania, de a înălţa un arbore de mai al satului sau un Irminden în prima zi a lunii mai. Cîteva exemple sînt su¬ficiente.-Scriitorul puritan Philip Stubbes1, în cartea sa ■Anatomia abuzurilor, publicată întîia dată la Londra în 1583, a descris cu un învederat dezgust obiceiul de a înălţa Stîlpi de mai în epoca bunei regine Bess. Descrierea sa ne jjjiferă o viziune plină de viaţă asupra frumoasei Anglii din ■emurile de demult. „In ziua de 1 mai, în Duminica Ru¬saliilor sau "cu prilejul altor sărbători, toţi flăcăii şi fetiş-anele, bătrînii şi bătrînele începeau să hoinărească în amurg înspre păduri, dumbrăvi, dealuri şi munţi, unde îşi treceau, întreaga noapte cu tot felul de jocuri plăcute, iar în zori se întorceau acasă aducînd cu ei nuiele şi ra¬muri de copaci pentru a-şi împodobi locurile de întrunire. Şi toate acestea nu sînt de mirare, pentru că printre ei se află un mare Domn ca supraveghetor şi stăpîn al jocurilor şi zbenguielilor, şi anume Satana, prinţul iadului. Dar

258

mmmm

— -■ ■• - ' r-' .un*
aduc acasă acest stîlp de mai (sau mai degrabă acest u
-respingător), acoperit de sus până jos cu flori şi.ierbii înconjurat de la un cap la celălalt de'panglici, vopsit un-ori in felurite culori, cu două sau trei sute de bărbaţi, f< mei şi copii care păşesc în urma lui smeriţi. După ce 1-a; înălţat. împodobindu-1 cii basmale şi steaguri ce flutura
• în.vînt, adună paie la poalele lui, leagă de el ramuri verzi, şi construiesc prin preajmă chioşcuri, bolţi de verdeaţă şî umbrare. După acestea se pornesc să dănţuiască în jurul lui, .aşa cum făceau păgînii în cinstea, idolilor, ceremonia lor fiind o imitaţie perfectă sau mai degrabă chiar acelaşi lucru. Am auzit povestindu-se (şi aceasta viva voce) de că-J tre oameni foarte serioşi şi cu bună reputaţie, că din pa truzeci, şaizeci sau o sută de fete care şi-au petrecut noap tea în pădure, de-abia o treime se întorceau acasă fecioare In Suabia, la 1 mai se aducea un brad înalt în sat, unde era înălţat şi împodobit cu panglici, apoi popor dansa vesel în jurul lui în sunetele muzicii. Arborele răr? mînea pe pajiştea satului, tot

anul, pînă cînd se aducea unul proaspăt în următoarea zi de 1 mai. în SaxoniaŞ ,.poporul nu se mulţumea să aducă Vara în sat în mod sim bolic (ca rege sau regină) ; se aducea însăşi verdeaţa proasţ pată din pădure chiar în casă : este vorba de armindeni sau de arborii de Rusalii care sînt menţionaţi în documente' începînd din, secolul al XlII-lea. Aducerea armindenului era o sărbătoare. Oamenii se duceau în pădure pentru a căuta Florarul (majum quaerere), aduceau în sat copacii!
' tineri, mai ales brazi şi mesteceni, îi aşezau în faţa porţilor,; a grajdurilor sau în odăi. Flăcăii înălţau, după cum am spus deja, astfel de armindeni în faţa camerelor iubitelor lor.
2C0

■ -..,,,,,,.,,, ,.,,,.. , ■ »,,,

In afară de aceşti arbori de mai «casnici», şe a.şezaân mijio-EUl' satului sau în piaţa oraşului un mare arminden sau itîlp de mai, adus tot cu procesiune solemnă. Armindenul era -ales de întreaga' comunitate care veghea asupra lui cu grijă. In general arborele era curăţat de crengi şi frunze, ;nelăsîridu-i-se decît coroana., pe care se a tunau, în afară :'de panglici şi cîrpe de toate culorile, şi felurite alimente, £cum ar fi cîrnaţi, cozonaci şi ouă. Tinerii se străduiau să 'le obţină ca recompensă. Stîlpii murdari care mai pot fi ; văzuţi în iarmaroacele noastre sini o rămăşiţă a acestor vechi stîlpi de mai. Nu arareori se organiza o alergare pe jos sau călare spre arborele de mai — o petrecere de Ru¬salii —, care în scurgerea vremurilor şi-a pierdut scopul iniţial şi supravieţuieşte, pînă astăzi ca. obicei popular în -multe părţi ale Germaniei." La Bordeaux, la 1 mai copiii pun în fiecare stradă un stîlp de mai pe care îl împodobesc 'cu ghirlande .de flori şi cu o coroană mare ; seară de seară în cursul întregii luni tinerii dansează şi cîntă în jurul stâl¬pului de mai. Chiar şi acum în ziua de 1 mai, în fiecare sat şi cătun al veselei Provenţe se pune un arminden acoperii
I cu flori .şi panglici. Sub el se veselesc tinerii şi se odihnesc
| bătrînii. ■ •■ :.. . . ... .
Este vădit că în toate aceste cazuri obiceiul este sau a fost să se aducă un arminden nou în fiecare an. Totuşi, se
; pare că în Anglia, în general, cel puţin în vremurile mai recente, stîlpul de mai era permanent şi nu se reînnoia în
| fiecare an. Unele sate din Bavaria superioară îşi reînnoiesc stîlpul de mai o dată la trei, patru sau cinci ani. Acesta,

<■ un brad adus din pădure, are pe-lingă-toate cununile, sle-guleţele şi inscripţiile cu care este acoperit, o parte esen-

cum am văzut, şi la femei şi la animale". în fine. merită să notăm că, uneori, la sfîrşitul anului, vechiul arminden este ars. In ţinutul oraşului Praga tinerii rup bucăţi din armin-.denur public şi le aşază în spatele icoanelor din camerele lor unde rămîn pînă la următorul 1 mai, fiind apoi arse în cămin. în Wiirtemberg, tufele .care se pun pe case în Du¬minica Floriilor sînt cîteodată lăsate acolo timp de un an, iar apoi arse.
Atît am avut de spus în legătură cu spiritul arborelui, conceput ca fiind încorporat sau imanent în copac. Acum ~ trebuie să arătăm că-spiritul arborelui este adesea con- J ceput şi înfăţişat ca desprins de arbore şi reprezentat i j într-o formă umană, sau chiar întrupat în bărbaţi şi femei / vii. Dqvezi ale acestei reprezentări antropomorfice a spui- J tului arborelui pot fi găsite din belşug în obiceiurile popu-• lare ale ţărănimii europene. .
Există o categorie de cazuri foarte instructivă, în care/ spiritul arborelui este reprezentat simultan sub formă ve¬getală şi sub formă omenească, ambele forme fiind aşe¬zate alături, parcă anume pentru a se explica reciproc. în aceste cazuri reprezentarea umană a spiritului arborelui este adesea o păpuşă sau un manechin, cîteodată un om viu, dar, fie că este manechin, fie om viu, el e pus lîngă un arbore sau o creangă, astfel încît persoana sau manechinul, împreună cu arborele sau cu creanga, alcătuiesc un fel de inscripţie' bilingvă, fiecare fiind, ca să spunem aşa, o tra¬ducere a celuilalt.. De aceea nu există nici jo îndoială că spiritul arborelui este reprezentat realmente în formă ome¬nească. Astfel în Boemia, în a patra duminică după Flo¬rii, tinerii aruncă în apă un manechin numit Moartea ;
263

„..vu w; jauxiii ue un vexxte'ineftLS lăsaţi vîrf, „ca să ne atragă atenţia că nu avem de a face cu stîlp mort, ci cu un copac viu, adus din pădure". Nu' • putem îndoi că la început obiceiul era pretutindeni acu de a pune un arminden nou în flecare an. Deoarece scopi;

obiceiului era să aducă spiritul roditor al vegetaţiei, trez din nou la viaţă primăvara, ţinta ar fi fost anulată dac< în locul unui arbore viu, verde şi plin de sevă, s-ar iţa înălţat an după an unul vechi şi veştejit, sau s-ar fi îngăduia să fie menţinut în permanenţă. Cînd, totuşi, sensul obice¬iului a fost uitat şi armindenul nu a mai fost privit decit ca prilej de întâlnire pentru petreceri în zilele de sărbă-'; toare, poporul n-a mai văzut nici un motiv de a se tăia un arbore nou în fiecare an, preferind să-1 lase tot pe acelaşi', în continuare, împodobindu-1 doar cu flori proaspete la 1 mai. Dar, chiar şi atunci cînd stîlpul de mai s-a statorni¬cit astfel, se simţea cîteodată nevoia de a-1 face să pară copac,verde şi nu stîlp mort. Astfel, la Weverham în Ches- • hire, „în această zi (1 mai) se împodobesc doi stilai de mai cu toată grija cuvenită unei vechi solemnităţi ; de stîlpi atîrnă ghirlande de flori, iar în .vîrf se pune un mesteacăn : sau un alt copac înalt şi subţire înfrunzit ; scoarţa este cojită, şi trunchiul ataşat la stîlp, aşa încît să dea impresia . că ar fi un singur copac". Astfel, reînnoirea armindenului este echivalentă cu reînnoirea lui Mai-Luna-Roadelor ; fie¬care este înţeleasă ca mod de a păstra un crîmpei proaspăt din spiritul roditor al vegetaţiei şi a-1 ocroti în tot cursul anului. Dar, pe cînd eficacitatea serbării lui Mai-Luna- J Roadelor se restrînge la asigurarea creşterii recoltelor, cea a armindenului sau a ramurilor de mai se extinde, după f
262

<

apoi fetele se.duc în pădure, taie un arbore tînăr şi.leagă de el o păpuşă îmbrăcată în haine albe, ca să semene cu o femeie ; ei merg cu. arborele şi cu păpuşa din casă în casă, strîngînd daruri şi cîntînd cîntece cu următorul refren ;
Scoatem Moartea din sat, Aducem Vara în sat.
Aici, cum vom vedea mai tîrziu, „Vara" este spiritul vege taţiei care revine sau renaşte primăvara. în. unele părţi din propria noastră ţară copiii merg din casă în casă, cerînd H cîţiva bănuţi şi purtând cu ei mici' imitaţii de arminden şi de păpuşi frumos gătite pe care le numesc Doamna lunii| mai. Este limpede că în aceste cazuri copacul şi păpuşa sînt socotite echivalente.
La Thann, în Alsacia, o fetişcană numită Micul tran¬dafir de mai, îmbrăcată în alb, poartă un mic arminden împodobit cu cununi de flori şi panglici. Tovarăşii ei strîng ş daruri din casă în casă, cîntînd un cîntec :
Trandafir micuţ de mai, te roteşte de trei ori,
Roteşte-te, roteşte-te, să le vedem,
Trandafir de mai, vino în pădurea înfrunzită,
Ne.;Vom veseli cu toţii. ■
Astfel, în prag de mai, înthnpinăm trandafirii. - I
în cîntec este exprimată dorinţa ca tuturor celor care nu' dau nimic jderii să le mănînce orătăniile, via lor să nifl poarte struguri, pomii lor să nu dea nuci, iar ogoarele lor, grine ; se crede că produsele din timpul anului sînt legate de darurile date acestor colindători ai lunii mai. Aici, co şi în cazurile menţionate mai sus, în care copiii merg din
264

tcasă în casă cu-ramuri sau cununi de verdeaţă la 1 mai Boţind si strîngînd bănuţi, semnificaţia obiceiului este că, fodâtă cu spiritul vegetaţiei, ei aduc belşug şi noroc în casă [şi nădăjduiesc să -fie răsplătiţi pentru serviciul lor. în Li¬tuania rusească. în ziua de 1 mai, se înălţa un arminden to.faţa satului. Apoi flăcăii alegeau fata cea mai frumoasă, li puneau o cunună de flori, o îmbrăcau în ramuri de mes¬teacăn şi o aşezau lîngă arminden, unde dansau, cîntau şi [strigau : .,0, mai ! O, mai !" La Brie (Isle de France), se Bază un arminden în mijlocul satului ; i se împodobeşte Mârful cu flori, mai jos se prind ramuri şi frunze, iar jos [de tot crengi, verzi uriaşe. Fetele dansează în jurul lui şi [în acest timp se aduce un băiat învelit în frunze căruia i Se spune Tatăl Mai. In orăşelele din munţii Franken Wakl rpin nordul Bavariei, în ziua a doua a lunii mai, se aşaxă Lîn faţa unei cîrciumi un copac Walber şi un bărbat dan¬sează în jurul lui, înfăşurat în fire de grîu din cap pînă în picioare, astfel încît spicele se unesc deasupra capului său. formînd o coroană. Bărbatul. este numit Walber şi este îpurtat în procesiune de-a lungul străzilor, împodobite cu :ramuri de mesteacăn înmugurite..
La slavii din Carintia, în ziua Sfîntului Gheorghe :(23 aprilie), tinerii "împodobesc cu flori şi cu cununi un copac tăiat în ajunul acestei sărbători. Copacul este dus în procesiune, însoţit de muzică şi aclamaţii voioase, iar figura principală a procesiunii este Gheorghe cel Verde, ;un flăcăiaş îmbrăcat din cap pînă în picioare cu ramuri yerzi de mesteacăn. La încheierea ceremoniilor Gheorghe cel Verde, adică un simulacru al lui, este azvîrlit în apă.

Flăcăul care joacă rolul lui Gheorghe cel Verde trebuie să
265

iasă din îmbrăcămintea lui de Irunze şi sa pună in iuuuja| lui simulacrul, cu atîta îndemînare încît nimeni să'nuffl observe substituirea. Totuşi, în unele locuri, însuşi flăcăul» cire-1 face pe Gheorghe cel Verde este cufundat într-uhg rîu sau într-un eleşteu, cu intenţia de a obţine în acest mod \ asigurarea că va ploua la timp şi că ogoarele şi livezile vor'. fi verzi vara. Uneori se „încununează" cu flori vitele care se scot din grajduri în sunetele unui cîntec :
li aducem pe Gheorghe cel Verde Pe Gheorghe cel Verde îl însoţim, Să ne dea hrană bună pentru cirezi, Iară de nu, în apă cu el !
Vedem aici că aceleaşi puteri de a aduce ploaia şi de a hrăni vitele, care îi sînt atribuite spiritului -arborelui, pri¬vit ca întrupat într-un arbore, sînt atribuite şi spiritului arborelui reprezentat printr-un om în carne şi oase.
La ţiganii din Transilvania J şi din România sărbătorirea lui Gheorghe cel Verde, este ceremonia cea mai impor¬tantă a primăverii 2. Unii ţin sărbătoarea în lunea Paştilor, alţii la Sfintui Gheorghe (23 aprilie). în ajunul sărbătorii, se taie o salcie tînără care se împodobeşte cu cununi şi flori şi se înfige în pămînt. Femeile însărcinate îşi pun o haină sub copac şi o lasă acolo toată noaptea ; dacă a doua zi de dimineaţă găsesc o frunză pe haină, ştiu că vor avea o naştere uşoară. Bolnavii şi bătrînii se duc seara la salcie,
1 E vorba de realitatea geopolitică dinainte de 1918.
1 In legătura cu acest obicei, în ediţia completă a Crengii de aur, este citat H. von Wlislocki,VoI?csglaubc und religioser Brauch der Zigeuner (Credinţă populară şi obicei religios la ţigani), I, ■ 1891.
266

scuipă pe ea de trei ori şi spun : „Vei muri in curând, lasă-ne pe noi să trăim". A doua zi ţiganii se strîng în jurul sălciei. Personajul principal al sărbătorii este Gheorghe cel Verde, un flăcău îmbrăcat din cap pînă în picioare în
Jfrunze şi flori. El aruncă cîţiva pumni de iarbă animalelor tribului, pentru, ca să nu fie lipsite de hrană în cursul anului. După asta ia trei cuie de fier, care au stat în apă trei zile şi trei nopţi, le înfige în salcie, apoi le scoate şi le azvîrle într-o apă curgătoare, spre a îmblînzi spiritele apei. Apoi se prefac că îl aruncă pe Gheorghe cel Verde în apă, dar de fapt se cufundă în rîu numai un manechin făcut din ramuri şi frunze. Este evident că în această va¬riantă a obiceiului se atribuie sălciei puterea ele a asigura femeilor o naştere uşoară şi de a insufla energie vitală bolnavilor şi bătrînilor ; iar Gheorghe cel Verde, dublul uman al copacului, procură hrană pentru vite şi obţine bunăvoinţa duhurilor apei, mediind comunicarea lor cu
| copacul.
• ' Fără a mai cita alte exemple -în acelaşi scop. putem rezuma rezultatele paginilor precedente cu cuvintele lui Mannhardt : „Obiceiurile citate sînt suficiente pentru a stabili cu certiracTine concluzia că în aceste procesiuni de primăvară spiritul vegetaţiei este reprezentat adesea, atît prin arborele de mai cît şi, în plus, printr-un bărbat îm¬brăcat în frunze verzi sau flori, sau printr-o fată împodo¬bită în acelaşi fel. Este acelaşi spirit care însufleţeşte arborele, lucrează în plantele mărunte şi pe care l-am
J -recunoscut în arborele de mai şi în Mai-Luna-Roadelor. Cu deplină consecvenţă se presupunea, de asemenea, că spiritul îşi manifestă prezenţa în prima floare a primăverii

267

'■ WMBIllMMIIIlIMI

HţO|| I

'

şi se revelează fie într-o fată care reprezintă trandafirul de mai, fie, ca dătător de recoltă, în

persoana lui Waiber.% Se credea că procesiunea condusă de acest reprezentant âll divinităţii are aceleaşi efecte binefăcătoare asupra păsă¬rilor, pomilor şi cerealelor ca şi divinitatea însăşi. Cu alte cuvinte, niajcjiu_erâ_COTisiderată o imagine, ci_o_adeyă-ratămtruchipare a spirltBlnaseeţatgrfde aici dorinţa exprimată de cei care însoţeau trandafirul • de mai şi armindenul ca toţi aceia care refuză să le dea în dar ouă, slănină şi altele'să nu aibă parte de binefacerile pe care' spiritul călător avea puterea să le dea. Putem trage aşadar" concluzia că aceste procesiuni care mergeau din poartă în
J
poartă cu arbori şi ramuri de mai ca să ceară daruri «adu-cînd luna mai sau Vara» au avut pretutindeni o semnifi¬caţie serioasă şi, ca să zicem aşa, sacramentală ; oamenii) credeau într-adevăr că zeul creşterii se afla nevăzut în /creangă ; şi procesiunea îl aducea în fiecare casă ca să le ; V dea binecuvântarea. Numele de Mai, Tată Mai, Doamnă Mai, Regină a lunii mai, date adesea spiritului antropo-.-: morf al vegetaţiei arată că ideea de spirit al vegetaţiei este "amestecată cu o personificare a anotimpului în care pu-. terile sale se manifestă în modul cel mai evident."x
Am văzut pînă acum că spiritul arborelui sau spiritul vegetaţiei în general este reprezentat fie numai sub formă vegetală, ca arborr l Teangă sau floare, fie simultan sub formă vegetală şi umană, ca arbore, creangă sau floare, asociate cu o păpuşă sau cu un om viu. Rămîne să arătăm că reprezentai'ea spiritului printr-un" arbore, creangă sau
1 W,. Mannhardt, Baumkultus.

floare dispare cîţeodaţă cu totul, în timp ce reprezentarea printr-o persoană subzistă. în acest caz, rolul reprezcn-} ativ al persoanei este în general marcat .prin înveşmîn- Şr area ei în frunze sau flori ; uneori acest rol este indicat rin numele ce se dă persoanei. J
., Astfel, în unele părţi din Rusia, în ziua Sfîntului - Gheorghe (23 aprilie), un tînăr este îmbrăcat în frunze şi flori asemenea lui Ion cel Verde de la noi. Slovenii îl nu¬mesc Gheorghe cel Verde. Ţinînd o făclie aprinsă într-o mînă şi o turtă în cealaltă, el umblă pe ţarini, urmat de fete care cîntă cîntece potrivite cu împrejurarea. Se aprind mormane de mărăcini aşezate într-un cerc, în mij¬locul căruia se pune turta. Apoi toţi cei care iau parte la ceremonie se aşază în jurul focului şi îşi împart turta. în acest obicei Gheorghe cel Verde, îmbrăcat în frunze şi | flori, este evident acelaşi Gheorghe cel Verde, deghizat aidoma, din obiceiurile care se practică în aceeaşi zi în Carintia, Transilvania şi România. Am văzut, de asemenea, că în Rusia, la Rusalii, se îmbracă în haine femeieşti un mesteacăn care este adus în casă. Rusoaicele tinere din ţinutul Pinsk practică în Lunea Rusaliilor un obicei cu totul analog. Aleg fata cea mai frumoasă,, o îmbracă în frunze de mesteacăn şi arţar şi o poartă prin sat. La Ruhla, de îndată ce arborii încep să înverzească
i primăvara, copiii se strîng duminica şi se duc în pădure ivinde aleg pe unul dintre ei spre a fi Piticul frunzişului. Ei taie ramuri de arbori cu care îl îmbracă pe copil pînă cînd din mantaua de frunze nu i se mai zăreşte decît în¬călţămintea. Se fac găuri prin care copilul să poată vedea
2(39
21 — Creanga de aur. voi. 1

&;eoajă de"salcie.'Importanta misiune a tovarăşilor săi este ?să aşeze.Coşul de Rusalii pe fîntîna satului şi să-1 păstreze lacolo, în pofida eforturilor flăcăilor din satele învecinate, care se străduiesc să ia Coşul de Rusalii şi să-1 ducă la propria lor fîntînă.-
, Este limpede că în cazul exemplelor de mai sus, per¬soana înveşmîntată în frunze este echivalentă- cu arborele de mai, cu creanga, de mai sau cu păpuşa de mai, purtată 1 din casă în casă de copiii care cer daruri. Amîndouă sînt reprezentări ale spiritului binefăcător al vegetaţiei, a cărui vizită în casă este răsplătită cu daruri, constînd din bani : sau din mîncare.
De multe ori, persoana înveşmîntată în frunze, care ■ reprezintă spiritul vegetaţiei este recunoscută ca rege sau .regină ; de exemplu, el sau ea sînt numiţi Rege al lunii mai, Rege al Rusaliilor, Regină a lunii mai şi aşa mai de¬parte. Aşa cum spune Mannhardt, aceste titluri implică faptul că spiritul incorporat în vegetaţie este un domnitor ale cărui puteri zămislitoare se întind în toate direcţiile, într-un sat în apropiere de Salzwedel se înalţă un arbore de mai la Rusalii şi copiii aleargă spre el ; cel care ajunge primul este rege ; i se

pune o cunună de flori în jurul gîtului şi poartă în mînă o tufă de mai cu care, în timp ce procesiunea înaintează, mătură rouă. în fiecare casă copiii cîntă un cîntec şi doresc celor din casă noroc, referindu-se la „vaca neagră din grajd care dă lapte alb, la găina neagră care ouă în cuib ouă albe" şi cer în dar ouă, slănină şi altele de acelaşi fel. în satul Ellgoth din Silezia are loc la Rusalii o ceremonie numită Cursa rege¬lui. Pe o pajişte se aşază un stîlp cu_o bucată de pînză pe
271
21*

şi doi dintre ei îl călăuzesc pe Piticul frunzişului ca să nul se împiedice şi să cadă. îl duc cîntînd şi jucînd din casă în J casă, cerînd daruri în alimente, ca ouă, smîntînă, -cîmaţil şi prăjituri.'în cele din urmă îl stropesc pe Piticul frunzi-a 'şuiui cu apă şi se ospătează cu darurile pe care le-au adu-1 nat. La Fricktal, în Elveţia, la Rusalii, băieţii se duc în .">
pădure şi îl înfăşură pe unul dintre ei în ramuri înfrun¬zite. I,se spune „mocofanul" Rusaliilor şi este dus înapoi în sat, purtînd o ramură verde în mină. La fîntîna satului se face un popas, iar „mocofanul11 înveşmîntat în frunze este dat, jos şi cufundat în jgheab. Aici i se îngăduie să stropească cu apă pe oricine, iar el împroaşcă îndeosebi fetele şi ştrengarii de pe uliţi. Ştrengarii aleargă în faţa lui în cîrduri şi îl roagă să le facă o baie de Rusalii. . în Anglia, cel mai bun exemplu al unor asemenea măşti înveşmîntate în frunze, este Ion cel Verde, un coşar care merge închis într-un coş, în formă de piramidă, făcut din răchită împletită, acoperit cu ilice şi iederă şi poartă . o cunună cu flori şi panglici. Astfel costumat, el dansează în ziua de 1 mai în fruntea unei cete de coşari care strîng ■ bănuţi. La Fricktal un coş similar din împletitură este numit Coşul de Rusalii. Cînd pomii încep să înmugurească, se alege un loc în pădure şi aici flăcăii satului împletesc . coşul în taină, pentru ca nu cumva alţii să le-o ia înainte. Ramui'i înfrunzite sînt îngemănate în jurul a două cercuri dintre care unul se sprijină pe umerii celui care îl poartă,; iar celălalt îi înconjură pulpele ; se fac găuri pentru gură şi ochi ; un buchet mare de flori încoronează totul. în această înveşmîntare el apare deodată în sat, la ceas de seară, precedat de trei băieţi care suflă în cornuri din
270
iimunimiwiniMjwwWirBmitiMimrtu IWIHJW

el, iar tinerii trec călare, fiecare încercînd să smulgă pînza, în timp ce galopează pe lingă stîlp. Cel care reuşeşte să o smulgă şi să o cufunde în apa Oderului învecinat este proclamat rege. Aici stîlpul este în mod evident un sub-' stitut al arborelui de mai. în unele sate din Brunswick, la, Rusalii, Regele lunii mai se înveşmîntează complet în tufe de mai. Şi în unele părţi din Turingia există la Rusalii un Rege al lunii mai, dar altfel îmbrăcat. Se face un cadru de:| lemn în care poate sta un om în picioare ; cadrul se aco¬peră complet cu crengi -de mesteacăn şi are deasupra sa' o- cunună de mesteacăn şi flori de care este prins un clo-I poţcl. Construcţia de lemn este dusă în pădure şi regele ' lunii mai intră în ea. Ceilalţi se duc şi îl caută, iar atunci cînd îl găsesc îl duc înapoi în sat la judecător, la preot sau la alţii care trebuie să ghicească cine se află în construc¬ţia acoperită cu frunze. Dacă nu ghicesc, Regele lunii mai sună din clopoţel clătinînd din cap, iar ghicitorul care a dat greş trebuie să ofere ca amendă bere sau ceva "ase¬mănător. La Wahrstedt băieţii aleg la Rusalii, prin tra¬gere la sorţi, un rege şi un mare maestru de ceremonii. Acesta din urmă este ascuns complet în tufele de mai, poartă o coroană de lemn împodobită cu flori şi o sabie de lemn. Pe de altă parte regele se distinge numai, prin-tr-un buchet de flori prins de pelerina sa şi printr-o tres¬tie avînd legată o panglică roşie, pe care o ţine în mină.. Ei cer ouă din casă în casă, amenin[înd că de nu li se dă nimic, găinile nu vor oua nici un ou în cursul anului. In acest obicei, marele maestru de ceremonii apare, pentru un motiv oarecare, ca uzurpator al însemnelor regale. La Hiidesheim cinci sau şase flăcăi merg în după-amiaza din
272

Lunea Rusaliilor, pocnind în cadenţă din"" bice lungi şi cerînd ouă pe la case. Capul cetei este Regele Frunzei, un flăcău îmbrăcat în ramuri de mesteacăn astfel încît nu i se văd decît picioarele. O cuşmă uriaşă din ramuri de mesteacăn îl face să pară mai înalt. Poartă în mînă un băţ lung, încîrligat la capăt, cu care încearcă să prindă cîinii şi copiii hoinari. în unele părţi din Boemia, în Lunea Rusaliilor, flăcăii îşi pun căciuli înalte din coajă de mes¬teacăn împodobite cu flori. Unul dintre ei este îmbrăcat ca rege şi dus pe o sanie pînă-la imaşul satului, şi dacă Brumul trece pe lîngă un' heleşteu sania este întotdeauna răsturnată în el. Ajunşi la imaş, ei se strîng în jurul re¬gelui ; crainicul se urcă pe o piatră sau se caţără într-un copac rostind strigături despre fiecare gospodărie şi despre

cei ce fac parte din ea. După aceea se scoate costumaţia din scoarţă şi flăcăii umblă prin sat înveşmântaţi de săr-' bătoare, ducînd cu ei un arbore de mai şi cerînd daruri; Primesc cîteodată turte, ouă şi grîu. La Grossvargula,' în apropiere de Langensalza, exista în secolul al XVIII-lea obiceiul de a face la Rusalii o procesiune avînd în frunte [pe Regele Ierbii. Acesta era închis într-un stog din ramuri, de plop, în vîrful căruia se afla o coroană regală din ra¬muri şi flori. Regele călărea pe un cal, acoperit cu stogul de frunze, astfel încît partea de jos a. acestuia ajungea pînă-n pămînt şi nu i se lăsa o deschizătură decît în drep¬tul feţei. înconjurat de tineri călări, regele galopa pînă la primărie, la casa parohială şi aşa mai departe unde pri¬meau cu toţii un pahar de bere. Apoi sub cei şapte tei dirt Sommerberg-ul învecinat, Regele Ierbii era dezbrăcat de haina sa verde ; coroana era dată primarului, iar ramu-j
273"

mc Eiau niipiiiiwiw; m iinjic, spie a utce ca mm sa creascaj înalt. în această ultimă caracteristică iese în mod vădit la I lumină influenţa fertilizatoare atribuită spiritului arbo-i rclui. în vecinătatea crasului Pilsen (Boemia) se constru-sj ieste la Rusalii o colibă din ramuri verzi, fără nici o uşă. Băieţii din sat călăresc spre colibă, avînd în fruntea loH un rege. Acesta poartă la şold o sabie, iar pe cap o că-.-i ciulă de papură avînd ferma unei căpăţîni de zahăr. îl' turnează un judecător, un crainic şi un personaj numit Jupui torid de broaşte sau călăul. Acesta din urmă este un fel de paiaţă verde şi zdrenţăroasă care poartă o sabie veche şi ruginită şi călăreşte pe c mîrţoagă amărîtă. Ajun-. gînd la colibă!, crainicul descăleca şi înconjură coliba, cău-' tînd intrarea. Negăsind-o, spune : „Oh, se pare că este un castel vrăjit ; vrăjitoarele se strecoară printre frunze şi nu au nevoie de.porţi". îşi scoate sabia şi îşi deschide drum în colibă, unde se află un scaun pe care se aşază şi începe să-şi rîdă în versuri de fetele, gospodarii şi rîndaşii din vecinătate. După ce a spus cele ce avea să spună, Jupui¬torul de broaşte iese în faţă, arătînd o colivie cu broaşte' în ea şi ridică apoi o spînzurătoare pe care atîrnă la rînd broaştele. în regiunea Plas ceremonia este în oarecare mă¬sură diferită. Regele şi soldaţii săi sînt îmbrăcaţi de sus pînă jos în scoarţă, împodobiţi cu flori şi panglici ; toţi poartă săbii şi călăresc pe cai gătiţi cu ramuri verzi şi cu flori. în timp ce în colibă sînt luate în rîs femeile şi fetele din sat, crainicul ciupeşte şi loveşte pe ascuns o broască pînă cînd începe să orăcăie. Regele o condamnă la moarte; călăul ii taie capul şi aruncă corpul însîngerat printre cei de faţă. La sfîrşit regele este alungat din colibă de către

soldaţi. Aşa cum. notează Mannnarctt, ciupitor şi aecapi-ri tarea broaştei sînt fără îndoială o vrajă pentru aducerea ploii. Am văzut că unii indieni din Orinoco bat broaştele pentru a aduce ploaia şi că omorîrea unei broaşte este o vrajă europeană pentru ploaie.
De multe ori primăvara, spiritul vegetaţiei este repre¬zentat nu de un rege, ci de o. regină. în Boemia, în jurul localităţii Libchowic, în a patra duminică din postul mare, fetele îmbrăcate în alb şi purtînd în cosiţe primele flori de primăvară, viorele sau părăluţe, conduc afară din sat o fată numită Regină şi încununată cu flori._ în timpul proce¬siunii, care se face cu mare solemnitate, nici una dintre fete nu trebuie să stea liniştită, ci să se învîrtească continuu şi să cînte. Peste tot, Regina vesteşte sosirea primă¬verii şi doreşte celor din casă noroc şi fericire, primind în schimb daruri. în Ungaria germSnă fetele aleg pe cea mai drăguţă dintre ele ca să fie Regina Rusaliilor, îi pun o cunună de flori pe frunte şi o poartă cîntînd pe uliţi. Se opresc la fiecare casă, eîntă cîntece bătrîneşti şi primesc daruri. în sud-estul Irlandei se alegea în ziua de 1 mai cea mai frumoasă Regină din ţinut, pentru douăsprezece luni. Era încununată cu flori de cîmp, urmau petreceri, dansuri şi întreceri rustice, care se încheiau seara cu o mare procesiune. în timpul anului de domnie, Regina pre¬zida reuniunile rurale ale tinerilor la dans şi petreceri. Dacă se mărita înaintea următoarei zile de 1 mai, autori¬tatea ci înceta, dar nu se alegea o succesoare decît la îm¬plinirea termenului. Regina de mai este comună în Franţa şi familiară în Anglia.

274

275

■ -» "aMM ■

\

De asemenea spiritul vegetaţiei este reprezentat uneori 'de un rege şi o regină, de un senior şi o doamnă sau d< Iun mire şi o mireasă. Şi aici apare din nou un paralelis: 'între reprezentarea antropomorfică şi cea vegetală a spiri¬tului arborelui, deoarece am văzut mai înainte că uneo: arborii sînt căsătoriţi unul cu celălalt. La Halford, în su¬dul Warwickshire-ului, copiii merg de 1 mai din casă în casă, păşind în procesiune doi cîte doi şi avînd în frunte; un rege şi o î-egină. Doi băieţi poartă un stîlp de mai înal] cam de şase sau de şapte picioare, împodobit cu flori şi ver-| deaţă. Către vîrf sînt fixate două bare încrucişate în unghi. tirept. Şi acestea sînt împodobite cu flori, iar la capetel< lor atîrnă cercuri'împodobite în acelaşi mod. In case copiii cîntă cîntece de mai şi primesc bani pe care îi folosesc pentru gustarea de după-masă la şcoală. într-un sat ;boe-f mian în apropiere de Kcfhiggrătz, în Lunea Rusaliilor, co- J piii joacă jocul regelui, în care regele şi regina merg sub; un baldachin, regina purtînd o ghirlandă de flori, iar cea mai tînără fată ducînd două cununi pe o tavă în urma ei. ■Ei sînt urmaţi de băieţi şi fete, numiţi cavaleri şi domni-; soare de onoare şi merg din casă în casă, strîngînd daruri. O caracteristică întîlnită întotdeauna în celebrarea popu¬lară a Rusaliilor în Silezia era şi, într-o măsură, mai este încă şi astăzi, lupte pentru domnie. Lupta lua diverse ' forme, dar semnul distinctiv sau ţinta era în general stîlpul de mai sau armindenul. Uneori tînărul care reuşea să se " caţere pe stîlpul neted era proclamat Rege al Rusaliilor, iar iubita lui Mireasă a Rusaliilor. După aceea regele, pun tînd tufe de mai, se ducea împreună cu tovarăşii săi la be¬rărie, unde petrecerea se sfîrşea cu un ospăţ şi un dans.

27G

mmmmm

£ De multe -ori tinerii fermieri şi lucrători se întreceau călări
jr:pînă la stupul de mai împodobit cu flori, panglici şi o co¬roană. Cine ajungea primul la stup era Regele Rusaliilor
îşi toţi ceilalţi trebuiau să-i asculte poruncile în acea zi.
.' Călăreţul codaş era poreclit „măscărici". Cdată ajunşi la arminden descălecau cu toţii şi îl săltau pe rege pe umeri. El se urca sprinten pe stîlp şi aducea jos tufa de mai şi coroana care fuseseră puse în vîrf. între timp „măscări¬ciul" 'alerga la circiumă, unde înfuleca treizeci de pîini-şoare şi dădea pe gît patru sferturi de rachiu cît putea de repede. Era urmat de rege care purta tufa de mai şi co¬roană în fruntea cetei sale. Dacă pînă la sosirea lor „măs¬căriciul" sfîrşca să înghită pîinişoarele, să dea pe gît ra¬chiul şi să ureze bun venit regelui, ţinînd un discurs şi
I, dînd peste cap un pahar de bere, socoteala îi era achitată de către rege, dacă nu „măscăriciul" trebuia să şi-o achite
: singur. După ora serviciului religios, o procesiune impu-
..nătoare străbătea satul. în fruntea ei călărea regele, îm¬podobit cu flori şi ducînd tufa de mai. Apoi venea „măs¬căriciul"; purtînd hainele pe dos, o barbă mare de in şi coroana de Rusalii pe cap. Urmau doi călăreţi, deghizaţi ca oameni de strajă. Procesiunea se opx~ea în faţa fie¬cărei porţi ; cei doi străjeri descălecau şi cereau bani de la gospodină ca să cumpere săpun pentru a spăla barba „măscăriciului". Obiceiul le permitea să ia cu ei toate ali-
. mentele care nu erau încuiate. în cele din urmă ajungeau cu toţii la casa în care locuia iubita regelui. Ea era salutată ca Regină a Rusaliilor şi primea daruri potrivite — adică un cordon multicolor, o faţă de masă şi un şorţ. Regele primea ca recompensă o jiletcă, o cravată şi aşa mai de-

îşi mai amintesc de mica mireasă de Rusalii şi de" cununia ei simulată.
','■ Am văzut că în Suedia ceremoniile, asociate în alte regiuni cu ziua de 1 mai sau de Rusalii, aveau loc la solsti-ţiul de vară. in consecinţă, aflăm că în unele părţi ale provinciei-.suedeze Blekinge se alege şi acum o mireasă de sînziene, căreia i se împrumută cu acest prilej „coroana bisericii". Fata îşi alege un cavaler de onoare şi se face u colectă pentru perechea socotită cu acest prilej ca soţ şi soţie. Ceilalţi tineri îşi aleg şi ei cîte o mireasă. Se pare

că o ceremonie analogă se mai desfăşoară şi acum în Norvegia. /

I în împrejurimile localităţii Briancon (Dauphine), la 1 mai, tinerii îmbracă în frunze verzi- un flăcău pe care . 1-a părăsit iubita sau i s-a măritat cu altul. Flăcăul se culcă ' pe pământ, făcîndu-se că doarme. Apoi, o fată care îl place l şi ar vrea să se mărite cu el vine şi îl trezeşte, îl ridică, îi oferă braţul şi un steag. Tinerii se duc la berărie unde deschid dansul. Dar trebuie să se căsătorească chiar în acel an, altfel sînt socotiţi holtei şi fată bătrînă şi excluşi din tovărăşia tinerilor. Flăcăul este numit mirele lunii mai.în berărie el îşi scoate veşmîntul de frunze iar fata i . face din ele un bucheţel, adăugind flori ; a doua zi cînd flăcăul o duce.din nou la berărie ea poartă bucheţelul la piept. Există un obicei rusesc analog, respectat în ţinutul Nerecita, în joia dinaintea Rusaliilor. Fetele se diic într-o pădure de mesteceni, înfăşoară un brîu sau o panglică în jurul unui mesteacăn falnic, îi leagă ramurile de jos în aşa chip încît să alcătuiască o cunună şi se sărută perechi

279

ţmx ra «vcu ui.cjji.ui sa nuice arooreie de mai sau armii\-; Idenul în faţa curţii stăpînului său. unde rămînea ca un Isemnde cinstire pînă în aceeaşi zi a anului următor. în; fine, procesiunea se îndrepta spre circiumă, unde regele şi regina deschideau dansul.' Uneori, regele şi regina îşi.; cîştigau titlul într-un mod diferit. Un om din paie, în mă-, rime naturală şi încoronat cu o tichie roşie, era dus într-o căruţă, între doi oameni înarmaţi şi deghizaţi ca străjeri, pînă la un Joc unde îl aştepta un aşa-zis tribunal ca să-1 judece. O mare- mulţime urma carul. După un proces în toată regula omul de paie era condamnat la moarte şi legat de un stîlp la "locul de execuţie. Tinerii cu ochii legaţi în¬cercau să-1 străpungă cu o suliţă. Omul de paie îl repre¬zenta pe Goliat.

într-o comună din -Danemarca exista obiceiul, la Ru¬salii, să se îmbrace o fetiţă ca mireasă şi un băieţel ca mi¬rele ei. Fetiţa era gătită ca o adevă2'ată mireasă şi purta pe cap o coroană din primele flori ale primăverii. Mirele stră¬lucea şi dînsul în toate culorile florilor, panglicilor şi fun¬delor care atîrnau pe el. Ceilalţi copii se găteau şi ei cît puteau cu flori, galbene de trolius şi calta. Apoi mergeau cu mare alai din casă în casă ; două fetiţe păşeau în frun-. tea procesiunii ca domnişoare de onoare, iar şase sau opt însoţitori călare galopau în faţă pe căluţi de lemn pentru a le vesti sosirea. Se primeau şi se cărau în coşuri daruri care constau în ouă, unt, jimble, smîntînă, cafea, zahăr şi luminări de seu. După ce treceau pe la toate casele, cîteva femei ajutau la pregătirea ospăţului de nuntă şi copiii dan¬sau voioşi, în saboţi, pe podeaua de lut, pină cînd răsărea soarele şi păsările începeau să ciripească. Toate acestea

278 J .

■—~—-' ~ ■■"•••niîft jfimaww1 ni" i ■ ■■■■hVnfff-ijri1-firirH"rHi'-i%iiirtfffîii>iaftiriii

prin cunună. Cele ce se sărută astfel se numesc între ele clevetitoare. Una dintre fete înaintează şi,, simulînd că' este beată, se aruncă la pămînt, se rostogoleşte prin iarbă şi se face că adoarme într-un somn adînc. O altă fată o1 trezeşte pe adormita prefăcută şi o sărută ; apoi întreaga"' ceată de fete hoinăreşte şi cîntă prin pădure, împletind cu--nuni pe care le azvîrlc în apă. Din felul în care plutesc cununile fetele ghicesc pe cel ce le este sortit. Aici, rolul fetei care -doarme a fost probabil jucat la origine de un;. băiat. în aceste obiceiuri, francez şi rusesc, avem în prH mul caz un mire părăsit, iar în cazul următor o mireasă I părăsită. La lăsata secului din postul Paştelui slovenii dar Oberkrain poartă prin sat,, cu strigăte de bucurie, o păpuşă* de paie pe catne o aruncă apoi în apă sau o ard, iar după înălţimea flăcărilor apreciază belşugul recoltei viitoare. Ceata zgomotoasă este urmată de o femeie mascată care tîrăşte după ea o scîndură mare legată de o sfoară şi spune că este o mireasă părăsită.

' Privită în lumina celor arătate mai înainte, trezu*ea adormitei părăsite reprezintă probabil în aceste ceremonii renaşterea vegetaţiei primăvara. Dar nu este uşor să pre¬cizăm rolurile ce revin mirelui părăsit şi fetei care îl tre¬zeşte din somn. Să fie cel adormit pădurea lipsită de frunze sau pămîntul dezgolit în timpul iernii ? Să fie tînăra fată verdeaţa încă crudă sau soarele vesel al primăverii ? Cu ceea ce ştim nu putem răspunde la aceste întrebări.

In ţinuturile deluroase ale Scoţiei renaşterea vegeta-, ţiei este înfăţişată în modul cel mai expresiv în ziua Sfin¬tei Bride, la întîi februarie. De exemplu,. în Hebride, „în fiocare familie stăpîna şi slugile iau un snop de ovăz, îl

280

rnr i ni in i im mi mm i m IIIHHIIHHI mu mimijniit mmi

■rT-' ' ; T

; in t<f«l«,.r II li ijn i _— r.-*~~ ~*»' i-~»ii i ; >.

. m*nw

P
bracă femeiește, îl pun într-un coș mare, așază lîngă)p o măciucă de lemn și'numesc toată această alcătuire patul Sfintei Bride ; apoi stăpîna și slugile ei strigă de trei)ri : «Bride a sosit, Bride fie binevenită». Ele fac toate cesfea înainte de culcare, iar cînd se trezesc dimineața ;e uită în cenușă, așteptîndu-se să vadă acolo urma mă-iucii Sfintei Bride ; dacă o văd, femeile cred că este un emji prevestind o recoltă bună și un an bogat ; dacă nu văd este dimpotrivă un semn rău". Un alt martor descrie tfel același obicei : „în ajunul întîmpinării Domnului,' fee obișnuiește să se facă, -într-o parte a casei, aproape de poartă, un pat din grîu și din fîn, peste care se pun cîteva velințe. Cînd patul este gata, cineva iese și rostește de trei ori : «Bridget, Bridget, vino înăuntru ; patul tău e pregă¬tit». Se lasă în.apropiere una sau mai multe luminări să ţardă toată noaptea." De asemenea, în Insula Man ', în ajunul zilei de întîi februarie, se celebra odinioară o săr¬bătoare numită în limba din Man Laa'l Breeshey, a Sfîn-tului Maughold. Obiceiul era să culegi un mănunchi de raniuri verzi și, ţinindu-le în mină pe prag, să o inviți pe Sfînta Bridget să se adăpostească sub ele în acea noapte, în limba Man invitația era : «Brede, Brede, tar gys ray thie tar dyn thie ayras noght. Foshil jee yn dorrys da Brede, '■as Ihig da Brede e heet staigh» ! în traducere : «Bridget, Bridget, vino în casa mea, vino în casa mea în această noapte. Deschideți ușile pentru Bridget și lăsați-o pe Brid-

1 Este vorba despre una dintre insulele britanice, situată în «Marea Irlandei, în fața golfului Solway. în 1705 este atașată Co-jroanei engleze ...și, din 1829, devine, ca și insulele Anglo-normande, [un fel de colonie a Coroanei. " A, .

V
K

:*.

1
1.
,
-■
■
: ■'
i
|
1
.

, •

get să intre»-. După rostirea acestor cuvinte, se imprăștir rammi pe podea ca un fel de covor pentru Sfînta Bridge * în multe insule ale vechiului regat Man se practica un ob ' cei foarte asemănător cu acesta. Este evident că in aces l:>t ceremonii din insula Man sau din regiunile înalte din Sc< \ i ția Sfînta Bride sau Sfînta Bridget este o veche divinitaţf păgînă a fertilității, deghizată sub un veșmînt creștin destul de uzat. Ea nu este probabil altcineva decît Brigit, zeițe celtică a focului și, după cît se pare, și a recoltelor.

1
Adesea, căsătoria spiritului vegetaţiei primăvara, de;;. nu e direct înscenată, este implicată în numele „mireasa'pr7 .care se dă reprezentantei umane a spiritului, îmbrăcatO în' straie de' nuntă. Astfel, în unele sate din Altmark, la J Rusalii, în timp ce băieţii merg din casă în casă, ducind! : un arbore de mai sau însoţind un flăcău înveşmântat în frunze şl flori, fetele conduc în acelaşi fel pe mireasa luniT j mai, o fată îmbrăcată mireasă, purtînd un buchet mare1 de flori în cosiţe. Fetele merg din casă în casă ; mireasa lunii. ■ 'mai cîntă un cîntec în care cere un- dar şi spune celor din casă că, dacă îi dăruiesc ceva, vor avea şi-ei cîte ceva în .' cursul anului ;. dar dacă nu-i dau nimic, nu vor avea nici . ei nimic. în unele regiuni din Westfalia, două fete însoţesc din poartă în poartă o fată încununată cu flori, numită/ mireasa de Rusalii şi cîntă un cîntec în care cei- ouă.
f

mmmuniiimmimmmmtmmmmm

iun» : ipotuo n-ţ •ra'jaurebj vznro uţp p sp ţţum